

T.C.
KADIR HAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER VE KÜRESELLEŞME PROGRAMI

**ABD-ÇİN İLİŞKİLERİNİN EKONOMİ POLİTİĞİ ve
YENİ DÜNYA DÜZENİ OLUŞUMUNA ETKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

A.ERSİN DEDEKOCA

İstanbul, 2011

T.C.

KADIR HAS ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

ULUSLARARASI İLİŞKİLER VE KÜRESELLEŞME PROGRAMI

**ABD-ÇİN İLİŞKİLERİNİN EKONOMİ POLİTİĞİ ve
YENİ DÜNYA DÜZENİ OLUŞUMUNA ETKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

A.ERSİN DEDEKOCA

DANIŞMAN: Yrd. Doç. Dr. EMRE İŞERİ

İstanbul, 2011

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

TABLO LİSTESİ.....	3
ŞEKİL LİSTESİ.....	4
ÖZET.....	6
1. GİRİŞ.....	8
2. DÜNYA EKONOMİSİ, GÜÇ DENGELERİNDE ÖNEMLİ DÖNEMLER.....	9
2.1. SOĞUK SAVAŞIN SONLANMASINDAN ÖNCEKİ DÖNEMLER... ..	10
2.1.1. LİTERATÜRDEKİ BAŞLICA DÖNEMLER.....	10
2.1.2. BU DÖNEMDE GÖZLENEN BAZI POLİTİK EKONOMİ TEMELLİ SEBEP-SONUÇ İLİŞKİLERİ.....	15
2.2. SOĞUK SAVAŞIN SONLANMASINDAN SONRAKİ DÖNEMLER	16
2.2.1. LİTERATÜRDEKİ BAŞLICA DÖNEMLER	17
2.2.2. DÖNEMİN GENEL EKONOMİ-POLİTİK ÖZELLİKLERİ	18
2.2.2.1. Bölgesel İşbirliği Yapılanmaları ve Shenghai İşbirliği Örgütü(SCO).....	24
2.2.2.2. Dünya Ticaret Örgütü (WTO).....	27
2.2.2.3. 1997-98 Asya Ekonomik Krizi.....	30
3. ABD'İN EKONOMİK ve POLİTİK KONUMUNUN İRDELENMESİ... ..	
İRDELENMESİ	35
3.1. ABD'İN SİYASİ ve JEOPOLİTİK KONUMU	35
3.1.1. 11 EYLÜL ÖNCESİ	35
3.1.2. 11 EYLÜL SONRASI.....	37
3.2. ABD'İN EKONOMİK KONUMUNUN ANA HATLARI.....	41
3.2.1. GİDEREK ARTAN KAMU BORÇLARI	41
3.2.2. FEDERAL BÜTÇE AÇIĞININ ÖNLENEMEZ YÜKSELİŞİ.....	48
3.2.3. ULUSAL GELİR ve BÜYÜME	54
3.2.3. DIŞ TİCARET ve CARİ AÇIK	58
4. 2008 EKONOMİK KRİZİNDEN SONRAKİ DÖNEM.....	62
4.1. 2008 EKONOMİK KRİZİNİN BAŞLICA NEDENLERİ	65
4.1.1. KRİZ ÖNCESİ GENEL EKONOMİK DURUM.....	65
4.1.2. KRİZE YOL AÇAN GELİŞMELER.....	67
4.1.2.1. 1982-2007 Yılları Arasında ABD Borç Kaldıraçındaki Yükselme.....	67
4.1.2.2. ABD Gayrimenkul ve Konut Kredilerindeki(mortgage) Özensizlik ve Şişkinlik	69
4.1.2.3. Menkul Kıymetleştirme (securitization)	70
4.1.2.4. (2000-06) Yılları Arasında Yaşanan Likidite Bolluğu	70
4.1.2.5. Küreselleşmenin Yol Açtığı Geçirgenlik	70
4.1.2.6. Risk Algılamasındaki Değişim	71
4.1.2.7. Şeffaflık Eksikliği, Asimetrik Bilgi ve Kuralsızlaştırma	71
4.1.2.8. Eşitsizliğin Yaygınlaşması ve Derinleşmesi	71
4.2. KRİZ SONUCU YAŞANAN EKO-POLİTİK GELİŞMELER.....	73

4.2.1. KÜRESELLEŞME SÜRECİNİN GELECEĞİNE ve YÖNETİŞİMİNE İLİŞKİN YENİ YAKLAŞIMLAR	74
4.2.2. YENİLENECEK ve SIKILAŞTIRILACAK DENETİM,DERECELEME, GÖZETİM SİSTEMLERİ.....	75
4.2.3. SERMAYE AKIMLARININ KONTROL ALTINA ALINMASI ve VERGİ CENNETLERİNİN SINIRLANDIRILMASI	76
4.2.4. GÜÇLÜ, DENGELİ ve SÜRDÜRÜLEBİLİR BÜYÜME.....	76
3.4. GLOBAL EKONOMİ POLİTİKTE DÖNÜŞÜMLER.....	77
3.4.1. EKONOMİK PARAMETRELERDE DEĞİŞİMLER.....	77
4.4.2. EKONOMİK YAPILANMA, ÜRETİM FAKTÖRLERİ ve FON AKIŞINDAKİ GELİŞMELER	83
5. ÇİN'İN POLİTİK VE EKONOMİK KONUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ	88
5.1. ÇİN'İN SİYASİ ve JEOPOLİTİK KONUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	88
5.1.1. 1977-11 EYLÜL 2001 DÖNEMİ.....	89
5.1.2. 11 EYLÜL 2001-08 DÖNEMİ.....	91
5.1.3. DÜNYA EKONOMİK KRİZİNDEN BUGÜNE ve SONRASI	93
5.2. ÇİN'İN EKONOMİK KONUMUNUN ANA HATLARI	94
5.2.1. GLOBAL ve KİŞİ BAŞI ULUSAL GELİR, EKONOMİK BÜYÜME...	96
5.2.2. TİCARİ AKTİVİTE	103
5.2.3. SERMAYE HAREKETLERİ,CARİ İŞLEMLER DENGESİ ve REZERVLER.....	109
5.2.4. DİĞER ÖZELLİKLER	111
6. ÇİN ve ABD İLİŞKİLERİNİN BİRLİKTE DEĞERLENDİRİLMESİ ...	111
7. YENİ DÜNYA DÜZENİ	118
7.1. KARAR ÖRGÜTLERİNDE DÖNÜŞÜMLER	118
7.1.1. DÜNYA BANKASI ve IMF	118
7.1.2. ASEAN, SCO, ARF, WTO	119
7.1.3. NATO	119
7.1.4. G20 PLATFORMU	120
7.1.5. YENİ İŞ MODELLERİ	122
7.1.6. DEVLET KAPİTALİZMİNİN GÜÇLENMESİ	124
7.1.7. KOLLEKTİF GÜCÜN ÖNEMİ.....	132
7.2. YENİ DÜNYA DÜZENİ İÇİNDE ÇİN ve ABD'NİN KONUMU...	132
8. SONUÇ	135
KAYNAKÇA.....	140

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1 : Güç Geçişimi Sınıflaması	12
Tablo 2 : Yıllara Göre ABD Bütçe Açığı/GSYİH Oranları	22
Tablo 3 : Bölgeler ve Bazı Ülkelere Göre Dünya Mal İhracatı	28
Tablo 4 : Çin’de Yapılan ve Finansal Olmayan Doğrudan Sermaye Yatırımları	29
Tablo 5 : 1997/98 Krizinde Güneydoğu Asya Ülkeleri Paralarının Değeri	34
Tablo 6 : Ülkelerin Kamu Borcu ve Bütçe Açıklarının GSYİH’ya Oranı	42
Tablo 7 : Yabancıların Elindeki Amerikan Borç Kağıtları	43
Tablo 8 : 30 Haziran 2010 Tarihli Amerikan Borçları	44
Tablo 9 : Yabancılardaki Amerikan Borçlarının Ülkelere Göre Dağılım	45
Tablo 10 : Merkezi Bütçe Geli/Gider ve Açık/Fazla Tutarları	48
Tablo 11 : Merkezi Bütçe Gelir/Gider ve Açık/Fazla Tutarlarının GSYİH’ya Oranları	50
Tablo 12 : Bütçe Açık/Fazla ve Ekonomik Parametreler Projeksiyonu	51
Tablo 13 : Bazı Ülkelerde Gerçekleşen ve Projekte Edilen Ekonomik Parametreler	55
Tablo 14 : ABD ve Diğer Bazı Ülkelerin Ekonomik Parametrelerinde Gerçekleşmeler ve Projeksiyonlar	60
Tablo 15 : ABD’nin Sektörel Borçlanmasının GSYİH’ya Oranı.....	68
Tablo 16 : Cari İşlemler Dengesi (Bölgeler).....	77
Tablo 17 : Cari İşlemler Dengesi (Ülkeler).....	79
Tablo 18 : Cari İşlemler Dengesi (GSYİH Yüzdesi Olarak).....	80
Tablo 19 : İşsizlik Oranları.....	81
Tablo 20 : Merkezi Bütçe Dengeleri (GSYİH Yüzdesi).....	82
Tablo 21 : GSYİH Yüzdesi Olarak Kamu Borçları.....	83
Tablo 22 : Dönemler İtibariyle Güneydoğu Asya Ülkeleri Büyüme Oranları	96
Tablo 23 : ASEAN Ülkeleri GSYİH Büyüme Oranları	96
Tablo 24 : Orta ve Güneydoğu Asya Ülkeleri Gerçekleşen ve Projekte Edilen Büyüme Oranları.....	98
Tablo 25 : Güneydoğu Asya Ülkeleri ve Japonya’nın Bazı Ekonomik Parametreleri	100
Tablo 26 : Çin ve Japonya’nın İhracat ve Cari İşlemler Dengesi	102
Tablo 27 : Japonya ve Çin Tasarruf ve Yatırım Oranları.....	102
Tablo 28 : Çin Ticaretinin Dünyanın Diğer Bölgelerindeki Payı	105
Tablo 29 : Çin’in Dünya ve Gelişen Asya İçindeki Payı	106
Tablo 30 : Bazı Ülkelerin Ticaretinde Çin’in Payı	106
Tablo 31,32 : Cari Denge ve Rezervler	110
Tablo 33 : Ulusal Varlık Fonları.....	129
Tablo 34 : Yabancı Para Rezervlerinin Yapısı.....	134

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1 : İşgücü Ücret Elastikiyetindeki Artış	20
Şekil 2 : 2001 Yılından Bu yana ABD Askeri Harcamaları	21
Şekil 3 : Yıllar İtibariyle ABD Bütçe Açıkları	22
Şekil 4 : Yıllar İtibariyle Çin'in Ulusal Tsarruf Oranları ve Aynı Oranın Ülkelere Göre 2005-07 Ortalaması	23
Şekil 5 : 1995-2004 USD/THB Grafiği	31
Şekil 6 : 1994-2003 Yılları Arasındaki USD/RUB Grafiği	33
Şekil 7 : Dünya Petrol Fiyatlarının Seyri	33
Şekil 8 : USD/RMN Parite Grafiği	35
Şekil 9 : ABD GSYİH'nin Yüzdesi Olarak Federal Borçlar.....	41
Şekil 10 : ABD Borçlarının Nominal ve GSYİH Oranı Olarak Seyri.....	46
Şekil 11 : Federal Borçların Ortalama Faiz Oranı.....	47
Şekil 12 : Yıllar İtibariyle Toplam Açık/Fazlanın GSYİH'ya Oranı	52
Şekil 13 : Halka Açık Borçların GSYİH'ya Oranı	52
Şekil 14 : ABD Bütçe Açıklarının Unsurları	53
Şekil 15 : ABD Dönemsel Büyümesi	54
Şekil 16 : ABD GSYİH'nin Yıllar İtibariyle Seyri	56
Şekil 17 : GSYİH Büyüme Oranları	57
Şekli 18 : Sanayi Üretimindeki Gelişmeler	57
Şekil 19 : Yıllar İtibariyle (mal-hizmet) İthalat ve İhracatı	59
Şekil 20 : Yıllara Göre Petrol Varil Fiyatları.....	62
Şekil 21 : Türlerle Göre Dünya Petrol Üretimi Senaryosu	63
Şekil 22 : Dünya Enerji Tüketimi.....	64
Şekil 23 : Dünya Enerji Tüketiminin ABD,Çin ve Hindistan Arasında Paylaşımı...	64
Şekil 24 : Dünya Emtea Fiyatları.....	66
Şekil 25 : Likidite Ölçümleri.....	66
Şekil 26 : Reel Politika Faiz Oranları.....	67
Şekil 27 : Federal Fonlar Efektif Faiz Oranları.....	68
Şekil 28 : ABD Kamu ve Özel Kesim Borçlanmasının GSYİH'ya Oranları.....	69
Şekil 29 : En Yüksek Yüzde On Gelir Grubu Payı (1917-2008).....	72
Şekil 30 : BRIC ve Diğer Ülkelerin GSYİH Karşılaştırması.....	84
Şekil 31 : Seçilmiş Ülkelerin 2007 ve 2050 Yılı GSYİH Karşılaştırması.....	86
Şekil 32 : Global Gelir Dağılımı.....	87
Şekil 33 : Dünya Orta Sınıfındaki Genişleme.....	87
Şekil 34 : ABD'nin GSYİH'nin Yüzdesi Olarak Federal Borçlar.....	95
Şekil 35 : 2009 Yılı Kişi Başı GSYİH	95
Şekil 36 : 2009 Yılı Toplam GSYİH	95
Şekil 37 : Dünya Ülkeleri Büyüme Oranları.....	97
Şekil 38 : Çin GSYİH ve Harcama Grupları.....	101

Şekil 39 : Çin ve Diğer Gelişmekte Olan Asya Ülkelerinin, SGP'ne Göre Hesaplanmış Kişi Başı GSYİH Seyri	102
Şekil 40 : Yıllar İtibariyle Çin'in Dünya İthalatındaki Payı.....	104
Şekil 41 : Gelişmekte Olan Asya Ülkelerinin İthalatında Çin Payı.....	105
Şekil 42 : Dünya Ticaretinde Lider Ülkeler (İhracat).....	107
Şekil 43 : Dünya Ticaretinde Lider Ülkeler (İthalat).....	108
Şekil 44 : Ülkelere Göre Kamu Kaynağı Katkısı.....	126

ABD-ÇİN İLİŞKİLERİNİN EKONOMİ-POLİTİĞİ ve YENİ DÜNYA DÜZENİNİN OLUŞUMUNA ETKİLERİ

ÖZET

Bu çalışmada, temelinde ekonomik nedenlerle SSCB'nin dağılmasıyla başlayan, 11 Eylül saldırısı, 2008 dünya ekonomik krizinde bazı değişimler geçiren ve bize göre “globalleşmenin” bir türevi olan “yeni dünya düzeni”nin ortak niteliklerini saptamaya; olası değişim ve beklentileri ortaya çıkarmaya ve bunları olabildiğince global güç ABD ve bölgesel güç Çin penceresinden yapmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızda temel aldığımız argümanı, “yeni dünya düzeninin, 1980’ler sonrası neo-liberal küreselleşmeden farklı olarak, devletin daha aktif rol alacağı çok kutuplu veya kutupsuz bir yapıya bürünmekte olduğu” olarak belirtebiliriz. Bu yapının küresel bağlamda nasıl bir şekil alacağını ise, sistemin iki başat gücü olan ABD-Çin arasındaki ekonomi-politik temelli ilişkiler belirleyecektir.

Yukardaki ana argümanlarımız yanında, “yumuşak gücün yetkinliği”, “ekonomik gücün, uluslararası ilişkilerdeki etkin rolü”, “merkez güç değişmediği sürece, ana hatlarıyla sistemin sürdüğü” ve “aşınan –liberal demokrasi- ve -pazar ekonomisi- modellerinin, yeni düzende evrim geçireceği” alt argümanlar da tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler : Çin-ABD ilişkileri, yeni dünya düzeni, devlet kapitalizmi, Güneydoğu Asya ekonomi politiği, 2008 ekonomik krizi, güçsel ve ekonomik dönemler, Çin ve ABD ekonomileri.

ABSTRACT

The ECONOMY POLITICS of The RELATIONS BETWEEN USA and CHINA and, it's EFFECTS on NEW WORLD ORDER

This research was aimed to diagnose the common aspects of the “new world order” which was triggered by the economic factors after the dissolution of USSR, altered by the impact of 9/11 and world economic crisis in 2008 and which we believe is a derivative of “globalization”; to reveal the potential change and expectations by processing these through the perspectives of both the global power USA and regional power China.

This paper was based on the argument “that unlike the neo-liberal globalization after 1980's, the new world order is becoming a multi- polar or non-polar structure where governments play a larger role”. Econo-politic relations between the two

cornerstones of this new order, USA and China, will be determining how this new structure will form globally.

Apart from above mentioned main arguments, sub arguments like “competency of soft power”, “significant role of economic power on international relations”, “current system’s stability in the absence of a change in the central power” and “the potential evolution of depreciated -liberal democracy- and –market economy- in the new world order” were also discussed in this research.

Key words: China-USA relations, new world order, government capitalism, Southeast Asia economy politics, 2008 economic crisis, power driven and economic periods, Chinese and American economies.

1. GİRİŞ

1980’lerde Ronald Reagan ve Margaret Thatcher ikilisi ile başlayan “neo-liberal” ekonomik düzen sürecinin, Berlin duvarının yıkılması (1989) ile 2008’deki Lehman Brothers’ın çöküşü kesitinde sistemin utkusunu üstlenen ABD için, tüm hızıyla genişleyip derinleşen globalleşmenin ekonomik meyvelerini toplarken, gücünü “globalleşmenin şekillenmesi” ve bu sürecin, özellikle gelişmekte olan ülkelerde kökleşmesi bağlamında gerektiği ölçüde kullanmadığı; politikalarında, genelde kendi çıkarlarının ön planda tuttuğu söylenebilir.¹Öte yandan, 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasındaki yeni iklim koşulları da, ABD’nin, SSCB’nin dağılması sonucu oluşan “tek kutuplu dünya düzeni”deki liderlik konumunu tescil etmesi için bir fırsat yaratmış ve “çok kutupluluğun” altını oyan Başkan Bush yılları da, “neo-liberal globalleşme”nin kurumsallaşması ve sağlamlaştırılması anlamında heba edilmiş zaman dilimi olmuştur.

Bu dönem için genelleyebileceğimiz bir başka özellik de, 1970’ler sonlarına doğru Çin’de başlayan ekonomik ve sosyal gelişme seferberliğinin yarattığı hammadde ve enerji talep artışı ve bunun mevcut jeo-stratejik dengeleri bozması; enerji konusunun (rezerv, üretim, dağıtım), mevcut güç bileşenlerinin yanında, bir “güç kaynağı” olarak algılanır olmasıdır.

Afganistan, Irak gibi konulardaki tutumunun meşruiyetini ortaya koyamayarak, demokrasi prensipleriyle ilgisi olmayan “renkli devrimler”e destek vererek önemli ölçüde kredibilite kaybına uğrayan ABD’in, ekonomisi ve ulusal parasının, Barry Eichengreen’in kitap başlığı olarak da kullandığı gibi, “aşırı ayrıcalıklı (exorbitant privilege)” konumu üzerine ve liderliğinde kurmaya çalıştığı “neo-liberal kapitalist düzen”in, yaşanan 1997/98 krizinden de ders çıkarmayarak, yukarıda da belirtildiği gibi, sistemi koruyacak kurum ve ilişkileri hayata geçirmemesi veya bu konuda öncülük yapmamasının getirdiği aşırı kırılabilir yapının patlaması üzerine çıkan “2008 dünya ekonomik krizi”, Joseph Stiglitz’in deyişi ile, oyunun kurallarını kökten değiştirmiştir.²

Bir tarafta, mevcut 2,5 trilyon Amerikan Doları tutarındaki rezervlerinin yüzde 70’i ABD yükümlülüğü altında olan (Amerikan hane halkı başına 20 bin Amerikan Doları)³ Çin ile, Çin malı için Japonya ile birlikte en önemli Pazar olan ADD’nin karşılıklı bağımlılığı; diğer yandan da, “kazan-kazan” a alışmış ticari bağımlılık içinde olan ülkeler veya ülke grupları ve bunların halkları ile, dünya likidite fazlasından yararlananlar olarak kısaca gruplayabileceğimiz çıkar taraflarını, sistemi tümüyle çöktürmeden bir arada tutmanın ne kadar zor olduğu, bilinen ve açık bir gerçektir.

Bu arada gözlenen bir diğer gerçek de, hem G20 şekline dönüşen foruma üye ve etkin olan ülkelerdeki otokratik, insan hakları ve çevreyi desteklemeyen rejimler; hem de 2008 krizinin bir kısım liberal kapitalist ve demokratik ülkelerin ekonomik

---

¹ Joseph E. Stiglitz, **Freefall-America, Free Markets, and The Sinking of The World Economy**, New York: W.W. Norton&Company, 2010, s.236

² Stiglitz, s.296

³ Stephen S.Cohen and J.Bradford DeLong, **The End of Influence**, New York: Basic Books, 2010, s.5

yapılanmalarında, zorunluklar nedeniyle ortaya çıkan “devlet ağırlıklı yapılar” olmaktadır.

Şurası açıkça farkedilmektedir ki, başta ABD ve diğer G20 ülkelerinin katkı ve desteği olmadan yeni düzenin biçimlenemeyeceği; burada da en önemli payın ABD ve dünyanın en kalabalık ve ikinci büyük ekonomisi olan Çin’e ait olacaktır. Bunun gerçekten bu şekilde mi olduğu, yoksa burada bir algılama yanılması mı yaşandığı; eğer böyle ise, anılan olgunun dünyamızın geleceğini nasıl etkileyeceği; mevcut ve beklenen olgunun “yeni” tanımlamasını hak eden radikal bir değişikliği mi yaratacağı; “yeni dünya düzeni”ni, gerçekten ekonomi-politik temelli ilişkilerin mi belirleyeceği soruları çalışmamızda ele alınmaya çalışılmıştır.

Yukarıdaki soruların cevapları aranırken, Soğuk Savaş sonrası yaşanan ekonomik ve politik olaylar, çevre koşulları, özellikleri ve sebep-sonuç ilişkileri bağlamında ele alınmış; “yeni dünya düzeni”nin ortak nitelikleri; olası değişim ve beklentiler saptanmaya çalışılmış; olabildiğince global güç ABD ve bölgesel güç Çin gerçekleri ve bu ülkelerin ilişkilerindeki boyut ve konum kullanılmıştır.

Çalışmamızda temel aldığımız argüman, “yeni dünya düzeninin, 1980’ler sonrası neo-liberal küreselleşmeden farklı olarak, devletin daha aktif rol alacağı çok kutuplu veya kutupsuz bir yapıya bürünmekte olduğu” olmuştur. Bu yapının küresel bağlamda nasıl bir şekil alacağını ise, yukarıda da belirttiğimiz gibi, sistemin iki başat gücü olan ABD-Çin arasındaki ekonomi-politik temelli ilişkiler belirleyecektir. Bu ana argümanlarımız yanında, “yumuşak gücün yetkinliği”, “ekonomik gücün, uluslararası ilişkilerdeki etkin rolü”, “merkez güç değişmediği sürece, ana hatlarıyla sistemin sürdüğü” ve “aşırı liberal demokrasi- ve -pazar ekonomisi- modellerinin, yeni düzende evrim geçireceği” alt argümanlar da tartışılmıştır.

Literatür taraması, istatistik bilgileri, günlük veya periyodik yazılı basım ve internet, çeşitli kurumlar (World Bank, IMF, OECD, Bureau of Economic Analysis (BEA), EIA, World Economic Forum, The US-China Business Council, US Census Bureau, US Treasury Dept., WTO, Goldman Sachs gibi) tarafından hazırlanmış ekonomik raporlar araştırma kaynağı olarak kullanılmıştır

2. DÜNYA EKONOMİSİ VE GÜÇ DENGELERİNDE ÖNEMLİ DÖNEMLER

Yeni dünya düzeni ve bu düzenin oluşmasında Çin-Amerikan ilişkilerinin etkilerine geçmeden önce, geçmiş ekonomi politik ve siyasi değişim ve dönemleri kısaca gözden geçirmenin yararlı olacağını düşünüyoruz.

2.1. SOĞUK SAVAŞ’IN SONLANMASINDAN ÖNCEKİ DÖNEMLER

Genelde “güçlerin geçişimi/değişimi” (power transition) olarak adlandırılan ve güç geçişimi-büyük güç/güçler savaşları-ekonomik değişim arasındaki ilişkilerin gözlemlendiği bu dönemsel sınıflandırmaların akabindeki oluşumun genel

özelliğinin, hegemonik veya yeni bir düzen ile sonuçlanan bir güç geçişi olduğunu söylemektedir G.John Ikenberry.⁴

Ikenberry tarafından, devlet veya devletlerin çıkarlarını yansıtan bir hiyerarşik politik sistem olarak nitelendirilen uluslararası düzen⁵ içinde büyük güçlerin yükselmeleri ve güç geçişleri bazen, devletlerin hızlı bir şekilde ekonomik ve jeopolitik güç kazanmaları ve sonrasında mevcut uluslararası sisteme eklenmeleri (ör. Japonya); bazen, mevcut büyük güçler düzenine baş kaldırma (ör. Bismarck sonrası Almanya); bazen de eski düzenin çöküşünün ardından oluşan yeni global hiyerarşik düzeni takip (1815 den sonra İngiltere ve 1945 sonrasında ABD) şekillerinde olabilmektedir. Bu süreçleri göstermeyen güç geçişimleri ise, bir değişim değil, mevcut bölgesel veya uluslararası sistemde ufak değişim veya düzeltme olarak nitelendirilmektedir.⁶

2.1.1. LİTERATÜRDEKİ BAŞLICA DÖNEMLER

Paul Kennedy tarafından da, onaltıncı yüzyıl ve sonrasında, ekonomik ve askeri olarak diğer bölgelere göre daha çok çaba gösterip yükselmiş olan Avrupa'nın 1519-1659 yılları arası, Avusturya-İspanya eksenli "Habsburg Monarşisi"; 1815 Waterloo kuşatmasına kadar olan 1660-1815 dönemini, İngiltere, Fransa, Habsburg, Prusya, Rusya, İspanya, İsveç eksenli "mali olanaklar, coğrafya ve kazanılan savaşlar"; 1815-1885 yılları arası, İngiltere, Fransa, Rusya, Prusya/Almanya, Habsburg, İtalya eksenli "sanayileşme ve global dengedeki değişim"; İngiltere, Fransa, Rusya, İtalya, ABD ile, Almanya, Avusturya-Macaristan, Bulgaristan-Osmanlı İmparatorluğu'nun ayırtırdığı 1885-1918 yıllarından oluşan kesiti "iki kutuplu dünyaya giriş ve orta sınıf krizinin birinci bölümü"; güç odaklarını ABD, SSCB, Almanya, İngiltere, Fransa, Japonya ve İtalya'nın meydana getirdiği, içinde bir dünya savaşının tümü ve diğerinin önemli bir bölümünün yer aldığı 1918-1943 yılları arasındaki "iki kutuplu dünyanın gelişi" ve 1943-1980 dönemini ihtiva eden "istikrar ve iki kutuplu düzendeki değişim" olarak nitelenen bölümlere ayrıldığı görülmektedir.⁷

Sömürgecilikten küreselleşmeye uzanan zaman diliminde, kapitalist dünya ekonomisinin geçirdiği dönüşümü hazırlayan etkenlerin başında, dış finansman, dış kredi/borç kavramları ve uygulamalarını betimleyen "sermaye akışkanlığı"nın yer aldığını belirten; tüm dönüşümlerde sermaye birikimi modelinin nitelikleri ve uygulanan düzenleme tarzının rejimin belirleyicisi olduğunu söyleyen Sinan Sönmez, bu bağlamda;

- sermaye birikim sürecinin yapısal olarak istikrarlı olduğu 1850-72, 1896-1914, 1944-67 dönemlerinde istikrarın hakim olduğunu,
- 1874-95, 1914-33 (1944 veya 45'e uzatılabilir) dönemlerine de istikrarsızlığın damgasını vurduğunu belirtmektedir.⁸

⁴ G.John Ikenberry, **After Victory: Institutions, Strategic Restraint, and the Rebuilding of Order After Major War**, Princeton: Princeton University Press, 2001, s.21-29

⁵ G.John Ikenberry, "The Rise of China: Power, Institutions and The Western Order", Robert S.Ross and Zhu Feng (Ed.), **China's Ascent: Power, Security, and The Future of International Politics** içinde (89-114), New York: Cornell University Press, 2008, s.92

⁶ Ikenberry, **The Rise of China: Power, Institutions and The Western Order**, s.90

⁷ Paul Kennedy, **The Rise and Fall of The Great Powers**, London: Fontana Press, 1988, s.3-444

⁸ Sinan Sönmez, **Dünya Ekonomisinde Dönüşüm**, Ankara: İmge Kitabevi, 2005, s.18-20

Portekiz, İspanya, Hollanda ve İngiltere ile, Batı'nın para, politika ve askeri kesin üstünlüğü ile geçen 500 yıllık hakimiyetinin, 20 nci yüzyılın ikinci yarısında tümüyle ABD'nin hakimiyetine dönüştüğünü (Soğuk Savaş dönemindeki iki kutuplu dünya ve 1980 ortasındaki Japonya'nın ekonomik gücünün yarattığı sorunlar dışında) belirten Dambiso Moyo; 1929 Büyük Buhranı ile ekonomik ve sosyal sıkıntılar içine giren ABD'nin, II.Dünya Savaşı ile yalnız askeri ve siyasi alanda değil, ekonomik olarak da önemli bir fırsat yakaladığını; Savaş sonrasında da Avrupa'nın yeniden inşası ABD'ye teknoloji ve kültür ihracatında önemli mesafe kaydettiğini ve 1950 sonrasında üç on yıllık süre içinde ABD'nin serbest piyasa kapitalizminin öncülüğünü yaptığı ve kültürel monopolünü sergilediğini ve daha sonra, çalışmamızın sonraki bölümünde ayrıntılı olarak belirtilecek nedenlerle düşüşe geçtiğini yazmaktadır.⁹

1900'lerde, Rusya'dan sonra en geniş Avrupalı nüfusuna sahip olan ABD, İngiltere'den sonra ikinci sıraya yükselen deniz gücünün de etkisiyle, I nci Dünya Savşşı yıllarında dünyanın en büyük sanayi üreticisi durumuna geldiğini; Ekim 1929 ekonomik krizinden sosyal ve ekonomik olarak çok olumsuz etkilenmesine karşın, II nci Dünya Savaşı'nın ve Avrupa'daki müttefiklerinin getirdiği olanaklarla siyasi, ekonomik ve kültürel anlamda ABD'nin lider konumuna yükseldiğini; II nci Dünya Savaşı sonrası yaklaşık kırk yıl süre ile, başını ABD ve SSCB'nin çektiği, Soğuk Savaş dönemini içeren ve daha çok ideolojik ağırlıklı olan "iki kutuplu dünya düzeni" oluştuğunu ve bu durumun Berlin Duvarının yıkılmasına, Kasım 1989'a kadar sürdüğünü belirtmektedir Dilip Hiro.¹⁰

Robert B.Reich, 1945 lerden 1970'lerin sonuna kadar süren, özgür ve açık seçimlerden daha öteye bir demokrasi anlayışını temel alan, "genel iyi"(common good) kavramının önemli bir paya sahip olduğu, demokrasinin ekonomik büyüme ve eşitlik gibi sonuçları getireceğine inanılan, orta sınıfın yaygın olduğu, büyük ölçek üretim ve sosyal güvenlik kurumlarının hakim olduğu (daha büyük üretim ve daha fazla pay), demokrasi ve kapitalizmin birlikte yer aldığı ve "süper kapitalizm" döneminden önce gelen "demokratik kapitalizm" sürecini tanımlamaktadır.¹¹

1982'lerde, Avrupa'da başlayan sanayi devrimi ile gelinen ikinci evre globalizmin 1914'e kadar sürdüğünü, bu dönemin hegemon gücünün İngiltere olduğunu; 1914-50 yılları arasında global sistemde dağılma yaşandığını (ulusal devletler, gümrük tarifelerinin yükseltilmesi-korumacılık, büyümenin düşmesi, komünizm ve faşizm arasındaki mücadele); sonrasında, 1950'de başlayıp 1973'e kadar sürecek olan, ticaret ve büyümede patlamanın yaşandığı, gümrük tarifelerinin düşürüldüğü "altın yıllar" olarak adlandırılan dördüncü evre globalizm sınıflamasını yapan Will Hutton'un görüşleri bulunmaktadır.¹² Otuz yıl Savaşlarından sonra imzalanan Westphalia Barış Antlaşması ile kurulan Avrupa düzeni için 1789, 1815, 1919 ve 1989 yıllarını birer devrim

---

⁹ Dambisa Moyo, **How The West was Lost: Fifty Years of Economic Folly and The Stark Choices Ahead**, London: Penguin Books, 2011, s.3-7

¹⁰ Dilip Hiro, **After Empire-The Birth of A Multipolar World**, New York: Nation Books, 2010, s.6-7;13-23

¹¹ Robert B.Reich, **Supercapitalism-The Transformation of Business, Democracy, and Everyday Life**, New York: Vintage Books, 2007, s.3-46

¹² Will Hutton, **The writing on the wall-China and The West in The 21st.Century**, London: Abacus, 2007, s.18-21

(imparatorlukları yıkıp, yeni bir düzel getiren) olarak niteleyen Robert Cooper, bu sistemin yıkılma dönemini de (1914-1945) İkinci Otuz Yıl Savaşları dönemi olarak tanımlamakta ve her ikisinin de sonunda mevcut sistemin yıkılarak, yeni bir düzenin kurulduğunu; son düzende ortaya çıkan bir diğer olgunun da “nükleer tehdit içeren Soğuk Savaş” olduğunu belirtmektedir.¹³

Richard A.Falk’ın bu döneme ait sınıflamalara, devletler arasındaki büyüklük, güç ve uluslararası üstlendiği roller yönünden mevcut olan eşitsizliğin getirdiği gerçeklere uyum sağlama becerisi göstermiş olan Vestfalyen modelin, “büyük güçler” olarak bilinen önemli devlet aktörlerince oynanan rollerin etkinliğine dayanan ve uluslararası ilişkiler kuramcılarınca “hegemonik jeopolitik” başlığında tartışılan “özel bir küresel yönetim” biçimi yarattığını; bunun da, Avrupa merkezli emperyal güçlerin yarattığını; 20nci yüzyılda ABD ile SSCB’nin yükselişinin bu dinamiği tehdit etmeye başladığını; bu devletlerin ilk olarak Soğuk Savaş döneminde ortaya çıktıklarını, rakiplerini yayımlıcağından caydırmak için çeşitli ittifaklar kurup, yıkıcı miktarda kitle imha silahları bulduklarını söyleyerek katkıda bulunduğunu görüyoruz.¹⁴

G.John Ikenberry tarafından yapılan, 1500-1991 döneminde büyük devletler arasındaki “güç geçişi” sınıflaması¹⁵ aşağıda gösterilmiştir: (Tablo:1)

Tablo :1

GÜÇ GEÇİŞİMİ SINIFLAMASI		
<i>Habsburg İmp. – Fransa</i>	1600-1659	Savaş-hegemonik geçişim
<i>Fransa – B.Britanya</i>	1660-1815	Savaş-hegemonik geçişim
<i>B.Britanya – ABD</i>	1880-1900	Barışçıl hegemonik geçişim
<i>B.Britanya – Fransa</i>	1919-1933	Barışçıl geçişim
<i>Almanya – Fransa</i>	1925-1931	Barışçıl geçişim
<i>B.Britanya – Almanya</i>	1870-1945	Savaş-başarısız hegemonik geçişim
<i>Rusya/SSCB-Almanya</i>	1900-1945	Savaş-başarısız geçişim
<i>SSCB-USA</i>	1945-1991	Barışçıl geçişim

Ondokuzuncu yüzyıl uygarlığının, büyük devletler arasında uzun ve yıpratıcı bir savaş çıkmasını önleyen güç dengesi, dünya ekonomisinde örgütlenmeyi sağlayan altın standardı, piyasa ve liberal devlet gibi dört kurumsal temel üzerinde oturduğunu belirten Karl Polanyi, 1815-1914 yılları arasında “yüz yıllık barış” olarak nitelemektedir.¹⁶ Bu dönemde, Fransız Devriminin yarattığı değerlerin, sanayi devrimi için gerekli olan iş huzurunu desteklediğini yazan Polanyi’ye göre, anılan dönemin ikinci yarısında ekonomik düzene hakim olmuş genişleyen orta sınıf barış çıkarını sahiplenmiş ve yoğun destek vermişti.¹⁷

1914 de patlak veren siyasi gerilimin sorumlusu olarak, dünya ekonomisinde 1900’lerden sonra görülen düşüşü gören Polanyi’ye göre, 1879’dan 1929’a kadar

¹³ Robert Cooper, **The Breaking of The Nations-Order and Chaos in The Twenty-first Century**, London: Atlantic Books,2004, s.3-5

¹⁴ Richard A.Falk, **Dünya Düzeni Nereye? Amerikan Emperyal Jeopolitikası**, Çev. Neşener Domaniç, Nusret Arhan, İstanbul; Metis Yayınları, 2005, s.29,30

¹⁵ G.John Ikenberry, s.96

¹⁶ Karl Polanyi, **Büyük Dönüşüm-Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri**, Çev. Ayşe Buğra, İstanbul: İletişim Yayınları, 8.baskı 2009, s.35,38

¹⁷ Karl Polanyi, s.40

geçen yarım yüz yıllık dönemde görülen yıkıcı gerilimlerin en önemli kaynağı, piyasa ekonomisinin kendi kurallarına göre işleyişinin yıpranmasıydı. 1920'lerde liberal kapitalizmin çökmesi, tepki olarak 1930'larda faşizmin güçlenmesi, Yazarın anılan kitabında konu ettiği önemli kilometre taşlarıdır.

Bir diğer çalışmada;

1500-1800 yılları : Sosyal gelişmenin Doğu ve Batı'da birlikte yükseldiği,¹⁸

1776-1914 yılları : Batı'nın üstünlük dönemi (The Western age),¹⁹

1914-1991 yılları : Tarihin en büyük savaşları dönemi (Almanya'nın bir Avrupa imparatorluğu olup olmaması ile ilgili I ve II nci Dünya Savaşları ile; yeryüzü topraklarının ABD ve SSCB arasındaki paylaşımı eksenindeki büyük güç mücadelesini içeren Soğuk Savaş)²⁰ olarak katagorize edilmektedir.

İzzet Çıvgın ve Remzi Yardımcı tarafından iktisadi açıdan yapılan sınıflamada;

1500-1800 yılları arasındaki, yeni keşifler/kolonizasyon-sömürgecilik ile başlayıp, sanayi devrimine kadar süren ve feodalizmin yerini almış olan “merkantilist dönem”,

1720-1860 yılları arasında, kok kömürü, pamuk, demiryolları ile İngiltere'de ortaya çıkıp, kısa sürede Kıt'a Avrupası ve Amerika'ya kadar yayılan ve buhar makinesinin sanayide kullanılmasıyla ivme kazanan, şehirleşme ve nüfus artışını hızlandıran “birinci sanayi devrimi”,

1860-1920 yılları arasında, elektrik ve kimya alanlarındaki yenilikler, parlamalı motorlar, ulaşım araçlarındaki gelişme ve petrolün kullanılmasıyla hayata geçen ve büyük fabrika üretim sistemini getiren “ikinci sanayi devrimi, 1920 den günümüze kadar süren, Taylorizm, Fordizm, kitlesel üretim, teknoloji ve telekomünikasyondaki hızlı ilerlemelerin öne çıktığı “üçüncü sanayi devrimi” kırılımları yapılmaktadır.²¹

Anatole Kaletsky ise bu dönemi,

Adam Smith ve Alexander Hamilton'dan Lenin, Hoover ve Hitler'e kadar süren (1776-1920) “kapitalizm 1”; 1930 larde New Deal, yani Roosevelt ve Keynes'ile başlayıp, savaş sonrasındaki Golden Age'in bittiği 1970 lere, Nixon ve Carter'a kadar devam eden “kapitalizm 2” ana dönemlerine ayırmaktadır.²²Daha sonra “kapitalizm-2” ana dönemini de;

1931-38 arasında, altın standardının terk edilişi ve New Deal'in başlangıcını içeren “kapitalizm-2,0” ,

---

¹⁸ Ian Morris, **Why The West Rules For Now-The Patterns of History and What They Reveal About The Future**, London: Profile Boks, 2010, s.434

¹⁹ Ian Morris, s.490

²⁰ Ian Morris, s.526

²¹ İzzet Çıvgın ve Remzi Yardımcı, **Çağdaş Dünya Tarihi**, Ankara: Maya Akademi Yayın, 2008, s.193-238

²² Anatole Kaletsky, **Capitalism 4.0 The Birth of a New Economy**, London: Bloomsbury Publishing, 2010, s.38,39

1939-45 yıllarındaki, hükümet öncülüğünde militarizm'in hakim olduğu, savaş yıllarını kapsayan "kapitalizm-2,1",

1946-69 arasındaki, Keynesyen politikaların uygulandığı, hayat standardının yükselmesi, teknolojik ilerleme ve finansal stabilitenin sağlandığı başarılı ekonomi yönetiminin gerçekleştirildiği "kapitalizm-2,2"

1970-80 yıllarındaki, ambargo nedeniyle artan enerji maliyetinin yol açtığı enflasyon ve işsizlik (stagflasyon), uluslararası ödeme sisteminin çöküşü ve savaş sonrası oluşturulan "altın destekli para sisteminin terk edilerek, para-altın ilişkisinin kaldırılmasının(1971) yaşandığı "kapitalizm-2.3" alt dönemlerine ayrıştırmaktadır.²³

Keza, bu dönem ile ilgili bir diğer dönemsal tanımı da, "1945'de başlayıp, uluslararası ilişkiler prensiplerini organize eden ve Sovyet-Amerikan çekişmesinin yaşandığı büyük paradigma değişimi" şeklinde Laurent Cohen-Tanugi'de görmekteyiz.²⁴

Jeffrey A.Frieden ise bu dönemi;

- "Altın Çağ"ın son iyi yılları 1896-1914)

- Ayrışma ve parçalanma dönemi (1914-1939)

- Tekrar birleşme süreci (1939-1973)

- Globalizasyon 1973-2000)

olarak sınıflamaktadır.²⁵

Bu konuda son olarak Dani Rodrik tarafından yapılan sınıflamadan bahsedebiliriz. Ona göre, A.Smith'in "zayıf kapitalizm"i(kapitalizm 1,0); bunun Keynes'in "karma ekonomi"sine evrilmesi(kapitalizm 2,0) ve bunun da globalizmi, demokratik liberalizmi de ihtiva eden (kapitalizm 3,0)'a dönüşmesi safhaları öne çıkmaktadır.²⁶

2.1.2. BU DÖNEMDE GÖZLENEN BAZI POLİTİK EKONOMİ TEMELLİ SEBEP-SONUÇ İLİŞKİLERİ

Bu konuda Avrupa için yapabileceğimiz birinci çıkarım, uzun süreli ve geniş katılımlı savaşlar sırası ve sonrası yılların, ekonomi ve sosyal yönlerden en kötü dönemler olduğudur. Bu görüşe örnek olarak, Yüzyıl Savaşları ve 14ncü yüzyıl;

---

²³ Kaletsky, s.49-51

²⁴ Laurent Cohen-Tanugi, **The Shape of The World to Come-Charting The Geopolitics of a New Century**, New York: Columbia University Pres, 2008, s.1

²⁵ Jeffrey A.Frieden, **Global Capitalism-Its Fall and Rise in The Twentieth Century**, New York: W.W.Norton&Company, 2007, s. vii-xii

²⁶ Dani Rodrik, **The Globalization Paradox**, New York: Norton&Company, 2011, s.235,236

Otuzyıl Savaşlar ve 17nci yüzyıl; yine Otuzyıl Savaşları 20nci yüzyıl gösterilebilir.²⁷Uzun süreli savaşların sonu olan 1648(Westphalia) ve 1945'in ikisi de, radikal bir başarısızlık ve sistem değişikliği ile sonuçlanmış; Soğuk Savaş ve nükleer tehdit ise, Avrupa polika ekseninin kafasını karıştıran çekişmelerin bir kenara konulmasını, ABD liderliğinde durağan işbirliği ve sorunsuz sınırlar dönemini getirmiştir. Uluslararası sistem genellikle, ya "hegemonya" ya da "güçler dengesi" üzerine kurulmuş ve ilk önce hegemonik sistem hakim olmuştur. Bunun sonucunda da, savaşı kazanan hakim gücün tek güç olarak kendi hakimiyetini kurma riskine karşılık, daha küçük devletler ve güçler dengesi sistemine geçilmiştir. Doğal yapısında anarşi ve savaş daveti özelliği taşıyan güçler dengesinin bu özelliği de, 1871 de kurulan Alman birleşmesinin yarattığı tehdidin, iki kez, Avrupa'nın geleneksel güçleri arasında olmayan ABD ve SSCB tarafından kesilmesi; teknolojik değişim ve akabindeki sanayileşmenin, 20 nci yüzyıl başında savaşmanın maliyetini yükseltmesi; endüstriyel devrimin yarattığı yeni toplumsal yapı ve demokratik gücün, savaş-barış kararlarını, yarattığı geniş katılımlı karar süreçleri sonucu artık bir avuç elitin elinden alması; 1815 Viyana Kongresi, 1866 da Avusturya ile yapılan Bismarck Antlaşması faktörleri ile azalmıştır.²⁸

Robert B.Reich'i "altın yıllar" (golden age) olarak nitelediği 1945-1975 dönemi için "altın yıllar genellikle güçlü yönetim zamanlarıdır" diyen R.Cooper'in bu görüşünü, "demokratik kapitalizm" sisteminin daha da güçlendirdiği orta sınıf, sistemin daha etkin ve artan oranda paylaştırdığı ekonomik büyüme, sendikalar ve diğer baskı grupları ile offset edilen dev şirketleri –büyük ölçekli ekonomi-yüksek verimlilik-yüksek karlar-yüksek ve sürekli işgücü istihdamı-karın geniş dağılımlı dağıtımını- geniş ölçekte alım yapan ve genişleyen tüketici kesimi-stabilize olan politik sistem süreçleri- ile, ABD için kuvvetlendirmektedir.²⁹

Ekonomik büyüklük ile, uluslararası ilişkilerdeki etkinlik arasında simetrik bir ilişki olduğu savını da, dünya ve bölge politikasında daha çok adının geçtiği 1820 yılında Çin'in GSYH'nın dünya payı 32,4, Avrupa'nın 26,6, ABD'nin 1,8, Japonya'nın 3 iken; endüstri devrimi le birlikte Çin'in payı 13'e düşüp, ABD'nin payının da 13'e çıkması; 1950'de ise bu yüzdelerin, sırasıyla 5,2- 30-30-3,4 olması desteklemektedir.³⁰

Otuzyıl süren savaşlar (1914-1945) sırasında bozulan ekonominin bir sonucu olarak etkinlik kazanan korumacılığın ürünü olarak yükseltelen gümrük tarifeleri, uluslararası ticareti o güne kadarki en düşük noktaya getirdiği gibi, sosyal huzursuzluklara ve ekonomik durgunluğa yol açmıştır. Tersine, savaşız, global finans ve ticaretin arttığı (azalanan gümrük tarifeleri) 1950-1973 döneminde de sosyal refahın ve işgücü istihdamının arttığı bir dönemi getirmiştir.³¹ Sanayi devriminin şafağı olan 1820'de dünya ekonomisinin Çin, Hindistan, Avrupa ve Birleşik Devletler sırasıyla yüzde 30, 15, 23, 2 sini temsil ederlerken, bu oranlar yirminci yüzyılın ortasında Çin ve Hindistan için toplam 8,7;Avrupa için 26,3; ABD için ise 27,3 olmuştur. Bu değişim, Laurent Cohen-Tanugi

---

²⁷ Robert Cooper, s.vii

²⁸ Robert Cooper. S.9,10

²⁹ Robert B.Reich, s.41-49

³⁰ Moyo, s.15

³¹ Hutton, s.18,19

tarafından globalizasyon ve dünya ticaretindeki liberalleşme ile yakından ilişkilendirilmiştir.³²

2.2. SOĞUK SAVAŞIN SONLANMASINDAN SONRAKİ DÖNEMLER

Sınırlı da olsa bir işbirliği yerine, karşılıklı itimsizlikten beslenen güvenlik düşüncesinin hakim olduğu 1970-80 döneminin devamında da, ABD'nin Çin'de yaşanan insan hakları ihlalinin ön plana aldığını; George W.Bush'un iş başına gelmesinden sonra da, Taiwan için yapılan desteğin ABD için yapılmış olduğu (Çin'e karşı) düşüncesinin hakim olduğunu görmekteyiz.³³ Berlin Duvarının yıkılışı olan 9 Kasım 1989 tarihi ile başlayan gelişmeler, 1990'da Alman Demokratik Cumhuriyetinin Federal Almanya'ya katılarak birleşmesi, 1991 yılında SSCB'nin dağılması ve yaklaşık kırk beş yıldır süren Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile sonuçlanan bu sürecin sonunda ABD, tek lider ve hegemon güç olarak sahnede kaldı. Bundan böyle, Ikenberry'in ifadesiyle, yarım yüzyıldır ABD'in, "Batı merkezli bir global sistem" kurma amacına yönelik kullandığı kurumsal stratejiler güçlendirilmeli ve sürdürülmeliydi.³⁴ Zaten ABD önderliğindeki Batı merkezli bloktaki Japonya ve Almanya, geçirdikleri iddialı politik ve ekonomik dönüşümle 1990'lara kadar dünyanın ikinci ve üçüncü büyük ekonomisi olmuşlardı.³⁵

Soğuk Savaş'ı izleyen yakın dönemler için genel değerlendirme, kapitalizm ve demokrasinin zaferi şeklinde değerlendirildiği gibi; AB'ndeki birleşme ve genişleme konusunda yaşanan hızlı gelişmeler,³⁶ İsrail-Filistin barış süreci konusunda yapılan Oslo Antlaşması (1993), Rusya'nın demokratikleşmesindeki olumlu beklentiler, internet devrimi ve "yeni iş ve ekonomi süreçleri"ni kucaklayan ABD ekonomisinin utkusunu ve G.Bush tarafından 21 Eylül 1992'de deklare edilen "yeni uluslararası düzen"(new international order) gibi konular bu olumlu düşünceleri güçlendiriyordu.³⁷ Ticarete "liberalizm" ve politik yönetimde de "liberal demokrasi"nin önemli anahtarlar olarak kabul edildiği³⁸ bu dönemde 11 Eylül 2001'de ikiz kulelerin yıkılışı, Nato'nun genişleme çabaları, Orta Asya'da yeni yapılanma, "iki kutuplu" bir uluslararası sistem yerine, "tek kutuplu" bir sistemin hakim olması, önce Çin'in ve akabinde Rusya ve Hindistan'ın (Brezilya'nın da dahil edilmesiyle BRIC) artan ekonomik ve siyasi ağırlıkları, 2008 Ağustos'unda yaşanan dünya finans ve ekonomi krizi, G-7 yerine G-20 nin öneminin artması, Globalleşme ve serbest ticaretin hız kazanması, Çin'in 2001 yılında WTO üyesi olması, petrol ve enerji kaynaklarının öneminin daha da artması (yeni gelişen ülkelerin yarattığı ek talep), Irak'ın işgali'nin yanında çevresel sorunlardaki artış, ABD'nin siyasi ve ekonomik üstünlüğünün geleceği ve paylaşımı hakkındaki belirsizlikler bu dönemdeki satır başı konular olmuştur.

³² Laurent Cohen-Tanugi, s.6

³³ David M.Lampton, "The Stealth Normalization of US-China Relations", (Electronic Version) The National Interest, September 1,2003, <http://nationalinterest.org/print/article/the-stealth-normalization-of-us-china-relations-1117?page=2> (25.10.2010)

³⁴ Ikenberry, s.92

³⁵ Ikenberry, 104

³⁶ 1985 yılında üye sayısı 12'ye yükselen AB, 1992'de mal,hizmet ve sermayenin serbest dolaşımının yolu açıldı ve Maastricht Antlaşması yürürlüğe girdi ve üye sayısı 1995'de 15'e çıkarıldı. Öte yandan, 1989-91 yılları arasında Doğu Avrupa ülkeleri ile ticaret ve işbirliği anlaşmaları yapıldı ve 1991-95 arasında da 10 Avrupa ülkesiyle ortaklık antlaşmaları imzalandı.

³⁷ Laurent Cohen-Tanugi, s.2

³⁸ Laurent Cohen-Tanugi, s.30

2.2.1. LİTERATÜRDEKİ BAŞLICA DÖNEMLER

Özellikle, ABD başkanları Johnson ve Nixon'un "genişletilmiş para politikası" yolu ile Viyetnam Savaşı ve refah programının finansmanı sonucu oluşan Stagflasyon enkazının kaldırılması sürecinin başlamasındaki ilk adımın 1979 yılında Margaret Thatcher'ın İngiltere'de, Ronald Reagan'ın da ABD'de 1980'li yıllarda seçilmeleri ve entelektüel desteğini de Milton Friedman'da buldukları "moneterizm" politikalarını uygulamaya başlamaları ile açıklayan Kaletsky, 2008'e kadar süren ve "kapitalizm-3" olarak nitelediği anılan dönemi aşağıdaki tali ayırımlara tabi tutmaktadır:³⁹

Kapitalizm-3.0: erken moneterizm ve birleşmelerin yaşandığı 1979-83 yılları,
Kapitalizm-3.1: uygulamalarını Volcker ve Greenspan'ın yaptığı, Thatcher-Reagan'ın patlama yılları (1984-92),
Kapitalizm-3.2: 1992-2000 yılları arasındaki Büyük İlimlilik (Great Moderation)-makroekonomik denge-alt dönemi,
Kapitalizm-3.3: Greenspan ve George W.Bush'un yönetiminde, pazarın belirleyici olduğu (market fundamentalism) 2001-08 yılları.

Michael Mandelbaum da, Soğuk Savaş sonrası dönemi, ABD'nin dış politikasına bağlı olarak, SSCB'nin yıkılışından, 11 Eylül 2001 ikiz kule saldırısına kadar olan ve ağırlıklı Bill Clinton'un Başkanlığı yılları ile, sonrasında başlayıp, Eylül 2008 global finansal krize kadar ve genellikle George W.Bush'un başkanlığında geçen süre olarak, iki süreçte değerlendirmektedir.⁴⁰ Soğuk Savaş sonrası, 2008 global finansal krize kadar bir bütün olarak tüm büyük güçlerin demokrasi ve serbest pazar ekonomik vizyonu altında ve barış içinde bir arada bulunduğu "yeni dünya düzeni" olarak değerlendirip, "iyimserlik dönemi" (the age of optimism) olarak nitelendiren Gideon Rachman, anılan periyodu düşük vergi, özelleştirme, esnek mevzuat, açık pazar ve globalizasyon özellikleriyle tanımlamaktadır.⁴¹ Bir diğer deyişle söz konusu dönem, kapitalizm, demokrasi ve teknolojinin aynı anda geliştiği ve "global barış"ın da nihai ürün olduğu bir süreç olmuştur.⁴² 1975 yılından sonra, ABD ve diğer ülkelerde uygulanan "demokratik kapitalizm"de temelli değişiklikler olduğunu, bu değişimin de, daha rekabetçi bir piyasa ve ekonomik gücün de tüketici ve yatırımcı lehine gelişmesi yönünde olduğunu; "super kapitalizm" olarak adlandırdığı bu gelişmede hacimden öte maliyet kontrolü ve verimliliğin ön plana çıktığını ve bu değişimin 2008 global krize dek sürdüğünü belirtmektedir Robert B.Reich.⁴³

2.2.2. DÖNEMİN GENEL EKONOMİ POLİTİK ÖZELLİKLERİ

1994 Meksika, 1997 Uzakdoğu, 1998 Rusya, 1989 Türkiye ve Arjantin, 2001 Türkiye finansal ve ekonomik krizlerinin yaşandığı bu dönemin 2002-07 zaman aralığında dünya likidite bolluğuna girmiş, 2007'den sonra ise, gelişmekte olan

³⁹ Kaletsky, s.51-54

⁴⁰ Michael Mandelbaum, *The Frugal Superpower-America's Global Leadership in a Cash-Strapped Era*, New York:PublicAffairs, 2010, s.41

⁴¹ Gideon Rachman, *Zero-Sum World-Politics, Power and Prosperity After The Crash*, London: Atlantic Boks, 2010, s.91-93

⁴² Rachman, s.5

⁴³ Reich, s.50-59,87

ülkelerdeki kısa vadeli fonlardaki iştahsızlık nedeniyle, bu tür ülkelerin risk primleri yükselmiştir.⁴⁴

Bu dönemin en önemli özelliği, Batılı olmayan(non-Western) bir gücün “global premier lig” de; bir diğer ifade ile Çin, USD ve Avrupa’dan oluşan “dünya düzenini şekillendirenler” arasında yer almasıdır.⁴⁵ Bunun en önemli nedenleri olarak, 1979 yılından bu yana Çin’de uygulanmakta olan yeni ekonomik ve sosyal modelin ülkede yarattığı dönüşüm ve bunun sonucu ülkenin üretim, talep, ihracat, global sermayeden aldığı pay, dış ticaret ve ödemeler dengesinde yarattığı fazla, işgücü maliyetleri başta olmak üzere üretim maliyetlerinde getirdiği ve diğer ülkeleri de “verimlilik artışı”na zorlayan farklılıklar sayılabilir. Bu bağlamda, Çin’in uluslararası arenaya girişinin sembolizmasını da, Çin’in Dünya Ticaret Örgütü’ne (WTO) kabulünün yarattığını veya tescil ettiğini söyleyebiliriz. Bu gelişme, 1970’lerde uyanan Çin devinin kaçınılmaz ekonomik ve jeopolitik tepkisinin 30 yıl sonra realizasyonu olup; aynı bölgedeki Rusya ve Hindistan’daki uyanışın daha iyi fark edilmesini sağlamıştır.⁴⁶William H.Overholt’un deyişi ile SSCB’nin çöküşü ile, ABD’nin hegemonik pozisyonu ve Çin’in yeni dinamiğinin yarattığı, askeri olmayan, ancak politik ve ekonomik yeni bir denge oluşmuştur.⁴⁷Çin kaynaklı bu değişim/dönüşüm- bu olguya Mark Leonard, bu dönemde önemli hacimde büyüyen Hindistan ve Brezilya’dan farklı olarak, “minyatür ABD” demektedir-⁴⁸devamında, çalışmamızın “Yeni Dünya Sistemi” bölümünde ayrıntılı olarak ele alacağımız, uluslararası politika, dünya ekonomisi, güç dengeleri üzerinde önemli ve kalıcı etkileri olmuştur.

Bu dönemde gözlenen bir diğer gelişme de, savunma parametresinde Avrupa ve USD arasında ortaya çıkan “asimetrik” olarak niteleyebileceğimiz yaklaşım farkı olmuştur ki bunu, ağırlıklı NATO platformunda yaşanan, 450 milyon Avrupalı’nın 250 milyon Amerikalı’ya bağlı olmasındaki realitenin hayal kırıklığına dönüşmesi olarak ifade edebiliriz.⁴⁹ Bir diğer ifade ile Yirminci Yüzyılın ikinci yarısında, yeryüzünün yönetimindeki ekonomik ve politik köşe taşları 1990’larda zayıflamaya başlamıştır.⁵⁰İlişkilerdeki bu zayıflama, Irak’ın işgali ile, iki sütunlu –Avrupa ve ABD- Atlantik işbirliğini derince yaralanmış ve bu ilişkideki düşüşü başlatmış; ötesinde 1991 yılında başlayan “tek kutupluluk” dönemi ile de kuvvetlenmiş olan “Pax-Amerikan” sürecinin de sonunun başlangıcı olmuştur.⁵¹Yine aynı çalışmada, iki kutuplu yapının sona ermesinin devamında, ABD’nin global etkisinde göreceli azalma(1991’den başlayarak), Atlantik ittifakında aşınma ve Avrupa entegrasyonunda durma başlıklarında toplanacak üç gelişmeden bahsedilmektedir.⁵² Dilip Hiro ise, dünya nüfusunun yüzde 5’ini temsil etmesine karşın global GSMH’ın yüzde 25’ini gerçekleştirip, 250 bin askerini 130 ülkedeki 700 noktada konuşlandıran ABD için Pax-Amerikan özelliğinin Irak işgalinde zirveye çıktığını savunmaktadır.⁵³

---

⁴⁴ Sudi Apak ve Ayhan Aytac, **Küresel Krizler-Kronolojik Değerlendirme ve Analiz**, İstanbul: Avcıol Basım Yayın, 2009, s.30

⁴⁵ Mark Leonard, **What Does China Think**, London: Fourth Estate, 2008, s.5

⁴⁶ t Cohen-Tanugi, s.2,3

⁴⁷ William H.Overhold, **Asia,America,and The Transformation of Geopolitics**, Cambridge:Cambridge Uni.Press, 2008, s.27

⁴⁸ Leonard, s.8

⁴⁹ Cooper, s.165,166

⁵⁰ Cohen-Tanugi, s.30

⁵¹ Cohen-Tanugi, s.33

⁵² Cohen-Tanugi, s.73

⁵³ Hiro, s.3

Bu dönemde yaşanan bir diğer gelişme, Çin dışındaki bazı gelişen büyük ekonomilerin; Doğu Avrupa'da Rusya, Güney Amerika'da Brezilya ve Meksika, Güneydoğu Asya'da Güney Kore ve Afrika'da Güney Afrika ülkelerinin öneminin artmasıdır.⁵⁴ Goldman Sachs'a göre, BRIC (Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin) ülkeleri 2050 yılına kadar, diğer önceki sanayileşmiş ülkeleri geçeceklerdir.⁵⁵ Keza, dünya nüfusunun yüzde 80'ini oluşturan gelişmekte olan ülkelerin GSYİH toplamları, 1980 yılına göre iki kat artış göstererek, 2006 yılında dünya GSYİH'daki payı yüzde 60'a yükselmiş; dünya ekonomisinin sergilediği canlılıktan, 2008 öncesi yüzde 10'lar civarında büyüme gösteren Güney Asya ve Afrika ülkeleri yararlanmışlardır.⁵⁶ Soğuk Savaş sonrası dünyaya hakim olan globalleşme sürecinde, dünya ekonomisinin şekillenmesi ile, sınır ötesi akışkanlık özelliğini edinen ticaret, finansal sermaye, enformasyon ve işgücü arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır. Yine bu akışkan yapı içinde en büyük kazancı, ihracat güdümlü ekonomilerin hakim olduğu gelişmekte olan Asya ülkeleri sağlamıştır.⁵⁷

Bu döneme hakim olan özelliklerden birisi de, önceki paragrafta bahsedilen akışkanlık ve Çin, Hindistan ile, eski Sovyetler Birliği ülkelerindeki yeni ve ucuz işgücü (yeni 1,5 milyar iş gücünden bahsedilmektedir) katkısıyla (global işgücü arbitrajı), ücretlerin Almanya, Japonya ve ABD'de yukarı yönde trendinin devamı ve istihdam artışı (işsizlik oranları 2003 yılına göre 2006 yılında ABD'de yüzde 27, Japonya'da yüzde 21 ve Almanya'da yüzde 15 oranlarında düşmüştür) birlikte gerçekleşmiş; bununla birlikte verimlilikte büyük artış kaydedilmiştir. (Örneğin, ABD'nde 1974-1995 arası dönemde yüzde 1,4 olan anılan oran, sonraki on yılda yüzde 2,8'e yükselmiştir) Öte yandan, işgücünün toplam gelirdeki aynı dönem içindeki payına baktığımızda da (compensation share), bunun G-7 ülke toplamında yüzde 56 (2001)'dan 53,7'ye düştüğünü görmekteyiz.⁵⁸ Söz konusu sonucu (istihdam artışı-toplam gelir içinde emek payının azalması) destekleyen bir diğer çalışma, istihdam artışının nedeni olarak geçici veya part-time istihdamın göreceli artışını göstermektedir.⁵⁹

Bu olgunun da en önemli dayanağı, aşağıda görüldüğü gibi, ucuz işgücü bölgelerinden ikame edilebilmenin yarattığı OECD ülkelerindeki "işgücü talep elastikiyeti"ndeki yükselmeyi gösteren aşağıdaki grafikdir.⁶⁰(Şekil:1)

---

⁵⁴ Cohen-Tanugi, s.13

⁵⁵ Dominic Wilson and Roopa Purushothman, "Dreaming With Brics: The Path to 2050", Global Economics Paper No:99, <http://antonioguilherme.web.br.com/artigos/brics.pdf>, s.1,2 (21.02.2011)

⁵⁶ Cohen-Tanugi, s.13

⁵⁷ Stephen S.Roach, **The Next Asia-Opportunities and Challenges For The New Globalisation**, New Jersey: John Willey&Sons,Inc.,2009, s.39

⁵⁸ Roach, s.142-144

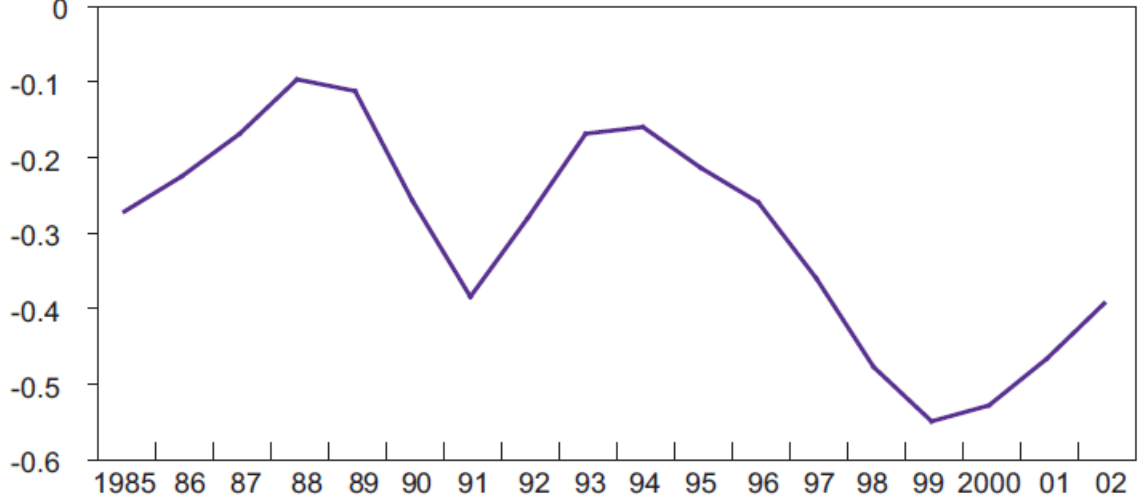
⁵⁹ Stacey L.Schreft," Aorti Singh, and Ashley Hodgson, Jobless Recoveries and The Wait-and-See Hypothesis", <http://www.kansascityfed.com/publicat/econrev/pdf/4q05schr.pdf>, s.94 (18.02.2011)

⁶⁰ Jorgen Elmeskov,"The General Economic Background to The Crisis", G20 Workshop on The Global Economy Mumbai,India 24-26 May 2009,

http://www.g20.org/Documents/g20_workshop_causes_of_the_crisis.pdf, s.27 (07.03.2011)

The wage elasticity of labour demand has increased

(Rolling window estimates, 5-year span)

Note: Elasticities have been estimated from a static model of labour demand across countries and over rolling 5-year time period.
Source: OECD, Employment Outlook 2007.

Çin'in yarattığı "global işgücü arbitrajı sonucu, ABD'de 1989-2003 yılları arasında yaşanan 1,6 milyon iş kaybı, işgücünün toplam gelirdeki pay kaybı yanında, diğer bir realite olarak ortaya çıkmaktadır.⁶¹ Laurent Cohen-Tanugi tarafından "Doğu'ya beyin gücü göçü" olarak nitelenen olgu ve "düşük katma değerli işgücü" nün sağladığı avantajla rekabet üstünlüğünü elde eden Çin başta olmak üzere Asya ülkelerine lokasyon ve işgücü avantajı sağlamış; bu sürecin sonucu olarak üretim merkezlerinin de Doğu'ya konuşlanmasıyla, giderek endüstriden uzaklaşıp, büyük ölçüde işsizlikle karşılaşan ABD ve Avrupa ülkeleri ile, Romanya ve Tunus gibi bazı gelişmekte olan ülkeler de bu gelişmeden olumsuz etkilenmişlerdir.⁶²

Stephen S.Roach, globalizasyonun bu dönemdeki yansımalarını, "kazan-kazan(win-win) teorisi"nin tersine, asimetric bir fenomen olduğunu; tüketiciden daha fazla olan üretici nedeniyle ulusların cari hesap fazla ve açığı arasında dengesizlikler oluştuğunu; sermaye ve emeğin aldığı getirideki oransızlığın da giderek büyüdüğünü belirtmektedir.⁶³ Soğuk Savaş döneminde ABD'in sadece Kore ve Vietnam ile silahlı müdahalesi söz konusu iken, ele aldığımız dönemde Somali, Haiti, Bosna, Afganistan ve Irak olmak üzere çeşitli silahlı müdahalelere karışmıştır. Bu çatışmalar ABD'nin güvenilirlik ve saygınlığında, savunduğu değerlerde tereddütlere yol açtığı gibi; aşağıdaki grafikte açıkça görüldüğü gibi,⁶⁴ (Şekil:2) ülkenin savunma harcamalarını arttırmış ve bütçe açıklarının yükselmesine neden olmuştur.⁶⁵

⁶¹ Hiro, s.268

⁶² Cohen-Tanugi, s.42

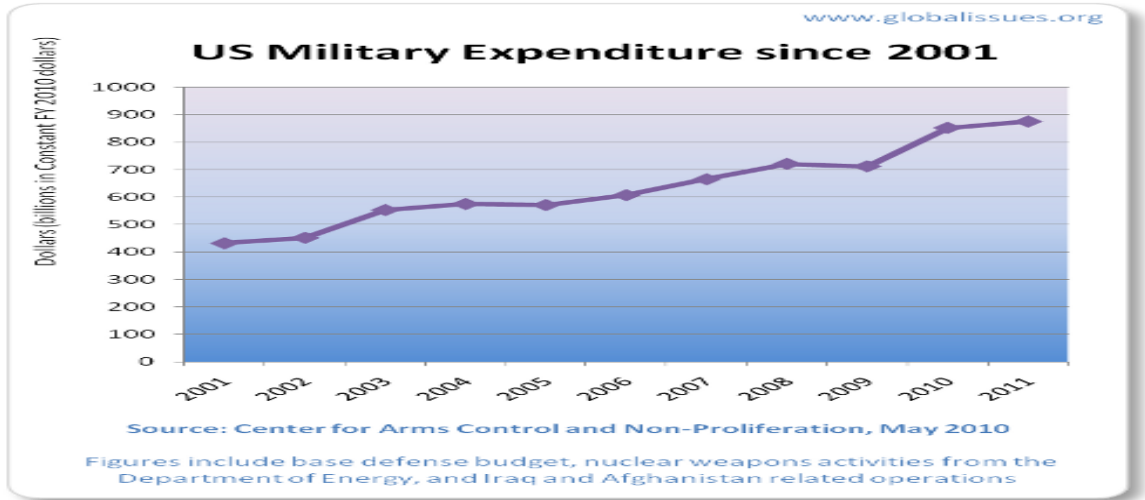
⁶³ Roach, s.145

⁶⁴ Anup Shah, "World Military Spending", (Electronic Version)Global Issues,

<http://www.globalissues.org/article/75/world-military-speng=usmilitaryspending>, (21.02.2011)

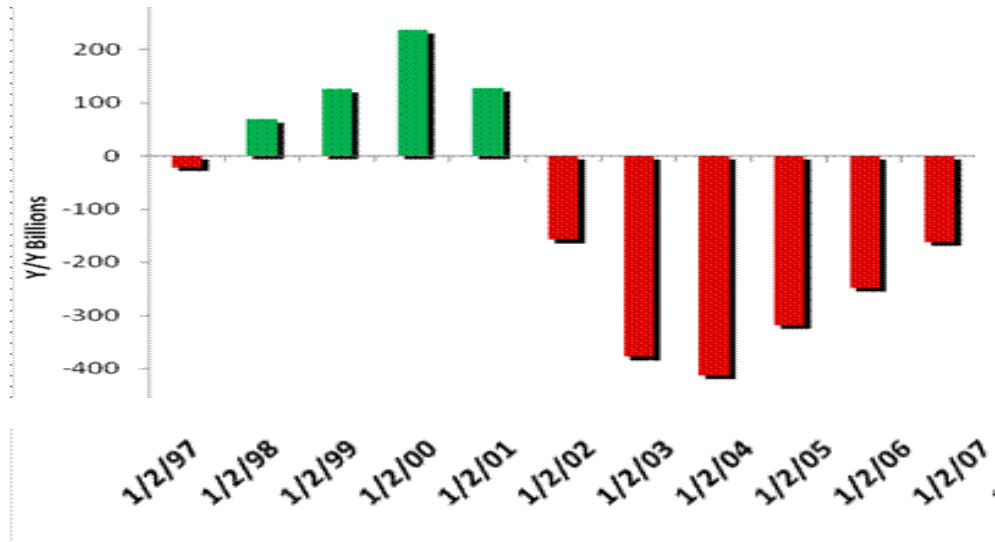
⁶⁵ Mandelbaum, s. 85-91

Şekil : 2 2001 YILINDAN BU YANA ABD ASKERİ HARCAMALARI

Soğuk Savaşı takip eden dönemdeki iyimserliği vurgulayarak, globalizasyon ve karşılıklı bağımlılık faktörlerinin, önceki jeopolitik ve güçler rekabetinin terk edilerek, yeni bir işbirliği içeren “jeo-ekonomik” döneme girildiğini; dünyanın “sıfır toplamlı” Çin ilişkisinin “kazan-kazan” ilişkisine dönebileceğini söyleyen Robert Kagan’ın⁶⁶ aksine, 1998-2001 yılları arasında fazla veren ABD merkezi hükümet bütçesi, aşağıdaki grafikte görüldüğü gibi,⁶⁷ (Şekil:3) sürekli açık vermeye devam etmiş ve bu açığın GSYİH’ya oranı sürekli yükselmiştir. Bu değişimin en kalıcı sonucu da, artan finansman ihtiyacının ülkenin dış borcunu, çalışmamızın ileri bölümlerinde daha detaylı olarak ele alacağımız şekilde, sürekli yükseltmesi ve ülke açısından önemli bir kırılma parametresi yaratması olmuştur.

Şekil : 3 ABD BÜTÇE AÇIKLARI (milyon)

⁶⁶ Robert Kagan, *The Return of History and the End of Dreams*, London: Atlantic Books, 2008, s.25,26

⁶⁷ <http://www.boot.com/bigblackboodsuseconomy.htm> (27.02.2011)

Kaynak : marketoracle.co.uk

ABD federal bütçe açığı/fazlasının Soğuk Savaş sonrası yıllar itibariyle GSYİH'ya oranı da aşağıdaki tabloda (GSYİH ve oran sırasıyla) gösterilmiştir:

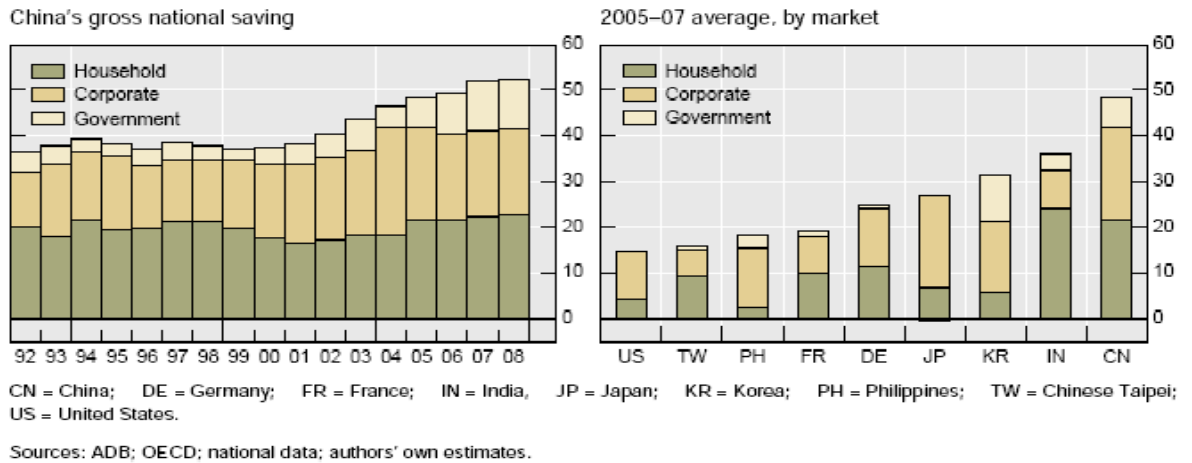
Tablo : 2 YILLARA GÖRE ABD BÜTÇE AÇIĞI/GSYİH ORANLARI

YILLAR	GSYİH	%	YILLAR	GSYİH	%
1990	5800.5	3,81	2001	10286.2	-1,24
1991	5992.1	4,49	2002	10642.3	1,48
1992	6342.3	4,58	2003	11142.1	3,39
1993	6667.4	3,83	2004	11867.8	3,48
1994	7085.2	2,87	2005	12638.4	2,52
1995	7414.7	2,21	2006	13398.9	1,86
1996	7838.5	1,37	2007	14077.6	1,14
1997	8332.4	0,26	2008	14441.4	3,18
1998	8793.5	-0,79	2009	14258.2	9,91
1999	9353.5	-1,34	2010	14508.2	8,92
2000	9951.5	-2,37			

Kaynak : Congressional Budget Office

Konu ile bir şekilde bağlantılı olan “ulusal tasarruf oranı”ni irdelediğimizde de, Çin’in 1990 yılında yüzde 39,2 olan “gayri safi tasarruf oranının 53,3’ ye yükselmesine karşın, aynı oranan aynı süreçte Japonya’da 33,2 den 17’e; ABD’de 15,3 den 12,1’e düştüğünü görmekteyiz.⁶⁸Keza, 2006 yılında yüzde 45 seviyesinde olan “hane halkı tasarruf oranı” ABD’de yüzde 0,5, Japonya’da 3, Almanya ve Fransa’da da sırasıyla 12 ve 14 olmuştur.⁶⁹(Şekil: 4)

Şekil : 4 YILLAR İTİBARIYLA ÇİN’İN ULUSAL TASARRUF ORANLARI ve AYNI ORANIN ÜLKELERE GÖRE 2005-07 ORTALAMASI

⁶⁸ Guonan Ma and Wang Yi, "China's High Saving Rate: Myth and Reality", (Electronic Version) BIS Working Papers No:312, 2010, <http://www.bis.org/publ/work312.pdf>, (14.02.2011)

⁶⁹ Household Saving in China, India and South Korea, Seeking Alpha, <http://seekingalpha.com/article/177932-household-savings-in-china-india-and-south-korea> ve <http://perotcharts.com/2008/05/household-saving-rates-for-selected-countries/>(20.02.2011)

Öte yandan, sürekli dış ticaret açığı veren ABD'nin yanında Çin'in sürekli fazla verdiğini görmekteyiz. Örneğin 2008 yılında ABD 380 milyar Amerikan Doları açık verirken⁷⁰, aynı yıl Çin'in fazlası yaklaşık 320 milyar Amerikan Dolarıdır.⁷¹ ABD ve Çin arasındaki tasarruf oranı ve genel dış ticaret dengesindeki aksi yönleredeki farklar, Çin'i uzun yıllardır ABD'nin federal bütçe açığının önemli bir bölümünü (%20) finanse eder pozisyona taşımıştır.⁷² Aynı noktaya bir diğer cepheden baktığımızda, Çin'in global döviz rezervlerinin yüzde 70'ini Amerikan hazine bonolarına bağlı olduğunu görmekteyiz.⁷³

Bu dönemin en önemli jeopolitik özelliklerinin başında ve belki de en önemlisi "enerji" konusu gelmektedir. Bir tarafta, özellikle Asya ülkelerinin başını çektiği ekonomik büyüme konusuyla bağlantılı olan enerji talebindeki artış ile, başlıca enerji kaynağı olan petrol ve doğal gaz konusundaki güvenlik ve sürdürülebilirlik endişeleri en önemli sorunların başında gelmekteydi. Bir diğer ifade ile enerji konusu yeni uluslararası bağımlılıklar yarattığı gibi; 11 Eylül saldırıları, enerji konusunu gündemin baş sırasına oturtmuştur. Bunlara ek olarak ABD'nin 2003 yılındaki, Suudi Arabistan'dan sonra en büyük rezervlere sahip olan Irak'ı işgali de, bu konudaki ilgi ve dikkatin yoğunlaşmasına yol açmıştır.⁷⁴ Bu bağlamda vurgulanması gereken bir diğer nokta da, Çin başta olmak üzere, yoğunlukla gelişen Asya ülkelerinin enerji iştahlarındaki artışın tetiklediği talep artışı; bir yandan ABD, Çin, AB, Hindistan ve Japonya gibi ülkeler arasında, yeni ve mevcut enerji kaynaklarına ulaşma konusundaki rekabeti arttırırken, öte yandan fiyatı yükselen enerjinin üreticilerinin de gelir paylarını yükseltmiştir.

Bu dönemde gerçekleşen bir diğer oldu da, 2006 yılında Çin'in Japonyayı geçerek 1 trilyon Amerikan Dolarını geçen döviz rezervleri ile dünya lideri olması ve 2007 yılında da, 1,22 trilyon Amerikan Dolar tutarındaki dışsatımı ile ABD'yi, geçerek, Almanya'nın ardından dünya ikincisi olmasıdır.⁷⁵

2.2.2.1. Bölgesel İşbirliği Yapılanmaları ve Shanghai İşbirliği Örgütü (SCO)

İncelediğimiz dönemde, Asya kökenli işbirliği örgütleri ile, Çin'i de üye olarak bünyesine alan WTO'nün, uluslararası ilişkiler ve bölge ülkelerinin ekonomi-politik ağırlıklarının oluşmasında önemli rol üstlendiklerini görmekteyiz.

Bölgesel işbirliği örgütlerinin başında, 1967 yılında kurulmuş v en son 1999'da Kamboçya'nın katılımıyla on üyeli bir oluşum olan Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği ASEAN gelmektedir. 1992 yılında ASEAN Serbest Ticaret Bölgesi (AFTA) kurulması kararlaştırılmış;⁷⁶2003 yılında da, Örgütün içinde güvenlik,

---

⁷⁰US Census Bureau, foreign Trade,<http://www.census.gov/foreign-trade/index.html> (17.01.2011)

⁷¹ Starmass International,

http://www.starmass.com/china_review/imports_exports/import_export_trends.htm (17.02.2011)

⁷² The Treasury and Reserve Dept.of US, "The Major Foreign Holders of Treasury Securities April 29,2011", <http://www.treasury.gov/resource-center/data-chart-center/tic/Documents/mfh.txt> (30.04.2011)

⁷³ Ziheng Bijian, "Four Strategic Opportunities for Sino-US Relations", (Electronic Version) People Daily, 12.07.2005,

http://english.peopledaily.com.cn/200507/13/eng20050713_195863.html (17.02.2011)

⁷⁴ Cohen-Tanugi, s.23

⁷⁵ Hiro, s.178

⁷⁶ <http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/yaziciDostu.cfm?dokuman=pdf&action=detayrk&yayinID=1049&icerikID=1160&dil=TR> (01.03.2011)

ekonomik, toplum ve kültür toplulukları oluşturulmuştur.⁷⁷ Çin ASEAN üyesi değil. Ancak, 1997 yılından bu yana “ASEAN+1” adı altında, anılan bölgesel oluşum ile işbirliği konularında diyaloga girmiştir. “ASEAN+3” platformu ise, Çin ile birlikte Japonya ve Güney Kore’yi de kapsamaktadır.⁷⁸ Önemli bir ekonomik potansiyeli barındıran ASEAN+3 platformuna⁷⁹ Çin, ABD’nin bölgedeki etkisini kırarak kendi bölgesel liderliğini kuvvetlendirmek, Güneydoğu Asya’nın sahip olduğu doğal kaynaklara kolayca erişebilmek ve deniz ticaret yolunu güvenceye almayı amaçlamaktadır. Japonya ve Güney Kore ise, ASEAN ülkeleriyle ekonomik ilişkilerini arttırmak istemelerinin yanı sıra, Çin önderliğindeki bu yeni yükselişi kaçırmamayı; ASEAN üyesi on ülke ise, Çin pazarına daha rahat ulaşabilmek ve Çin ile birlikte küresel ekonomi içinde daha fazla yer almayı hedeflemektedir.⁸⁰ Keza, ASEAN+3’ün, 1997 ekonomik krizinde ortaya çıkan kötü sonuçların giderilmesinde, Kuzeydoğu ve Güneydoğu Asya ülkeleri arasında kurduğu köprü ile yaptığı olumlu katkı da burada zikredilmelidir.⁸¹

Asean Bölgesel Forumu (ARF) da, ASEAN bünyesinde, daha geniş kapsamlı bir işbirliği forumu olup, 27 ülke katılımcıyı ihtiva etmektedir. Amaçları, diyalog ve danışmaya katkı, güveni artırma ve bölgede önleyici diplomasi olarak özetlenen ARF, ASEAN üyeleri dışında Avustralya, Bengladeş, Kanada, Çin, AB, Hindistan, Japonya, Kuzey Kore, Güney Kore, Mongolia, Yeni Zelanda, Pakistan, Rusya, ABD ve Sri Lanka’yı kapsamaktadır.⁸² Diğer yandan, ASEAN’ın “hiçbir ülkenin hegemonik güç olmadığı bir bölge” tezi, Çin nedeniyle ABD’nin bölgedeki varlığına destek vermektedir. Keza, ABD ve Çin’in birlikte ARF bünyesinde yer almaları, ASEAN’a, Çin’in bölge üzerindeki siyasi tutkularından uzak tutmak ve aynı zamanda da ABD’nin Doğu asya’nın güvenliği ile ilgilenmesini sağlama yetisi vermektedir.⁸³

Çin’in, Deng döneminde uyguladığı stratejinin (korumacı realizm-defensive realism) iki temel dayanağından biri olan “askeri ve güvenlik örgütleri oluşturma/içinde yer alma” ilkesinin⁸⁴ bir gereği olarak ASEAN ile birlikte en derin şekilde dahil olduğu, Doğu Asya 10+3 ile beraber ikinci “merkez noktası (focal point)” i oluşturan Shanghai İşbirliği Örgütü (SCO)⁸⁵ 1996 yılında, temel amacı, üye ülkeler arasındaki sınır sorunlarının barış ve diyalog ortamında

---

⁷⁷ Dış Ticaret Müsteşarlığı, Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği, http://www.deik.org.tr/pages/TR/DEİK_coktaraflikuruluslar.aspx?ctID=10&IKID=10

(01.03.2011)

⁷⁸ Altay Atlı, “Yeni Bir Dünya Gücü Olarak Doğu Asya”, 20.12.2004,

<http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/301672.asp> (01.03.2011)

⁷⁹ Robert Sutter, “China’s Regional Strategy and Why It May Not Be Good for America”, David Shambaugh(Ed.) **Power Shift-China and Asia’s New Dynamics**, California:University of California Pres, 2005, s.297

⁸⁰ David Shambaugh, “Return to the Middle Kingdom?China and Asia in the Early Twenty-First Century”, David Shambaugh (Ed.) **Power Shift-China and Asia’s New Dynamics**, California:University of California Pres, 2005, s.23-28

⁸¹ Sheldon W.Simon,” ASEAN and The New Regional Multilateralism”, David Shambaugh and Michael Yahuda (Ed.), **International Relations of Asia**, Lanham: Rowman&Littlefield Publishers, 2008, s.208

⁸² Asean Regional Forum, <http://www.aseanregionalforum.org/> (09.03.2011)

⁸³ Simon, s.210,211

⁸⁴ Tang Shiping, “From Offensive to Defensive Realism”, Robert S.Ross and Zhu Feng (Ed.), **China’s Ascent-Power, Security, and The Future of International Politics**, New York: Cornell University Pres, 2008, s. 155,156

⁸⁵ Shambaugh, s.30

çözümü olarak özetlenebilecek olan Shanghai Beşlisi, Rusya'nın o yıllarda içinde bulunduğu ekonomik ve politik kaos ortamından çok iyi yararlanan Çin öncülüğünde⁸⁶ Rusya, Tacikistan, Kırgızistan ve Kazakistan arasında kurulmuştur. 2001 yılında Özbekistan'ın da katılımı sonrası altı üyeli Shanghai İşbirliği Örgütü (SCO) adını alan yapıya, işbirliğinin etkinliğini arttırmak amacıyla 2004 yılında Mongolya, 2005 yılında da Hindistan, Pakistan ve İran "gözlemci üye" statüsünde katılmışlardır. Orta Asya cumhuriyetlerinin, bölgedeki Çin ve Rusya'nın etkinliğini arttıracak bir yapılanma olan SCO'na katılmaları, ABD'nin Orta Asya'ya yönelik zayıf bir politika izlediği 1990'lı yıllarda karşılaştıkları güvenlik ve ekonomi temelli zorlukların oluşturduğu paradigmlar nedeniyle Pekin ve Moskova desteğine duydukları gereksinimden kaynaklanmaktadır.⁸⁷

Yukarıda belirtilen katılmaların onaylandığı Astana Zirvesinde alınan, ABD'nin Özbekistan ve Kırgızista'da bulunan üslerini terk etmesini ve bölgedeki askeri varlığını çekmesini isteyen ve Rusya'nın "kerhen" onayladığı kararlar, Çin – SCO'nun ABD ile saflarını ayırıştırmasını açığa çıkarmıştır.⁸⁸ Bizce bu deklarasyon, 1823 tarihli ABD Monreo Doktrini'nin yeni bir versiyonu olup, bölgesel zenginlik ve işbirliğini dış güçlerden izole etmeyi amaçlamaktadır. Söz konusu Doktrinin, ABD'nin Latin Amerika'daki etki sahasını genişletmesi gibi,⁸⁹ Çin ve Rusya önderliğinde üye ve gözlemci ülkelerin bölgesel işbirliği ve zenginliği bölge ülkeleri arasında paylaşılmasını ve pastadan en büyük payı da lider durumdaki Çin ve Rusya'nın almasını amaçlamaktadır. Ancak, Selçuk Çolakoğlu'nun belirttiği gibi, 11 Eylül 2001 sonrası ABD'nin Afganistan'a müdahale ederek Orta Asya'ya yerleşmesi Afganistan'a müdahale ederek Orta Asya'ya yerleşmesiyle, stratejik açıdan SCO önemli bir darbe almıştır.⁹⁰ 1998 yılında yapılan Alma Ata Zirvesi'nde, o zamanki adıyla Shanghai Beşlisi'nin algıladığı tehditler olarak ve "üç seytani güç" olarak tanımlanan "ayrılıkçılık, dini radikalizm ve terörizm" üzerinde ilk kez durulması⁹¹ vurgulanmaya değer bulunmuştur.

Hızlı ekonomik büyümesinin sonucu artan enerji ihtiyacının (dünya enerji tüketiminin yaklaşık yüzde 40'ı Çin'e aittir) yaklaşık yüzde 43'ünü Orta Doğu bölgesinden temin eden, ancak bu bölgedeki ABD hakimiyeti nedeniyle Hazar ve Orta Asya bölgesine yönelen Çin ve SCO'daki ortağı Rusya için İran bir tampon bölge olduğu kadar,⁹² SCO bünyesinde kontrol altında tutulacak bir İran'ın ABD'nin hedefi olmasını azaltacağını düşünmekteydi Çin. Aynı yaklaşım, nükleer silah sahibi olan Pakistan ve Hindistan (bu ülkenin aynı zamanda ABD ile iyi ilişkileri bulunmaktadır) için de geçerliydi.

---

⁸⁶ Barış Adıbelli, **Avrasya Jeopolitiğinde Büyük Oyun**, İstanbul: IQ Kültür ve Sanat Yayıncılık, 2008, s.105

⁸⁷ Gökhan Telatar, "Şangay İşbirliği Örgütü:21.Yüzyılın Bölgesel/Global Çedkim Merkezi", Atilla Sandıklı İlhan Güllü (Ed), **Geleceğin Süper Gücü Çin-Uzakdoğu'daki Entegrasyonlar ve Şangay İşbirliği Örgütü**, İstanbul:Tasam Yayın, 2005, s.165

⁸⁸ Hiro, s. 171

⁸⁹ Cenap Çakmak, "Amerikan Dış Politikası ve ABD-Çin İlişkilerinde Pragmatizm ve Rasyonalite", Atilla Sandıklı ve İlhan Güllü (Ed.) **Geleceğin Süper Gücü Çin-Uzakdoğu'daki Entegrasyonlar ve Şangay İşbirliği Örgütü**, İstanbul: Tasam Yayın, 2005, s.108

⁹⁰ Selçuk Çolakoğlu, "Çin'in Orta Asya Politikası(1991-2007)", M.Turgut Demirtepe(Ed.), **Orta Asya&Kafkasya Güç Politikası**, Ankara: Usak Yayınları, 2008, s.154

⁹¹ Telatar, s.168

⁹² Barış Adıbelli, **Büyük Avrasya Projesi**, İstanbul:IQ Kültür ve Sanat Yayıncılık, 2006, s. 100-105

Örgütün iki büyük ortağının anılan işbirliğine bakışının da farklı olduğunu görüyoruz. Şöyle ki, Beijing SCO'yu ekonomik işbirliği ve entegrasyon bağlamında ele alırken, Rusya ise daha çok güvenlik, askeri jeopolitik önemini öne çıkarmaktadır. Bobo Lo, bu farklı yaklaşımın nedeni olarak, Rusya'nın bu coğrafyadaki halklarla olan, çok eski yıllara dayanan ve iyi geliştirilmiş iletişim bağlarının, Çin'e göre daha kuvvetli olmasını göstermektedir. Yine aynı çalışmada, Çin tarafından kurulması önerilen SCO Serbest Ticaret Bölgesi kurulmasındaki başarısızlığın sebebi olarak, Rusya ve diğer Orta Asya ülkelerinin, Çin tarafından sergilenen meydan okumanın farkında olmalarına bağlanmaktadır.⁹³SCO'nun 2006 yılında yapılan ve "Shanghai ruhu"nu pekiştiren⁹⁴ yıllık liderler toplantısında, karşılıklı güven, karşılıklı kazanç, eşitlik, danışma, farklı kültürlerle saygı, genel gelişme isteğinin ön plana çıktığı görülmektedir.⁹⁵Her ne kadar Örgütün temel amaçlarının başında –özellikle Çin yönünden- ABD'nin bölgedeki varlığını sınırlamak gelse de, SCO üye ülkeleri, işbirliğinin "yeni blok" yaratma amacına yönelik olduğunu vurgulamadıkları gibi, herhangi bir üçüncü tarafa karşı olduklarını da-örneğin ABD gibi-belirtmemişlerdir.⁹⁶Anılan oluşum aynı zamanda „ Rusya'nın "pragmatik çıkarıcılık" olarak adlandırılan yeni bir dış politika stratejisi olarak da değerlendirilebilmektedir.⁹⁷R.Kutay Karaca'ya göre SCO'un başarısı, güvenlik, yerel siyasete ait denge, ekonomik gelişme ve uluslararası etkinliği içine alan ortak yaşam, ortak normlar ve bu iki özellikten doğan pragmatizm olarak ortaya çıkmaktadır.⁹⁸Keza, anılan Örgütü, Çin ve Rusya'nın Orta Asya politikalarında bir araç ve bu iki aktörün, özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra daha da güçlenen tek kutuplu dünya düzenine karşı durmak amacıyla oluşturdukları bir anti-Amerikan ittifakı olarak da görebiliriz.⁹⁹

Sonuç olarak, SCO'nun, güvenliğin ötesinde ekonomik ve politik konular da dahil genişlediğini; bu haliyle Batı tarafından daha ciddiye alındığını; NATO ve AB'nin formel diyalogunu arttırmaya çalıştığını; bunlara ilave olarak da, ABD ve AB'nin üye veya gözlemci sıfatını kazanmaya çalıştıklarını;¹⁰⁰

bir güvenlik organizasyonu/işbirliği olarak kurulan SCO'nun uluslararası bir tehdit geçişmesinden, bölgesel güvenlik işbirliğine evrildiğini belirten görüşlere katıldığımızı söyleyebiliriz.¹⁰¹

2.2.2.2. Dünya Ticaret Örgütü (WTO)

Öncesinde GATT bünyesinde başlatılan, daha sonra 1986-94 yılları arasında gerçekleştirilen Uruguay Toplantılarının sonucu oluşturulan, son olarak 2008 Yeşil Burun (Cape Verde) ve Ukrayna'nın katılımıyla 153 üye ve 31 gözlemci

---

⁹³ Bobo Lo, *Axis of Convenience-Moskow, Beijing, and the New Geopolitics*, London: Chatham House, 2008, s.111

⁹⁴ Bobo Lo, s. 104

⁹⁵ Declaration on The Fifth Anniversary of The SCO, The Shanghai Cooperation Organisation, <http://www.sectsc.org/EN/show.asp?id=94> (01.03.2011)

⁹⁶ Bobo Lo, s.104

⁹⁷ Çolakoğlu, s.152

⁹⁸ R.Kutay Karaca, *Dünyadaki Yeni Güç Çin-Tek Kutuptan,Çift Kutuba*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayın.,2003, s.111

⁹⁹ Telatar, s.166

¹⁰⁰ Bobo Lo, s.107

¹⁰¹ Roger Kangas, "The Changing Face of The Russian Far East: Cooperation and Resource Competition Between Japan, Korea, and China in Northeast Asia", M.Parvizi Amineh (Ed.) *The Greater Middle East in Global Politics*, Leiden: Brill,2007, s.447,448

ülkeyi bünyesinde barındıran Dünya Ticaret Örgütü (WTO) 1 Ocak 1995 tarihinde kurulmuştur. Uluslararası ticaretin hukuksal zeminin hazırlamak, ülkeler arası ticaretteki engelleri ortadan kaldırmak ve izlemek, WTO ticaret anlaşmalarını yönetmek, dünya ticaret kapasitesini arttırmak, ticari görüşme/tartışmalar için forumlar düzenlemek, ticari anlaşmazlıkları yönetmek, ulusal ticaret politikalarını izlemek gibi amaçları olan Örgüt'e, dünya ticaretinde önemli payı olan ve kuruluşundan bu yana üye olan ABD, Kanada, Avrupa ülkeleri, Hindistan, Brezilya, Japonya, G.Kore, Singapur, G. Afrika; 2001 yılında üyeliğe kabul edilen Çin'in yanında; ekonomik ölçek yönünden önemli olan Rusya, İran, Kazakistan ve Özbekistan gibi ülkeler gözlemci statüsünde bulunmaktadır.¹⁰²

Yukarıda sayılan ana hedeflerin yanında, Örgütün temel prensipleri arasındaki, "farklılıkları azaltmak" (ticari ortaklar ve/veya ulusal ve yabancı mal ve hizmetler arasında), tarife, kural, yasaklama, ambargo gibi sınırlamaları azaltmak yönünde "açıklık", damping, teşvikler açık olmayan pratikleri engelleyecek "daha fazla rekabet", az gelişmiş ülkeler lehine "pozitif ayrımcılık" ve "çevre koruma" sayılmaya değer bulunmuştur.¹⁰³ Mevcut ekonomik ve bir ölçüde de politik sistemin en temel unsurlarından biri olan ve bir ülkenin mevcut sisteme entegrasyonu için gerekliliği çok ön planda olan WTO'nun bu özelliği, çalışmamızın sonraki bölümlerinde de görüleceği gibi, Çin'in kurumsallaşması, sisteme güven vermesi ve sonuçta dünya ekonomisinin (ticaret, yatırım) büyümesi ve globalleşmesinde önemli rol oynamıştır.¹⁰⁴

15 yıllık süreç içinde, 1990 yılında yüzde 15 olan dünya mal ticaretinin global GSMH'ya oranının, yüzde 10 artışla 2006 yılında yüzde 25'e ulaştığını;¹⁰⁵ Dünya ticaret hacminin (ihracat) yıllar itibariyle gelişimine baktığımızda, 2003 yılında 4,376 milyar Amerikan Doları olan değer, 2009 yılında, yüzde 278 artışla 12,178 milyar Amerikan Doları'na ulaştığını; bunun içinde WTO ülkelerinin payının yüzde 94,3 olduğunu görmekteyiz.¹⁰⁶ (Tablo:3))

Tablo : 3 BÖLGELER ve BAZI ÜLKELERE GÖRE DÜNYA MAL İHRACATI (milyon ve % olarak)

World Merchandise Exports by Region & Selected Economy (Billion dollars and %)								
	1948	1953	1963	1973	1983	1993	2003	2009
Value								
World	59	84	157	579	1838	3676	7376	12178
Share								
World	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
North America	28,1	24,8	19,9	17,3	16,8	18,0	15,8	13,2
United States	21,7	18,8	14,9	12,3	11,2	12,6	9,8	8,7
Canada	5,5	5,2	4,3	4,6	4,2	3,9	3,7	2,6
Mexico	0,9	0,7	0,6	0,4	1,4	1,4	2,2	1,9

¹⁰² World Trade Organisation, http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/whatis_e.htm (3.03.2011)

¹⁰³ World Trade Organisation, http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/what_stand_for_e.htm (3.03.2011)

¹⁰⁴ G. John Ikenberry, **The Rise of China-Power, Institutions, and The Western Order, China's Ascent-Power, Security, and The Future of International Politics**, London: Cornell University Press, 2008, s.106,107

¹⁰⁵ . Roach, s.95

¹⁰⁶ International Trade Statistics, World Trade Organisations, http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2010_e/its10_toc_e.htm , (3.03.2011)

South and Central America	11,3	9,7	6,4	4,3	4,4	3,0	3,0	3,8
Brazil	2,0	1,8	0,9	1,1	1,2	1,0	1,0	1,3
Argentina	2,8	1,3	0,9	0,6	0,4	0,4	0,4	0,5
Europe	35,1	39,4	47,8	50,9	43,5	45,4	45,9	41,2
Germany	1,4	5,3	9,3	11,7	9,2	10,3	10,2	9,2
France	3,4	4,8	5,2	6,3	5,2	6,0	5,3	4,0
Italy	1,8	1,8	3,2	3,8	4,0	4,6	4,1	3,3
United Kingdom	11,3	9,0	7,8	5,1	5,0	4,9	4,1	2,9
Commonwealth of Independent States (CIS)	-	-	-	-	-	1,5	2,6	3,7
Africa	7,3	6,5	5,6	4,8	4,5	2,5	2,4	3,2
South Africa	2,0	1,6	1,5	1,0	1,0	0,7	0,5	0,5
Middle East	1,9	2,7	3,2	4,1	6,8	3,5	4,1	5,7
Asia	14,0	13,4	12,5	14,9	19,1	26,1	26,2	29,4
China	0,9	1,2	1,3	1,0	1,2	2,5	5,9	9,9
Japan	0,4	1,5	3,5	6,4	8,0	9,9	6,4	4,8
India	2,2	1,3	1,0	0,5	0,5	0,6	0,8	1,3
Australia and New Zealand	3,7	3,2	2,4	2,1	1,4	1,4	1,2	1,5
Six East Asian Traders	3,4	3,0	2,5	3,6	5,8	9,7	9,6	9,6
Memorandum item:								
EU	-	-	24,5	37,0	31,3	37,4	42,4	37,7
USSR, Former	2,2	3,5	4,6	3,7	5,0	-	-	-
GATT/WTO Members	63,4	69,6	75,0	84,1	78,4	89,3	94,3	94,5

Kaynak : Dünya Ticaret Örgütü (WTO)

Bu gelişimde, 1995 öncesinde GATT ve daha sonra WTO'un etkinlik payı ve 2002 sonrasında Çin'in katkısı yadsınmaz. Çin'in WTO ile yaptığı "giriş antlaşması" uyarınca gümrük tarifelerinde indirim yapması, sınır ötesi ticaret için çok sınırlı firmaya verilmiş olan lisans tekelini kaldırılması,¹⁰⁷ lisans ve fikri hakların korunmasının ardından, anılan ülkenin demode olmuş ticaret sistemi çağdaş bir versiyona kavuşması, bu konudaki devlet bürokrasisinin azaltılması, mevzuatta yapılan değişikliklerle yabancı firmaların yerli şirketlerle aynı statüye tabi olmalarının sağlanması¹⁰⁸ ve bu üyelikle birlikte ABD'nin Çin'i tam bir ticari ortak gibi algıladığının anlaşılması,¹⁰⁹ aşağıda (Tablo:4) görüldüğü gibi ülkenin doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını (FDI) arttırmış¹¹⁰ olup, Hideo Ohashi'nin de belirttiği gibi, bu sonuç doğrudan WTO üyeliğinin getirdiği güvence ve uyumun getirdiği çekicilikle doğrudan ilgilidir.¹¹¹

Tablo : 4 ÇİN'DE YAPILAN VE FİNANSAL OLMAYAN DOĞRUDAN SERMAYE YATIRIMLARI

Non-Financial Foreign Direct Investment (FDI) Inflows, 2000-09

Year	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Total FDI										

¹⁰⁷ Nicholas R. Lardy, **Integrating China into the Global Economy**, Washington.DC.:Brooking Institution Pres, 2002, s.22

¹⁰⁸ Edward S. Steinfeld, **Playing Our Game-Why China's Rise doesn't Threaten the West**, Oxford: Oxford University Pres, 2010, s.29,59

¹⁰⁹ Çolakoğlu, s.157

¹¹⁰ Foreign Direct Investment in China, The US-Chine Business Council, http://www.uschina.org/statistics/fdi_cumulative.html (04.03.2011)

¹¹¹ Hideo Ohashi, "China's Regional Trade and Investment Profile", David Shambaugh (Ed.), **Power Shift-China and Asia's New Dynamics**, Los Angeles: California Uni.Press, 2005, s.84

Number of projects	22,347	26,140	34,171	41,081	43,664	44,001	41,485	37,871	27,514	23,435
Growth (%)	32.1	17.0	30,7	20,2	6,3	0.8	-5.7	-8.7	-27.3	-14.8
Utilized FDI (\$ billion)	40.7	46.9	52.7	53.5	60.6	60.3	69.5	74.8	92.4	90.0
Growth (%)	1.0	15,1	12,5	1,4	13,3	-0.5	4,5	18,6	23,6	-2.6

Note: Percent change calculated by USCBC.

Source: PRC Ministry of Commerce (MOFCOM); PRC National Bureau of Statistics (NBS), *China Statistical Yearbook 2009*

Çin'in WTO'na üyeliğinde şüphesiz ki en büyük sponsor ABD olmuştur.¹¹²Çin'in WTO üyeliği sonucu söz konusu ülkede konuşlanan FDI'ın sonucu olarak artan üretim ve bunların ihracı, yukarıda da belirttiğimiz gibi dünya ticaret hacmine 2002 sonrası büyük ivme kazandırmıştır. Çin'in, 1984 yılından başlayan üyelik isteğini¹¹³WTO (önceki GATT) üyeliğini hızlandıran ve ona "normatif güç (normative power)" özelliği kazandıran en önemli iki gelişme, 11 Eylül saldırılarının akabinde Çin'in ABD yanında bir politika sergilemesi (diğer bölge ülkelerinde de olduğu gibi, ABD'nin bölgedeki varlığından rahatsızlık duymasına karşın) ve ondan önce de, çalışmamızın sonraki bölümünde üzerinde durulacağı gibi, 1997-98 Asya krizi sırasında Batı ülkeleri ve IMF'nin aksine yapıcı bir duruş sergilemesi olmuştur.¹¹⁴

Çin'in WTO'na kabulünün ABD yönünden en açık faydası, Will Hutton tarafından da kısmen vurgulandığı gibi,¹¹⁵koşullarına uyum çalışmalarının, Çin geçerli mevzuatını diğer ülkelerle aynı platforma taşıyarak, daha eşit koşullarda rekabet ve açıklık ile; uluslararası etkin bir örgütün denetim ve yaptırımlarına açık hale getirmek olmuştur. Avrupa ve ABD'nin Soğuk Savaş sonuna kadar ilgilenmeyip, sadece rakip olarak gördükleri Doğu Asya üyelerine, bu kırılma noktasından sonra başta ve özellikle WTO'na kabulünden sonra Çin olmak üzere, global pazara uyum sürfecindeki hızın Avrupa ve ABD'ye, kendilerine olan güveni kaybettiğini, kendilerini "kazanan" değil, "kaybeden" olarak gördüklerini söylemektedir Kishore Mahbubani.¹¹⁶

2.2.2.3. 1997-98 Asya Ekonomik Krizleri

Bölgedeki hızlı ancak kırılğan büyümenin sonunu getiren ve Çin'in bölgedeki etkinliğini arttıran ve 1997 yılında Tayland'da başlayıp, önce Uzak Doğu ülkelerine daha sonra da Rusya'ya geçen finansal krizin başlangıcındaki başlıca neden, Kore, Endonezya ve Tayland para birimleri değerlerinin Amerikan Doları'na "peg edilmiş" olmalarıydı. Bu durum hem bağlı paranın ekonomisindeki sıkıntılar için geçirgenlik yaratıyor, hem de alınan önlemlerin efektifliğini azaltıyordu. Bir diğer ifade ile, yeterince devalüe olamayan bağlı para döviz kıtlığı ve cari açık yatıyordu.¹¹⁷(1995-97 yılları arasındaki ortalama cari açık/GSMH oranı Tayland, Malezya, Filipinler ve G.Kore'de sırasıyla yüzde 6,0- 6,5- 4,8- 2,9 olmuştur) Çünkü, 1997'ye kadar olan süreçte, uyguladıkları yüksek faiz politikası, hızlı büyümeleri nedeniyle, gelişmekte olan ülkelere

¹¹² Susan L.Shirk, **China-Fragile Superpower**, Oxford: Oxford University Pres, 2007, s.25

¹¹³ Steinfeld, s.58

¹¹⁴ David M.Lampton, "China's Rise in Asia and America", David Shambaugh (Ed.), **Power Shift-China and Asia's New Dynamics**, Los Angeles: University of California Pres, 2005, s.317,318

¹¹⁵ Hutton, s.12

¹¹⁶ Kishore Mahbubani, **The New Asian Hemisphere-The Irresistible Shift of Global Power to The East**, New York: Public Affairs, 2008, s.186

¹¹⁷ Dick K. Nanto, *The 1997-98 Asian Financial Crisis*, Feb. 6,1998, CRS Report, <http://www.fas.org/man/crs/crs-asia2.htm> (04.03.2011)

yönelen sermaye akışının yaklaşık yarısı Güneydoğu Asya ülkelerine yönelmiş¹¹⁸ ve etkilerini varlık fiyatlarının şişmesi ve ulusal paraların aşırı değerlenmesi şeklinde kendini göstermişti.¹¹⁹

Finansmanın globalleşmesinin, dünya ekonomisi için çok zararlı etkileri olduğunu, sermayenin uluslararası hareketinin dünya ekonomisinde entegrasyona yol açtığını ve bunun sonucu 1973’de 15 milyar Amerikan Doları olan günlük para değişim tutarı 1995 yılında 1,2 trilyon Amerikan Doları’na yükseldiğini vurgulamaktadır Robert Gilpin.¹²⁰ Tüm bu gelişmeler sonucu ulusal parası Amerikan Doları’na karşı değerlenen ve dış borcu dış satım seviyesinde olan Tayland’ın¹²¹ ulusal parası olan Baht (THB) ile ilgili parite grafiği aşağıda gösterilmiştir. (Şekil: 5)

Şekil : 5 1995-2004 USD/THB GRAFİĞİ

Kaynak: Bloomberg

Ulusal paralardaki aşırı değerlenmeden tedirgin olan yabancı sermaye (çoğunluğu sıcak para), kar realizasyonları akabinde bölgeyi terk ermeye başlamışlardır. Bunun sonucu piyasalarda ataklar başlayınca, önce Tayland Bahtı Temmuz 1997’de yüzde 15 oranında devalüe edilerek, dalgalanmaya bırakıldı¹²² ve bunu Filipinle, Endonezya, Malezya ve Singapur ulusal paralarının

¹¹⁸ Robert Gilpin, **Global Political Economy-Understanding The International Economic Order**, Princeton: Princeton Üni.Press, 2001, s.289,290

¹¹⁹ Apak ve Aytac, s.19

¹²⁰ Gilpin, s.261,262

¹²¹ Paul Krugman, **The Return of Depression Economics and The Crisis of 2008**, London:Penguin Books,2008,s.78

¹²² Krugman, s.77

devalüasyonu izledi. Bu seri halindeki devalüasyonlar anılan Asya krizinin başlangıcı oldu ve bunu borsaların çöküşü izledi.¹²³ Bölgedeki ülkelerin finans piyasaları ile birlikte reel piyasalarını da etkileyerek, üretim, istihdam ve milli gelirlerinde önemli kayıplar oluşmasına yol açmıştır.

Anup Shah, anılan krizin nedenlerini, bağımsızlığı yeterince oluşmamış gelişmekte olan ülkeler ve bunların borçları olarak sıralamakta¹²⁴; Asya Kalkınma Bankası da, zayıf ihracat, hızlı ithalat artışı, ulusal paranın aşırı değerlenmesi (bunların neticesi olarak cari açığın artması), globalleşme sonucu oluşan finansal entegrasyonla birlikte likidite akışkanlığının yarattığı kırılganlık (hızlı ve derin sermaye hareketleri, kısa vadeli borçlanma, rezervlerdeki düşüş, finansal ve reel kesimdeki kısa döviz pozisyonları, vade uyumsuzlukları ve yeterince kurumsallaşmamış finansal piyasalar) olarak belirtmektedir.¹²⁵ Raghuram G.Rajan'da, krizi hazırlayan unsurların başında, ihracat güdümlü söz konusu ekonomilerin, yurtdışı fonlarla finanse edilmiş yatırımlarını görmekte ve bu tür fonlamanın en önemli riskinin de, ürken yabancı borçlanmanın özel sektöre sosyalleştirilmesi olasılığı olduğunu söylemektedir.¹²⁶ Asya ülkelerini krize götüren sürecin temelinde yatan ve yukarıda belirttiğimiz çeşitli etkenleri belirten Paul Krugman, tüm bu nedenlere topluca "Asya'nın olağanüstü kırılganlığı" demektedir. İlave olarak, çoğu Asya ülkesinin ulusal paralarını şu veya bu şekilde Amerikan Doları'na "peg" etmiş olmasını, Japonya ihracatındaki zayıflamanın nedeni olarak vurgulamaktadır.¹²⁷

Rusya'nın yaşadığı 1998 ekonomik krizin ardındaki temel neden, IMF'nin kaynak yetersizliği içine girmesi sonucu Rusya'ya olan desteğini askıya almış olmasıdır. Kriz sonrası iç ve dış borçlarında konsolidasyona gitmek zorunda kalan Rusya için tetikleme, IMF'nin, yukarıda değindiğimiz kararını açıklaması oldu. Zira, Rusya'ya gelen yabancı yatırımcı, gerekli olduğunda IMF'in Rusya'yı kurtaracağını düşünüyordu. Aksi anlaşılınca yabancı yatırımcılar ülkeyi terk etmeye başladı.¹²⁸ Bir yazıda "üç katmanlı" olarak nitelenen Rusya krizi, bankacılık ve mali krizlerin desteklediği "parasal kriz"i olarak görülmekte, barter sistemi ve gecikmiş borçların da bu krizi derinleştirdiği belirtilmektedir.¹²⁹ Chiodo ve Owyang tarafından yapılan çalışmada krizi tetikleyen dört etken, sabit kur rejimi (belirli bir bant aralığında hareket eden), finansman açıkları ve borçlar, uygulanan para politikaları ve olacağı beklenen

---

¹²³ Urbi Garay, "The Asian Financial Crises of 1997-98 and The Behaviour of Asian Stock Markets", <http://www.westga.edu/~bquest/2003/asian.htm> (04.03.2010)

¹²⁴ Anup Shah, "Debt and The Global Economic Crisis of 1997,98,99"; (Electronic Version) Global Issues, April 25,2001, <http://www.globalissues.org/print/article/32> (04.03.2011)

¹²⁵ Juzhong Zhuang and J.Molcolm Dowling, "Causes of The 1997 Asian Financial Crisis," (Electronic Version) ERD Working Paper 26, http://www.adb.org/Documents/ERD/Working_Papers/wp026.pdf (04.03.2011)

¹²⁶ Raghuram G.Rajan, **Fault Lines-How Hidden Fractures Stil Threaten The World Economy**, Oxford: Princeton University Pres, 2010, s. 75,77

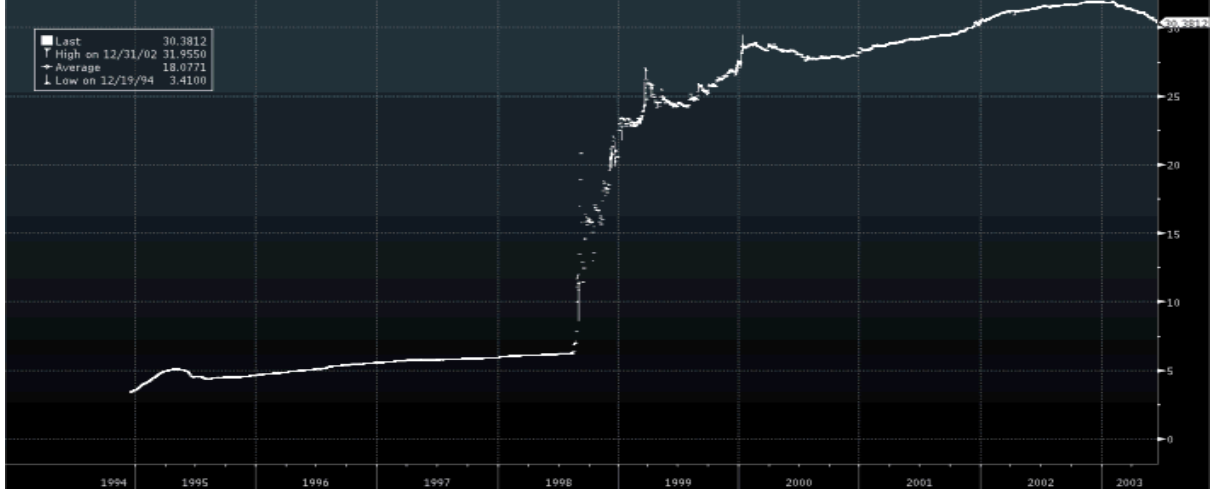
¹²⁷ Krugman, Bu konuda daha geniş ve detaylı bilgi 77-100 sayfalarda bulunmaktadır.

¹²⁸ Mahfi Eğilmez, **Küresel Finans Krizi-Piyasa Sisteminin Eleştirisi**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2008, s.66

¹²⁹ Venla Spila, "The Russian Triple Crisis 1998: Currency, Finance and Budget", Centre For The Study of Economic & Social Change in Europe, Working Paper No. 17, <http://discovery.ucl.ac.uk/17562/1/17562.pdf> (05.03.2011)

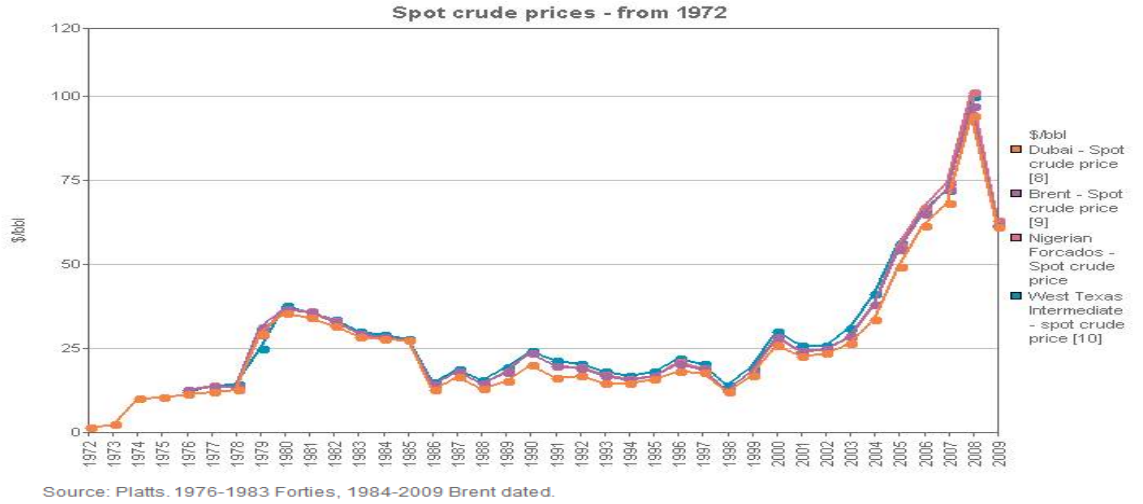
çöküş olarak belirtilmektedir.¹³⁰ Bir diğer olgunun da, Rusya ihracatının yaklaşık yüzde 45'ini oluşturan petrol fiyatlarının, aşağıdaki grafikte de görüleceği gibi,(Şekil:7) çok diplerde olduğu da belirtilmeye değer. Krizden çıkış için yapılan borç konsolidasyonunun yanında, Temmuz 1998'de önemli bir oranda devalüasyon yapılmıştır.(Şekil :6)

Şekil : 6 1994-2003 USD/RUBLE GRAFİĞİ

Kaynak: Bloomberg

Şekil : 7 DÜNYA PETROL FİYATLARININ SEYRİ

Kaynak : Platts

¹³⁰ Abigail J.Chiodo ve Michael T.Owyang, 2002, The Federal Reserve Bank of St. S.16
<http://research.stlouisfed.org/publications/review/02/11/ChiodoOwyang.pdf> (05.03.2011)

Güneydoğu Asya krizinin çözümlenip, anılan ülkelerin yeniden gelişme yolunda devam edebilmeleri için IMF'in 100 Amerikan Dolarlık kredi desteği yetersiz kalmış olsa da, yürürlükteki stand-by'ların getirdiği sıkı para ve maliye politikalarının uygulanması, piyasa mekanizmalarının çalıştırılması¹³¹ yanında, özellikle Çin'in bu dönemde gösterdiği yapıcı yaklaşımın da önemli katkısı olmuştur.¹³² Çin'in bu dönemde çevre ülkelere yaptığı olumlu katkıların başında RMN'nin değerini stabil tutması (devalüasyondan kaçınması), Tayland ve Endonezya'ya IMF vasıtasıyla kaynak aktarması olarak sayılabilir.¹³³

Söz konusu krizi “globalleşmenin bir ürünü” olarak gören ve kriz süresince bölgedeki para birimlerindeki değer kaybını aşağıdaki şekilde (Tablo:5)

Tablo : 5

CURRENCIES	July 1,1997	July 2, 1998	Avr.Change (%)
Indonesian Rupiah (IDR)	2,43	14,65	83,40
Thai Baht (THB)	25,88	42,07	38,48
Malaysian Ringgit (MYR)	2,52	4,16	39,24
Philippine Peso (PHP)	26,38	41,31	36,15
South Korean Won (KRW)	887,80	1.366,00	35,00
Taiwanese Dollar (TWD)	27,81	34,34	19,01
Japanese Yen (JPY)	114,91	139,18	17,44
Singapore Dollar (SGD)	1,43	1,69	15,17

Kaynak : Gao Xian, Asian Crisis and China

özetleyen Gao Xian'a göre, 1998 yılında büyümesini %8, enflasyonu %3 olarak gerçekleştireni ve Yuan (RMB)'ı devalüe etmeyen Çin'in bölge ülkelere ihracatının azaldığını, buna karşılık çevre ülkelere yaptığı ucuz hammadde ile ürettiği malları ABD, AB ve diğer ülkelere ihracatını arttırdığını; tüm baskılara karşı parasını devalüe etmeyerek, krizdeki çevre ülkelere destek verdiğini (kendisi de Batı ülkelerine yaptığı ihracatta avantaj sağlayarak); dışarıdan gelen sermaye akışının azaldığını, ancak tam libere olmamış ve yarı açık olan para ve ticaret rejiminin bu dönemde faydasını gördüğünü ve önemli deneyim kazanımları olduğunu belirtmektedir.¹³⁴ Bu krizden Çin'in, çevre ülkelerle 1999 ve sonrasında ticaret ve yatırımlarını arttırarak ve aşağıda (Şekil:8) görüldüğü gibi RMB'nin değerlenmesini engelleyerek Batı'ya olan ihracatı için, maliyetin yanında önemli bir avantaj yakaladığı Ross Garnaut tarafından da vurgulanmaktadır.¹³⁵

¹³¹ Apak ve Aytaç, s.26

¹³² Stefan Halper, **Beijing Consensus-How China's Authoritarian Model will Dominate The Twenty-First Century**, New York: Basic Books, 2010, s.137

¹³³ Lampton, s.307

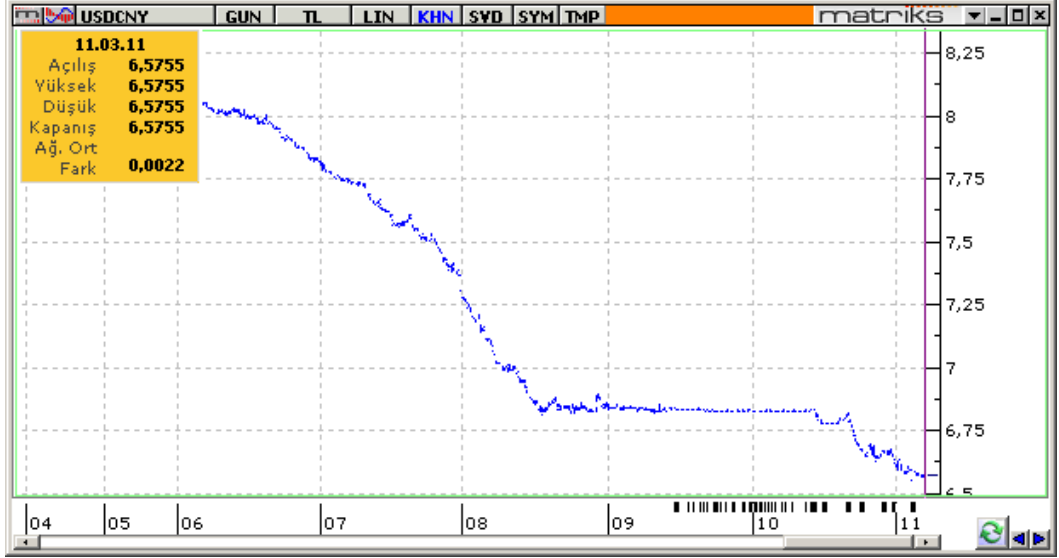
¹³⁴ Gao Xian, “Asian Crisis and China”,

www.reggen.org.br/midia/documentos/asiancrisisandchina.pdf (05.03.2011)

¹³⁵ Ross Garnaut, “China After The East Asian Crisis”, National Center for Development Studies, November 1999, <http://dspace.anu.edu.au/bitstream/1885/40414/1/cu99-1.pdf> (05.03.2011)

Şekil : 8

USD/RMN PARİTE GRAFIĞI

Kaynak: Matriks

IMF'in, Güneydoğu Asya ekonomik krizindeki tartışılan rolü (zamanında ve yeterli tutarda destek vermemesi, kur değerlenmesine önlem almaması gibi) ve sonrasında da WTO ile, serbest ticaret konusunda yavaş giden görüşmeler Çin'e, çevre ülkelerdeki moral etkinliğini arttırmak için önemli fırsat tanımış oldu.¹³⁶ IMF'in kriz esnasında sürdürdüğü uzlaşmaz sert tutumu, 1995 Meksika krizine göre bu kez ABD'nin pasif yaklaşımı, sermaye piyasasını Tayland'a açması konusundaki talepleri karşılıksız bırakarak, nanılan ülkenin krize girmesine yol açması, Asya Para Fonu (AMF) kurulması ile ilgili Japonya'nın önerisine destek vermemesi, 1998 Rusya krizinde Rusya'ya yardım konusunda hazır beklerken bu kez yardımdan kaçınması ASEAN ülkelerinin gözünden kaçmadı¹³⁷ ve Çin'e bir bölge lideri olarak politik ve ekonomik ortak rolünü verdi. Bu dönemdeki mali yardımları, RMB'yi devalüe etmeyerek çevre ülkelerden ithalatını sürdürmesi, Çin'in bölgedeki "yumuşak güç"ünü arttırmasını sağlamış ve bölge ülkelerinin ABD'ye daha mesafeli yaklaşımlarına yol açmıştır.

3. ABD'NİN POLİTİK VE EKONOMİK KONUMUNUN İRDELENMESİ

3.1. ABD'İN SİYASİ ve JEOPOLİTİK KONUMU

3.1.1. 11 EYLUL ÖNCESİ

¹³⁶ Lampton, s.318

¹³⁷ Alice D.Ba, "China and Asean-Renavigating Relations for 21th-Century Asia", (Electronic Version) Asian Survey 43,no.4 (July-August 2003) s. 635,636, <http://161.253.149.52/~power/literature/dbase/bo1.pdf> (06.03.2011)

İkinci Dünya Savaşı sonundan başlayan “iki kutuplu Soğuk Savaş” döneminde Batı dünyasının lideri konumundaki ABD’nin bu konumu, 1989 yılında dağılan SSCB’nin ardından 1991 yılından sonra “tek kutuplu dünyanın liderliği”ne dönüşmüş ve bu dönüşüm özellikle Güney ve Orta Asya’da kendini daha fazla hissettirmiştir. Bunun sonucu olarak ABD’nin Asya ana karasında askeri, ekonomik ve diğer konularda kalıcı işbirliğine girdiği (Pakistan, Hindistan gibi) ülkeler olduğu kadar; Özbekistan gibi, önceleri sıcak ve yakın olan ilişkilerin soğuduğu veya Türkmenistan gibi, mesafeli olduğu veya askeri boyutta olmasa da güç çatışması içinde olduğu Çin gibi ülkeler de bulunmaktadır.

11 Eylül 2001 ve Irak işgaline kadar, zaman zaman renkli devrimler gibi olaylarla kesintiye uğrasa da, ABD’nin her yönden tartışılmaz üstünlüğü onun uluslararası ve özellikle Asya’nın yeni ve eski ülkeleriyle ilişkilerinde, özellikle Rusya ve Çin’e karşı kolaylıklar sağlamıştır.¹³⁸ Keza, yine bu dönemde, ABD politikasının, bölge ülkelerinin yeniden yapılanma, gelişme ve bölgesel işbirliği çabalarına kayıtsızlığı içerdiğini söyleyebiliriz.¹³⁹

Ariel Cohen’e göre, büyük oyuncu olarak Rusya, Çin ve Japonya’yı kapsayan (Hindistan henüz değil) Orta ve Güney Asya’daki ABD mevcudiyeti, özellikle 11/9 öncesi oldukça ılımlı/iddiasız (modest) bir nitelik taşıyordu. Ancak, kendi evinde vurulan ve kapsama alanındaki Afganistan nedeniyle bölgedeki askeri varlığını arttıran ABD’nin bölgedeki mevcudiyeti, her ülke ve ulus için, kendi bağ ve çıkarlarına göre değişmekte olup; önceki Sovyet cumhuriyetleri olan Özbekistan, Kazakistan, Tacikistan, Kırgızistan ve Türkmenistan’daki sınırlı ilgisi yine sınırlı kalacaktır.¹⁴⁰

11 Eylül saldırıları sonrası, tek kutupluluğu daha da kuvvetlenip, özellikle bölgenin büyük güçleri Çin ve Rusya’nın tam desteğini arkasında bulan ABD’nin Asya’daki ilgisi anti-terörizm üzerine; bölge ülkelerinin (özellikle Kırgızistan, Özbekistan ve Tacikistan) katılımları da, hava sahasının ve topraklarındaki üslerin ABD’nin Afganistan’daki operasyonları için açılmasına odaklanmıştır. ABD’nin, bölgedeki enerji kaynakları ve taşıma hatlarının korunması, Asya’daki İslami radikalizmi durdurma, Çin ve Rusya’nın hegemonyasını engelleme, demokrasi ve serbest piyasa reformlarını yerleştirme, Afganistan’a yönelik olarak yapılacak muhtemel operasyonlara lojistik üs sağlama ve nihayetinde, ileride olası Irak ve İran müdahalelerinde de yararlanma gibi güvenlik, enerji ve siyasi-ekonomik liberizasyon sağlama (bölge ülkelerine) başlıklarında toplanan hedefleri bulunmaktaydı.¹⁴¹

1993-1995 yılları arasında Orta Asya’da nüfus ve etkisini arttırmak isteyen Rusya’nın bu girişimlerine sessiz kalan Amerikan yönetimi, 1995 yılından sonra bölgede faaliyet gösteren Amerikan petrol şirketlerinin (80’den fazla şirket) ticari faaliyetlerinin Rusya tarafından engeller çıkarılması üzerine, ABD’nin bölge politikası, ekonomik ve güvenlik temelli olarak 1997 yılından itibaren

---

¹³⁸ Yong Deng, **China’s Struggle for Status**, Cambridge:Cambridge Üni.Press, 2008, s.54-56

¹³⁹ Sutter, s.85

¹⁴⁰ Ariel Cohen, “Yankee in The Heartland:US Policy in Central Asia after 9/11”, Ariel Cohen (Ed.), **Eurasia in Balance-The US and The Regional Power Shift**, Aldershot: Ashgate, 2005, s.69,70

¹⁴¹ Cohen, s.71,72; Sutter, s.86

önemli ölçüde değiştiğini görmekteyiz.¹⁴² ABD'nin bölgedeki yeni dış politika hedefleri, Rusya ve İran'ın bölgedeki etkisini önemli ölçüde azaltacak ve bölgede "jeopolitik çoğulculuğu" sağlayacak yönde değişmiştir.¹⁴³

Soğuk Savaş sonrasında bu yana ABD'nin bölgedeki ilgi ve çıkarlarında görülen değişiklikleri beş grupta toplayabiliriz.¹⁴⁴

- Bölgedeki başlıca güçlerle olan ilişkilerindeki değişimler : Çin ve Rusya'nın artan güçlerini; Japonya'nın, ekonomik ve politik zayıflamasını takip eden kendine güveni ve duruşunu; Rusya'nın Asya ile ilgili konu ve olaylardaki aktif tutumunu; Endonezya'nın, 1999 Suharta rejiminin devrilmesinden sonraki, yavaş da olsa kendine gelişi olgularının, ABD tarafından kabullenilmesi.
- Ekonomik globalizasyon :Bilgi akışındaki serbesti ve ekonomik globalleşmenin artan gücü, ABD'yi bölge ülkelerle ekonomik ilişkilerini arttırmaya ve onların uluslararası yeni trende uyum sağlamalarına yardımcı olmaya ikna etmiştir.
- Asya çok uluslulukları (Asia multilateralism) : ABD'in, Asya ülkesi yöneticilerinin bölge içi ve bölge altı her türlü askeri, siyasi ve ekonomik işbirliği fikir tomurcuklanmalarına olumlu cevap vermesi.
- Terörle savaş ve nükleer silahlardan arınma konuların tüm bölge devletlerince aynı oranda paylaşılmamasına karşın, ABD tarafından uygun koalisyonlar ve yaklaşımlar geliştirilmesi.
- Bazı bölge hükümetlerince aşırı aktif, tek kutuplu ve baskıcı; bazılarınca da ihmal eden/önemsemeyen, engelleyici/geri götürücü olarak algılanan ABD'nin bölgedeki politikalarında değişimlere gidilmesi.

ABD politika yapıcıları, genellikle, bölgedeki Amerikan liderliğine direnişle karşılaştıklarında yukarıda gruplanan değişikliklere gitmişlerdir.

3.1.2. 11 EYLÜL SONRASI

ABD, 11 Eylül sonrası süreçte bölgede etkinliğini giderek arttırmış ve global güvenliğe tehdit olarak algıladığı terörist yapılanmaları yok etmek amacıyla girdiği Afganistan üzerinden bölgeye açılmıştır. Anılan "küresel terörle mücadele", bölgesel ve global güvenliğin sağlanması, bölgede demokrasi ve refahın geliştirilmesi, bölgedeki zengin enerji kaynaklarına ulaşma gibi amaçların yanında, tek kutuplu bir görünüm sergileyen Soğuk Savaş sonrası global güç

---

¹⁴² Rasul Gouliev, **Petrol ve Politika:Petrol Üreten Ülkeler Arasındaki Yeni İlişkiler: Azerbaycan, Rusya, Kazakistan ve Batı ülkeleri**, (Çev.Fatma Feran), İstanbul: Medyatek, 1997, s.104-107

¹⁴³ Ertan Efegil, "Orta Asya'da Güç Mücadelesine Genel Bakı", Mehmet Seyfettin Erol (Ed.), **Küresel Güç Mücadelesinde Avrasya'nın Değişen Jeopolitiği, Yeni Büyük Oyun**, Ankara: Barış Platin Kitapevi, 2009, s.64

¹⁴⁴ Lowell Dittmer, "Assesing American Asia Policy", (Electronic Version) Asian Survey,Volume 47,Issue 4, <http://www.deepdyve.com/lp/university-of-california-press/assessing-american-asia-policy-JqmJR4bU3K> (02.04.2011) ve Lowell Dittmer, "Recent American Asia Policy", (Electronic Version)Asian Survey,Volume 47,Issue 4, http://www.asienkunde.de/content/zeitschrift_asien/archiv/pdf/A100_023_032.pdf (03.04.2011)

dengeinde, kendisine rakip konumuna hızla kayan Çin'in çevrenin hızla kayması kadar bir çok "örtülü stratejik hedefi" de iyice belirginleşmiştir. Amerikan yönetiminin dünyaya bakışını ortaya koyan bir diğer örnek, 17 Eylül 2002'de yayınlanan "Amerika Birleşik Devletleri'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi" başlıklı belge¹⁴⁵ olmaktadır. 21nci yüzyılın bir "özgürlükler mücadelesi" dönemi olacağını vurgulayan ABD'nin bu yaklaşımı, Amerikan yönetiminin güvenlik stratejisini bahane ederek, tehdit unsuru olarak gördüğü ülkelere baskısını arttıracığı şeklinde yorumlanmıştı.¹⁴⁶ 11 Eylül saldırıları sonrası, tek kutupluluğu daha da kuvvetlenip, özellikle bölgenin büyük güçleri Çin ve Rusya'nın tam desteğini arkasında bulan ABD'nin, bölgedeki enerji kaynakları ve taşıma hatlarının korunması, Asya'daki İslami radikalizmi durdurma, Çin ve Rusya'nın hegemonyasını engelleme, demokrasi ve serbest piyasa reformlarını yerleştirme, Afganistan'a yönelik olarak yapılacak muhtemel operasyonlara lojistik üs sağlama ve nihayetinde, ileride olası Irak ve İran müdahalelerinde de yararlanma gibi güvenlik, enerji ve siyasi-ekonomik liberizasyon sağlama (bölge ülkelerine) başlıklarında toplanan hedefleri bulunmaktaydı.¹⁴⁷ Keza, Harry Truman'dan bu yana tüm ABD başkanlarınca vurgulanan "global liderlik" konusu, Barack Obama'nın da ön kabulleri arasındadır.¹⁴⁸ Cumhuriyetçiler ve Demokratların görüşbirliği taşıdıkları husus, bu amaçlar için gerekli "güç"ü oluşturma ve bu amaçla, diğer ülkelerden uyulmasını bekledikleri "normlar"dan muaf olmalarıdır.¹⁴⁹

11 Eylül saldırılarından sonra, ABD'nin Asya'daki ilgi ve etki hedefleri konusunda önceki paragrafta belirtilenlerin yanında, iki spesifik amaç daha eklenmiştir. Bunlar:

- terörist organizasyonların ve
- teröristlerin eline geçmesi muhtemel kitle imha silahların, yok edilmesi.¹⁵⁰ (Nasıl ki, 1990'ların başında bölgeye olan ilgisinin başında, dağılan SSCB'nin elindeki silahların "haydut devletler" in eline geçmesini engellemek geldiye.)

Yukarıda sayılan hedeflerin eklenmesiyle, bölgedeki ABD politikası, "Asya'da güç dengesi"ne yönelik ve öncesine kıyasla daha iddialı bir değişime girmiştir. Bu yeni dönemdeki odak noktalarından biri de Orta Asya ve Güney Kafkasya'yı içeren Hazar Havzası'ndaki enerji kaynakları olmuştur. Mevcut ve potansiyel boru hatları, mevcut petrol ve doğal gaz rezervleri, küresel ve bölgesel aktörler

---

¹⁴⁵ The National Security Strategy of USA,

http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/nss/nss_sep2002.pdf (18.02.2011)

¹⁴⁶ Beril Dedeoğlu, "ABD'nin 21.Yüzyıl Stratejisi ve Olası Küresel Etkileri", (Electronic Version)2023 Dergisi, Kasım 2002, s.26-32, <http://www.2023.gen.tr/kasim02/abdinin21yuzyil.htm> (20.02.2010)

¹⁴⁷ Cohen, s.71,72; Sutter, s.86

¹⁴⁸ "President-Elect Obama's Grand Park Speech", November 5,2008

http://blogs.suntimes.com/sweet/2008/11/obamas_grant_park_speech.html, (06.01.2011)

¹⁴⁹ Andrew J.Bacevich, **Washington Rules-America's Path to Permanent War**, New York:Metropolitan Books, 2010, s.19-23. ABD'nin, "barış ve başarı" söylemiyle ekonomik darboğaza iten bu "sürekli savaş" durumu ve Truman'dan sonraki tüm ABD başkanlarınca kabul gören" dört temel önkabul-the four assertions" hakkında daha fazla bilgi için, çalışmanın 20-29 ve 242-250 sayfalarına başvurulabilir.

¹⁵⁰ Sutter, s.86,

arasındaki güç çekişmesinin başat belirleyicilerinden biri olmuş; ekonomi ve siyasetin kesişmesine ve birbiriyle etkilenişim içinde olmasına yol açmıştır.

11/9'dan sonra ABD'nin bölge ülkeleriyle askeri, siyasi ve ekonomik ilişkilerini daha da geliştirerek, Afganistan'daki Bangram ve Kandahar, Özbekistan'daki Hanabad, Kırgızistan'daki Manas ve Tacikistan'daki Kulyad askeri üstlerine kendi askerini konuşlandırdığını; Kazakistan ile Alma-Ata Havalimanını askeri amaçla kullanmak amacıyla anlaşma yaptığını; artan oranda askeri ve mali yardımda bulunduğunu görmekteyiz.¹⁵¹

Hazar Havzası petrollerine ilginin artmasında, Ortadoğu petrollerinin dolaylı masraflarının-savaşlar, savunma giderleri vb.- alternatif arayışlarını hızlandırması ve Rusya gibi büyük oyunculara bağımlılığın ise uzun dönemde tehdit oluşturabileceği görüşlerinin güçlenmesi yatmaktadır. Azerbaycan ve Kazakistan'ın petrol, Türkmenistan'ın ise doğalgaz konusunda ciddi birer üretici ve ihracatçı oldukları bölgenin en önemli sorunu, bu kaynakların taşınmasıdır. Özellikle Orta Asya'nın denize çıkışı olmayan bir bölge olması,(çıkış yolları Rusya, Türkiye, İran, Afganistan-Pakistan ve Çin olarak durmaktadır) boru hatları gereksinimini ve bunların güvenlik boyutunu öne çıkardığı gibi, üretici ülkelerin yanında, topraklarından boru hatları geçen ülkelerin ve finansmanı sağlayan kurumların önemi arttırmaktadır.¹⁵²

Öte yandan, yeni bağımsızlığını kazanmış Asya cumhuriyetleri üzerindeki olası bir İran etkisinin zayıflatılması ile, İran'ın, bölge enerji kaynaklarının uluslararası pazarlara taşınmasında rol almasının engellenmesi gibi, 11 Eylül öncesi ABD'nin bölgeye yönelik dış politika öncelikleri arasında yer almıştı. 11 Eylül sonrasında ise, Güney Kafkasya'nın ABD ilgi alanına girmesi sadece enerji bağlamında değil, aynı zamanda Orta Asya'ya etki noktasında ve özellikle güvenlik açısından da ele alınmış; Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan'dan oluşan Güney Kafkasya ülkelerinin Batı güvenlik kurumları ile de entegre edilmesi gündeme gelmiş olup, Rusya'nın karşı çıkması ile, 2-4 Nisan 2008'de Bükreş'te yapılan NATO zirvesinde Ukrayna ve Gürcistan'ın "üyelik eylem planı"na dahil edilmemesi ile,¹⁵³ bu amaç gerçekleşmemiştir.¹⁵⁴

1990'larda ABD'nin uluslararası arenadaki duruşunu "neo-izolasyonizm" olarak niteleyen Joshua Kurlantzick, 2001'den sonra bunun değiştiğini, artık White House'un dünya ile daha yoğun olarak ilgilendiğini, ancak bu sürecin bazı dostlarıyla ilişkilerini soğuttuğu gibi, bazılarında da, ABD'nin diğer ülkelerin iç işlerine müdahil olmasının tedirginlik yarattığını; bunun nedeni olarak da, ABD'nin "uygun/efektif bir kamu diplomasisi" uygulayamaması olduğunu ve bu dönemde Birleşik Devletlerin önemli ölçüde prestij yitirdiğini belirtmekte ve bu

---

¹⁵¹ Efeğil, s.65,66

¹⁵² Sedat Laçiner&Hasan Selim Özertem, "Hazar Enerji Kaynakları:Enerji-Siyaset İlişkisi ve Türkiye", M.Turgut Demirtepe (Ed.), **Orta Asya&Kafkasya Güç Politikası**, Ankara:Usak Yayınları, 2008, s.67,68

¹⁵³ Rusya'nın kendisini NATO tarafından çevrelenmiş hissetmesinin yanında, Rus askeri varlığının Moldova, Gürcistan ve Ermenistan'daki mevcudiyeti nedeniyle, iki taraf arasında ciddi sorunlar sürmektedir. Bu konuda daha geniş bilgi için: Havva Kök, "NATO'nun Genişlemesi:Avrasya'da Rusya-ABD Nüfuz mücadelesi", Mehmet Seyfettin Erol(Ed.),**Küresel Güç Mücadelesinde Avrasya'nın Değişen Jeopolitiği, Yeni Büyük Oyun**, Ankara:Barış Platin Yayınları, 2009, s.100-127

¹⁵⁴ M.Turgut Demirtepe, **Orta Asya&Kafkasya Güç Politikası**, Ankara: Usak Yayınları, 2008, s.111

derece saygınlık yitirmesinin ABD tarihi boyunca yaşanmadığını söylemektedir.¹⁵⁵

11 Eylül sonrası ABD'nin askeri olarak Orta Asya'ya yerleşmesiyle, İkinci Dünya Savaşı'nın sonlanmasından itibaren Rusya ve Çin nüfuz alanındaki bölgeye, üçüncü bir büyük güç daha girmiş olmaktadır.¹⁵⁶ Öte yandan Selçuk Çolakoğlu, ABD'nin elde ettiği bu avantajlı durumla ilgili olarak 2005 yılında; Kırgızistan'da Çin yanlısı Aksar Akayev'in devrilmesi ve yerine gelen Kurmanbek Bakiyev'in ABD yörüngesine girmemesi;¹⁵⁷ Özbekistan'da yaşanan ve başarısız olan Andican ayaklanması (bunun sonucunda ABD'nin Hanabad üssünü terk etmek zorunda kalması)¹⁵⁸ gibi iki kırılma yaşandığını ve bu olayların, otoriter Orta Asya rejimlerinin ABD'nden uzaklaşarak, daha çok Moskova-Pekin hattına yaklaşmasına yol açtığını belirtmektedir.¹⁵⁹ Kırgızistan ve Özbekistan'da yaşananları fırsat olarak değerlendiren Rusya, özellikle Özbek yönetimi ile ilişkilerini yeniden geliştirdi ve askeri anlaşma imzaladı. Onun yanında Rus Gazprom ve Luokil firmaları da, anılan ülke ile petrol ve doğal gaz anlaşmaları bağtıladı; Rusya Tacikistan'a askeri personel konuşlandırırken, Kırgızistan'daki askeri personel mevcudunu da iki katına çıkardı.¹⁶⁰ Bu kırılmaya rağmen, ABD'nin bölgeye yerleşmesi ile birlikte Orta Asya'da Rusya ve Çin'e karşı yeni bir denge gücü ortaya çıkmış oluyordu. Bu durum Çin ve Rusya için ne kadar rahatsızlık vericiyse, Orta Asya ülkeleri için de o kadar avantajlı olmuştur. Şöyle ki, bu yeni cumhuriyetlerin bağımsızlıklarını koruyup koruyamayacakları yönündeki endişeleri büyük ölçüde kaybolmuştur.¹⁶¹

Aşağıda da belirtildiği gibi, anılan cumhuriyetler, her üç büyük gücü de karşılına almadan, sadece tek bir güç ile işbirliği yapmadan “dengeli bir politika” izlemeyi başarmışlardır. Bir diğer anlatımla, Asya'nın konumuz bölgesindeki ülke yöneticileri, güvenlik inisiyatifini ellerinden bırakmamak ve tümüyle ABD rehberliğinin içine düşmemek gibi bir “hedging stratejisi”¹⁶² uygulamışlardır. Soğuk Savaş dönemindeki dış politika ve güvenlik stratejilerinin tersine, bir tür sigorta olan bu sistem sayesinde ülkeler kendi aralarında askeri işbirliği kurabildikleri gibi, kendileri de, diğer ülkelere karşı bir düşmanca duruştan kaçınıyorlardı. Her birinin büyük güç veya güçlerle yakınlık ve ilişki derecesi farklı ve milliyetçilik-bağımsızlık algıları kuvvetli olmasına karşın, bu yöntem sayesinde bölge ülkeleri, bölgede dayanışma ve güvenliği arttırmışlar ve Soğuk Savaş sonrası tehditlere karşı kendilerini daha güvende hissetmişlerdir. .¹⁶³

---

¹⁵⁵ Joshua Kurlantzick, **Charm Offensive-How China's Soft Power is Transforming The World**, Binghamton: Yale Uni.Press, 2007, s. 176-185, 192

¹⁵⁶ Çolakoğlu, s.173

¹⁵⁷ Bu konuda daha geniş bilgi için: Nurshat Ababakirov, “Prime Minister Dismissed in Kyrgyzstan”, Central Asia-Causasus Institute Analyst, 12.12.2007, <http://www.cacianalyst.org/?q=node/4759> (07.04.2011)

¹⁵⁸ Kevin F.DeCorla-Souza, “The Andijan Effect:The Danger of an Anti-American Central Asia”, International Affairs Forum, July 10,2005, <http://ia-forum.org/files/YADZNP.pdf> (07.04.2011)

¹⁵⁹ Çolakoğlu, s.160,161

¹⁶⁰ Igor Torbakov, “The West, Russia and China in Central Asia:What Kind of Game is being played in The Region”, OAKA, Cilt:1,sayı:2, 2006, s.27-37, <http://www.turkishweekly.net/files/article/363.pdf> (04.04.2011)

¹⁶¹ Çolakoğlu, s.173

¹⁶²“hedging” konusunda daha fazla bilgi için : Evelyn Goh, “Unerstanding hedging in Asia-Pasific Asia”, PacNet, Pasific Forum CSIS, August 31,2006, <http://csis.org/files/media/csis/pubs/pac0643.pdf> (06.04.2011)

¹⁶³ Sutter, 88

Orta Asya ile ilgili bir konu da, anılan bölge hükümetleri, elitleri ve kamuoyları genellikle ulusal gelişmeye ve ülkelerinin öneminin artmasına büyük önem veriyor ve bu amaçla bölgesel işbirliği ve uluslararası kuruluşlara danışmayı destekliyor olmalarıydı. Bu arada ABD öncülüğünde Irak'ta yapılan askeri müdahale bölge ülkelerinden destek görmediği gibi, bölge ülkelerini Irak ve Afganistan askeri mücadelesine çekmek niyetinin de anlaşılması, bölge öncelikleriyle ABD çıkarları arasındaki çelişkileri ve ABD'nin bölgedeki kalıcı niyetini ortaya koymuştu.¹⁶⁴ Mehmet Seyfettin Erol'un da belirttiği gibi,¹⁶⁵ bir dönem Taliban'ı destekleyerek, Orta Asya'nın Rusya ve İran dışında bir güzergahla dünyaya açılmasını deneyip başarılı olamayan ABD, bu kez bu yolu doğrudan zorlamaya niyetli görülmektedir. Öte yandan bölge ülkeleri, terörist tehdide karşı ABD liderliğindeki mücadeleye güveniyor; kendilerinin bu mücadele için yeterince donanımlı olmadıklarını; bu mücadele için Amerikan asker, istihbarat ve hukuk desteğine ihtiyaç duyduklarını biliyorlardı. Keza, ABD'nin Kuzey Kore'nin nükleer silahlarına yönelik tutumu da, bölgede destek bulmuştu.¹⁶⁶ Yine bu dönemde, aktif bir oyuncu ve Çin'in yükselişine karşı "hedging" yapma durumunda olan ABD, bölge ülkelerinin yenilikçi bir ortağı olarak öne çıkmıştır. Diğer yandan, ABD yönünden de, bölge ülkeleriyle çeşitli seviyelerde kurulan bu ilişkiler, yükselen Çin gücünün, bölgedeki Amerikan çıkarları aleyhine yaratabileceği ekonomik, askeri ve politik etkilere karşı "hedge" görevi yapmıştır.¹⁶⁷

3.2. ABD'NİN EKONOMİK KONUMUNUN ANA HATLARI

3.2.1. GİDEREK ARTAN KAMU BORÇLARI

Birinci ve ikinci sıraları yüzde 143,6 ve 104,80 oranı ile Norveç ve Japonya'nın aldığı OECD ülkelerinin GSYİH'ya oranla toplam kamu borçlarına baktığımızda, ABD'nin bu sıralamada yüzde 65,2 ile baştan 5 nci sırada yer aldığını görmekteyiz. Bu konuda vurgulanması gereken bir diğer konu da, Japonya kamu borçlarının yüzde 90'ını yurt içi birey ve kurumlardan olmasına karşın, tersine aynı oranın ABD için sadece 25 olduğudur.¹⁶⁸

Keza, merkezi yönetim borcunun GSYİH'ya oranının tarihi seyri ile, Office of Management and Budget tarafından yapılan beklentileri içeren grafik (Şekil:9) aşağıda sunulmuştur:

---

¹⁶⁴ Sutter, s.89

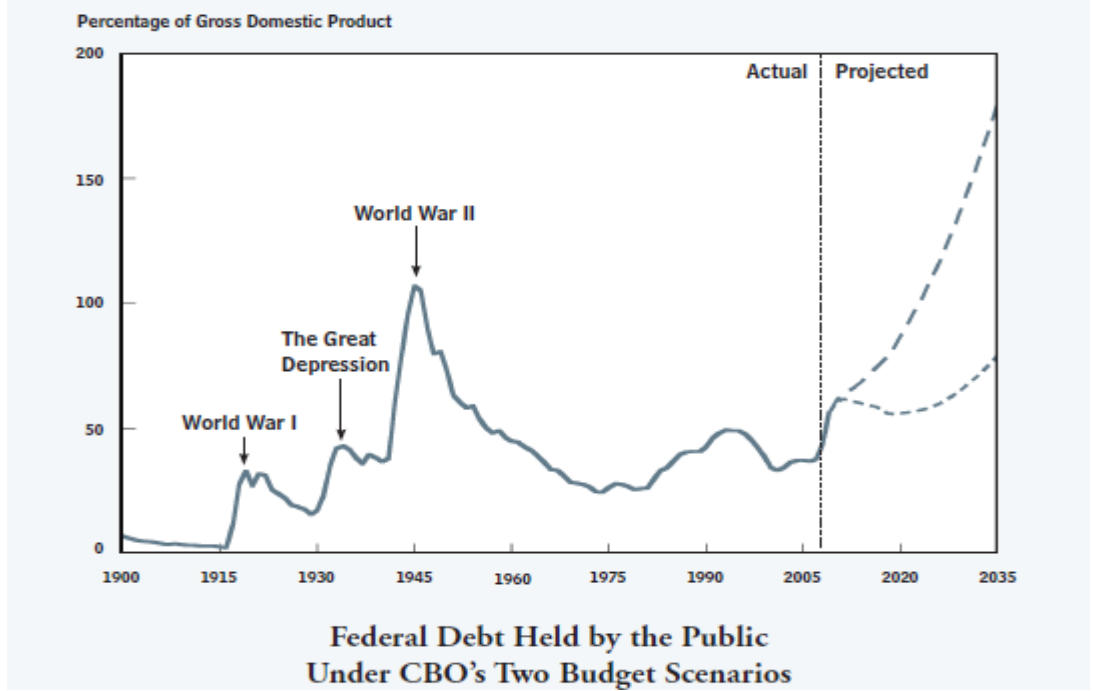
¹⁶⁵ Mehmet Seyfettin Erol, "Küresel Güç Mücadelesinde Avrasya Jeopolitiği ve Türk Avrasyası", Mehmet Seyfettin Erol (Ed.), **Yeni Büyük Oyun**, Ankara: Barış Platin Kitabevi, 2009.s.13

¹⁶⁶ Evelyn Goh, "Southeast Asian Reactions to American's New Strategic Imperatives", Johathan Pollack (Ed), **In Asia Eyes America: Regional Perspectives on US.Asia-Pasific Strategy in The 21th Century**, Newport:Noval War College Press, 2007, s.201-206

¹⁶⁷ Sutter, s.24-29

¹⁶⁸ National Debt and Deficit Data for Every OECD Country, <http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2010/may/27/debt-deficit-oecd-countries-data> ve <http://www.economicshelp.org/blog/economics/list-of-national-debt-by-country/> (04.04.2011)

Şekil : 9 ABD’NİN GSYİH’NİN BİR YÜZDESİ OLARAK FEDERAL BORÇLARI

Kaynak: CONGRESS OF THE UNITED STATES CONGRESSIONAL BUDGET OFFICE¹⁶⁹

GSYİH, kişi başı milli gelir, büyüme ve faiz oranı parametrelerinde yapılan iki tür öngörüye göre, biri muhafazakar olmak üzere iki sonuç da yukarıdaki grafikte aktarılmıştır. Görüldüğü gibi, olumsuz senaryo çıkmaza götürdüğünden, bütçe harcamaları (başta savunma giderleri olmak üzere) konusundaki tasarruflarla, olumsuz trendin önünün kesileceği görüşünderiz. (Bu görüşümüzü, ileride göreceğimiz bütçe açığı öngörülerini de doğrulamaktadır)

Daha önce anılan OECD kaynağından alınan ve GSYİH'ya göre toplam kamu borcu ve merkezi bütçe açıklarını birlikte gösteren aşağıdaki tabloya (Tablo:6) baktığımızda, bütçe açığı olarak ABD'nin birinci sıraya yükseldiğini görmekteyiz.

¹⁶⁹<http://www.cbo.gov/ftpdocs/115xx/doc11579/06-30-LTBO.pdf> (05.04.2011)

Tablo : 6 ÜLKELERİN KAMU BORCU ve BÜTÇE AÇIĞININ GSYİH'YA ORANI

Debt and deficit by OECD country % of GDP. Click heading to sort		
Country	2010 deficit, % of GDP	2010 public debt, % of GDP
United States	-10.7	65.2
Japan	-8.2	104.6
Germany	-5.3	54.7
France	-8.6	60.7
Italy	-5.4	100.8
United Kingdom	-13.3	59
Canada	-5.2	32.6
Australia	-3.5	-1.3
Austria	-5.5	42.9
Belguim	-5.6	85.4
Czech Republic	-5.6	5.3
Denmark	-5.4	1.6
Finland	-4.8	-46.4
Greece	-9.8	94.6
Hungary	-4.1	62.1
Iceland	-10.1	43.9

Ireland	-12.2	38
Korea	0.4	-33.4
Luxembourg	-4.3	..
Mexico	..	..
Netherlands	-5.9	36.5
New Zealand	-3.3	-10.9
Norway	9.9	-143.6
Poland	-7.8	32.4
Portugal	-7.6	62.6
Slovak Republic	-6.3	13.3
Spain	-8.5	41.6
Sweden	-3	-13.1
Switzerland	-1.3	11
Turkey	..	..

Kaynak: OECD Projections

Not: ABD Federal Hükümetinin, özellikle sosyal güvenlik güvencesi olarak tuttuğu tutar düşülerek hesaplanan oran olup, bunun dahil edilmesiyle oran yüzde 97,3 olmaktadır.

Yabancıların elinde bulunan Amerikan Hazinesi'ne, Amerikan kurum ve şirketlerine ait borçların yıllar ve türler itibarıyla seyrini gösteren tablo (Tablo: 7) aşağıdadır:

Tablo : 7 YABANCILARIN ELİNDEKİ AMERİKAN BORÇ KAĞITLARI

Billions of dollars								
Type of security	June 2002	June 2003	June 2004	June 2005	June 2006	June 2007	June 2008	June 2009
Long-term securities	3,926	4,503	5,431	6,262	7,162	9,136	9,463	8,492
Equities ¹	1,395	1,564	1,930	2,144	2,430	3,130	2,969	2,252
Debt	2,531	2,939	3,501	4,118	4,733	6,007	6,494	6,240
U.S. Treasury	908	1,116	1,426	1,599	1,727	1,965	2,211	2,604
U.S. agency	492	586	619	791	984	1,304	1,464	1,196
Corporate	1,130	1,236	1,455	1,729	2,021	2,738	2,820	2,440
Short-term debt	412	475	588	602	615	635	858	1,149
U.S. Treasury	232	269	317	284	253	229	379	862
U.S. agency	88	97	124	150	147	109	174	90
Corporate	92	110	147	168	215	297	306	197
Total long-term and short-term	4,338	4,979	6,019	6,864	7,778	9,772	10,322	9,641

Kaynak : Report on Foreign Portfolio Holdings of US Securities by Treasury Dept.Federal Rezerv Bank Of New York, as of June 30, 2009

2010 Haziran sonuna baktığımızda da, toplam kısa ve uzun vadeli ve yabancıların elinde bulunan Amerikan Hazinesi ve Amerikan kurum ve şirketlerine ait yükümlülüklerin toplamının 10,701 milyar Amerikan Dolarına yükseldiği (Tablo 8) anlaşılmaktadır.

Tablo : 8 30 HAZİRAN 2010 TARİHLİ AMERİKAN BORÇLARI

(Billions of dollars)			
Type of Security	June 30, 2009	June 30, 2010	
Long-term Securities	8,492	9,743	
Equity	2,252	2,813	
Long-term debt	6,240	6,930	
Asset-backed	1,260	1,167	
Other	4,979	5,763	
Short-term debt securities	1,149	959	
Total	9,641	10,701	
Of which: Official	3,880	4,300	

Kaynak : Preliminary Report on Foreign Holdings of U.S. Securities at End-June 2010 by US Department of The Treasury

Keza, yabancıların elinde bulunan Amerikan yükümlülüklerinin ülkeler itibariyle dağılımı, Haziran 2010 tarihi itibariyle aşağıdaki tabloda¹⁷⁰ (Tablo:9) özetlenmiştir:

Tablo :9 YABANCILARDAKİ AMERİKAN BORÇLARININ ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI
(30.06.2010 TARİHLİ)

(Billions of dollars)

Country or category	Total	Equities	Long-term debt		Short-term debt
			ABS	Other	
China (Mainland) ¹	1,611	127	299	1,180	5
Japan	1,393	224	121	979	69
United Kingdom	806	324	56	404	22
Cayman Islands	732	278	122	249	82
Luxembourg	623	172	45	323	82
Canada	424	298	9	105	12
Belgium	408	19	42	341	6
Switzerland	397	162	22	189	25
Ireland	358	77	63	118	100
Middle East Oil Exporters ²	351	128	17	132	73
Hong Kong	293	33	84	88	88
Bermuda	249	44	48	129	28
Netherlands	247	152	22	67	5
Taiwan	228	12	32	181	3
Germany	195	57	38	92	8
France	194	115	19	50	10
Singapore	176	91	4	73	8
Russia	170	*	*	122	48
Brazil	169	2	*	135	33
Norway	136	90	13	32	1
Korea, South	122	13	35	68	6
Australia	118	74	4	34	6
British Virgin Islands	85	42	3	24	16
Mexico	84	17	2	60	5
Sweden	81	49	1	26	5
Country Unknown	138	1	*	135	2
Rest of the World	912	212	63	425	211
Total	10,701	2,813	1,167	5,763	959
of which: Foreign Official	4,300	426	462	2,926	485

1. Excludes Hong Kong, Macau, and Taiwan, which are reported separately.

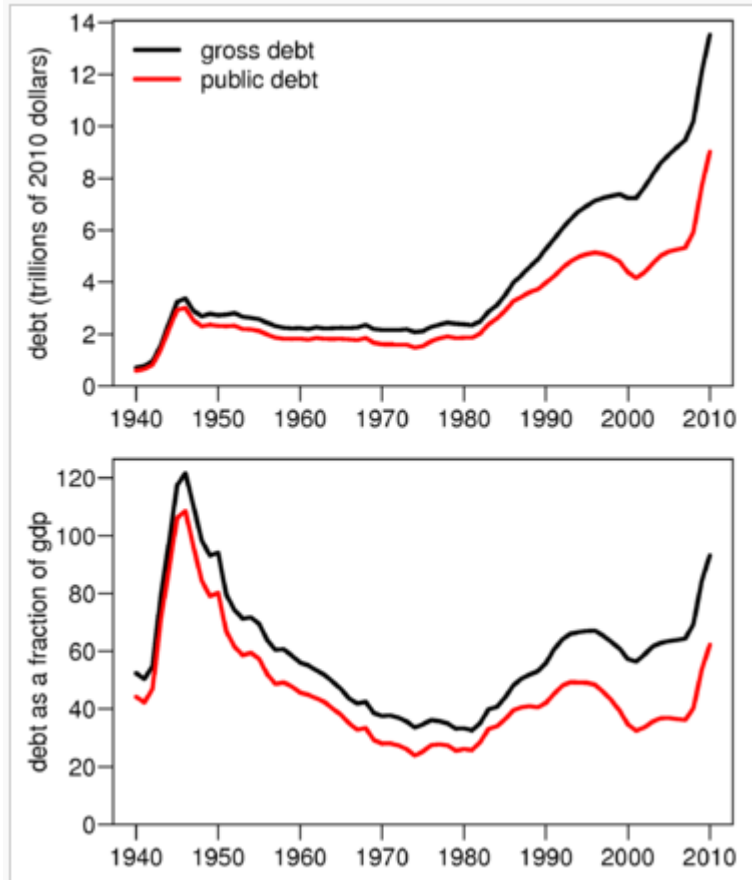
2. Bahrain, Iran, Iraq, Kuwait, Oman, Qatar, Saudi Arabia, United Arab Emirates.

¹⁷⁰ <http://www.treasury.gov/press-center/press-releases/Pages/tg1079.aspx> (06.04.2011)

Kaynak : Preliminary Report on Foreign Holdings of U.S. Securities at End-June 2010 by US Department of The Treasury

ABD Federal Hükümetinin 25 Mart 2011 tarihi itibarıyla toplam borcu 14,260 milyar Amerikan Doları (2010 ulusal gelirin yüzde 97,3'ü) olup;¹⁷¹bu borcun yaklaşık üçte ikisi, "treasury bills, notes ve bonds" şeklinde "halka açık borç-public debt"; bakiyesi ise, Federal Hükümetin hesapları ile ilgili (çoğunluğu sosyal güvenlik ödemesi için) güvence(security) olarak hükümetin kendisindedir.¹⁷²Bu açıklamaların grafiklendirilmiş şekli (Şekil:10) aşağıdadır:¹⁷³

Şekil :10 AMERİKAN BORÇLARININ NOMİNAL ve GSYİH ORANI SEYRİ

Kaynak : Treasurydirect.gov

ABD, daha öncede belirttiğimiz gibi, mutlak rakam olarak dünyanın en yüksek kamu borcu olan ülkesidir. Yabancılara olan borcun en büyük bölümünü Çin ve Japonya almaktadır. Her iki ülke yönünden baktığımızda, ABD'nin kendilerinin en büyük ihracat müşterileri olduğu gerçeği, bu durumun anılan ülkelerin

¹⁷¹ http://treasurydirect.gov/govt/reports/pd/pd_debtposactrpt_1011.pdf ; <http://www.treasurydirect.gov/NP/BPDLogin?application=np>; National Economic Accounts, Bureau of Economic Analysis, <http://www.bea.gov/national/index.htm#gdp> (09.04.2011)

¹⁷² Kimberly Amadeo, "The US National Debt and How It Got So Big", January 10, 2011 http://useconomy.about.com/od/fiscalpolicy/p/US_Debt.htm (09.04.2011)

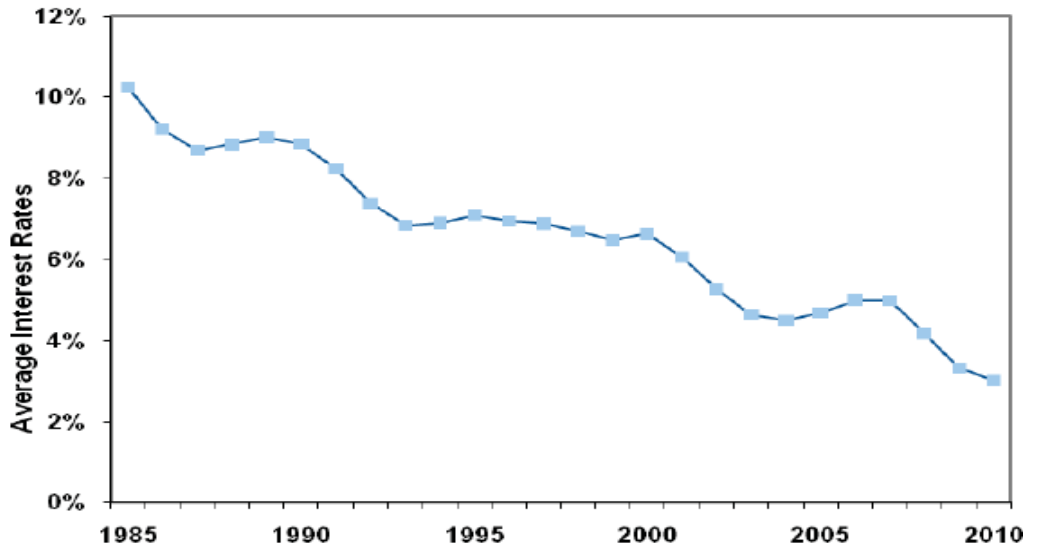
¹⁷³ http://en.wikipedia.org/wiki/United_States_public_debt#cite_note-27 (09.04.2011)

ABD'ye karşı hareket alanını sınırlayan bir unsur olmasının yanında, ortaya çıkmaktadır.

Birleşik Devletler kamu borçlarının, süreklilik ve artış trendi gösteren federal bütçe açıklarının bir birikmesi ve sonucu olduğu genelde kabul edilen bir görüştür. Bu ve önceki paragrafta belirtilen konular, çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde tekrar ele alınacaktır.

Federal borçlanmaya faiz borçlanmayı, bütçeye getirdiği faiz yükü açısından irdelediğimizde, 2005 yılında 181 milyar Amerikan Doları olan halka açık borçlara isabet eden faiz giderinin 2009 yılına kadar 221, 239, 242 milyar şeklinde yükselmesine karşın, 2009 yılında, ekonomik kriz nedeniyle (borlanma artışının getirdiği ek faiz yükünü de telafi edecek şekilde) global faiz oranlarında yaşanan düşüşe paralel olarak, 189 Amerikan Doları'na indiğini; ancak 2010 yılında yüzde 14 oranındaki borçlanma artışı nedeniyle 215 milyar'a yükseldiğini; aşağıdaki grafikte(Şekil:11) de, yıllar itibariyle düşen faiz oranlarını görmekteyiz.¹⁷⁴

Şekil : 11 FEDERAL BORÇLARIN ORTALAMA FAİZ ORANLARI

Kaynak : Treasurydirect.gov.

Bu arada, faiz ödemelerinin, savunma, sosyal harcamalar, sosyal güvenlik ve sağlık harcamalarından sonra beşinci sırada gelen federal bütçe kalemi olduğunu da belirtmeliyiz.¹⁷⁵Faiz düşüşüne yol açan etmenlerin başında FED'in düşürdüğü "politika faiz oranı" gelirken, bir diğer etmeni de, yabancı ülkelerin ellerindeki rezervleri veya cari denge fazlaları için "güvenilir cennet-save heaven" olarak Amerikan hazine bonolarını görmeleri olduğu söylenebilir.¹⁷⁶

¹⁷⁴ http://www.treasurydirect.gov/govt/reports/pd/feddebt/feddebt_ann2010.pdf (08.04.2011)

¹⁷⁵ Amadeo, agm

¹⁷⁶ Ashby Mccown, L.Cristopher Plantier and John Weeks, "Petrodollars and Global Imbalances", Occasional Paper No.1, Feb.2006, <http://www.treasury.gov/press-center/press-releases/Documents/petrodollars.pdf> (01.04.2011)

3.2.2. FEDERAL BÜTÇE AÇIĞININ ÖNLENEMEZ YÜKSELİŞİ

Birleşik Devletlerde yıllardır süren vergi oranlarındaki düşüş ve artan bütçe harcamalarının sonucu olan “bütçe açıkları”, yıllar itibariyle aşağıdaki 10 nolu tabloda aktarılmıştır:

Tablo : 10 MERKEZİ BÜTÇE GELİR/GİDER ve FAZLA/AÇIK TUTARLARI

(Milyon Amerikan Doları)

Year	Total		
	Receipts	Outlays	Surplus or Deficit (-)
1990	1,032,094	1,253,130	-221,036
1991	1,055,093	1,324,331	-269,238
1992	1,091,328	1,381,649	-290,321
1993	1,154,471	1,409,522	-255,051
1994	1,258,721	1,461,907	-203,186
1995	1,351,932	1,515,884	-163,952
1996	1,453,177	1,560,608	-107,431
1997	1,579,423	1,601,307	-21,884
1998	1,721,955	1,652,685	69,270
1999	1,827,645	1,702,035	125,610
2000	2,025,457	1,789,216	236,241
2001	1,991,426	1,863,190	128,236
2002	1,853,395	2,011,153	-157,758
2003	1,782,532	2,160,117	-377,585
2004	1,880,279	2,293,006	-412,727
2005	2,153,859	2,472,205	-318,346
2006	2,407,254	2,655,435	-248,181
2007	2,568,239	2,728,940	-160,701
2008	2,524,326	2,982,881	-458,555
2009 estimate	2,156,654	3,997,842	-1,841,188
2010 estimate	2,332,645	3,591,076	-1,258,431
2011 estimate	2,685,358	3,614,774	-929,416
2012 estimate	3,075,328	3,632,747	-557,419
2013 estimate	3,305,141	3,817,463	-512,322
2014 estimate	3,480,124	4,016,020	-535,896

Kaynak : Historical Tables Budget of The US Government 2010¹⁷⁷

¹⁷⁷Historical Tables Budget of US Government, Fiscal Year 2010,
<http://www.gpoaccess.gov/usbudget/fy10/pdf/hist.pdf> (04.04.2010)

Tablo : 11 MERKEZİ BÜTÇE GELİR/GİDER ve FAZLA/AÇIK'LARININ GSYİH'ORANLARI

Year	GDP (in bil- lions of dollars)	Total		
		Receipts	Outlays	Surplus or Deficit (-)
1990	5,737.0	18.0	21.8	-3.9
1991	5,934.2	17.8	22.3	-4.5
1992	6,240.6	17.5	22.1	-4.7
1993	6,578.4	17.5	21.4	-3.9
1994	6,964.2	18.1	21.0	-2.9
1995	7,325.1	18.5	20.7	-2.2
1996	7,697.4	18.9	20.3	-1.4
1997	8,186.6	19.3	19.6	-0.3
1998	8,626.3	20.0	19.2	0.8
1999	9,127.0	20.0	18.6	1.4
2000	9,708.4	20.9	18.4	2.4
2001	10,059.8	19.8	18.5	1.3
2002	10,378.4	17.9	19.4	-1.5
2003	10,803.7	16.5	20.0	-3.5
2004	11,503.7	16.3	19.9	-3.6
2005	12,234.9	17.6	20.2	-2.6
2006	13,009.9	18.5	20.4	-1.9
2007	13,642.3	18.8	20.0	-1.2
2008	14,222.3	17.7	21.0	-3.2
2009 estimate	14,240.2	15.1	28.1	-12.9
2010 estimate	14,728.8	15.8	24.4	-8.5
2011 estimate	15,499.8	17.3	23.3	-6.0
2012 estimate	16,470.4	18.7	22.1	-3.4
2013 estimate	17,497.8	18.9	21.8	-2.9
2014 estimate	18,386.4	18.9	21.8	-2.9

Kaynak : Historical Tables Budget of The US Government 2010¹⁷⁸

ABD Congressional Budget Office (CBO) tarafından yayınlanan The Budget and Economic Outlook 2011-2021'e göre, 2009 ve 2010 yıllarında sırasıyla gerçekleşen 1,4 ve 1,3 trilyon Amerikan Doları tutarındaki bütçe açıklarının en önemli nedenleri, finansal kriz (özellikle ekonomik canlandırma paketi¹⁷⁹ ve 2008/09 yıllarındaki şirket ve banka kurtarma tedbirleri¹⁸⁰ nedeniyle) ve düşen ekonomik aktiviteler nedeniyle vergi hasılatındaki keskin düşüş ve harcamalardaki artış olduğu belirtilmektedir.¹⁸¹

Bunlara, Çin gibi bazı ülkeleri borç verme konusunda istekli olmaları ve politikacıların genelde ıssızlığa yol açabilecek önlemlerden kaçınmaları nedenlerini de ekleyebiliriz.¹⁸²

¹⁷⁸ <http://www.gpoaccess.gov/usbudget/fy10/pdf/hist.pdf> (04.04.2010)

¹⁷⁹ Yaklaşık USD 700 mia.tutan paket ile ilgili daha geniş bilgi için:

Kimberly Amadeo, "How Do Obama Compare on Their Economic Policies", 20 April 2011) <http://useconomy.about.com/od/candidatesandtheeconomy/a/Obama-Bush-Economy.htm>, (21.04.2011)

¹⁸⁰ Ayrıntılı bilgi için: Kimberly Amadeo, "Federal Intervention in The Banking Crisis", <http://useconomy.about.com/od/monetarypolicy/tp/2007-Banking-Crisis-Primer.htm> (01.04.2011)

¹⁸¹ The Budget and Economic Outlook:2011-2021, Congressional Budget Office, Jan.2011, http://www.cbo.gov/ftpdocs/120xx/doc12039/01-26_FY2011Outlook.pdf (09.04.2011)

¹⁸² Kimberley Amadeo, "US Federal Budget Deficit", <http://useconomy.about.com/od/fiscalpolicy/p/deficit.htm> ve Summery Tables, http://useconomy.about.com/gi/o.htm?zi=1/XJ&zTi=1&sdn=useconomy&cdn=newsissues&tm=98&gps=732_283_1362_515&f=11&su=p284.9.336.ip_p649.6.336.ip_&tt=11&bt=0&bts=0&zu=http%3A/www.gpoaccess.gov/usbudget/fy11/pdf/summary.pdf (09.04.2011)

1945 yılından sonra 2009 yılında mutlak rakam olarak rekor kıran bütçe açığının GSYİH'ya oranı, yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi yüzde 12,9'a çıkması, bir diğer rekoru da birlikte getirmiştir. Bu olguda, bütçe performansı kadar, 2009 yılında cari fiyatlarla artmamış olan GSYİH'nın da (ekonominin daralması, ya da durgunluk) payı bulunmaktadır. CBO tarafından 2021 yılına kadar hazırlanan ekonomik parametreler ve federal bütçe projeksiyonu (Tablo:12) aşağıya alınmıştır.¹⁸³

Tablo : 12

BÜTÇE AÇIK/FAZLA ve EKONOMİK PARAMETRELER PROJEKSİYONU

Projected Deficits and Surpluses in CBO's Baseline

(Billions of dollars)

	Actual,											Total		
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2012-2016	2012-2021
Total Revenues	2,162	2,228	2,555	3,090	3,442	3,651	3,832	4,075	4,275	4,489	4,712	4,963	16,570	39,084
Total Outlays	3,456	3,708	3,655	3,794	3,975	4,202	4,491	4,691	4,885	5,185	5,451	5,726	20,117	46,055
Total Deficit	-1,294	-1,480	-1,100	-704	-533	-551	-659	-617	-610	-696	-739	-763	-3,547	-6,971
Net Interest	197	225	264	325	394	459	527	592	646	697	751	792	1,969	5,447
Primary Deficit (-) or Surplus (Excluding net interest)	-1,097	-1,255	-836	-379	-139	-92	-132	-25	36	1	12	29	-1,577	-1,524
Memorandum (As a Percentage of GDP):														
Total Deficit	-8.9	-9.8	-7.0	-4.3	-3.1	-3.0	-3.4	-3.1	-2.9	-3.2	-3.2	-3.2	-4.1	-3.6
Primary Deficit (-) or Surplus	-7.6	-8.3	-5.3	-2.3	-0.8	-0.5	-0.7	-0.1	0.2	*	0.1	0.1	-1.8	-0.8
Debt Held by the Public at the End of the Year	62.1	69.4	73.9	75.5	75.3	74.9	75.0	75.2	75.3	75.8	76.2	76.7	n.a.	n.a.

Source: Congressional Budget Office.

¹⁸³ http://www.cbo.gov/ftpdocs/120xx/doc12039/01-26_FY2011Outlook.pdf (09.04.2011)

CBO's Economic Projections for Calendar Years 2010 to 2021

	Estimated, 2010	Forecast		Projected Annual Average	
		2011	2012	2013-2016	2017-2021
Fourth Quarter to Fourth Quarter (Percentage change)					
Real GDP	2.5	3.1	2.8	3.4	2.4
PCE Price Index	1.4	1.2	1.3	1.7	2.0
Core PCE Price Index ^a	1.0	1.0	1.2	1.6	2.0
Consumer Price Index ^b	1.2 ^c	1.3	1.3	2.0	2.3
Core Consumer Price Index ^a	0.6 ^c	0.9	1.2	1.9	2.2
Fourth Quarter Level (Percent)					
Unemployment Rate	9.6 ^c	9.2	8.2	5.3 ^d	5.2 ^e
Calendar Year Average					
Interest Rates (Percent)					
Three-month Treasury bill rate	0.1 ^c	0.3	1.1	3.6	4.4
Ten-year Treasury note rate	3.2 ^c	3.4	3.8	4.7	5.4
Unemployment Rate (Percent)	9.6 ^c	9.4	8.4	6.4	5.2
Nominal GDP (Percentage change)	3.8	3.7	4.4	5.1	4.4

Sources: Congressional Budget Office (CBO); Department of Commerce, Bureau of Economic Analysis; Department of Labor, Bureau of Labor Statistics; Federal Reserve.

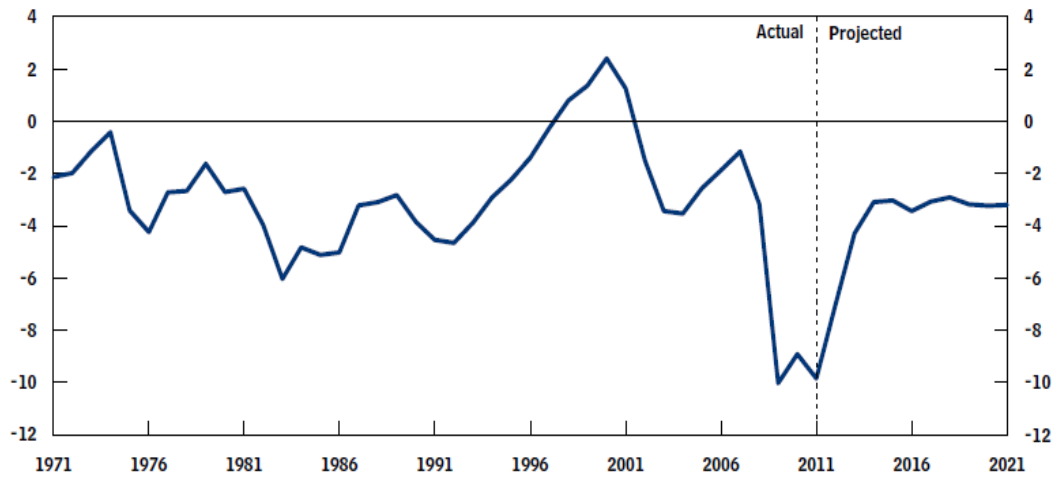
Kaynak : cbo.gov

Yukarıdaki projeksiyonlar sonucu CBO tarafından önümüzdeki 10 yıllık süreç için ABD federal bütçe açıklarının ve federal borçların GSYİH'ya oranları konusunda hazırlanan ve aynı kaynakta bulunan grafikler (Şekil:12,13) aşağıda gösterilmiştir:

Şekil : 12 YILLAR İTİBARI İLE TOPLAM AÇIK/FAZLANIN GSYİH'YA ORANI

Total Deficits and Surpluses

(Percentage of gross domestic product)

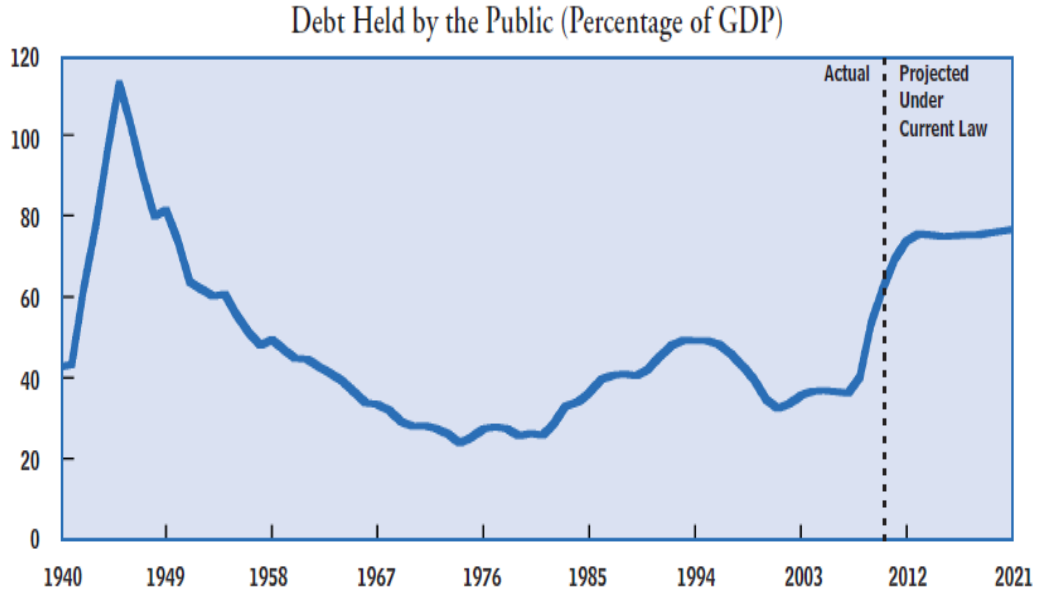

Source: Congressional Budget Office.

Kaynak : Congressional Budget Office

Şekil : 13

HALKA AÇIK BORÇLARIN GSYİH'YA ORANI

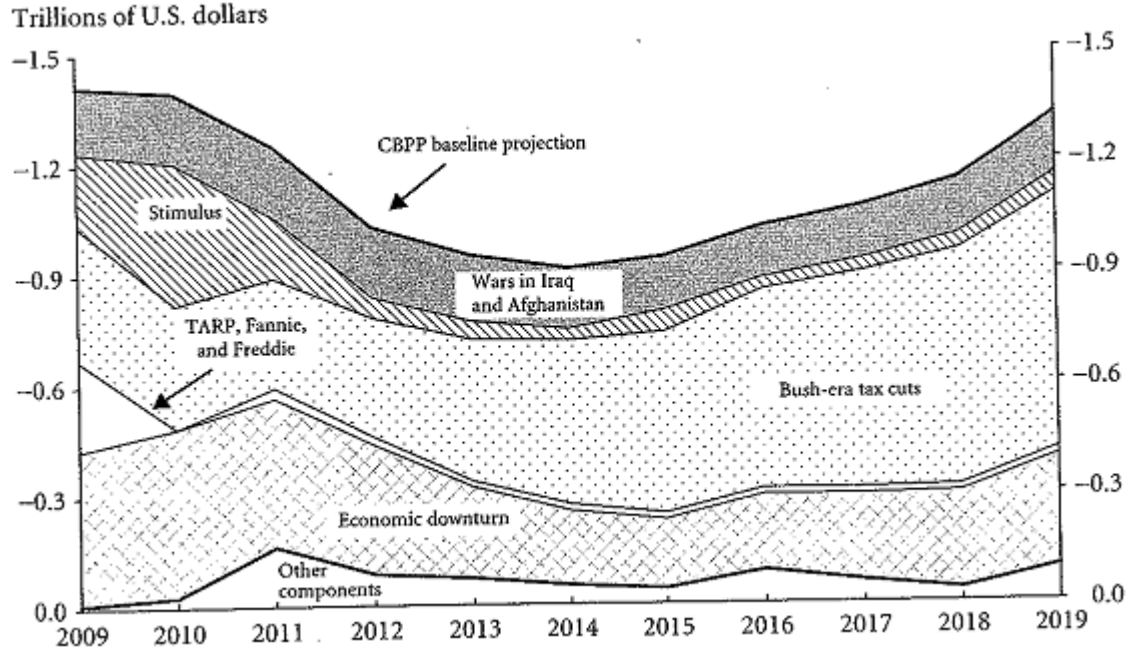
Kaynak : Congressional Budget Office

Grafiklerden de görüleceği gibi, ABD Federal Bütçe açığı ve merkezi yönetim borçlarının GSYİH'ya oranı 2011'den itibaren, en erken 2015 yılına kadar artmaya devam edecek olup,(bu olgu da, 2008 sonrası piyasaya likidite sağlamak ve bono getirisinde olası düşüşü engellemek amacıyla FED'in yaptığı bono alımlarının önemli bir payı bulunmaktadır) bunun finansmanı için mevcut uluslararası ilişkilerindeki ticari ve finansman yapısını sürdürmek zorunda olacak gibi durmaktadır.

ABD federal vergilerindeki indirim, daha önce açıklamaya çalıştığımız nedenlerle yapılan harcama artışı mevcut bütçe açığı/borç artışına, onun da 2008 ekonomik krizine neden olması gibi, kriz sırasında ve akabinde düşen vergi hasılatı ve canlandırma tedbirlerinin getirdiği harcama ve borçlanma artışları da, anılan oranlarda yeni bozulmalara yol açmıştır. Buna, 2015 civarında, “doğum patlaması” neslinin emekliliğinin eklenmesi (sağlık ve emekli ücretleri) ile, düzelmeye sürecinin uzayacağını öngörmek oldukça gerçeğe yakın olacaktır. Bütçe açığını oluşturan ana elementler, Barry Eichengreen tarafından hazırlanan aşağıdaki grafikte (Şekil:14) açık olarak görülmektedir.¹⁸⁴

¹⁸⁴ Barry Eichengreen, *Exorbitant Privilege-The Rise and Fall of The Dollar and The Future of The International Monetary System*, Oxford: Oxford Uni.Press, 2011, s.162,163

Şekil : 14 ABD BÜTÇE AÇIKLARININ UNSURLARI

Kaynak: Center on Budget and Policy Priorities Analysis based on CBO estimates as of February 17, 2010

3.2.3. ULUSAL GELİR ve BÜYÜME

“Satılma gücü paritesi”ne ve 2010 yılına göre GSYİH sıralamasında AB’nin 14,9 trilyon Amerikan Dolarlık büyüklüğünün (27 ülkenin toplamı olup, en yüksek GSYİH yaratan Almanya, 2,9 trilyon ile altıncı sırada yer almaktadır) hemen arkasından 14,7 trilyon ile ikinci sırada gelen ABD’yi, 9,8 trilyon ile Çin, 4,3 trilyon ile Japonya takip etmektedir.¹⁸⁵ Bu yapısıyla ABD dünya üretiminin yüzde yirmisini yaratmaktadır.

Önceki bölümlerimizde ayrıntılı olarak ele aldığımız, 2007 yılında ABD’de başlayıp, finans akışındaki serbesti ve globalleşmenin de hızlandıran etkisiyle, gelişmiş ülkeler başta olmak üzere tüm dünyada 2008 yılında en yoğun sürecini yaşayan dünya ekonomik krizi, doğaldır ki en çok etkilediği ekonomi ABD olmuştur. Yaşanan bu olguyu, aşağıdaki çeyrek dönemlerdeki büyüme grafiği açıkça göstermektedir.

¹⁸⁵ GDP (Official Exchange Rate), Central Intelligence Agency, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2195.html> (10.04.2011)

Şekil : 15 ABD DÖNEMSEL BÜYÜMESİ

Kaynak : Bureau of Economic Analysis US Dept.of Commerce¹⁸⁶

Yıllara göre GSMH rakamları, milyar Amerikan Doları olarak aşağıda sunulmuştur:¹⁸⁷

1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
8,793.5	9,353.5	9,951.5	10,286.2	10,642.3	11,142.1	11,867.8	12,638.4	13,398.9	14,061.8	14,369.1	14,119.0	14,660.4

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi, ABD ekonomisi son dört yıldır nominal rakamlarla büyümemiştir.

Yıllar itibariyle GSMH'daki büyüme oranları aşağıdaki tabloda¹⁸⁸ özetlenmiştir:

1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
2.5	3.7	4.5	4.4	4.8	4.1	1.1	1.8	2.5	3.6	3.1	2.7	1.9	0.0	-2.6	2.9

Yukarıdaki oranların, aşağıdaki tablo ile karşılaştırılmasında, 2009 yılında ABD ekonomisinin dünya ortalamasının üzerinde, ancak Euro Bölgesinin altında küçüldüğünü; 2010 yılı büyümenin ise dünya ortalamasının altında, ancak yine Euro Bölgesinin üstünde olduğu görmekteyiz.

Tablo : 13

BAZI ÜLKELERDEKİ GERÇEKLEŞEN ve PROJEKTE EDİLEN EKONOMİK PARAMETRELER

¹⁸⁶Bureau of Economic Analysis, GDP Growth Slows in The First Quarter, April 28, 2011, <http://www.bea.gov/newsreleases/national/gdp/gdphighlights.pdf> (29.04.2011)

¹⁸⁷Gross Domestic Product Table, BEA, 28 April, 2011

<http://www.bea.gov/national/nipaweb/TableView.asp?SelectedTable=5&FirstYear=2009&LastYear=2010&Freq=Qtr> (29.04.2011)

¹⁸⁸http://www.bea.gov/newsreleases/national/gdp/2011/pdf/gdp4q10_3rd.pdf (11.04.2011)

	Year over Year						Q4 over Q4		
	2009	2010	Projections		Difference from October 2010 WEO Projections		Estimates	Projections	
			2011	2012	2011	2012		2010	2011
World Output¹	-0.6	5.0	4.4	4.5	0.2	0.0	4.7	4.5	4.4
Advanced Economies	-3.4	3.0	2.5	2.5	0.3	-0.1	2.9	2.6	2.5
United States	-2.6	2.8	3.0	2.7	0.7	-0.3	2.7	3.2	2.7
Euro Area	-4.1	1.8	1.5	1.7	0.0	-0.1	2.1	1.2	2.0
Germany	-4.7	3.6	2.2	2.0	0.2	0.0	4.3	1.2	2.7
France	-2.5	1.6	1.6	1.8	0.0	0.0	1.7	1.5	1.9
Italy	-5.0	1.0	1.0	1.3	0.0	-0.1	1.3	1.2	1.4
Spain	-3.7	-0.2	0.6	1.5	-0.1	-0.3	0.4	0.8	1.9
Japan	-6.3	4.3	1.6	1.8	0.1	-0.2	3.3	1.4	2.4
United Kingdom	-4.9	1.7	2.0	2.3	0.0	0.0	2.9	1.5	2.6
Canada	-2.5	2.9	2.3	2.7	-0.4	0.0	2.7	2.7	2.6
Other Advanced Economies	-1.2	5.6	3.8	3.7	0.1	0.0	4.5	4.7	2.9
Newly Industrialized Asian Economies	-0.9	8.2	4.7	4.3	0.2	-0.1	5.9	6.2	3.1
Emerging and Developing Economies²	2.6	7.1	6.5	6.5	0.1	0.0	7.2	7.0	6.8
Central and Eastern Europe	-3.6	4.2	3.6	4.0	0.5	0.2	4.3	3.5	3.9
Commonwealth of Independent States	-6.5	4.2	4.7	4.6	0.1	-0.1	3.5	4.8	4.3
Russia	-7.9	3.7	4.5	4.4	0.2	0.0	3.4	4.6	4.3
Excluding Russia	-3.2	5.4	5.1	5.2	-0.1	-0.1	...	...	...
Developing Asia	7.0	9.3	8.4	8.4	0.0	0.0	9.1	8.6	8.4
China	9.2	10.3	9.6	9.5	0.0	0.0	9.7	9.5	9.5
India	5.7	9.7	8.4	8.0	0.0	0.0	10.3	7.9	8.0
ASEAN-5 ³	1.7	6.7	5.5	5.7	0.1	0.1	5.1	6.4	5.2
Latin America and the Caribbean	-1.8	5.9	4.3	4.1	0.3	-0.1	4.8	5.0	4.3
Brazil	-0.6	7.5	4.5	4.1	0.4	0.0	5.2	5.1	4.0
Mexico	-6.1	5.2	4.2	4.8	0.3	-0.2	3.2	5.0	4.5
Middle East and North Africa	1.8	3.9	4.6	4.7	-0.5	-0.1	...	...	...
Sub-Saharan Africa	2.8	5.0	5.5	5.8	0.0	0.1	...	...	...
South Africa	-1.7	2.8	3.4	3.8	-0.1	-0.1	3.6	3.4	4.1

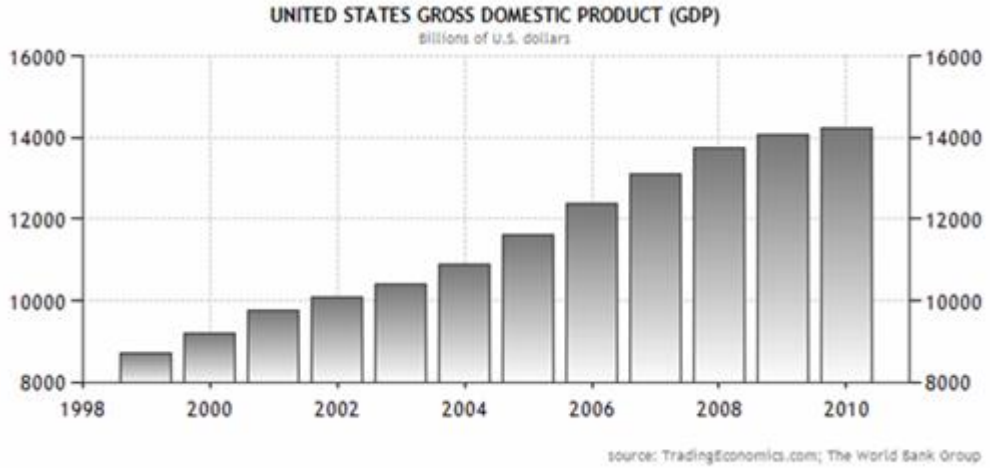
Kaynak : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/update/01/pdf/0111.pdf>

Beklentilerin aksine, 2010 yüzde 5 oranında büyüme sağlayan dünya ekonomisinde, aynı ivmenin bunun takip eden iki yılda da sağlanacağı yönünde.¹⁸⁹ Amerikan ekonomisinin büyüklüğü ve üretim tarafıyla ilgili olarak yukarıda söylediklerimizi, aşağıdaki GSYİH grafiği (Şekil:16) da doğrulamaktadır:

¹⁸⁹ The Economist "Three- way Split", December 11th, 2010

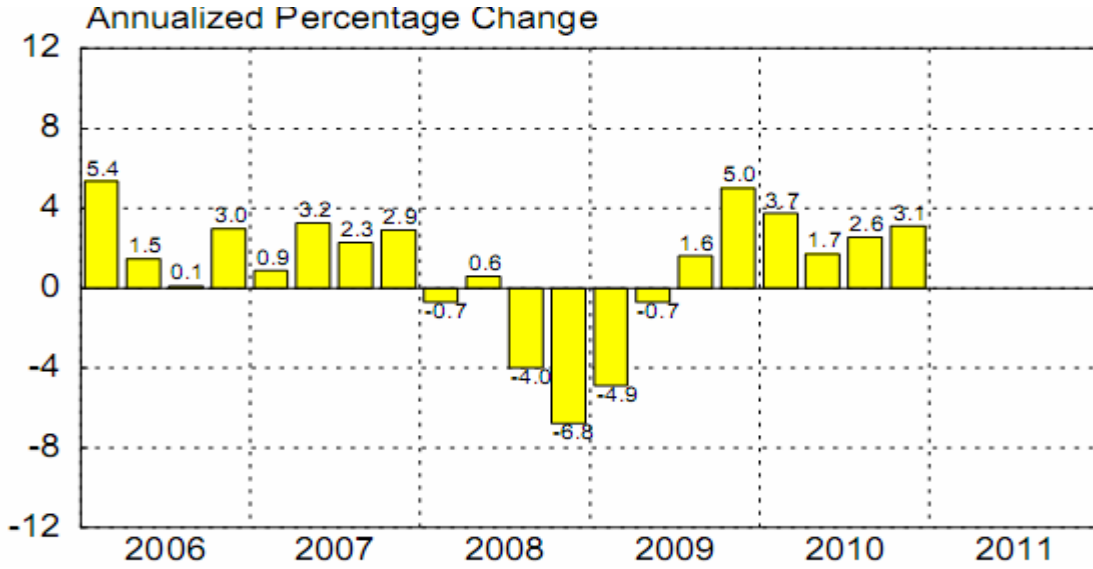
Şekil : 16 ABD’NİN YILLAR İTİBARIYLA GSYİH

Kaynak :Federal Reserve Bank of New York
http://www.newyorkfed.org/research/national_economy/nationalindicators.html

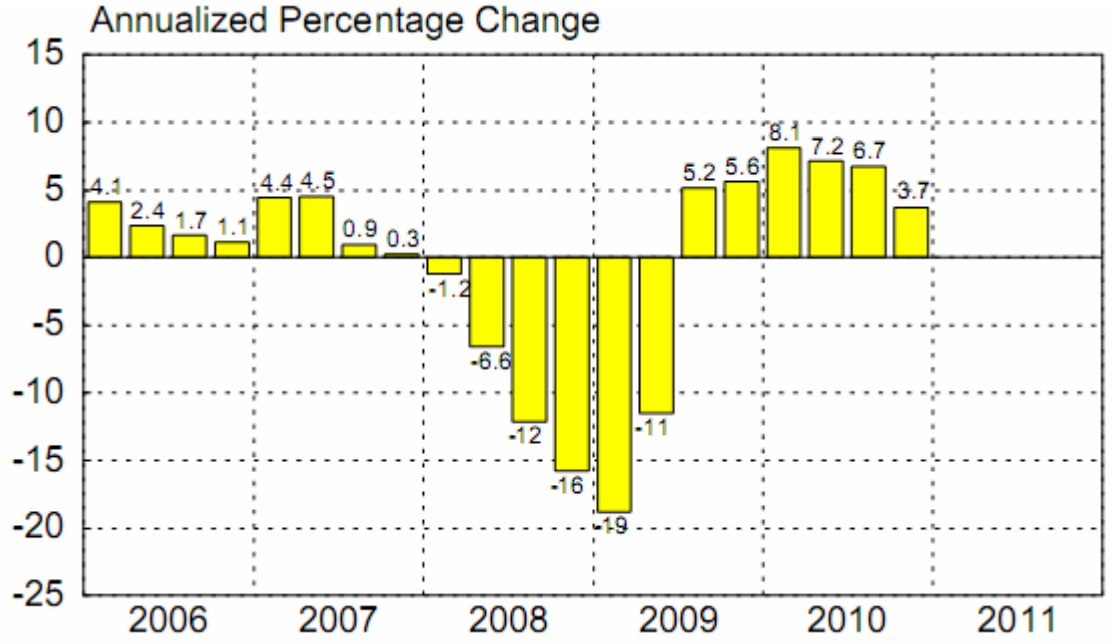
ABD ekonomisinin 2009 yılının ikinci yarısında, endüstriyel üretimdeki artışla paralel yeniden başlayan büyümeyi işaret eden grafikler aşağıdadır. Kanımızca, üçer aylık dönemler itibariyle sanayi üretim büyümesi ile, GSYİH büyümesi arasındaki fark, ekonomideki durgunluğa gidişi göstermektedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, ABD ekonomisi “talep güdümlü” bir yapısı vardır.¹⁹⁰

Şekil : 17 GSYİH BÜYÜME ORANLARI

Kaynak: http://www.newyorkfed.org/research/national_economy/nationalindicators.html

¹⁹⁰ Charles Dumas, **Globalisation Fractures-How Major Nations’ Interests are Now in Conflict**, London: Profile Books, 2010, s.128

Kaynak : http://www.newyorkfed.org/research/national_economy/nationalindicators.html

Satınalma gücü paritesine göre hesaplanan “kişi başı milli gelir” rakamlarını incelediğimizde, son üç yılın dünya ortalamasının:

World	\$11,100 (2010)
	\$10,800 (2009)
	\$11,000 (2008)

olduğunu; aynı yıllara ait

ABD’ e ait rakamların ise:

United States	\$47,400 (2010)
	\$46,700 (2009)
	\$48,300 (2008)

olarak gerçekleştiğini

görmekteyiz.¹⁹¹ Ülkede yaşayanların yaşam standartlarının ölçülmesine yarayan anılan parametrede ABD’nin üzerinde kalan dokuz ekonominin, genellikle küçük ülkelere ait olduğu; 27 ülkeden oluşan AB’nin 32.900, Japonya’nın 34.200, Rusya’nın 15.900 ve Çin’in ise 7.400 Amerikan Doları olduğu dikkate alındığında, ABD’nin, refah ölçütü olan anılan parametrede oldukça iyi durumda olduğu ve bunun kriz süresince de bozulmadığını; bu konudaki en önemli sıkıntının, çalışmamızın daha önceki bölümlerinde de belirttiğimiz gibi, gelir dağılımındaki eşitsizlik ve “orta sınıf”ın zayıflaması olduğunu belirtebiliriz.

Amerikan GSYİH’nı oluşturan kalemlere ve bunların yıllar içinde seyrine baktığımızda, aşağıdaki çıkarımlar elde edilmektedir:

¹⁹¹GDP-Per Capita,

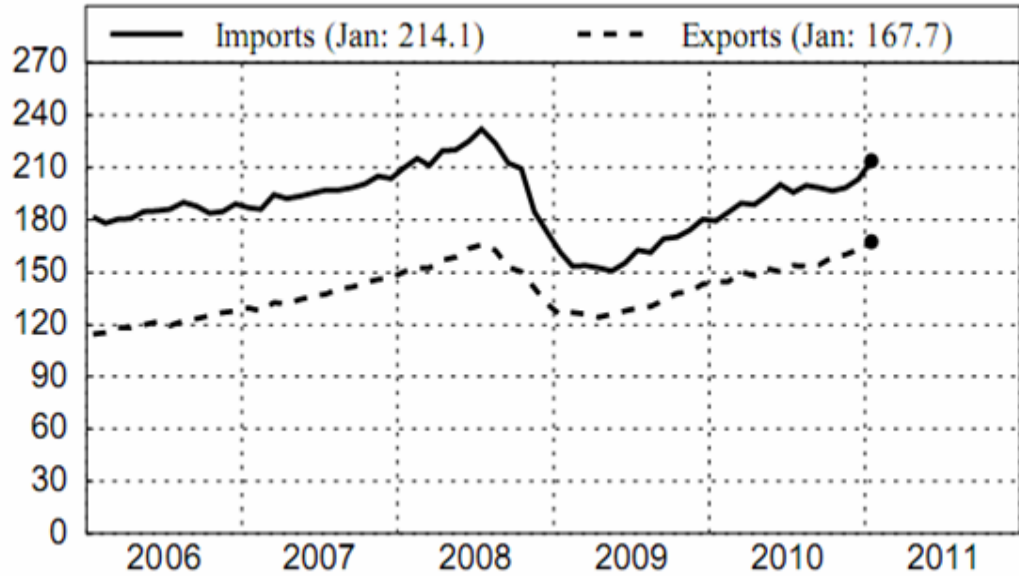
http://useconomy.about.com/gi/o.htm?zi=1/XJ&zTi=1&sdn=useconomy&cdn=newsissues&tm=772&gps=691_442_1436_699&f=00&su=p284.9.336.ip_p649.6.336.ip_&tt=11&bt=0&bts=1&zu=https%3A//www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2004.html%3FcountryName%3DWorld%26countryCode%3Dxx%26regionCode%3DDoc%23xx (12.04.2011)

- . 1981 yılından itibaren yüzde 62-67 aralığında seyreden “kişisel tüketim harcamaları”nın payı, 2000’den itibaren 70’ler bandında seyretmiştir.
- . Önceleri yüzde 28 olan dayanıklı ve dayanıksız mallar için yapılan harcama payının, 90’lı yıllardan itibaren sürekli düşerek yüzde 23’e; hizmet harcamalarının payının da aksine, yüzde 34’lerden 47’lere yükseldiği görülmektedir.
- . Mal ve hizmet dış satım ve alımı arasındaki negatif fark, yine 2000’li yıllarla birlikte sürekli bir artış trendi göstermiştir. (2009 kriz yılı ile, durgunluğun yaşandığı 90’lı yıllar hariç)
- . Merkezi yönetim ve savunma harcamalarında ise önemli bir pay artışı yaşanmamıştır. Savunma araştırma ve geliştirme giderleri, dünyanın geri kalan tüm ülkelerin toplamından fazla olan ABD’nin savunma giderlerinin GSYİH’ya oranının Soğuk Savaş döneminin altında olduğu da ayrı bir realitedir.¹⁹²

3.2.4. DIŞ TİCARET ve CARİ AÇIK

Önceki bölümde bahsedildiği ve yukarıdaki tabloda da görüleceği gibi, ABD dış ticaretindeki açığın GSYİH’deki negatif payı sürekli artmakta olup, bu olgu, dışsatımdaki artış oranının dış alım artışının gerisinde kalmasının bir sonucudur. Aşağıdaki ithalat ve ihracat grafiklerinin seyri (Şekil:19) bunu açıkça vurgulamaktadır.

Şekil: 19 YILLAR İTİBARIYLA MAL-HİZMET İTHALAT ve İHRACATI

Kaynak:http://www.newyorkfed.org/research/national_economy/nationalindicators.html

1981 yılından bu yana dış ticaret verilerine baktığımızda, 1999 yılına kadar yıllık olarak 100 milyar Amerikan Doları civarında olan “dış ticaret açığı”ve “carî açık”, anılan yıldan itibaren sürekli artıp, kriz öncesi 700/800 milyar rakamlarına vurmıştır. IMF tarafından yayınlanan Nisan 2011 tarihli “World

¹⁹² Fareed Zakaria, **The Post-American World and The Rise of The Rest**, London: Penguin Books,2008, s.181,182

Economic Outlook”¹⁹³ a göre, ülke grupları bazında gerçekleşen ve ileriki yıllar için öngörülen cari açık (mutlak değer), işsizlik ve cari açığın ülke GSYİH’ya oranları aşağıdaki tablolarda sunulmuştur. Anılan tablolardan aşağıdaki çıkarımlara ulaşabiliriz:

. Önümüzdeki beş yıllık dönemde Euro Bölgesi’nin cari açığı pozitif dönerken ve Japonya’da önemli bir artış öngörülmezken, ABD ekonomisinde, gelişmiş ekonomilerinin toplamına benzer şekilde, 2010 yılı açık seviyesinin üç yıl boyunca korunmasının ardından yeniden yükselişe geçeceği,

. Cari açığın GSYİH’ya oranı şeklinde baktığımızda, ABD’nin negatif, Çin’in pozitif oranlarının, 2005-2008 yüksek seviyesine bir daha ulaşamadıkları ve istikrarlı bir seyir öngörüldüğü,

. ABD ve tüm gelişmiş ekonomilerdeki yüksek işsizlik oranları için, önümüzdeki iki yıl önemli oranda düşme tahmin edildiği. Bu bağlamda, ABD ekonomisinin önemli lehte farklılığı, Avrupa nüfusunu 2030 yılına kadar durgunluğunu sürdüreceğine karşın, ABD’de 65 milyon artış beklenmesidir.¹⁹⁴

Tablo : 14 ABD ve DİĞER BAZI ÜLKELERİN EKONOMİK PARAMETRELERİNDEKİ GERÇEKLEŞMELER ve PROJEKSİYONLAR

Table A10. Summary of Balances on Current Account (Billions of U.S. dollars)											
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Projections		
									2011	2012	2016
Advanced Economies	-218.9	-219.5	-411.2	-449.8	-344.2	-471.8	-101.1	-95.5	-125.6	-91.0	-302.5
United States	-520.7	-630.5	-747.6	-802.6	-718.1	-668.9	-378.4	-470.2	-493.9	-450.7	-643.6
Euro Area ^{1,2}	23.4	76.6	14.6	-12.6	14.7	-196.9	-69.4	-77.0	3.8	6.6	18.3
Japan	136.2	172.1	165.7	170.4	211.0	157.1	141.8	194.8	134.1	138.6	131.5
Other Advanced Economies ³	128.7	127.4	131.1	142.0	137.0	129.0	158.2	167.7	229.8	213.9	192.3
<i>Memorandum</i>											
Newly Industrialized Asian Economies	84.3	86.9	82.8	99.4	130.9	87.8	128.6	133.1	134.8	136.1	145.2
Emerging and Developing Economies	145.2	219.7	443.0	661.5	649.7	704.2	326.6	378.1	646.5	635.9	900.8
Regional Groups											
Central and Eastern Europe	-32.5	-52.0	-57.7	-85.3	-131.7	-151.3	-44.3	-76.0	-102.0	-116.0	-165.6
Commonwealth of Independent States ⁴	35.7	63.5	87.6	96.3	71.7	107.7	41.4	75.0	116.9	90.1	17.0
Developing Asia	85.2	92.9	167.5	289.2	418.3	435.9	328.2	308.1	348.9	414.7	843.7
Latin America and the Caribbean	9.4	21.5	36.3	49.5	14.6	-31.2	-25.0	-56.9	-79.1	-107.0	-179.1
Middle East and North Africa	59.8	101.9	212.7	281.1	265.8	343.1	47.9	152.8	357.1	349.0	394.5
Sub-Saharan Africa	-12.4	-8.2	-3.4	30.8	11.0	0.0	-21.6	-24.9	4.7	5.1	-9.7
<i>Memorandum</i>											
European Union	12.1	61.7	-13.8	-48.0	-83.1	-167.4	-39.6	-22.3	-37.1	-26.3	-13.1

Table A11. Advanced Economies: Balance on Current Account (Percent of GDP)											
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Projections		
									2011	2012	2016
Advanced Economies	-0.7	-0.7	-1.2	-1.2	-0.9	-1.1	-0.3	-0.2	-0.3	-0.2	-0.6
United States	-4.7	-5.3	-5.9	-6.0	-5.1	-4.7	-2.7	-3.2	-3.2	-2.8	-3.4
Euro Area ¹	0.4	1.2	0.4	0.4	0.2	-0.6	-0.2	0.1	0.0	0.0	0.1
Japan	3.2	3.7	3.6	3.9	4.8	3.2	2.8	3.6	2.3	2.3	2.0
United Kingdom	-1.6	-2.1	-2.6	-3.4	-2.6	-1.6	-1.7	-2.5	-2.4	-1.9	-1.0
Canada	1.2	2.3	1.9	1.4	0.8	0.4	-2.8	-3.1	-2.8	-2.6	-1.3
Russia	8.2	10.1	11.1	9.5	5.9	6.2	4.1	4.9	5.6	3.9	0.3
Developing Asia	2.8	2.6	4.1	6.0	6.9	5.9	4.1	3.3	3.3	3.6	4.8
China	2.8	3.6	7.1	9.3	10.6	9.6	6.0	5.2	5.7	6.3	7.8

¹⁹³ IMF, “World Economic Outlook, April 2011”,

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/01/index.htm> (12.04.2011)

¹⁹⁴ Zakaria, 196

India 1.5 0.1 -1.3 -1.0 -0.7 -2.0 -2.8 -3.2 -3.7 -3.8 -1.6

Table 2.1. Selected Advanced Economies: Real GDP, Consumer Prices, Current Account Balance, and Unemployment

(Annual percent change unless noted otherwise)

	Real GDP			Consumer Prices ¹			Current Account Balance ²			Unemployment ³		
	2010	Projections		2010	Projections		2010	Projections		2010	Projections	
		2011	2012		2011	2012		2011	2012		2011	2012
Advanced Economies	3.0	2.4	2.6	1.6	2.2	1.7	-0.2	-0.3	-0.2	8.3	7.8	7.4
United States	2.8	2.8	2.9	1.6	2.2	1.6	-3.2	-3.2	-2.8	9.6	8.5	7.8
Euro Area ^{4,5,6}	1.7	1.6	1.8	1.6	2.3	1.7	-0.6	0.0	0.0	10.0	9.9	9.6
Japan	3.9	1.4	2.1	-0.7	0.2	0.2	3.6	2.3	2.3	5.1	4.9	4.7
United Kingdom ⁴	1.3	1.7	2.3	3.3	4.2	2.0	-2.5	-2.4	-1.9	7.8	7.8	7.7
Canada	3.1	2.8	2.6	1.8	2.2	1.9	-3.1	-2.8	-2.6	8.0	7.6	7.3
Other Advanced Economies ⁷	5.7	3.9	3.8	2.3	3.1	2.6	5.1	5.5	4.8	5.0	4.5	4.4
<i>Memorandum</i>												
Newly Industrialized Asian Economies	8.4	4.9	4.5	2.3	3.8	2.9	7.1	6.3	6.0	4.1	3.6	3.6

Kaynak : IMF World Economic Outlook 2010

Son yirmi yıllık “globalizasyonunu genişleyip derinleşme trendi”nde, ABD bu süreçten en fazla yararlanan ülke olmuş, ülke yüzlerce milyar Amerikan Doları yatırım almıştır. Öte yandan da, önceki Hazine Bakanı Lawrence Summers’in deyişiyle, “dünyanın en büyük gücünün, yine dünyanın en büyük borçlusu olmasında bir tuhafılık var”¹⁹⁵ olması da ayrı ve yadsınamayacak bir gerçek. Diğer yandan, tüm endüstrileşmiş ülkelerde olduğu gibi ABD de, Çin başta olmak üzere üçüncü ülkelerden yapılan ucuz dışalımın ticarete yarattığı yapı(structure) değişimi yoluyla, üretim yapısında, “bilgi-yoğun ileri teknoloji ürünleri”ne ve servis konularına doğru değişimin getirdiği “katma değer katkısı” da göz önünde bulundurulmalıdır.¹⁹⁶ Ortalama yıllık yüzde 3 civarında büyüyen (AB ve Japonya’nın üstünde) Amerikan ekonomisinin bu hızlı büyümesi, önümüzdeki birkaç yıl daha yavaş seyredebileceğini; ancak, büyük olmasına karşın dinamik bir yapıya sahip olan ABD ekonomisinin, dünyanın en rekabetçi ekonomisi olmaya devam edeceğini söylemektedir Fareed Zakaria.¹⁹⁷

Sonuç olarak, ABD ekonomisinin 2011 yılında, makro ekonomik ve finansal sorunları ile boğuşan ve kamu harcamalarını azaltmaya çalışan, önümüzdeki yıllar için düşük oranda büyüme öngörülen Euro Bölgesinden farklı olarak, hayata geçirdiği vergi indirimi sonrası önümüzdeki yıllarda yüzde 2,5/3 arasında büyüme (2010 için yüzde 4 bekleyenler de bulunmaktadır)¹⁹⁸, bunun sonucu işsizlikte azalma ve özellikle 2011 yılı federal bütçe açığında artış, gerçekleşme beklentileri yüksek bulunmaktadır. Sahip olduğu ekonomik büyüklük ve potansiyelle ABD, dünyanın en büyük ekonomik gücü olmayı sürdürecektir; hiç olmazsa kısa dönemde, gelişmekte olan ülkelerin en hakim yabancı yatırımcısı olma konumunu sürdürecektir.¹⁹⁹

¹⁹⁵ Lawrence H. Summers, “America Overdrawn”, Foreign Policy, July-August 2004

¹⁹⁶ Friedman Müller, “China’s Energy Policies-Geopolitical Repercussions”, Gudrum Wacker (Ed.) **China’s Rise: The Return of Geopolitics?**, Berlin: SWP, 2006, , s.18

¹⁹⁷ Zakaria, s.183

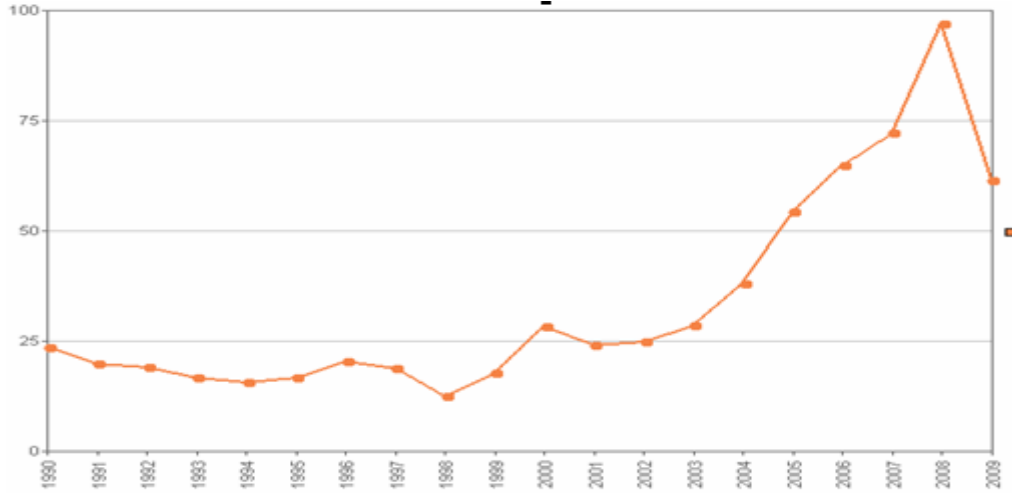
¹⁹⁸ The Economist, Dec.11th,2010, agm

¹⁹⁹ Kurlantzick, s.228

4. 2008 EKONOMİK KRİZİNDEN SONRAKİ DÖNEM

Aşağıdaki grafikte (Şekil:20) de görüldüğü gibi, 2007 yılı son çeyreğinde 80 Amerika Doları olan ham petrol varil fiyatı, 2008 yılının ilk çeyreğinde 90, ortasında ise, inanılmaz bir artışla 140 Amerikan Dolarını aşmıştır. Ardından, ekonomik krizin etkisiyle 2008 son çeyreğinde 80, 2009 ortalarında da 38 Amerikan Dolarına kadar düşmüştür.

Şekil : 20 YILLARA GÖRE PETROL VARİL FİYATLARI (USD milyon)

Kaynak : Platts

Temmuz 2008’de rekor seviyesine ulaşan petrol fiyatlarından en fazla yararlanan, dünyanın lider hidrokarbon ve metal ihracatçısı olan Rusya, Ağustos 2008 de, Gürcistan’ın Güney Osetya’ya yaptığı askeri hareketi cevaplayarak, Gürcistan hakimiyetini kırmıştır. Rusya’nın bu aşırı boyuttaki askeri müdahalesi yabancı yatırımcıların cesaretini kırmış ve Lehman Brothers’ın iflası olan 15 Eylül’e kadar yaklaşık 57 milyar Amerikan Doları tutarında para çıkışı olmuştur Rusya’dan.²⁰⁰Bu olay, “ekonomi-siyaset-enerji-uluslararası finansman” bağlamında ve krizin etkileri dışında bahsedilmeye değer bulunmuştur.

Bu dönemde yaşanan en önemli gelişmelerden biri de, önceki dönemde hızlı büyümesi ile öne çıkan ve daha sonra bu katar Hindistan’ın da katılımıyla artan enerji talebi nedeniyle, mevcut enerji savaşlarının artarak sürmesidir. Mert Bilgin’e göre, genel anlamda petrol ve gazı niteleyen hidrokarbonlar, uluslararası sistemim siyasi ekonomisini belirleyen en önemli hususlardan başlıcasını ve çok uluslu firmaların siyasallaşmasının en önemli nedenlerinden birini oluşturmaktadır.²⁰¹

Yukarıda anılan çalışmaya göre, dünya hidrokarbonları üzerindeki belirleyicilik kapasitesinde, Orta Doğu ile Rusya, İran ve CIS ülkeleri güdümündeki Hazar

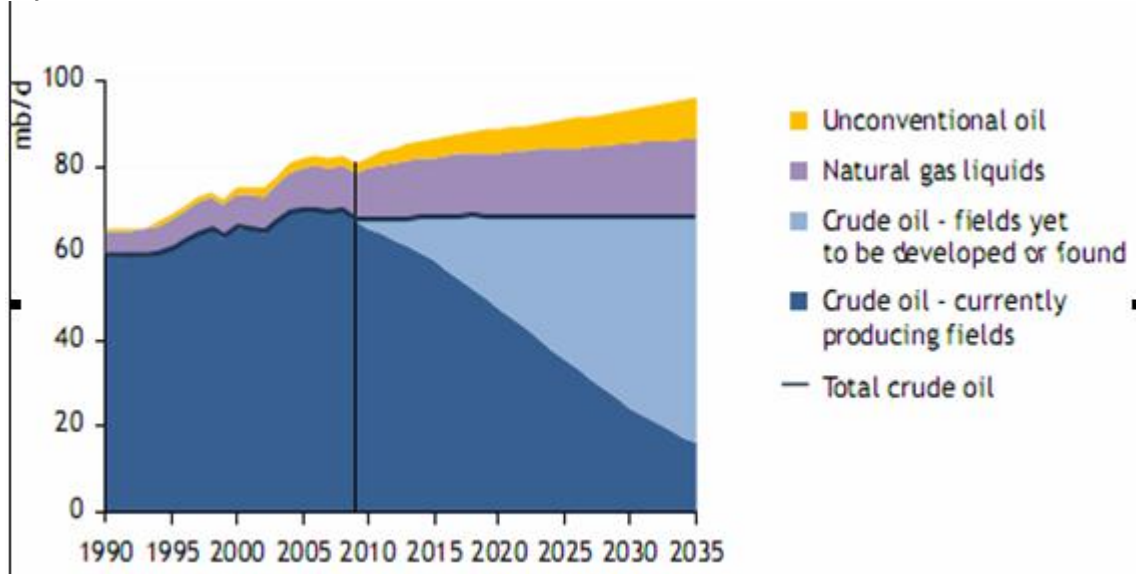
²⁰⁰ Hiro, s.115

²⁰¹ Mert Bilgin, **Avrasya Enerji Savaşları**, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayınları, 2005, s.17,19

Havzası etkin olmaktadır. (Hazar petrolerinin dünya petrolerinin yaklaşık yüzde 4'üne, gaz rezervlerinin de yüzde 5'ine sahip olduğu belirtilmekle birlikte²⁰²birlikte, bu bölgenin dünya petrol rezervlerinin yüzde 10'nunu oluşturduğu da yazılmaktadır.²⁰³

Uzmanların çoğu petrol üretiminin 2017 yılına kadar zirveye ulaşacağını ve daha sonra kesin bir şekilde düşüş trendine gireceğini belirtmektedirler.²⁰⁴Daha da ötesinde, dünya global rezervlerdeki düşüş oranının yüzde 3,7'den 6,7'ye düştüğü ve yenilerinin bulunmaması durumunda, mevcut petrol rezervlerinin 15 yıl içinde tükeneceği tahmin edilmekte.²⁰⁵

Şekil : 21 TÜRLERE GÖRE DÜNYA PETROL ÜRETİMİ SENARYOSU

Kaynak : OECD/IEA 2010 "World Energy Outlook 2010"

Uluslar arası Enerji Ajansı'nın(IEA) World Energy Outlook 2009'a göre, yıllık dünya enerji talebinin 2007-2030 yılları arasında yıllık yüzde 1,5 oranında artacağı, bunun da petrol karşılığının 12,000 milyon ton olduğu anlaşılmaktadır.²⁰⁶2008 sonu rakamlarına baktığımızda, kanıtlanmış dünya petrol rezervinin 1,342 milyar ton (bunun yüzde 50,4'ü Orta Doğu, yüzde 21,6'sı, İran dahil Hazar Havzası'ndan sağlanmakta), doğal gaz rezervinin de 6,436 tcf (bunun yüzde 41,6'sı Orta Doğu, yüzde 45,3'ü de, İran dahil Hazar Havzası ülkelerindedir) olup, petrol rezervinde ilk sıradaki ülkeler Suudi Arabistan, İran, Irak, Kuveyt, BAE ve Rusya; doğal gazda da Rusya, İran, Katar, Suudi Arabistan ve BAE gelmektedir.²⁰⁷ ABD Energy Information Administration tarafından

²⁰² Sedat Laçiner&Hasan Selim Özütem, "Hazar Enerji Kaynakları: Enerji-Siyaset İlişkisi ve Türkiye", M. Turgut Demirtepe (Ed.) **Orta Asya&Kafkasya Güç Politikası**, Ankara: Usak Yayınları, 2008, s.67

²⁰³ Alexander Gulf, "The Caspian Basin Also Contains a Sea of Oil", The Observer, Dec.11,2005, <http://www.guardian.co.uk/business/2005/dec/11/oilandpetrol.news> (07.03.2011)

²⁰⁴ Hiro, 259

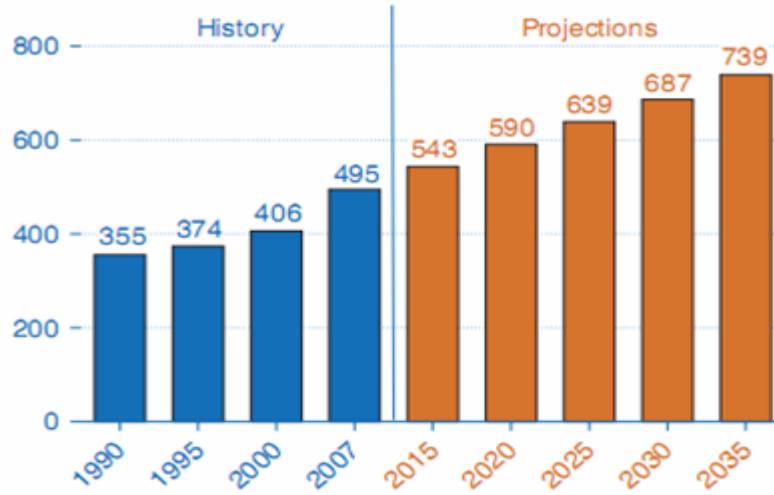
²⁰⁵ Terry Macalister and George Monbiot, "Global Oil Supply will Peak in 2020, Says Energy Agency", Dec.15,2008, <http://postcarboncities.net/node/4124> (07.03.2011)

²⁰⁶ International Energy Agency, "World Energy Outlook 2009", http://www.worldenergyoutlook.org/docs/weo2009/WEO2009_es_english.pdf (07.03.2011)

²⁰⁷ Energy Information Administration, "World Proved Reserves of Oil and Natural Gas", <http://www.eia.doe.gov/international/reserves.html> (07.03.2011)

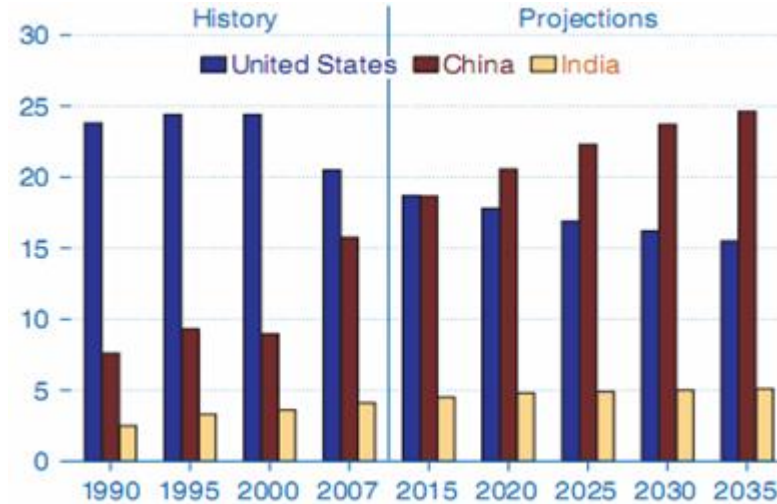
Temmuz 2010’da yayınlanan “International Energy Outlook” a göre, dünya enerji talebinin 2007- 2025 yılları arasında yüzde 35 oranında artış göstermesi (OECD üyesi olmayan ülkelerdeki toplam artış yüzde 84), 2008 ve 09 yıllarındaki sırasıyla yüzde 1,2 ve 2,2, oranlarındaki talep düşüşünün 2010’dan itibaren Çin, Hindistan, Japonya ve AB liderliğinde yeniden yükselişe geçeceği öngörülmektedir.²⁰⁸Amerikan Energy Information Administration tarafından hazırlanan tüketimle ilgili grafikler aşağıda gösterilmiştir:

Şekil : 22 DÜNYA ENERJİ TÜKETİMİ 1990-2035 (quadrillion Btu)

Kaynak : US Energy Information “International Energy Outlook 2010”

Şekil : 23 DÜNYA ENERJİ TÜKETİMİNİN ABD-ÇİN ve HİNDİSTAN ARASINDA PAYLAŞIMI (dünya toplamının % si olarak)

Kaynak : US Energy Information “International Energy Outlook 2010”

²⁰⁸ Energy Information Administration, “Energy Outlook 2010”, [http://www.eia.doe.gov/oiaf/ieo/pdf/0484\(2010\).pdf](http://www.eia.doe.gov/oiaf/ieo/pdf/0484(2010).pdf) (07.03.2011)

Bu bölümde son olarak, ABD'den sonra ikinci büyük enerji tüketicisi olan başta Çin olmak üzere, bu bölgedeki Japonya ve Hindistan tarafından yaratılacak talep artışının karşılanması, aşağıda ayrıntılı olarak irdeleyeceğimiz 2008 ekonomik krizinin siyasi, askeri ve politik olarak yaptığı etki ve yarattığı değişimler kadar önemli bulduğumuzu belirtmeliyiz.

4.1. 2008 EKONOMİK KRİZİN BAŞLICA NEDENLERİ

4.1.1. KRİZ ÖNCESİ GENEL EKONOMİK DURUM

1990'lı yıllara damgasını vuran liberal politikalar tüm dünyayı sarmıştı. “Büyük Amerikan Rüyası” gerçekleşmiş ve ABD halkı hiç olmadığı kadar harcamaya başlamıştı. Bu durum hükümet kanadında da destek buluyordu. 2001 yılında G.W. Bush'un vergi oranlarında indirime gitmesi bunun bir göstergesi sayılabilir. Buna ek olarak FED de faiz oranlarını oldukça düşük tutuyordu.²⁰⁹ Bu durum ABD vatandaşlarının harcamalarını arttırmalarına neden olmuştu. Tasarruf oranları düşmüş, neredeyse sıfıra yaklaşmıştı.

Ağustos 2007 öncesi dünya ekonomisinin en göze çarpan öğelerinden biri cari açıklar ve fazlalar konusundaki dengesizlikler olmuştu. ABD ekonomisi çok yüksek miktarda cari açık vermiş, cari fazlalar ise petrol ihraç eden ülkelerde ve Asya ülkelerinde yoğunlaşmıştı.²¹⁰ Bu tablo sonucu cari fazla veren ülkelere, ABD ekonomisine cari açığın finansmanına yönelik aktarım gereği doğmuştu. 2000'li yıllardan itibaren görülen bu gerçeğe bir kesim, ABD'nin yüksek cari açıklarının çok riskli olduğu yönünde yorum yaparak, gerekli politika önlemleri alınmazsa bu dengesizliğin ileride bir krize yol açacağını öngörmüşlerdir. İkinci ve karşıt görüş ise Asya ülkelerinin bu açıkları finanse etmeye razı oldukları sürece çok önemli bir sorunun olmayacağını iddia etmişlerdir. Bu iyimser ikinci senaryoya göre, ABD'ye sermaye girişi yavaşladığı dönemlerde doların değerinde kaygı verici olmayan çapta düşüşler krize yol açmadan dengeye ulaşmayı sağlayabilecektir.

Kriz öncesi dönemde dünya ekonomisini geçmiş dönemlerdeki deneyimlerden farklı kılan bir diğer faktör, gelişmekte olan (yükselen) ekonomilerin durumu olmuştur. Bu dönemde yükselen piyasa ekonomileri, (1990 yılından 2007 yılına gelişen ülkelerdeki doğrudan yabancı sermaye yatırımının (FDI) payı yüzde 5'den 16'ya yükselmiştir²¹¹) daha önce denenmemiş düzeyde yüksek oranlarda büyüme fırsatı bulmuşlardır. Bu hızla büyüyen ülkeler, enerji ve petrol taleplerini arttırmışlar ve bunun sonucu olarak bu ürünlerin fiyatlarında büyük artışlar gözlenmiştir. Bu fiyat artışları da uluslar arası piyasalarda likidite fazlası yaratmış ve risk iştahını arttırmış, ABD başta olmak üzere bir çok ülkeye

---

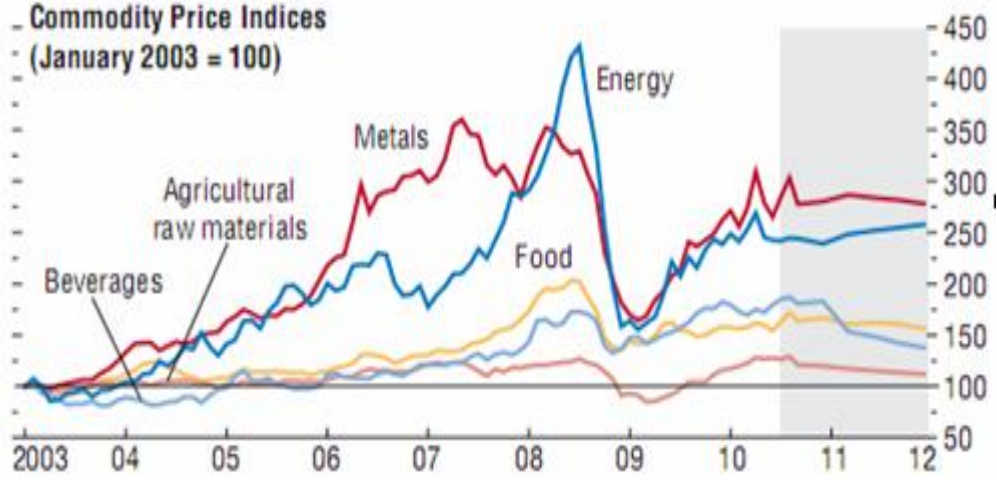
²⁰⁹ Derya Yılmaz ve Filiz Gaygusuz, “2008 Krizinin Yeni Global Yapı Üzerine Etkileri”, <http://idc.sdu.edu.tr/tammetinler/kalkinma/kalkinma39.pdf> (25.02.2011)

²¹⁰ Sumru Öz, “Büyük Bunalım Deneyimi Işığında Küresel Kriz”, TÜSİAD-Koç Üniversitesi Ekonomik Araştırma Kurumu, 12.06.2009, http://www.ku.edu.tr/ku/images/EAF/eaf_090612buyukbunalim.pdf (26.02.2011)

²¹¹ UNCTAD, “World Investment Report, 2008”, <http://www.unctad.org/Templates/webflyer.asp?docid=10502&intItemID=2068&lang=1> (01.03.2011)

sermaye akımına kolaylık sağlamıştır.²¹² Yüksek miktarlarda likidite, ayrıca bir çok ülkede varlık fiyatlarındaki şişme, özellikle emlak piyasalarında kendini göstermiş, İngiltere, ABD, İspanya ve İrlanda örneklerinde olduğu gibi, fiyat artışları “emlak balonu” diye nitelenebilecek düzeye ulaşmıştır.²¹³

Şekil : 24 DÜNYA EMTİA FİYATLARI

Kaynak : Barclays Capital: Bloomberg Financial Markets and IMF Staff Estimates

Gelişen krizin baş aktörü, entegre bir bütün olarak sistemdir. Ancak özellikle krizin başladığı yer olması ve dünya ekonomisine olan hakimiyeti nedeniyle ABD, ön plana çıkmaktadır. Çünkü ABD ekonomisi, 2008 Krizi başlayınca kadar dünya ekonomisindeki reel üretimi Çin'e bırakırken, türev piyasalara dayanan varlık fiyatlarının giderek şişmesine göz yummuş ve şişirilmiş finansal balonun merkezi haline gelmiştir.²¹⁴ Kriz öncesi dönemde küresel ekonomide büyük bir kredi genişlemesi gözlemlenmişti. Bu durumu, OECD için hazırlanmış aşağıdaki grafik (Şekil:25) açıkça göstermektedir.²¹⁵ Geçmiş deneyimler büyük çapta kredi genişlemeleri olan dönemlerde borç kalitesinin düştüğünü ve bunun sonucu olarak da geri ödemelerde önemli sorunlar yaşanmasının olası olduğunu göstermekteydi.

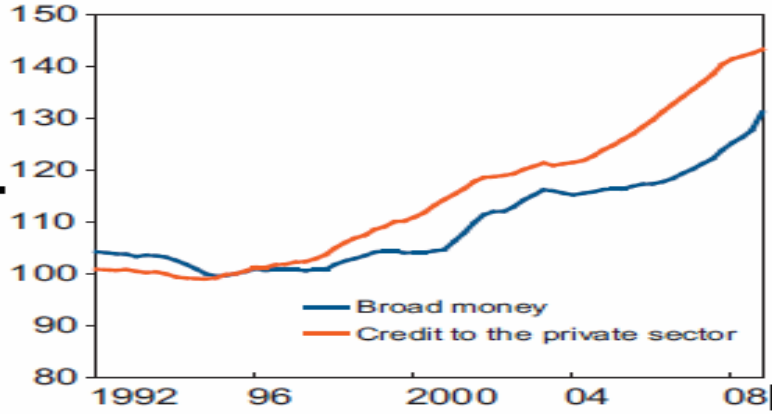
²¹² Bank for International Settlement (BIS), “79th Annual Report”, http://www.ku.edu.tr/ku/images/EAF/eaf_090612buyukbunalim.pdf (01.03.2011)

²¹³ Eğilmez, s.66-69

²¹⁴ Orkun Özbek, “Küresel Kriz Sonrası Dünya Ekonomisinin Geleceği”, (Electronic Version)İzmir Ticaret Odası Ar-Ge Bülteni, Temmuz 2009, <http://www.izto.org.tr/NR/rdonlyres/7475BDA1-95B7-4855-B351-9ADCE4362AFE/12695/orkunozbek.pdf> (01.03.2011)

²¹⁵ G20 Org., “G20 Workshop on The Global Economy”, http://www.g20.org/Documents/g20_workshop_causes_of_the_crisis.pdf s.12 (14.03.2011)

Şekil : 25 LİKİDİTE ÖLÇÜMLERİ (*)

(*) : 2005 GSYİH ve satınalma gücü paritesine göre ağırlaştırılmıştır.

(**) : Nominal GSYİH'ya göreceli 1995=100

Aynı dönemde birçok ülkede izlenen sıkı olmayan para politikaları da uluslararası piyasalardaki olumlu likidite ortamını desteklemiş ve birçok yeni finansal araç ve ürünün ortaya çıkmasına uygun zemin hazırlamıştır.²¹⁶

4.1.2. KRİZE YOL AÇAN GELİŞMELER

2007 ortalarında ABD konut piyasasında finansal boyutu ile başlayan, sonrasında ekonomik kriz niteliği ile gelişmiş ekonomilerden gelişmekte olan ülkelere de bulaşarak küresel boyut kazanan krize yol açan gelişme ve olguları²¹⁷ aşağıdaki başlıklarda toplayabiliriz:

4.1.2.1. 1982-2007 Yılları Arasında ABD Borç Kaldırıcındaki Yükselme

Avrasya bölgesinde 1998 yılında başlayan tasarruf oranı yükselmesinin aksine, ABD'de hem hane halkı, hem de kurumlarca yapılan aşırı borçlanma, bu bölümün devamında belirtilen diğer kriz nedenlerini de besleyen ana unsur olmuştur.²¹⁸ Bu olgunun (borç balonu-debt bubble) gerçekleşmesini kolaylaştıran en önemli iki unsur, ABD yönetimince uygulanan politikanın bir sonucu olarak düşük tutulan faiz oranları ve bu tür krediler için uygulanan düşük karşılık oranları olarak sayılabilir.²¹⁹ Anılan gelişmeleri açıkça gösteren, OECD ülkeleri için reel faiz, büyüme ve politika faiz oranları ilgili grafikler(Şekil:26)²²⁰ ile, Amerikan borç/GSMH ve FED'in kısa vadeli faiz oranları grafikleri (Şekil:27) aşağıya alınmıştır:

²¹⁶ Hayri Kozanoğlu, **Küresel Krizin Anatomisi**, İstanbul: Agora Kitaplığı, s.xx-xxvi

²¹⁷ Alan S.Blinder, "Six Errors on The Path to The Financial Crisis", makale, (Electronic Version)New York Times, Jan.25,2009,

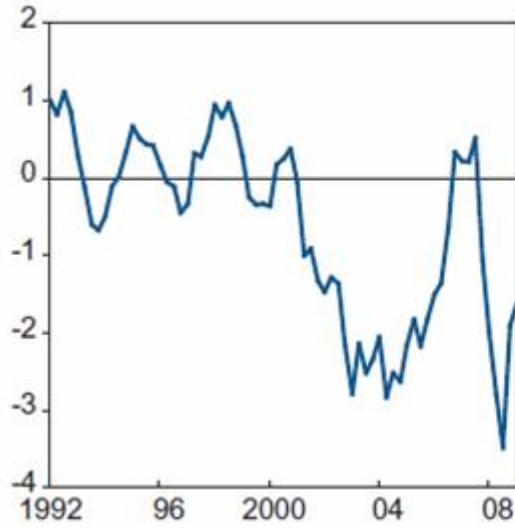
<http://nytimes.com/2009/01/25/business/economy/25view.html?sq=Alan> (02.06.2009)

²¹⁸ Alex Brummer, **The Crunch-How Greed and Incompetence Sparked The Credit Crisis**,London: Random House, 2009, s.36-54

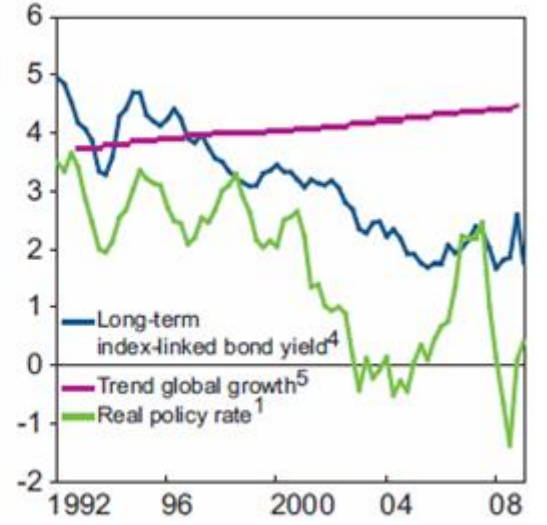
²¹⁹ Dumas, s.20

²²⁰G20 Workshop on The Global conomy, http://www.g20.org/Documents/g20_workshop_causes_of_the_crisis.pdf s.12 (14.03.2011)

Şekil : 26
REEL POLİTİKA FAİZ ORANLARI

FAİZ ORANLARI ve BÜYÜME
TREDLERİ

Şekil : 27 FEDERAL FONLAR EFEKTİF FAİZ ORANLARI

Kaynak : federalreserve.gov

Yukarıdaki grafikte (Şekil:18), FED tarafından 2000 yılından itibaren sürekli olarak indirilen politika faiz oranı açıkça görülmektedir. Aşağıdaki tablo (Tablo:15) ve grafikte (Şekil:19) de, ABD’de, 1980’den bu yana sürekli artan bir trend gösteren borçlanma oranları sunulmaktadır:

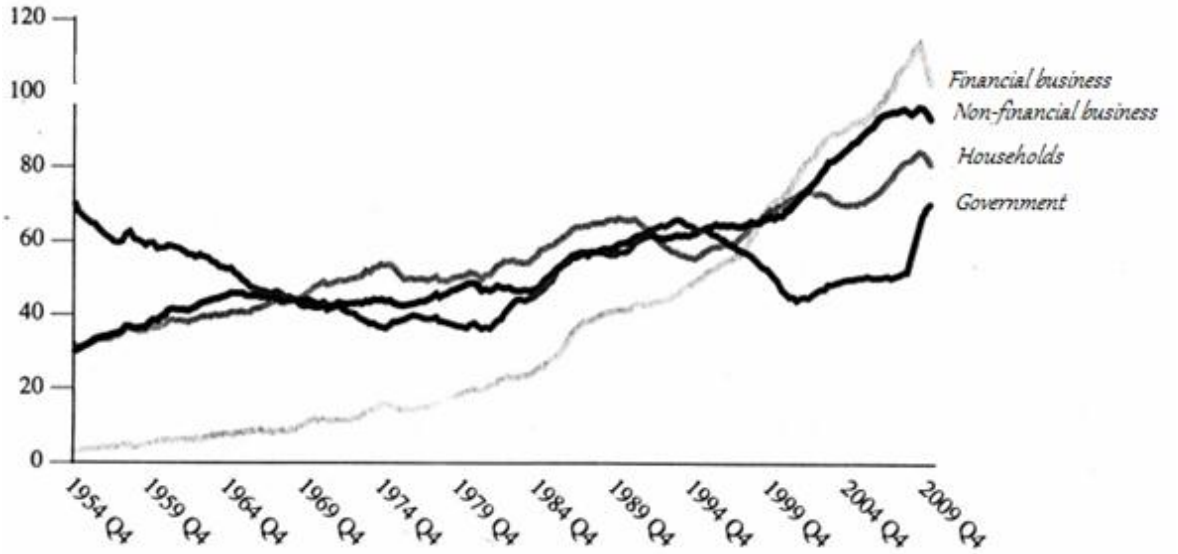
Tablo : 15 ABD'in SEKTÖREL BORÇLANMASININ GSYİH'ya ORANI

U.S.SECTOR'S DEBT % OF GDP		U.S.SECTOR'S DEBT % OF GDP	
1980 Government	38%	2000 Government	45%
1980 Nonfinancial business	52%	2000 Nonfinancial business	67%
1980 Households	49%	2000 Households	72%
1980 Financial Institutions	16%	2000 Financial Institutions	43%
1980 Totals	154,00%	2000 Totals	227,00%
1990 Government	57%	2009 Government	67%
1990 Nonfinancial business	65%	2009 Nonfinancial business	79%
1990 Households	59%	2009 Households	97%
1990 Financial Institutions	24%	2009 Financial Institutions	53%
1990 Totals	204,00%	2009 Totals	296,00%

Kaynak: <http://www.gfmag.com/tools/global-database/economic-data>

2008 krizinin en önemli nedeni, zaten tasarruf oranı çok düşük olan özel sektör ve bireylerin,²²¹ faiz düşüşü ile tetiklenen, gelirlerine görece aşırı borçlanmasında görmekte Charles Dumas.²²²

Şekil : 28 ABD KAMU ve ÖZEL KESİM BORÇLANMASININ GSYİH'ya ORANLARI

Kaynak : Charles Dumas, Globalisation Fractures, s. 21

4.1.2.2. ABD'de Gayrimenkul ve Konut Kredilerindeki (mortgage) Özensizlik ve Şişkinlik

Dr. Mahfi Eğilmez'in balon tanımlamasını yaptığı mortgage piyasası yaklaşık USD 10 trilyonluk bir büyüklüğe ulaşmıştı. Başlangıçta bu kredilerin büyük

²²¹ Nathan A.Martin, "Total US Saving Rate Lowest in Recorded History", (Electronic Version) Wall Street Pit, Jan.6,2010,<http://wallstreetpit.com/13428-total-us-saving-rate-lowest-in-recorded-history> (09.03.2011)

²²² Dumas, s.22

bölümü kredibilitesi yüksek müşterilere verilmiş kredilerden oluşuyordu.(prime mortgage) Daha sonra, çalışmamızın sonraki satırlarında açıklayacağımız “likidite bolluğu ve düşük faiz politikası”, bu kredilerin daha düşük kaliteli müşterilere de verilmesine yol açtı. Yaklaşık USD 1,5 trilyon’a ulaşan ve “eşik altı konut kredileri-subprime mortgage” olarak tanımlanan bu kredilerin sahipleri, büyük ölçüde değişken faizli kredileri tercih etmişlerdi. FED’in, enflasyon korkusuyla son iki yılda faiz oranlarını arttırması, konut sektörünü iyice durgunluğa soktu. Faizlerin artmasının yanı sıra, konut satış fiyatları ile kira gelirlerinin de piyasa düzeyinin altına inmesiyle, bu krediyi kullanan düşük gelirli gruplar, kredilerini düzenli olarak geri ödeyemez hale geldiler.²²³ Emlak fiyatı arttıkça, bu kez taşınmaz dayalı kağıtlarla yapılan (ipotek) finansal işlemlerin de artmasına yol açan sistem, eşik-altı ev kredilerinin geri ödenememesiyle önce bankaları, sonra bu bankaların yatırım bankaları aracılığı ile ihraç ettikleri tahvillerin ödenmesini, sonuçta sonraki satırlarda açıklayacağımız şekilde tüm finansal sistemi sıkıntıya soktu.

4.1.2.3. Menkul Kıymetleştirme (securitization)

2008 küresel krizi, altında emlak fiyatlarının şişkinliği de olsa, kredinin değil, ona dayanılarak yapılan işlemlerin bir çeşit “re-kredi” krizi olarak tanımlanmaktadır.

Menkul kıymetleştirmeyi (securitisation), nakit akışının bir havuzda toplanması ve yatırımcılara satılmak üzere mali bir varlık olarak menkul kıymetler üretilmesi ve yatırımcılara satılması olarak (kontrat, sözleşme) tarif edilen bir finansal estrümandır.²²⁴ Bu sözleşmeler (türev ürünler), mortgage kredisi verenin, bu krediyi kullanan tarafından geri ödenmemesi riskini üçüncü kişilere, örneğin hedge fonlara devretmeye için kullanılmaktadır. Başlangıçta riski devretmeye yarayan ve bu anlamda sistemde bir sigorta işlevi gören türev ürünler, giderek kendileri birer risk unsuru olmaya başlamışlardır.²²⁵ 55 trilyon Amerikan Doları civarında olan küresel ekonomi büyüklüğüne karşın, 2000 yılında 500 milyar Amerikan Doları olan hedge fonlar ile aynı yıl 20 trilyon Amerikan Doları olan türev ürünler, 2007 yılında sırasıyla, 2 ve 120 trilyon Amerikan Doları’na ulaşmıştır.

Risk paylaşımı, yüksek getiri iştahı, bankaların yasal sermaye yükümlülüklerini yerine getirmede kolaylık sağlaması, risk taşımadan, ya da daha fazla mevduat kaynağına gereksinim duymadan bankaların yeni kredilerini finanse etmelerinin sağlanması menkul kıymetleştirmeyi özendirilen hususlar olmuştur.²²⁶

4.1.2.4. (2000-2006) Yılları Arasında Yaşanan Likidite Bolluğu

---

²²³ Mehmet Bilge Ozakçioğlu, “1929 Ekonomik Krizi ile 2008 Ekonomik Krizinin Karşılaştırılması”, <http://mehmetbilgeozakcaoglu.blogcu.com/1929-ekonomik-kriz-ile-2008-ekonomik-krizin-karsilastirilmesi/5883686> (23.01.2011)

²²⁴ Investopedia, <http://www.investopedia.com/terms/s/securitization.asp> (01.03.2011)

²²⁵ Eğilmez, s.68

²²⁶ Hediye Arslan, “İpotekli Konut Finansman Sisteminde Kriz”, BDDK 8.Kuruluş Yıldönümü Konferansları, http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Kurum_Bilgileri/Yil_Donumu/5309ASLAN-sunus.pdf (28.02.2011)

Amerikan Merkez Bankası (FED), Avrupa ve Japonya Merkez Bankaları'nın uzun yıllar sürdürdüğü gevşek para ve düşük faiz politikası (durgunluğu aşmak amacıyla) nedeniyle 2000 yılından 2006 yılına kadar finansal piyasalardaki likidite sürekli yükselmiştir. Bollaşan bu likidite karlı operasyonlara yönlendirilmesi/ dönüştürülmesi banka sisteminin karşılaştığı en önemli sorunlardan biri olup, sonucunda, önceki paragrafta belirtilen sonuçlara ulaşılmıştır.

4.1.2.5. Küreselleşmenin yol açtığı geçirgenlik

Finansal piyasalardan başlayarak hızla yayılan küreselleşme olgusu; bir taraftan, teknolojinin de etkisiyle hareket hızı artan parasal işlemleri uluslararası ticaretin önüne geçirmiş²²⁷ ; diğer yandan da bulaşıcılığı arttırarak, ABD'de oluşan finansal krizin hızla diğer piyasa ve ülkelere yayılmasına neden olmuştur.

4.1.2.6. Risk Algılamasındaki Değişimin Neden Olduğu Hareket

Gelişmiş piyasalardaki düşen faizler, gelişen piyasalardaki yüksek faizleri cazip hale getirmiş; bunun sonucu risk algılaması değişimi ile gelişen (emerging) pazarlara akan bu likidite, risk algılamasının ters yönde değiştiği 2007 sonundan itibaren çekilmeye başlamış ve sonuçta, küreselleşme dışında yaşanan bu olgu da krizin tesirini arttırarak, yayılmasına yol açmıştır.

4.1.2.7. Şeffaflık Eksikliği, Asimetrik Bilgi ve Kuralısızlaşma(deregulation)

Bilgi birikimi olmadan yapılan yatırımlar çoğu kez kötü deneyimlerle biter. 2008 krizinin altında yatan nedenlerden biri de 'asimetrik bilgi'dir. Bu olgunun yaşandığı durumlarda bilgi, yatırımcılara ve diğer aktörlere farklı hızlarla ve farklı biçimlerde ulaşır. Türev ürünlerin tam olarak neyi içerdiğini bilmeyen ve balonlara dayalı bir saadet zinciri yarattığını algılayamayan pek çok kişi ve kurum, daha fazla getiri elde etmek için bu ürünleri almaya yöneldi, bu yolla artan talep de ürünlerin miktarının artmasına ve balonun daha büyümesine yol açtı. Gelişmiş ülkelerde, neredeyse birbirinden ayrı her işlev için ayrı bir mali kurum ve mali araç oluşturulmuştur. Bu kurum ve araçlar birbiriyle irtibatlı ve karmaşık ilişkilere sahiptir. Bu grift yapının anlaşılması önemli zorlukları içerdiğinden, 'saydamlık ve anlaşılır olmak' ciddi bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.²²⁸

Osman Ulagay tarafından bu bağlamda vurgulanan bir diğer nokta, son 25/30 yılda çok büyük bir gelişme gösteren finans sistemi o kadar karmaşık yapıya bürünmüştü ve şeffaflıktan o kadar uzaklaşmıştı ki, kimse bu yapının röntgenini çekemiyordu. Öte yandan, finans sektörünün çok hızlı gelişmesi ve küresel sistemdeki ağırlığının giderek artması, bu süreçte çok güçlü bir finans lobisinin oluşması, bu sektöre bir ayrıcalık, bir dokunulmazlık kazandırmıştı. Bu da sistemin zaaflarının gizlenebilmesine yol açtı.²²⁹Bu bağlamda yetersiz bürokrasi,

²²⁷ Arzu Azer, "Kelebeğin Kanatlarındaki Ekonomiden Krizin Anatomisine", Marmara Üni. Bankacılık ve Sigortacılık Y.O.Uluslararası Finans Sempozyumu, 2008, s.162

²²⁸ Doğan Alantar, "Küresel Finansal Kriz: Nedenleri ve Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme", s.3, http://www.finanskulup.org.tr/assets/maliyefinans/81/Dogan_Alantar_Kuresel_Finansal_Kriz_Nedenleri_Sonuclari_MFY81.pdf (01.03.2011)

²²⁹ Osman Ulagay, **Küresel Çöküş ve Kapitalizmin Geleceği**, İstanbul: Özgür Yayın, 2009, s. 32-35

kamusal savsaklama ve özel kesimin açgözlülüğü de, bir diğer çalışmada ayrıntılı olarak vurgulanmaktadır.²³⁰

Bu konuda son olarak söylenmesi gereken bir husus da ‘dereceleme-rating-kuruluşları’nın, çeşitli nedenlerle etkin ve objektif çalışmamış olmalarıdır. Bir çok mali kuruluşun kredi notu, ancak kriz başladıktan sonra düşürülmüştür.²³¹ 2007’nin üçüncü çeyreğinden 2008’in ikinci çeyreğine kadar geçen bir yıllık dönemde, iki büyük dereceleme kuruluşu tarafından 1,9 trilyonluk mortgage destekli menkul kıymetin not indirimi yapılmıştır.

4.1.2.8. Eşitsizliğin Yaygınlaşması ve Derinleşmesi

Amerika’da, politikacılar da dahil genelde bahsedilmeyen konunun “gelir eşitsizliğindeki dramatik artış”olduğunu söyleyen Steven Pearlstein’e göre, ABD’nin “altın yılları” olarak anılan II. Dünya Savaşı ile 1997 yılları arasında en yüksek yüzde 10’luk gelir grubunun toplam gelirdeki payı yüzde 35 iken, aynı oran 2007 öncesinde 50’ye; keza, onbeş yıl önce yüzde 7,5 civarında olan en yüksek gelirli yüzde 1’in ulusal gelirdeki payı, 2007’in hemen öncesinde bunun bir misline yükselmişti.²³²Yine aynı makalede bunun suçlusu olarak, insan-mal-sermaye akışını alabildiğine mobil yapan globalizasyon; teknolojik değişim (bunun sonucu olarak, sıradan işgücü aleyhine gelişen ücret değişimi); sendikalaşma, sanayideki deregülasyon ve kurumsal davranışlar üzerine çok güçlenen finansal piyasalar gösterilmektedir.

1979 yılından bu yana yaşam standardının fakir ve orta gelir grupları için düz bir hat seviyesinde iken, servetin roket hızıyla zenginlerde toplandığını belirten Derek Thompson’un makalesindeki “en yüksek yüzde 10 gelir grubu”nun payını gösteren grafik (Şekil:29) aşağıda sunulmuştur.²³³

---

²³⁰ Brummer, s.189-228;

http://www.g20.org/Documents/20091115_SeoulWorkshop_ChairsSummary.pdf s.9’daki çalışmada da, finansal piyasalar “global olarak entegre, gevşek kurallı” olarak tanımlanmaktadır.

²³¹ Dumas, s.3,64

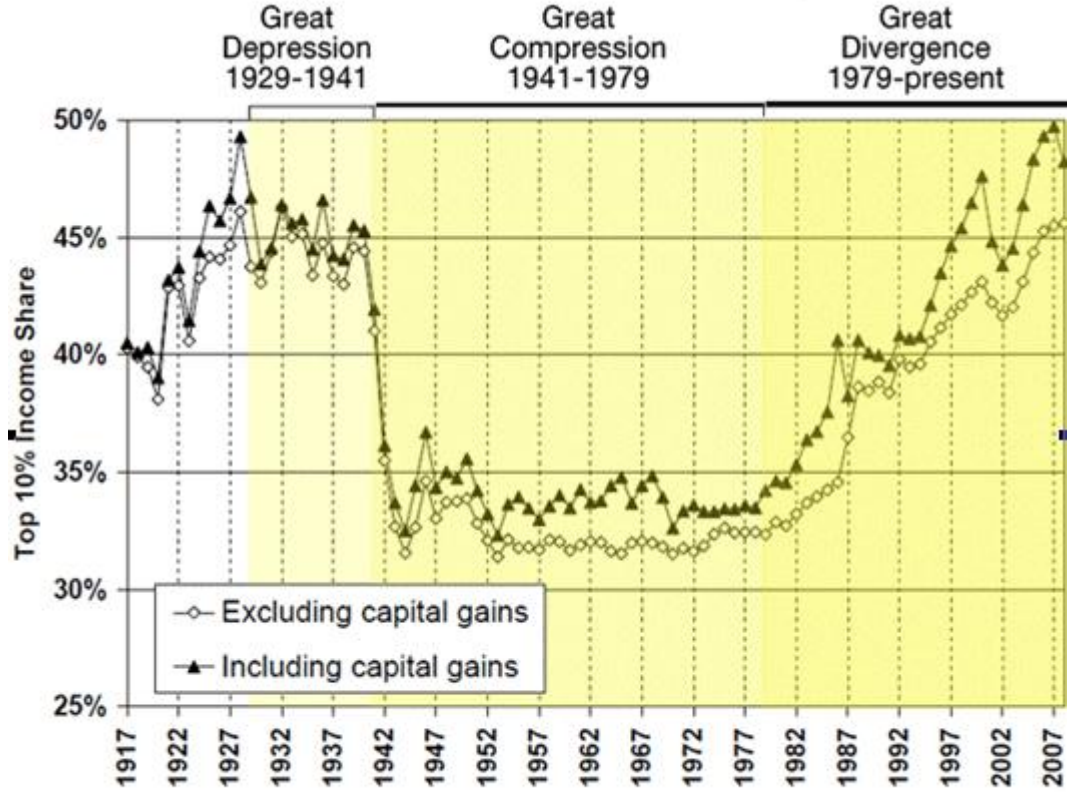
²³² Steven Pearlstein, “The Cost of Rising Economic Inequality”, (Electronic Version)The Washington Post, October 6, 2010,

http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/10/05/AR2010100505535_pf.html (12.03.2011)

²³³ Derek Thompson, “Why Should We Care About Economic Inequality?”,(Electronic Version)The Atlantic, March 13, 2010, <http://www.theatlantic.com/business/archive/2010/10/why-should-we-care-about-economic-inequality/64223/1> (13.03.2011)

Şekil : 29 EN ÜST YÜZDE ON GELİR GRUBU PAYI (1917-2008)

Income is defined as market income (and excludes government transfers).
In 2008, top decile includes all families with annual income above \$109,000.

Kaynak : Thomas Piketty and Emmanuel Saez

Gelir vergisi istatistiklerin üzerinden 20 ülkede yapılan bir diğer çalışma da, son 30 yıl içinde Avrupa ve Japonya dışında, İngilizce konuşan ülkeler, Hindistan ve Çin’de en yüksek gelir grubunun toplam gelir içindeki payının arttığı vurgulanmakta;²³⁴1976-2007 yılları arasında yaratılan 1 Amerikan Doları tutarındaki reel gelir artışının 58 cent’inin en yüksek yüzde 1 dilimine gitmiş olduğunu, bunun bir sonucunun orta sınıfın sabit gelirinin, iş riskine ilave olarak artmadığı gibi, 2008 krizinin başta gelen nedenlerinden olan “hane halkının kredi talebi genişlemesi” olgunu yarattığını yazmaktadır Raghuram G.Rajan.²³⁵

Kişisel gelir dağılımındaki paylaşım/eşitlik gerçekleştirmeleri Lorenz Katsayısı ve onun bir entegrali olan Gini Katsayısı ile ölçülebilmektedir. 0 ile 1 sayıları arasında değişen Gini katsayısı 0’a yaklaştığı ölçüde “mutlak eşitlik çizgisine” yakın anlamına gelmektedir.²³⁶2000-07 yılları arasındaki Gini endeksine baktığımızda, Danimarka’da 0,247, Japonya’da 0,249, Almanya’da 0,282, Kanada’da 0,326, Hindistan’da 0,368, Rusya’da 0,375 rakamlarına karşın, ABD’de 0,408, Tayland’da 0,425, Çin’de 0,415(1978’de 0,30) ve Brezilya’da 0,55 katsayılarını görmekteyiz.²³⁷Öte yandan, global eşitsizliğin varlığını kabul

²³⁴ Anthony B. Atkinson, Emmanuel Saez, and Thomas Piketty, “Top Incomes in The Long Run of History”, October 2009, <http://piketty.pse.ens.fr/fichiers/public/AtkinsonPikettySaez2009a.pdf> (18.02.2011)

²³⁵ Rajan, s.8,9

²³⁶ Mahfi Eğilmez ve Ercan Kumcu, **Ekonomi Politikası**, İstanbul, Om Yayınevi, 2002, s.100,101

²³⁷ EarthTrends, <http://earthtrends.wri.org/text/economics-business/variable-353.html> (11.03.2011)

etmelerine karşın, bunun 200 yıllık trendin tersine, gelişmekte olan ülkelerdeki hızlandırılmış büyüme ve yoksulluğun azalmasını arkasına alan, ılımlı da olsa azalma yönünde olduğunu söyleyen çalışmalar da bulunmaktadır.²³⁸

Sonuç olarak, “altın yıllar”ın sonunda başlayan ve 2007 öncesi zirveye oturan gelir paylaşımında ve servet yoğunlaşmasındaki eşitsizlik önce “orta sınıfı” vurmuş, bunun sonucu, düşük faiz ile teşvik edilen krediler vasıtasıyla gelirlerini arttırma yoluna gitmişlerdir. Ancak rüzgarın tersine dönmesiyle geri dönmeyen ve securitization yoluyla menkulleştirilmiş olan anılan borçlar 2008 krizini tetiklemiştir. Artan kredilerin yarattığı kırılganlık yanında, yara alan ve sıkıntıya giren orta sınıfın ekonomi ve toplumsal yapının temel taşı olma özelliği de giderek aşınmış; dini ve etnik yapılanmaların mevzi kazanmasına yol açmıştır.

4.2. KRİZ SONUCU YAŞANAN EKONOMİ- POLİTİK GELİŞMELER

2008 yılı ikinci yarısında dünyayı da etkilemeye başlamış olan finansal krizin kaynağı, ABD'de finans kesiminin 2007'nin ilk yarısında ortaya dökülen sorunlarıydı. Olayın gerisinde düşük gelirli ABD vatandaşlarına, 2002 sonunda, FED kısa vadeli faiz oranını yüzde bire çektiğinde, düşük faizlere güvenip, yaygın ipotekli ev kredisi açılması yatıyordu. İpoteğe dayalı konut kredileri gibi varlıklar şişirilmiş fiyatlara dayalı pahalı türev menkul değerlere dönüştürülerek, varlığa dayalı menkul kıymetlerin bilançolara yansıtılması ve yatırım bankaları aracılığı ile tekrar tekrar pazarlanması suretiyle, küresel mali sistemin aşırı genişlemesine ve şişirilmesine yol açmışlardı. 2004 yılının ikinci yarısından itibaren, ABD Federal Merkez Bankası, piyasalardan para çekmek amacıyla faiz oranlarını yükseltmeye başladı. Bunun sonucu olarak, konut satışlarında ve fiyatlarında gerilemeler yaşanmaya başlandı. 2006 yılına gelindiğinde, kredilerini ödeme zorluğu yaşayanların konutlarını satışa çıkarılmalarına paralel olarak, konut fiyatlarındaki düşüşler, kredilerin geri dönüşünde ciddi sorunlar ve bağlı olarak piyasalarda konut kredilerine dayalı türev kağıtlara güvensizlik problemleri yaşanmaya başlanmıştır.²³⁹

Özetle 2008 yılının eylül ayında önce ABD'de patlayan, sonra dalga dalga bütün dünyaya yayılan küresel krizin kökeninde tarihin en büyük “gayrimenkul ve kredi balonu” yatıyor. ABD'deki mortgage piyasası yaklaşık 10 trilyon Amerikan Dolarlık bir büyüklüğe ulaşmış ve bu haliyle dünyanın en büyük piyasası olmuştu. Başlangıçta mortgage kredilerinin büyük ağırlığı, yüksek kaliteli müşterilere verilen kredilerden oluşuyordu. (bunlara "prime mortgage" kredileri deniliyor) Zaman içinde krediler daha düşük kaliteli müşterilere de yönelmeye başladı. ("sub-prime mortgage" kredileri). 2008 ortasında ABD'de sub-prime mortgage kredilerinin hacmi 1.5 trilyon dolara yükselmişti. ABD'de faizler geçmişte son derece düşük düzeyde olduğundan, sub-prime mortgage kredilerini kullanan düşük gelirli gruplar büyük ölçüde değişken faizli kredileri tercih etmişlerdi. FED'in son dönemde faizleri peş peşe arttırmasına konut

²³⁸ David Dolar, “Globalization, Poverty, and Inequality since 1980”, Jeffrey A.Frieden, David A.Lake, J.Lawrence Broz(Ed.), **International Political Economy**, New York: W.W.Norton&Com.,2010, s.448-454

²³⁹ Vecihi Acun, “Dünya Ekonomi Bunalımının Türkiye’ye Sosyal ve Psikolojik Yansımaları”, 16.04.2009 Konferans, Kök Sosyal ve Stratejik Araş.Vakfı, <http://www.koksav.org.tr/faaliyetler-t.htm#CumartesiKonusmalari> (07.03.2011)

fiyatlarındaki düşüşün eşlik etmeye başlaması, kredileri geri ödenmeme sorununun yanında, “teminat yetersizliği” ni de gündeme taşıdı.²⁴⁰

Krizin sona ermesinin, yani ekonomik daralmanın ve küçülmenin iktisadi büyümeye dönmesinin, 2009 yılının ötesine taşacağı ve krizin uzunca bir zaman dilimine yayılacağı genel kabul görmektedir. Birçok uzman dünya ticaretindeki daralmanın ve negatif büyüme oranlarının 2010 senesinin ortasına kadar devam edeceğini beklenmesine²⁴¹ karşın, bu satırların yazıldığı Mart 2011’de, büyüme başlamış olmasına karşın, henüz düzlüğe çıkılmadığı; likidite enjeksiyonunun henüz emilemediği, bununla koşut olarak enflasyona engel olmak için likidite emilimi ve faiz artışlarına başlanmadığı bilinmektedir.²⁴²

4.2.1. KÜRESELLEŞME SÜRECİNİN GELECEĞİNE ve YÖNETİŞİMİNE İLİŞKİN YENİ YAKLAŞIMLAR

2008 krizini oluşturan ve çalışmamızın önceki bölümlerinde ayrıntılı olarak açıklanan etmenler; küresel finansal dengesizlikler, ABD’nin yüksek cari işlemler açığı ve düşük tasarruf oranı ile Çin’in cari işlemler fazlası ile yüksek tasarruf oranı olmakla birlikte, temelinde ‘küresel ekonomik dengesizlik’ yatmaktadır. Bir diğer ifadeyle, yaklaşık 800 milyar Amerikan Doları civarındaki cari açığının finansmanını, esas olarak üç kaynak, büyük boyutlu cari işlem fazlaları vererek gerçekleştiriyor: petrol ihracatçıları 411 mia., Çin 250 mia., Japonya 170 mia. olarak.²⁴³ Bir diğer kaynak da anılan yapısal dengesizliği; ‘hammaddelerin eksik üretimi’, ‘finansal aşırı birikim’ ve ‘sanayinin aşırı üretimi’ saptamasıyla açıklamaya çalışmaktadır.²⁴⁴

Küreselleşmenin mevcut haliyle az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru kaynak transferini sağladığı ve doğan artı değer in ise, katma değer farkından dolayı gelişmiş ülkelerde biriktiği; bu kaynağın daha sonra az gelişmiş ülkelere kredi olarak geri döndüğü ve onları borç sarmalı içine düşürdüğü; Paul Krugman başta olmak üzere bazı ekonomistlerin, özellikle mali yapıdaki bozulma nedeniyle dünya ekonomisinin Japonya’nın 1990 yılında başına gelen uzun süreli durgunluğa sürüklenme riskinin yüksek olduğunu söylemeleri;²⁴⁵ ekonomiyi canlandırma amacıyla piyasaya sokulan likiditenin zamanında emilememesi halinde küresel çapta enflasyona yol açabileceği endişesi; yüksek boyutlara varmış olan işsizliğin yarattığı sosyal rahatsızlıklar ve krizin kaynağı çevre ülkeler değil merkez ülkeler olmasına karşın, krizin hızla evrensel ölçüde yayılması olgusu, küreselleşmenin veya onun ekonomik modeli olan kapitalizmin gözden geçirilmesi konusunda çok taraftar toplamıştır.

---

²⁴⁰ Eğilmez, 66,67

²⁴¹ Sedat Aybar, Uğur Özgöker ve Vedat Akman, “Uluslar arası Finansal Kriz ve Siyasi Sonuçları”, Maliye Finans Yazıları, yıl.23, sayı 82, Nisan 2009, s.34

²⁴² World Economic Outlook, April 2010, “Rebalancing Growth”, IMF <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/01/pdf/text.pdf> (07.03.2011)

²⁴³ Fatih Özatay, **Finansal Krizler ve Türkiye**, İstanbul: Doğan Yayın, 2009, s.55,56

²⁴⁴ Korkut Boratav, **Bir Krizin Kısa Hikayesi**, İstanbul: Arkadaş Yayınları, 2009, S. 23

²⁴⁵ Kozanoğlu, S. Xxiv

Yukarıda özetlenmeye çalışılan “küresel ekonomik dengesizlik”, küresel büyümenin iç dengelerinin sağlanması ve finans sisteminin reforme edilmesi gereklerini ön plana çıkarmış ve bu hususlar son üç G20 toplantısının gündemini oluşturmuştur.²⁴⁶ Toplantılarda çıkan en net sonuç, ABD merkezli dünya düzeninin yerini artık ‘çok kutuplu’ bir yapıya bırakmasıydı. Yine bu zirvede, bütün ülkelerin kendi makro-ekonomik politika düzenlemelerini yapmaları ancak, dünya ekonomisinde sürdürülebilir ve dengeli bir kalkınmanın birlikte sağlanması ilkesi açıkça ortaya konmuştur.

Dünya ekonomisinin yüzde 90’nını, ticaretinin yüzde 85’ini, nüfusunun da yüzde 67’sini temsil eden G20 ler²⁴⁷ ayrıca, IMF’nin çalışma biçimi ve yaklaşımının temelden değiştirilmesinde görüş birliği içindeler. Sonuç olarak, dünya ekonomi motorunu 1945’lerde İngiltere’den devralan ABD, artık ekonominin tek motoru ve belirleyicisi olmayacak, yerini, BRİC ağırlıklı G20 alacak; gelişmekte olan ülkeler, tüketim bayrağını geliştirmekte olan ülkelere alacaklar; Brezilya liderliğinde Latin Amerika ve Çin liderliğinde Asya bölgesi, ekonomik güç değişiminden en çok faydalanacak bölge ve ülkeler olacaktır.

4.2.2. YENİLENECEK ve SIKILAŞTIRILACAK DENETİM, DERECELEME, GÖZETİM SİSTEMLERİ; FİNANSAL SİSTEMLERİN DAHA ETKİN KURALLAŞTIRILMASI

1980’li yılların tümü, 1990’lı yılların bir bölümü, II. Dünya Savaşı’ndan sonra yaygın biçimde uygulamaya konan kurallara bağlama düşüncesinin, ekonomideki ilerlemelerin ve yaratıcılığın önünü kestiği inancının ortaya çıktığı yıllar olmuştur. Arz yönlü ekonomik anlayışın egemen olduğu o yıllarda, kuralları gevşetme ve arz yönlü ekonomiye imkan sağlama görüşü uygulamaya geçirilmiştir.²⁴⁸ 2000’li yıllara, kuralların gevşetildiği bir ortamda girilmiştir. 2008 krizinin nedenlerinden biri de, bu deregülasyon eğilimidir. Kuralların gevşetilmesi, piyasa mekanizmasının daha rasyonel çalışmasına değil, bir saadet zinciri yaratmasına yol açmış ve maliyeti yüksek olmuştur. Bugün geldiğimiz noktada, kuralların varlığının önemli bir gereksinim olduğu anlaşılmalı görülüyor ve bir hayli ağırlaştırılması bekleniyor.²⁴⁹ Özellikle, bankalar dışındaki

---

²⁴⁶ Nisan 2009 tarihli Londra Zirvesi için http://www.g20.org/pub_communique.aspx, Eylül 2009 Pittsburgh Zirvesi için http://www.g20.org/Documents/pittsburgh_summit_leaders_statement_250909.pdf, Haziran 2010 tarihli Toronto Zirvesi için <http://www.canadainternational.gc.ca/notfound.aspx?lang=en?404%3Bhttp://www.canadainternational.gc.ca/g20/toronto-summit/summit-documents/the-g-20-toronto-summit-declaration/> ve <http://www.imf.org/external/np/g20/pdf/062710a.pdf> , <http://siteresources.worldbank.org/DEC/Resources/G20Framework&MAP-WBReport-TorontoSummit-2.pdf> (08.03.2011)

²⁴⁷ http://www.treasury.gov.tr/irj/servlet/prt/portal/prtroot/pcd!3aportal_content!2fcom.hazine.folders.Hazine_Icin_Icerik!2fcom.hazine.folders.Nesneler!2fcom.hazine.folders.Roller!2fcom.hazine.roles.Hazine_Anonim_Kullanici!2fcom.hazine.worksets.Ana_Sayfa!2fAna_Sayfa!2fuluslararası_ilişkiler!2fcom.hazine.pages.G20!2fcom.hazine.iviews.G20 (08.03.2011)

²⁴⁸ Kozanoğlu, s. xxxix

²⁴⁹ Kasım 2010 tarihli Seul Zirvesi, http://www.seoulsummit.kr/eng/boardDetailView.g20?boardDTO.board_seq=2010110000003391&boardDTO.board_category=BD02&boardDTO.menu_seq= (09.03.2011)

kurumların ve kullandıkları estrümanların yeni bir regülasyon çerçevesine oturtulması yolunda çabalar artmıştır.²⁵⁰

İşin denetim tarafına geldiğimizde, son yirmi yılın en önemli zaaflarından birinin, yöneticiler ekseninde, kuralların ve özellikle denetimin aşağılanması olduğunu görmekteyiz. Bugün karşımızda, çoğunluk itibarıyla denetimsiz kalmış, kuralları belirlenmemiş, belirlenmiş olsa bile uygulanmamasına göz yumulmuş bir mali yapı yer almaktadır.²⁵¹ Görülen odur ki, hem “işlem sırasında” denetimin, hem de ‘işlemden sonra-geriye dönük-’ denetimin daha etkin hale getirileceği ve bunun, mali sektörün, bankalar dışındaki diğer alanlarına da yaygınlaştırılacağıdır. Bankalarda, başlarda yalnızca ‘kredi riski’nin izlendiği, sonrasında ‘operasyon’ ve ‘piyasa’ risklerinin de kapsama alındığı ‘risk yönetim’ sistemi, 10 yılı aşkın zamandır uygulanıyordu. Bu sistemin, mali sektörün tümüne ve diğer iş kollarındaki büyük şirketlere de yaygınlaştırılması beklenmektedir. Bir başka konu da, dereceleme kuruluşlarının dereceleme ölçümlerinin daha ayrıntılı ve objektif hale geleceği, uygulama alanının artacağıdır.

4.2.3. SERMAYAE AKIMLARININ KONTROL ALTINA ALINMASI ve VERGİ CENNETLERİNİN SINIRLANDIRILMASI

Küresel sistemin bir sonucu olarak serbest bırakılan sermaye hareketlerinin kriz kolaylaştırıcı ve bulaştırıcı etkisini hafifletmek amacıyla, uluslararası sermayenin bu hareketlerine kayıt ve sınır getirmesi, özellikle sıcak paranın vergilendirilmesi; vergi cennetlerinin şeffaflaştırılması ve aşamalı olarak ortadan kaldırılması bu bağlamda beklenen gelişmeler olup; bu konular Pittsburg’da son yapılan G20 toplantılarının gündemini oluşturmuştur.²⁵²

4.2.4. GÜÇLÜ, DENGELİ ve SÜRDÜRÜLEBİLİR BÜYÜMENİN SAĞLANMASI

Çalışmamızda daha önce ayrı bir başlıkta inceleyeceğimiz “kaynakların dağılımı ve refahta eşitsizlik”, orta sınıfın erozyonu, bölgesel ve ekonomi temelli, genelde sistemin yarattığı farklılıkların da, en azından krizin derinleşmesi hızlandırdığı görüşünden hareketle, güçlü, sürdürülebilir ve dengeli büyümenin ana hedef olarak kabul edildiğini görüyoruz.²⁵³

4.3. GLOBAL EKONOMİ POLİTİKTE DÖNÜŞÜMLER

4.3.1. EKONOMİK PARAMETRELERDE DEĞİŞİMLER

Dünya ekonomisi son 10/15 yıldır önemli yapısal dönüşümler geçirmekte olup, bunun temelinde “küresel dengesizlikler” denilen bir bozulma, onun da

²⁵⁰ Eğilmez, s. 119

²⁵¹ Mahfi Eğilmez, **Makro-Ekonomi**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2009, s. 288,289

²⁵² Bu konuda daha geniş bilgi için http://www.g20.org/Documents2010/05/201005_Germany.pdf (09.03.2011)

²⁵³ G20 Seul Zirvesindeki uzlaşma metni için:

<http://www.google.com.tr/#hl=tr&source=hp&biw=1362&bih=518&q=seul+concensus&btnG=Google%27da+Ara&aq=f&aqi=&aql=&oq=seul+concensus&fp=dfbbacf76c02529a>

Bu konudaki daha detaylı bilgi ve modeller IMF ve Dünya Bankası'nın bu yayınlarında

bulunabilir: <http://www.imf.org/external/np/g20/pdf/111210.pdf> ,

<http://siteresources.worldbank.org/DEC/Resources/G20-Report-Seoul.pdf> ve

http://www.g20.org/Documents/20091115_SeoulWorkshop_ChairsSummary.pdf (23.02.2011)

gerisinde, ülkelerin “cari işlemler hesapları”ndaki farklılaşmalar yatmaktadır. Küresel dengesizlikler, ülke gruplarının cari işlem dengeleriyle ilgilidir.²⁵⁴ 1990’ların ikinci yarısına kadar gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki en önemli ayırım, birinci kategoride olan ülkelerin cari işlem dengesi genellikle fazla verir, buna karşılık az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde aynı denge sürekli açık vermekte ve bu açıklar gelişmekte olan ülkeler veya IMF tarafından finanse edilir olmasıydı. Ancak bu durumun söz konusu tarihten bu yana, aşağıdaki tablodan (Tablo:16) da anlaşılacağı gibi, değiştiği ve tersine bir dönüşüm içine girildiği görülmektedir.²⁵⁵

Tablo : 16

Cari İşlemler Dengesi (milyar dolar)					
Ülke ya da Bölge	1996	2000	2004	2005	2006
Gelişmiş Ülkeler	31.1	-304.7	-296.5	-502.5	-607.3
Gelişmiş Ülkeler (ABD hariç)	155.9	112.7	343.7	252.3	204.2
Gelişmekte olan Ülkeler	-82.8	124.7	296.5	507.9	643.2
Çin	7.2	20.5	68.7	160.8	249.9
Orta Doğu	15.1	72.1	99.2	189.0	212.4

Anılan çalışmadan alınan yukarıdaki tabloda da görüleceği gibi, “gelişmiş ülkelerin global cari işlemler dengesi” 1996 yılında pozitif iken, anılan yıldan itibaren negatif değere dönüşmektedir. ABD dışındaki gelişmiş ülkeler global cari işlemler dengesinin yine pozitif olduğundan hareketle, bu olgunun ABD negatif cari işlemler dengesinden ileri geldiği gibi bir sonuç çıkıyorsa da; söz konusu olgunun 2006 yılından sonra değiştiği, ABD, İspanya ve İngiltere’den oluşan “gelişmiş negatif cari açıklıklar” kervanına bu kez Fransa, İrlanda, İtalya’nın da katıldığını görmekteyiz.

Ülkeler cari işlemler dengesi ile ilgili aşağıdaki ve yukarıdaki tabloların birlikte irdelenmesinden çıkan diğer bazı çıkarımları da;

- Gelişmiş ülkelere Almanya’nın, belirttiğimiz gelişmenin aksine, o yıla kadar açık veren cari işlemler dengesinin 2003 yılından sonra sürekli ve artan bir trend içinde fazla verdiği,
- Keza, daha önceleri negatif bir cari işlemler dengesine sahip olan Çin’in bu yapısının 1996 yılından sonra değişerek, sürekli ve artan bir seri halinde cari işlemler fazlası olan ülkelere katıldığı,

²⁵⁴ Boratav, s.19 Yine aynı kitapta” cari işlemler dengesi”, bir ulusal ekonomi ile, dış dünya arasında mal/hizmet ticareti, kar, faiz, ücret transferleri sonunda ortaya çıkan yıllık gelir ve giderlerin bilançosu olarak tanımlanmaktadır.

²⁵⁵ Mustafa Kutlay, “Dünya Ekonomisindeki Yapısal Değişim Üzerine Notlar”, 13.08.2008, <http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=737> (30.03.2011)

- Türkiye, Yunanistan, Meksika, Portekiz, Polonya gibi bazı gelişmekte olan ülkelerin cari açık veren yapıları değişmeden ve kalıcı bir şekilde sürdüğü, şeklinde sıralayabiliriz.

Bazı ülkelerin cari işlemler dengesinde 2000'in ilk 10 yılındaki trendi ve anılan net denge sonuçlarının GSYİH'ya oranları aşağıdaki tablolarda (Tablo:17,18) gösterilmiştir:

Tablo :17

Cari İşlem Dengesi
\$ milyar

	1993	1997	1998	1999	2000	2003	2007	2008	2009	2010
United States	-84,8	-140,7	-215,1	-301,6	-417,4	-520,7	-718,1	-668,9	-378,4	-495,7
Spain	-5,6	-0,6	-7,2	-17,9	-23,0	-31,1	-144,7	-156,4	-80,6	-76,7
France	9,4	37,2	38,9	45,8	19,3	13,6	-26,1	-55,5	-51,6	-55,9
Turkey	-6,4	-2,6	2,0	-0,9	-9,9	-7,5	-38,2	-41,9	-14,0	-37,8
Italy	7,5	33,3	22,8	8,0	-5,9	-19,8	-51,7	-81,2	-67,8	-66,9
Australia	-9,3	-11,7	-17,7	-21,7	-15,2	-28,5	-59,1	-49,0	-45,5	-28,7
Canada	-21,7	-8,2	-7,7	1,7	19,7	10,6	11,8	8,0	-38,6	-42,1
United Kingdom	-18,7	-1,6	-5,3	-35,4	-38,9	-30,0	-72,8	-43,1	-27,1	-49,4
Poland	..	-5,7	-6,9	-12,5	-10,3	-5,5	-20,3	-25,6	-9,6	-11,4
Mexico	-23,4	-7,7	-16,0	-14,0	-18,7	-7,3	-8,7	-16,2	-5,8	-9,0
Portugal ²	0,3	-6,8	-8,8	-11,0	-12,2	-10,5	-23,5	-31,9	-24,0	-23,6
Greece ²	-1,9	-5,3	-3,8	-7,7	-9,9	-12,8	-44,8	-51,2	-37,1	-32,7
New Zealand	-1,7	-4,3	-2,0	-3,4	-2,4	-3,1	-10,6	-11,6	-3,4	-4,5
Chile	..	-3,7	-3,9	0,1	-0,9	-0,8	7,5	-2,5	4,2	-2,7
Slovenia	..	0,1	-0,2	-0,9	-0,6	-0,2	-2,3	-3,7	-0,7	-1,3
Hungary	..	-2,0	-3,4	-3,7	-4,2	-6,7	-9,1	-10,9	0,7	-0,4
Czech Republic	0,5	-3,6	-1,3	-1,5	-2,7	-5,8	-5,6	-1,3	-1,8	-3,7
Slovak Republic	-0,5	-1,8	-2,0	-1,0	-0,7	-1,9	-4,0	-6,3	-2,8	-2,7
Iceland	0,0	-0,1	-0,6	-0,6	-0,9	-0,5	-3,3	-4,2	-0,3	-0,1
Luxembourg	..	1,9	1,8	1,8	2,7	2,4	5,2	3,2	3,5	4,1
Finland	-1,1	6,8	7,3	8,1	9,9	8,5	10,5	7,9	6,7	3,5
Belgium ¹	12,2	13,8	13,3	12,9	9,4	12,9	7,7	-8,6	4,1	4,1
Israel	..	-3,4	-1,0	-1,7	-4,0	0,9	4,3	1,9	7,6	6,3
Ireland	1,8	1,9	0,7	0,3	-0,3	0,0	-13,9	-15,2	-6,6	-0,5
Austria	-1,4	-5,2	-3,5	-3,6	-1,4	4,3	13,2	13,7	10,4	9,9
Denmark	3,9	0,7	-1,5	3,4	2,5	7,3	4,4	9,0	11,1	13,9
Korea	0,8	-8,3	40,4	24,5	12,3	11,9	5,9	-5,8	42,7	29,7
Sweden	-2,6	10,3	9,7	10,7	9,4	22,4	38,2	45,9	30,0	31,1
Netherlands	13,2	25,0	13,0	15,7	7,3	30,3	52,7	37,9	36,9	42,0
Norway	3,8	10,0	0,0	8,9	25,1	27,7	55,0	80,5	49,4	57,1
Switzerland	18,8	24,6	25,2	29,0	30,1	43,4	39,7	7,2	59,7	66,5
Japan	130,0	96,6	119,7	115,7	118,1	136,2	212,8	157,4	142,2	190,8
Germany	-19,4	-10,0	-17,0	-28,3	-34,1	47,5	256,0	247,5	166,4	170,4
T China	-11,9	36,9	31,4	15,6	20,5	45,8	371,8	436,1	297,1	269,9

Kaynak : OECD Economic Outlook 2010

Tablo 18 CARI İŞLEMLER DENGESİ (GSYİH YÜZDESİ)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Iceland	-4,3	1,5	-4,8	-9,8	-16,2	-25,7	-20,1	-44,2
Greece	-7,3	-6,8	-6,6	-5,9	-7,4	-11,3	-14,5	-14,5
Portugal	-9,9	-8,1	-6,1	-7,6	-9,5	-10	-9,4	-12,1
Spain	-3,9	-3,3	-3,5	-5,3	-7,4	-9	-10	-9,6
New Zealand	-2,7	-3,8	-4,1	-6,2	-8,3	-8,5	-8	-8,8
Hungary	-6	-6,9	-8	-8,3	-7,2	-7,4	-6,8	-7,1
Slovak Republic	-8,3	-7,9	-5,9	-7,8	-8,5	-7,9	-5,3	-6,5
Turkey	1,9	-0,3	-2,5	-3,7	-4,6	-6	-5,9	-5,7
Ireland	-0,7	-0,9	0	-0,6	-3,5	-3,5	-5,3	-5,3
Poland	-3,1	-2,8	-2,5	-4	-1,2	-2,8	-4,8	-5,1
United States	-3,9	-4,3	-4,7	-5,3	-6	-6	-5,2	-4,9
Australia	-1,9	-3,7	-5,2	-5,9	-5,5	-5,1	-6,1	-4,4
Italy	-0,1	-0,8	-1,3	-0,9	-1,7	-2,6	-2,4	-3,4
Czech Republic	-5,3	-5,5	-6,3	-5,2	-1,3	-2,6	-3,2	-3,1
Belgium	3,4	4,6	4,1	3,5	2,6	2	2,2	-2,5
France	1,9	1,4	0,8	0,6	-0,4	-0,5	-1	-2,3
United Kingdom	-2,1	-1,7	-1,6	-2,1	-2,6	-3,3	-2,7	-1,6
Mexico	-2,6	-2	-1	-0,7	-0,5	-0,5	-0,8	-1,5
Korea	1,6	0,9	1,9	3,9	1,8	0,6	0,6	-0,7
Canada	2,3	1,7	1,2	2,3	1,9	1,4	1	0,5
Denmark	2,6	2,9	3,5	2,3	4,3	3	1,5	2,2
Switzerland	8,2	8,8	13,3	13,4	14	15,2	10	2,4
Finland	8,6	8,8	5,2	6,6	3,6	4,5	4,2	3
Austria	-0,8	2,7	1,7	2,2	2,2	2,8	3,6	3,2
Japan	2,1	2,9	3,2	3,7	3,6	3,9	4,8	3,2
Netherlands	2,4	2,5	5,5	7,5	7,3	9,3	8,7	4,8
Luxembourg	8,8	10,5	8,1	11,9	11	10,3	9,7	5,4
Germany	0	2,1	1,9	4,7	5,1	6,5	7,9	6,7
China	1,3	2,4	2,8	3,5	7,2	9,5	10,9	9,5
Sweden	3,8	4	7,2	6,7	7	8,5	8,8	9,8
Norway	16,1	12,5	12,3	12,7	16,3	17,3	14,1	18,5

Kaynak:OECD Factbook 2010

Paul Krugman'ın, “gelişmiş ekonomilerin kalıcı şekilde iş gücünü ve fabrikalarını yeterli istihdam seviyesinde tutacak seviyede harcama yapamayacakları” tezi²⁵⁶ ile “süreklilik” boyutunda daha da önem kazanan; keza, çalışmamızın daha önceki bölümlerinde de belirtildiği gibi, hem ucuz işgücü sunan Asya ülkelerince yaratılan “işgücü arbitrajı”, hem de 2008 ekonomik krizinin bir sonucu olarak küçülen dünya ekonomisinin sonucu olarak “işlilik oranları”ndaki artış, önemli bir sosyo-ekonomik sorun olmuş ve olmaya da devam edecektir. İşsizlik oranlarının 2000'in ilk on yılında ülke bazındaki seyri aşağıda (Tablo:19) belirtilmektedir.

Tablo : 19 İSSİZLİK ORANLARI

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Spain	11,4	11,4	11	9,2	8,6	8,3	11,4	18,1
Turkey	10,6	10,8	11,1	10,9	10,5	10,5	11,2	14,3
Estonia	10,5	10,3	9,9	8,1	6	4,8	5,6	14,1
Slovak Republic	18,6	17,6	18,2	16,2	13,3	11	9,6	12,1
Chile	9,2	8,7	9,1	8,3	7,9	7,4	8	10
Portugal	5,3	6,6	7	8,1	8,1	8,5	8,1	10
Greece	10,5	9,9	10,7	10	9	8,4	7,8	9,6
United States	5,9	6,1	5,6	5,1	4,7	4,7	5,8	9,4
France	8,9	8,5	8,9	8,9	8,8	8	7,4	9,1
Sweden	5,3	5,8	6,6	7,8	7,1	6,2	6,2	8,5
Canada	7,7	7,7	7,3	6,8	6,3	6,1	6,2	8,4
Finland	9	9	8,9	8,4	7,7	6,9	6,4	8,4
Poland	20,3	20	19,3	18	14	9,7	7,2	8,3
Belgium	7,6	8,2	8,4	8,5	8,3	7,5	7	8
Germany	8,7	9,4	10,4	11,3	10,4	8,7	7,6	7,8
United Kingdom	5,1	4,9	4,7	4,7	5,4	5,3	5,4	7,8
Iceland	3,2	3,4	3,1	2,7	3	2,3	3	7,4
Israel 1	10,5	10,9	10,5	9,2	8,5	7,4	6,2	-
Czech Republic	7,3	7,8	8,4	8	7,2	5,4	4,4	6,8
New Zealand	5,4	4,8	4,1	3,9	3,9	3,8	4,3	6,3
Denmark	4,6	5,5	5,6	4,9	4	3,8	3,4	6,1
Slovenia	6,4	6,8	6,4	6,7	6,1	5	4,5	6
Australia	6,5	6	5,5	5,1	4,9	4,4	4,3	5,7
Japan	5,6	5,4	4,9	4,6	4,3	4,1	4,2	5,3
Luxembourg	2,6	3,7	5,1	4,5	4,7	4,1	5,1	5,2
Austria	4	4,3	5	5,2	4,8	4,5	3,9	4,8
Switzerland	3	4,2	4,4	4,5	4,1	3,7	3,4	4,2
China	-	-	10,1	9,8	9	4,2	4	4,2
Netherlands	3,1	4	5	5,1	4,2	3,5	3	3,9
Norway	4	4,5	4,5	4,7	3,5	2,6	2,6	3,2

Kaynak: Labour market statistics: Labour force statistics by sex and age: indicators, OECD Employment and Labour Market Statistics(database)

²⁵⁶ Krugman, s.18

Kamu bütçesi dengesini GSYİH'ya oranını gösteren aşağıdaki tablonun incelenmesinden de, en yüksek "açık oranı"nın İrlanda, ABD, İngiltere, İspanya, Slovakya ve Yunanistan olduğunu; negatif dengeye sahip olan ülkelerin bu açıklarının kriz sonrasında daha da arttığını; krizin getirdiği yeni yükümlülükler ve vergi hasılatındaki düşüşler nedeniyle, son iki yılda Norveç ve G.Kore hariç tüm ülkelerin merkezi yönetim bütçelerinin açık verdiğini gözlemekteyiz.

Tablo:20 MERKEZİ BÜTÇE DENGELERİ (GSYİH %)

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ireland	-2,1	4,8	1,0	-0,3	0,4	1,4	1,7	2,9	0,0	-7,3	-14,2	-32,3
Japan	-4,7	-7,6	-6,3	-8,0	-7,9	-6,2	-6,7	-1,6	-2,4	-2,1	-7,1	-7,7
United States	-3,3	1,5	-0,6	-4,0	-5,0	-4,4	-3,3	-2,2	-2,9	-6,3	-11,3	-10,5
United Kingdom	-5,8	3,7	0,6	-2,0	-3,7	-3,6	-3,3	-2,7	-2,8	-4,8	-11,0	-9,6
Greece	-9,1	-3,7	-4,4	-4,8	-5,7	-7,4	-5,3	-3,9	-5,4	-7,8	-13,7	-8,3
India	-	-3,2	-3,8	-4,3	-4,7	-3,3	-3,1	-3,1	-3,3	-3,0	-7,8	-6,9
France	-5,5	-1,5	-1,6	-3,2	-4,1	-3,6	-3,0	-2,3	-2,7	-3,3	-7,6	-7,4
Poland	-4,4	-3,0	-5,3	-5,0	-6,2	-5,4	-4,1	-3,6	-1,9	-3,7	-6,8	-7,9
Total OECD	-4,8	0,1	-1,4	-3,3	-4,1	-3,4	-2,7	-1,2	-1,3	-3,3	-7,9	-7,6
Spain	-6,5	-1,0	-0,7	-0,5	-0,2	-0,4	1,0	2,0	1,9	-4,2	-11,1	-9,2
Portugal	-5,0	-2,9	-4,3	-2,9	-3,1	-3,4	-5,9	-4,1	-2,8	-3,0	-9,4	-7,3
Slovak Republic	-3,4	-12,3	-6,5	-8,2	-2,8	-2,4	-2,8	-3,2	-1,8	-2,1	-7,9	-8,0
Slovenia	-8,4	-3,7	-4,0	-2,5	-2,7	-2,2	-1,4	-1,3	0,0	-1,8	-5,8	-5,7
Belgium	-4,5	-0,1	0,4	-0,2	-0,2	-0,4	-2,9	0,1	-0,4	-1,4	-6,1	-4,9
Turkey	-	-	-	-32,0	-13,0	-12,0	-5,0	-0,8	1,0	-1,0	-2,8	-5,1
Euro area	-7,5	-0,1	-1,9	-2,6	-3,1	-3,0	-2,6	-1,3	-0,6	-2,0	-6,2	-6,3
New Zealand	2,7	1,9	1,7	3,6	3,8	3,9	4,5	5,1	4,0	0,4	-3,7	-5,3
Czech Republic	-13,4	-3,7	-5,6	-6,8	-6,6	-2,9	-3,6	-2,6	-0,7	-2,7	-5,8	-5,2
Netherlands	-9,2	2,0	-0,3	-2,1	-3,2	-1,8	-0,3	0,5	0,2	0,5	-5,4	-5,8
Italy	-7,4	-0,9	-3,1	-3,0	-3,5	-3,6	-4,4	-3,3	-1,5	-2,7	-5,2	-5,0
Austria	-5,9	-1,9	-0,2	-0,9	-1,6	-4,5	-1,8	-1,6	-0,6	-0,5	-3,5	-4,4
Hungary	-8,7	-3,0	-4,1	-8,9	-7,2	-6,4	-7,9	-9,4	-5,0	-3,7	-4,4	-4,2
Denmark	-2,9	2,2	1,2	0,3	-0,1	1,9	5,0	5,0	4,8	3,4	-2,8	-4,6
Israel	-4,2	-4,1	-6,5	-7,9	-8,2	-6,1	-4,7	-2,0	-1,5	-3,1	-5,8	-4,8
Estonia	1,1	-0,2	-0,1	0,3	1,7	1,6	1,6	2,4	2,5	-2,9	-1,8	-1,2
Canada	-5,3	2,9	0,7	-0,1	-0,1	0,9	1,5	1,6	1,4	0,0	-5,5	-4,9
Germany	-9,7	1,3	-2,8	-3,6	-4,0	-3,8	-3,3	-1,6	0,3	0,1	-3,0	-4,0
China	-	-2,9	-2,7	-2,5	-2,6	-2,1	-1,3	-1,2	-0,9	0,8	-0,4	-2,1
Finland	-6,2	6,8	5,0	4,0	2,3	2,1	2,5	3,9	5,2	4,2	-2,7	-3,3
Australia	-3,4	0,5	-0,5	0,7	1,4	1,1	1,4	1,5	1,7	0,4	-4,0	-3,3
Luxembourg	2,4	6,0	6,1	2,1	0,5	-1,1	0,0	1,4	3,7	3,0	-0,7	-2,2
Switzerland	-2,0	0,1	-0,1	-1,2	-1,7	-1,8	-0,7	0,8	1,7	2,3	1,2	-0,7
Iceland	-3,0	1,7	-0,7	-2,6	-2,8	0,0	4,9	6,3	5,4	-13,5	-9,9	-6,3
Sweden	-7,3	3,6	1,6	-1,5	-1,3	0,4	1,9	2,2	3,5	2,2	-1,2	-1,2
Korea	3,5	5,4	4,3	5,1	0,5	2,7	3,4	3,9	4,7	3,0	0,0	1,6
Norway	3,2	15,4	13,3	9,2	7,3	11,1	15,1	18,5	17,7	19,3	9,9	9,5

Kaynak: OECD Economic Outlook 88
database, tradingeconomics.com

Aşağıdaki tabloda da(Tablo:21), merkezi yönetim borçluluğu, GSYİH'ya göre en yüksek olan ilk 18 ülke sıralanmıştır:

Tablo : 21

GSYİH YÜZDESİ OLARAK KAMU BORÇLARI

1	Japan	225,8
2	Greece	144
3	Iceland	123,8
4	Italy	118,1
5	Singapore	102,4
6	Belgium	98,6
7	Ireland	94,2
9	France	83,5
10	Portugal	83,2
11	Egypt	80,5
12	Germany	78,8
13	United Kingdom	76,5
14	Malta	72,6
15	Austria	70,4
16	Netherlands	64,6
17	Spain	63,4
18	Brazil	60,8
	WORLD	59,3

Kaynak: CIA Factbook-National Debt by Country

Borçlanması “dünya ortalama kamu borçlanma oranı”nın üzerinde olan anılan 18 ülkenin, Japonya, Singapur ve Brezilya dışındaki tümünün Avrupa ülkesi olduğu, son krizin bu süreci hızlandırdığını, Japonya'nın kamu borcunun ise tümüyle iç borçlardan oluştuğunu söyleyebiliriz.

4.3.2. EKONOMİK YAPILANMA, ÜRETİM FAKTÖRLERİ ve FON AKIŞINDAKİ GELİŞMELER

Çalışmamızın önceki bölümünde ayrıntılı olarak irdelediğimiz ve önemi giderek artan “G’ler süreci” olarak adlandırabileceğimiz G7’den G8, G10 ve G20’ye dönüşümler ve SCO ile; işlev ve saygınlıklarında, daha önce değindiğimiz nedenlerle azalma olan IMF, Dünya Bankası ve OECD gibi kuruluş ve işbirliği platformlarındaki bu “yeni global mimari/yapılanma”nın üç ana temelde yükselmesi²⁵⁷ beklenmektedir:

- Aynı sorunun farklı yüzleriyle ilgilenen çeşitli kuruluş veya platformlar arasında, etkinlik ve hızı arttırmak amacıyla “konsolidasyon”.
- Global ekonomi ve onun zorunlu yardımcılarının “belirlenip açıklanmış bir politika/politikalar”a gereksinim duyduğunun ön kabulü. Stephen S.Roach bu ön kabuller olarak; global eşitsizlik/dengesizliğin azaltılmasını, fiyat

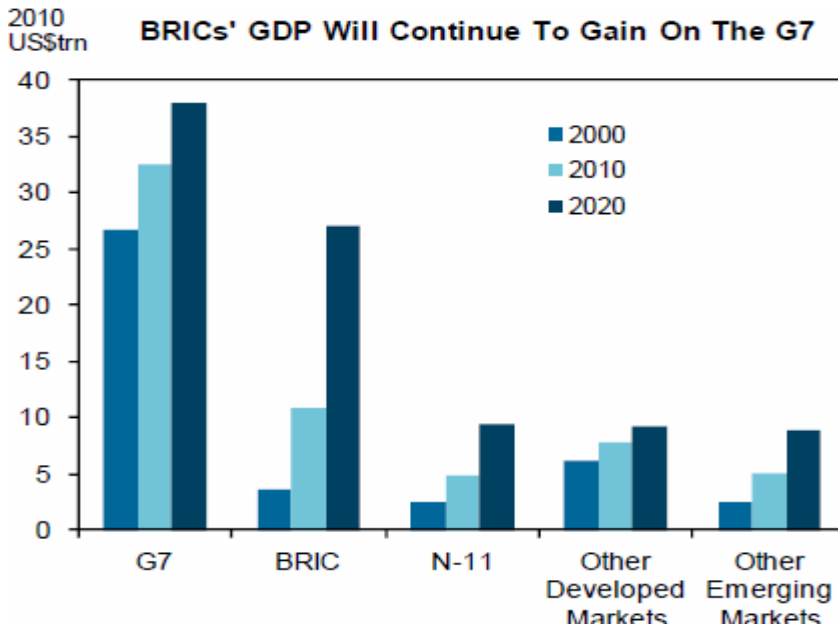
²⁵⁷ Roach, s.120,121

istikrarını, sürdürülebilir büyümeyi, tam istihdamı, yoksulluğun azaltılmasını, çevrenin korunmasını saymaktadır.

- Yeni global yapı/mimarinin “saygın-meşru-yetkili/etkin” nitelikleri taşıması.

Dünya GSMH'nin yüzde 27'sini ve nüfusunun yüzde 42'sini temsil eden ve dünya ekonomisindeki payları da, aşağıdaki grafikte (Şekil:30) görüleceği gibi²⁵⁸ giderek yükseleceği beklenen BRIC²⁵⁹ ülkelerinin global ekonomide olası katkılarını; daha önce değindiğimiz “işgücü arbitrajı” sonucu, özellikle Çin ve Hindistan'da artacak “orta sınıf”ın yaratacağı yeni dinamizm; talep tarafındaki ekonomik büyüme etkisi (Çin ve Hindistan); arz tarafındaki ekonomik büyüme etkisi (Rusya ve Brezilya) üç grupta toplayabiliriz.²⁶⁰

Şekil : 30 BRIC ve DİĞER ÜLKELERİN GSYİH KARŞILAŞTIRMASI

Kaynak : Goldmansacks.com

Ekonomi bağlamında diğer gözlenen bir değişim de, globalizasyon içinde “maddî malların ticareti”nden, sınır ötesi entegrasyonu daha da hızlandıran “bilgi ekonomisi”nin görünmeyen aktivitesine doğru olup; bunun bir türevi de, daha önce “mavi yakalılar”ın karşılaştığı “iş endişesi”nin, giderek “beyaz yakalılar”ca da yoğun olarak hissedileceği ve hizmet/servis ekonomisinin daha çok stres altında olacağıdır.²⁶¹

²⁵⁸Dominic Wilson, “Is This The BRIC’s Decade?”, Goldman Sachs, May 20, 2010,

<http://www2.goldmansachs.com/ideas/brics/brics-decade-doc.pdf> (21.03.2011)

²⁵⁹ Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin’den oluşan BRIC ülkelerinin Nisan 2011 sonunda yapılan toplantısına Güney Afrika da dahil edilerek, adı BRICS olmuştur. Daha ayrıntılı bilgi için :

<http://www.thedutcheye.com/opinions/economy/brics-south-africa-as-the-port-to-the-african-continent.html> ve <http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=155405> (18.04.2011)

²⁶⁰ Roach, 135,136

²⁶¹ Roach, s.114

Bir diğer ifade ile, global rekabetin sarkacı bu kez hizmet ekonomisine doğru sallanmakta, bu değişim de, beyaz yakalıları yeni ve henüz durulmamış olan global rekabetin içine çekmekte; ucuz işğücünün daha önce yarattığı ve çalışmamızın önceki bölümlerinde belirttiğimiz “global işğücü arbitrajı”na, bu defa da, önemi giderek artan bilgi işlem teknolojilerinin (IT) getirdiği “yeni işğücü arbitrajı” eklenmektedir. (G7 ülkelerinde servis sektörünün toplam işğücünün yüzde 75’ini istihdam ettiği, internet kullanıcılarının her yıl yüzde 15 oranında arttığı düşünöldüğünde, IT’nin işğücü ikamesindeki önemi daha iyi anlaşılabilir)262

Belirttiğimiz bu trend, ücret düzeninde bazı değişimler getirecek olup, bu değişimin sonucu olarak ücret yapısının da, gelişmiş ölkeler için aşağı, ihracat öncölüğünde gelişmekte olan ölkelerde ise yukarı yönde olacağını ve bu yaşananların da, ileride üzerinde duracağımız “korumacılık” eğilimini arttırabileceğini beklemek, sanırız temelsiz bir yaklaşım olmayacaktır.

Beyaz yakalılar ordusunun da rekabet koşullarına dahil olmasının hızlanması ve sonucunda beyaz yakalı ücret seviyesindeki aşağı yönde beklenti, gelişmekte olan ölkelerde gerçekleşen “ihracat lokomotifli büyüme” ile oluşmakta olan gelir artışı, Goldman Sachs tarafından yapılan öngöröye göre 2030 yılına kadar bir milyar kişinin daha eklenmesiyle, dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 30’unu oluşturacak “yeni orta sınıf” beklenmekte; bu sürecin de;

- harcamalarda artış,
- kaynak kullanımının hızlanması,
- global eşitsizlikte düşüş,
- çevre ve politik konularda duyarlılık,

sonuçlanmasını getireceği, bu özellikleri içerecek yaklaşık 75 ölkenin dünya milli gelirinde ve nüfusundaki paylarının sırasıyla yüzde 97 ve 90 olması öngörölmekte olup, bunlarla ilgili grafikler de aşağıda sunulmuştur: (Şekil:31)263

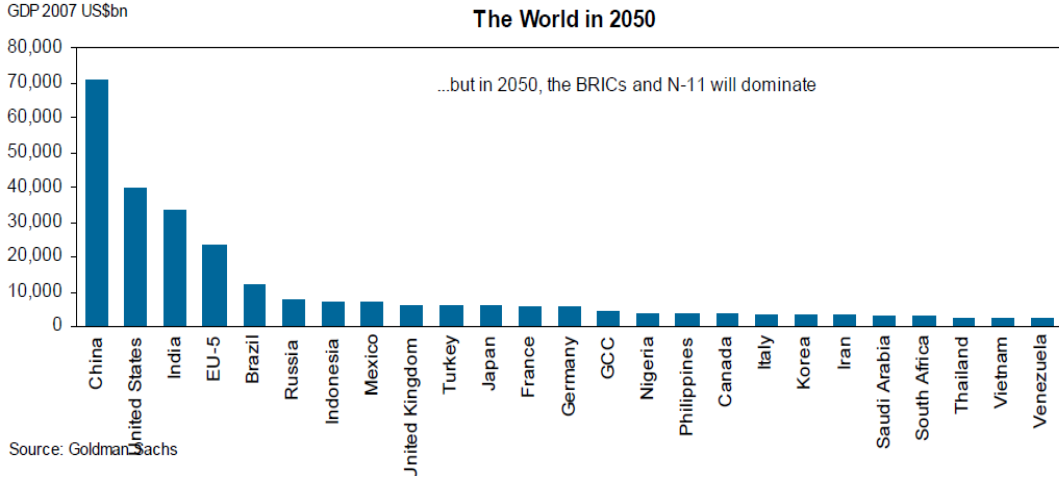
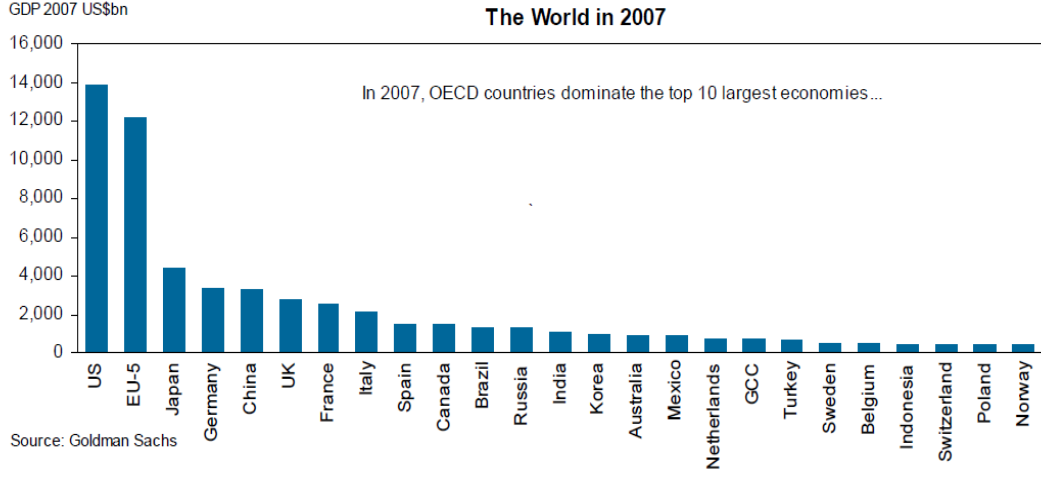
---

²⁶² Roach, s.115,116

²⁶³ Dominic Wilson&Raluca Dragusanu, “The Expanding Middle: The Exploding World Middle Class and Falling Global Inequality”, Goldman Sachs, July 7,2008, <http://www.ryanallis.com/wp-content/uploads/2008/07/expandingmiddle.pdf> (21.03.2011)

Şekil : 31

SEÇİLMİŞ ÜLKELERİN 2007 ve 2050'DEKİ GSYİH'LARI

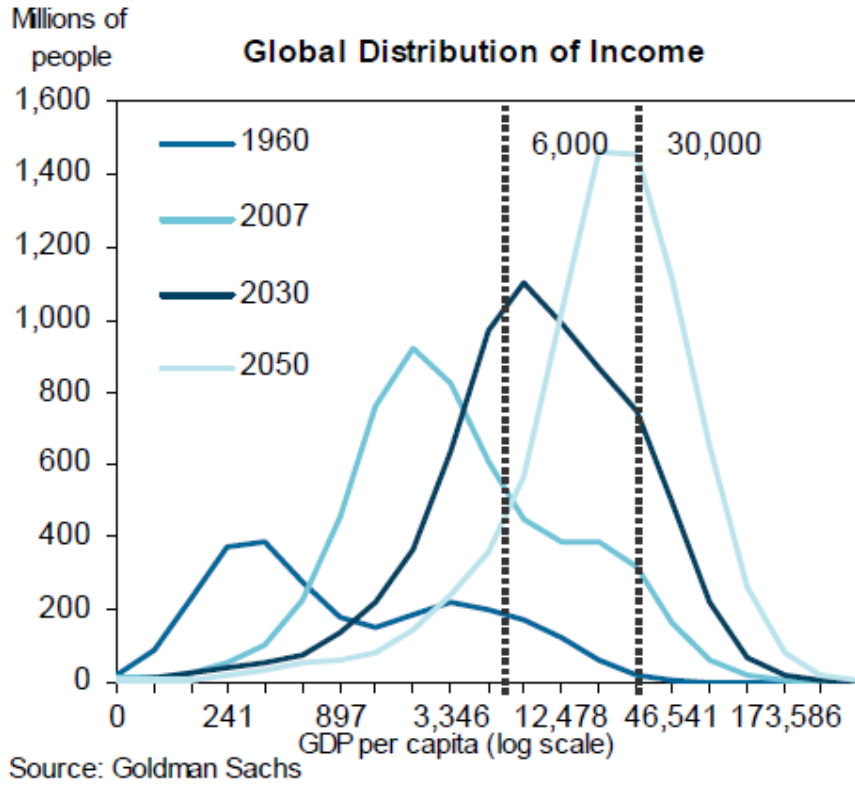

Kaynak : Goldman Sachs

Yıllar itibariyle toplam gelirden daha çok pay alacağı tahmin edilen “orta sınıf”ın bu durumunu ve gelir dağılımında giderek beklenen düzelmeyi (orta sınıfın artmasıyla) işaret eden grafikler (Şekil:32,33,34) aşağıda sunulmuştur:

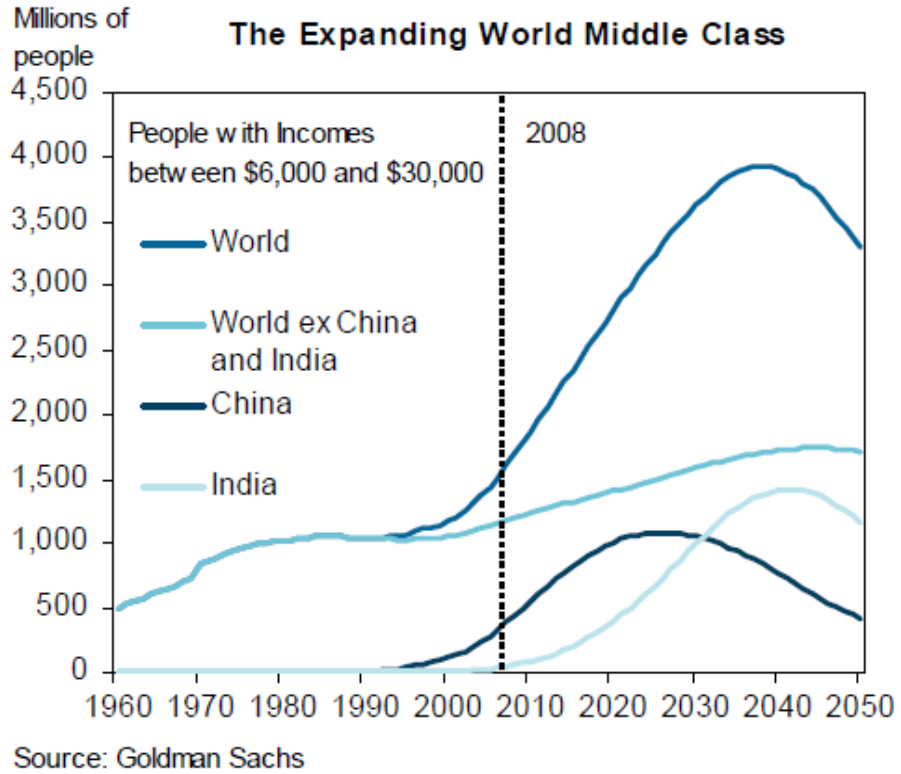
Şekil : 32

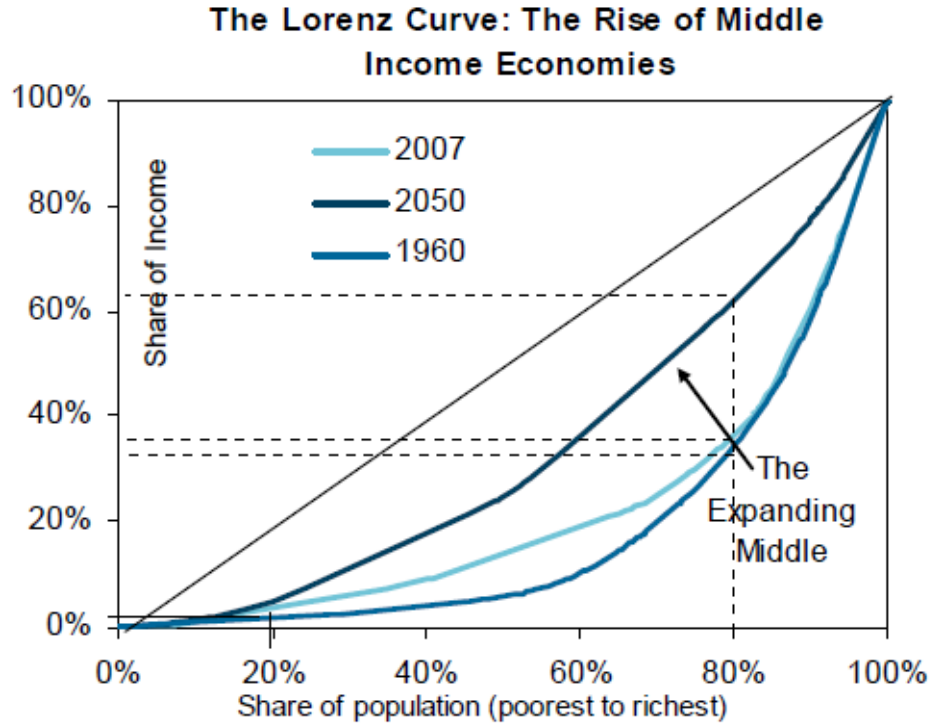
GLOBAL GELİR DAĞILIMI

Şekil : 33

DÜNYA ORTA SINIFINDAKİ GENİŞLEME

Joseph Stiglitz, kriz öncesi yaşanan global eşitsizliğin bir sonucunu da, paranın harcamak isteyenlere kolayca ulaşması, bu kişi ve kurumların ihtiyaçlarının üzerinde borçlanarak harcamalarını finanse etmeleri, bu yolla global toplam talep artışını tetiklemesi olarak görmektedir.²⁶⁴

5. ÇİN'İN POLİTİK VE EKONOMİK KONUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

5.1. ÇİN'İN SİYASİ ve JEOPOLİTİK KONUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çin'in gerçekten, gelişmekte olan ülkeler içinde ekonomik ve siyasi ağırlığı son 20 yıldır artan tek ülke ve “potansiyel global güç” olduğunu söyleyebiliriz.²⁶⁵ II nci Dünya Savaşı sonrası Avrupa'nın yanında Japonya için geçerli olduğu gibi, Soğuk Savaş sonrası “global premier lig”e yükselen ve Batılı olmayan Çin, ABD ve Avrupa'nın yanında “dünya düzenini şekillendiren” güç olarak yerini daha da kuvvetlendirmiştir.²⁶⁶ Keza, jeopolitik etkileri yönünden de Çin, karmaşık ve paradoksal özellikler sergilemektedir. Örneğin İran ve Rusya'dan farklı olarak, sadece Nixon'ın tarihi 1972 Beijing ziyaretinden sonra ABD veya herhangi bir Batı ülkesiyle sınırlı kalmayıp, tüm komşu ülkeler ve özellikle Hindistan ile, uzlaşa ve iyi ilişkiler temeline oturan, açık bir çatışmadan uzak duran ilişkiler kurmuş; kendisini, mevcut siyasi sisteme entegre ederek, sürdürülebilir bir

²⁶⁴ Stiglitz, Freefalls.191

²⁶⁵ George Magnus, **Uprising-Will Emerging Markets Shape or Shake The World Economy**, West Sussex: John Wiley & Sons Ltd.,2011., s.4,5

²⁶⁶ Leonard, s.5

ekonomik gelişmişlik sağlamaya çalışmıştır. Öte yandan da, nüfusunun büyüklüğü, sahip olduğu ekonomik potansiyel, kurduğu ve dahil olduğu askeri ilişkileri ile, sadece ABD'nin "global stratejik üstünlüğü-superiority" ile değil, 1945'den bu yana "dünya stratejik dengesini" etkilemesi ve/veya çatışması ile de ön plana çıkmaktadır.²⁶⁷

Çin'in bölge ve dünya politikası ile jeopolitik konumunu üç dönem başlığı ile incelemenin yararlı olacağını düşünüyoruz.

5.1.1. 1977- 11 EYLÜL 2001 DÖNEMİ

Amerika'nın dünya sahnesine toptan egemen olması çağının sona erdiğine inanan ve Vietnam batağından çıkış ile ilgili sancılı sürecin yarattığı yıpranmayı iyileştirmeye çalışan Nixon, 1970 Şubat'ında, ABD'in askeri yükümlülük ve müdahaleleriyle ilgili kuralları "Nixon Doktrini" adı altında toplamış ve olası bir Pekin-Moskova savaşını önlemeye çalışmıştır. 1969 yılında başlayan diplomatik görüşmeler sonrasında, Şubat 1973'de bildiri haline getirilmiş; bu şekilde iki ülke arasındaki ilişkiler, düşmanlık ve izolasyondan hızla uzaklaşarak, kaçınılmaz bir tehdide karşı "de facto" bir ittifaka dönüşmüştür.²⁶⁸ Bunun sonucu olarak 1979'da Tayvan ile resmi diplomatik ilişkilerini kesen ve Çin Halk Cumhuriyeti'ni tanıyan ABD, o tarihten bu yana "tek Çin" prensibini desteklemiştir. Anılan tarihten sonra Çin'in, bölgenin bir diğer önemli gücü olan Rusya ile ilişkilerine baktığımızda ise, önce beşli olarak imzaladıkları Shanghai Anlaşması'ndan sonra "stratejik ortaklık" siyasetinin sürdürüldüğünü: bunun bölge dış siyasetine yansımalarının da, başta Tayvan sorunu olmak üzere, Tibet, Doğu Türkistan (XinJiang) konularında Rusya'nın Çin'in yanında yer alması, istikrar ve toprak bütünlüğünü desteklemesi şeklinde olduğunu görmekteyiz.²⁶⁹

Mao'nun ölümünün ardından 1976 yılında devlet başkanlığı görevine getirilen Deng Şaoping ile başlayıp, 1997'den 2003 yılına kadar da Jiang Zemin ile devam eden bu sürecin en önemli özelliği, bölgesel veya küresel liderlikten çok; ekonomik kalkınma ve her yıl daha çok sayıda yurttaşın refah seviyesini yükseltme amacına dönük ve bu bağlamda yakın ve uzak çevre ülkeler ile, başta ABD olmak üzere, 1973'de başlayan "yumuşak güç"e dayalı, hedef veya ihtilaf tarafı olmaktan kaçınan, bu arada da, mevcut dünya ekonomisine ve uluslararası kurumlaşmaya entegre olurken, askeri ve siyasi güç kazanmaya çalışan bir stratejiyi içermesidir.

"Barış içinde yükselme-peaceful rise" ve "ahenkli/uyumlu dünya-harmonious world" ve "sorumlu güç-responsible power"²⁷⁰ doktrinlerini savunması ve önceki paragrafta özetlediğimiz özellikler Çin'i, saldırgan, talancı (predatory) ve hegemonik özellikler taşıyan iki dünya savaşı öncesindeki Almanya ve Japonya'dan farklı bir konuma sokmaktadır. Olsa olsa, demokratikleşme konusu şu anda gündemlerinde olmamasına karşın, II nci Dünya Savaşı sonrası yeniden

---

²⁶⁷ Cohen-Tanugi, s.64

²⁶⁸ Henry Kissinger, **Diplomasi**, çev: İbrahim H.Kurt, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayın.,2006, s.681-710

²⁶⁹ Çağdaş Üngör, "Çin'in Tek Ülke, İki Sistem Politikası: Tayvan,Hong Kong ve Macau", Atilla Sandıklı&İlhan Güllü (Ed.), **Geleceğin Süper Gücü Çin**, İstanbul: Tasam Yayınları, 2005, s.30 Ayrıca, "tek ülke iki sistem" denilen bu oldu için anılan kitabın 29-41 nci sayfalarında ayrıntılı bilgi bulunmaktadır.

²⁷⁰ Deng, s.272

doğan demokratik Almanya ve Japonya'ya benzetilebilir.²⁷¹ Çin'in ABD ve diğer dünya güçlerine yönelik politikasını, Devlet Başkanı Zamin'in 1992 tarihli konuşmasının;

“güveni artırmak, sorunları azaltmak, işbirliğini geliştirmek ve yüzleşmekten kaçınmak”

bölümü çok açık ve net şekilde açıklamaktadır.²⁷² Yong Deng ise, bu dönemdeki Çin dış politikasını, güç büyümesi ve pratiği ile “uluslararası tanınırlık” ve uluslararası topluma yapıcı katılmalarla “uluslararası meşruiyet-legitimacy”ini arttırmak olduğunu belirtmektedir.²⁷³

1987-97 döneminde savunma harcamalarında yüzde 60 oranında artışa giderek Japonya'yı rahatsız eden Çin'in dış politikasına yön veren temel kabullerin, aynı zamanda ABD dış politikasına da hakim olan “pragmatizm” ve “rasyonel davranma” olduğunu; Çin'in, kendisini ABD'nin rakibi olarak görmemeye ve göstermemeye özen gösterdiğini, ama bu arada karşısına çıkan fırsatları da çok iyi değerlendirmiş olduğunu söylemektedir Cenap Çakmak.²⁷⁴ Bu dönemde yaşanan 1989 SSCB'nin çöküşü olayı, daha sonraki dönemlerin tersine, kendisini soyutlanmış, güvenliksiz ve kısa görüşlü hissetmesine yol açmıştır. Ancak daha sonra komşu ülkelerle kurduğu ilişkiler ve tutarlı öncelikleri içeren stratejilerle bu durumu aşmayı başarmıştır.²⁷⁵ Deng ilk göreve geldiğinde, son iki yüzyıldır, öncesinin tersine, Çin'in büyük güç olamadığını; komşu ülkelerin çoğu ile ilişkilerinin iyi olmadığını görmüş ve kendinden sonrakilere, bölgesel ve global olaylarda aktif rol üstlenmemelerini ve sorumluluk almamalarını tavsiye etmiştir. (ülkenin o dönemki zayıflıklarını dikkate alarak) Zamin ise, ülkenin güvenlik ve ekonomik refahının “dış dünya ile interaktif ilişki” kurulmasına bağlı olduğunu fark ederek, Çin'in dünya olaylarında daha aktif rol almasının gerektiğini ortaya koymuş olup, “koruyucu realizm-defensive realism” adı verilen anılan strateji günümüzde de sürdürülmektedir.²⁷⁶ Dominant özelliği hızlı ekonomik büyüme ve modernleşme olan Güneydoğu Asya'da, Çin'in planlanmış ve uygulama yönünden de sofistike olan stratejisi, anılan bölgede Çin'in nüfuzunu arttırmak ve genişletmek olmuştur. Bu konuda gözlenen bir diğer husus da, çevre ülkelerin, Çin'in kendilerine ekonomik fırsatlar ve diplomatik ortaklıklar sunduğu konusunda ikna edilmeleridir.²⁷⁷

13 ülke ile karadan, Japonya ile denizden komşu olan Çin bu dönemde, Nükleer Silahları Azaltılması Anlaşmasını imzaladığı gibi, Burma, Nepal, Moğolistan, Afganistan ve Vietnam ile sınır anlaşmazlıklarını çözümlenmiş; çevre ülkelere (periferiler tarafından) ve dozu artan bir şekilde iyi komşu, yapıcı bir ortak, iyi bir dinleyici ve diplomasisi yönünden de “çok taraflı/kutuplu” olarak algılanmıştır.²⁷⁸ Tarihsel olarak bu döneme düşen aşağıdaki olayların, Çin'in

---

²⁷¹ Cohen-Tanugi, s.65

²⁷² Qimao Chen (Çev.Duygu Ergen), “Çin'in Yeni Güvenlik Anlayışı ve Politikası”, Atilla Sandıklı&İlhan Güllü (Ed.), **Geleceğin Süper Gücü Çin**, İstanbul: Tasam Yayınları, 2005, s.57

²⁷³ Deng, s.39

²⁷⁴ Çakmak, s.104

²⁷⁵ Shambaugh, s.24

²⁷⁶ Yunling and Shiping, s. 48,49

²⁷⁷ Martin C.Ott, “China's Strategic Reach Into Southeast Asia”, July 22, 2005,

http://www.uscc.gov/hearings/2005hearings/written_testimonies/05_07_21_22wrts/ott_marvin_wrts.pdf (12.04.2011)

²⁷⁸ Shambaugh, s.25

Güneydoğu Asya ülkelerince, önceki paragrafta belirtilen koordinatlarla algılanmasına yol açtığını vurgulamaktadır David Shambaugh.²⁷⁹

. 4 Haziran 1989 tarihli Tiananmen Meydanı olaylarından sonra Asya ülkelerinin (Japonya dışında), Çin'i suçlayan ve yaptırımlar uygulayan ülkeler arasına katılmamaları.

. 1997-98 Asya Krizi sırasında Çin'in çevre ülkelere karşı yapıcı tutumu.(Çin'in parasını devalüe etmemesi, düşük faizli mali yardım paketleri sunması gibi)

. Özellikle 1997 ve 2001 yılları arasında, bölgesel çok uluslu organizasyonlar ve güvenlik kurumları için Çin'in yapıcı yaklaşımları.

. 1997 yılında Çinli diplomatlar ve askeri yetkililerin, Soğuk Savaş kalıntı ve izlerinin yok edilmesi amacıyla bölgede gerçekleştirdikleri geziler.

. 1999 Kosova Savaşı sırasında Çin Belgrad Büyükelçiliğinin bombalanması olayında, Çin'in uyguladığı "pro-aktif" politika.

. 11 Eylül saldırıları ve Irak İşgali olaylarının Çin tarafınca, bölgesel güvenlik ve Çin için tehdit oluşturmaması bağlamında sakin bir yaklaşımca değerlendirilmesi.

5.1.2. 11 EYLÜL 2001 – 2008 DÜNYA EKONOMİK KRİZİ DÖNEMİ

Çin'in 11 Eylül sonrasında, Güney Asya güvenliğinde barışın korunması konusunda ABD ile işbirliğine ilk reaksiyonu olumlu olmakla beraber, belirsizliğini de korumuştur. Çin'in savunma ve güvenlik stratejilerini birinci derecede ilgilendiren en önemli gelişme, şüphesiz ki, Afganistan Savaşı sonrası gelişen ABD-Rusya işbirliğinin yanı sıra, ABD askeri gücünün, daha önce de belirttiğimiz gibi, Kazakistan, Özbekistan ve Tacikistan'da konuşlanması ve bu ülkelerdeki hava gücü varlığının genişlemesi; Putin'in Rus hava sahasını Amerikan uçaklarının kullanımına açması ve Kazakistan Uzen petrol yataklarının ABD'nin kontrolüne geçmesi endişesi olmuştur.²⁸⁰ Hindistan-Pakistan arasındaki nükleer denge ve Pakistan'ın sahip olduğu nükleer silahların terörist unsurların eline geçmesi olasılığı; Afganistan harekatı sonrası Japonya-Avustralya arasında kurulan "anti-terör ittifakı" faktörleri Çin'i aşağıdaki iki çıkış yoluna yönlendirmiştir.²⁸¹

. Rusya ile stratejik işbirliğini canlı tutarak, ABD'nin "tek hiper güç" olma olasılığını, "çok kutuplu güçler dengesi"ne dönüştürme,

. Başkan Bush'un "şer eksenini" olarak tanımladığı İran-İrak-Kuzey Kore ekseninde, K.Kore ve İran'a destek vermek.

ABD yönünden, Çin'in, K.Kore, İran, Irak, Suriye, Libya ve Sudan gibi ülkelere silah ve teknoloji transferi yaptığı, söz konusu ülkeler "terörist ülke" sınıfında olmasına karşın, bu ülkeler "kitle imha silahları-WMD" ve balistik füze satışı sürdürmesi, başlıca uyuşmazlık konuları olarak tanımlanmıştır.²⁸² Konuya ABD yönünden bakmayı sürdürdüğümüzde, Çin'in illegal yöntemlerle yaptığı teknoloji transferi ile, ileri teknoloji ürünü sofistike silahları envanterine dahil

²⁷⁹ Shambaugh, s.26-29

²⁸⁰ Mesut Hakkı Caşın, "Değişen Uluslararası Konjonktür ve Çin Ulusal Güvenlik Stratejilerinin Yeni Parametreleri", Atilla Sandıklı ve İlhan Güllü (Ed.), **Geleceğin Süpergücü Çin-Uzakdoğu'daki Entegrasyonlar ve Şengay İşbirliği Örgütü**, İstanbul:Tasam Yayınları, 2005, s.86

²⁸¹ Caşın, s.87,88

²⁸² David Isenberg, "Security Report: Caution or Confusion?", (Electronic Version) Asia Times, July 18, 2003, <http://www.atimes.com/atimes/China/DG23Ad01.html> (14.04.2011)

etmesi de ayrı bir risk olarak göze çarpmaktadır. Keza konuya Çin yönünden eğildiğimizde de, 11 Eylül sonrası Afganistan hareketi bahanesiyle Orta Asya’da askeri güç konuşlandırmanın, “geçici” olduğu iddia edilse bile, Çin açısından ifade ettiği belirsizlik ve jeopolitik bağlamda içerdiği tehdit yadsınmaz.²⁸³

11 Eylül saldırıları ABD’nin önceliklerini değiştirmiş ve bu değişim, ABD’nin Çin ile ortak hareket etme ve işbirliği yapma gereksinimini ortaya çıkarmıştır. Bu dönemin bir ürünü olarak da, Kasım 2001’de Çin’in Dünya Ticaret Örgütü (WTO)’ne kabulünü görmekteyiz. Keza, 11/9’dan önce ekonomik konular ABD-Çin ilişkilerini belirler konumdayken, bu olaydan sonra “terörizm”e karşı işbirliğinin yanı sıra pek çok konu, iki ülkenin birbirine yaklaşması için birer sebep olmuştur. (askeri, ticari, enerji ve bölge güvenliği konuları gibi) Bu bağlamda, ABD Başkanı Geogr W.Bush Çin’e üç resmi ziyaret gerçekleştirirken, Çin Cumhurbaşkanı Jiang Zemin Ekim 2002’de, halefi Hu Jintao ise Nisan 2006’da ABD’yi ziyaret etmiştir.²⁸⁴ Bush yönetiminin Çin ve bölge konusundaki açık yaklaşımı, terörizm konusunda yapılan mücadele için bölgenin stratejik olarak önemli olduğu ve Çin ile kurulacak yakın ilişkilerin bölgeye büyük önemde ekonomik, politik ve stratejik sonuçlar sağlayacağı şeklindeydi.²⁸⁵ “Barış ve gelişme”, “artan çok kutupluluk”, “ekonomik globalizasyon” ve “tansiyon düşürücülük” olarak özetlenebilecek olan “bölgesel güvenlik yaklaşımı”nı sürdüren Çin tarafını rahatsız eden konuların başında, ABD’nin Doğu Türkistan’daki (Sincan Uygur Özerk Bölgesi) ayrılıkçılarını terörist olarak açıklamayı kabul etmemesi, ABD’nin Orta Asya’da artan nüfuzu ve Hindistan ile geliştirdiği ilişkiler gelmektedir. 1999 sonrasında Orta Asya’daki “terörizm”, “NATO’nun Kosova kampanyası”ve “ABD’nin 11/9 sonrası konuşlanması”ndan rahatsızlık duyan Çin,²⁸⁶ Amerika’nın çeşitli Orta Asya ülkelerinde edindiği yeni askeri üsler, ABD’nin Çin’i askeri ve siyasi olarak çevreleme amacının hayata geçmesi olarak yorumlamıştır.²⁸⁷ Öte yandan, 11/9 sonrası Güneydoğu Asya devletlerinin çoğu, ABD’nin bundan böyle tüm dikkat ve olanaklarını Ortadoğu ve kendi ülkesine yönelteceği ve dünyanın diğer bölgeleriyle ilgilenmeyeceği yönünde kaygılar taşıyorlardı. Yine bu bölgenin bir diğer gerçeği de, bölge ülkelerinin, büyük gücün bazı kapris ve değişimlerinden kaçınmak için “çeşitlendirme stratejisi(strategic diversification)” veya “ikinci sürücü (second driver)”uygulamasına geçmiş ve bu çeşitlendirmeyi ABD, Japonya ve Çin arasında yapıyor olmalarıydı.²⁸⁸ Yine bu konudaki bir diğer düşünce de, Çin’in bölgesel bir güç olarak bulunması, ABD’nin askeri varlığı için destekleyici bir dayanak veya ekonomik rolü için ise, opsiyonları maksimize

---

²⁸³ Caşın, s. 90 ve Bilge Ustaoglu, “Çin’in Orta Asya Politikası”, Mehmet Seyfettin Erol (Ed.), **Yeni Büyük Oyun**, Ankara:Barış Platin Yayın.2009, s. 348

²⁸⁴ Çolakoğlu, 156-159

²⁸⁵ Evelyn Goh, “Sotheast Asia: Strategic Diversification in The Asian Century”, Ashley J.Tellis, Mercy Kuo, and Andrew Marble (Ed.), **Challenges and Choices**, Strategic Asia 2008-09, The National Bureau of Asian Research

²⁸⁶ Stephen Blank, “China in Central Asia:The Hegemon in Waiting?”, Ariel Cohen(Ed.) **Eurasia in Balance**, Aldershot: Ashgate, 2005, s.151

²⁸⁷ Gao Fuqiu, “The Real Purpose of The American March into Central Asia”, (Electronic Version)Liaowang Magazine, May 10,2002,

http://www.uscc.gov/researchpapers/2000_2003/pdfs/reapur.pdf (13.04.2011)

²⁸⁸ Evelyn Goh, “Unerstanding “hedging” in Asia-Pasific Asia”, PacNet, Pasific Forum CSIS, August 31,2006, <http://csis.org/files/media/csipubs/pac0643.pdf> (06.04.2011)

edecek bir fırsat olarak da değerlendirilmekteydi.²⁸⁹ Bir diğer ifade ile, bölge ülkelerinde genellikle ABD'ye yönelik bir pragmatik tanıma ve Amerikan kuvvetleri için ise, bir kaçınılmazlığın kabulü söz konusu olmaktadır.

ABD'nin uzun vadeli bölgede kalacağını anlaşılmaması, bölgedeki Amerikan varlığına karşı stratejik bir tavır almak hususunda Çin'i uyardı; Çin'i, bölgedeki hayati hedefleri için geniş, kapsamlı ve temelli olarak stratejik ve güç-ekonomi-enerji-çok boyutlu savunma ve güvenlik unsurlarını entegre eden politikalar geliştirmeye itmiştir. Keza, "egemenliğin güvenliği (sovereignty security)" konusu da, Yong Deng tarafından "çoklu dış politika" olarak adlandırılan²⁹⁰ Çin dış politikasının ana ögesi haline gelmiştir.²⁹¹ Philip C.Saunders'in, çok kutuplu dünya düzeninin ortaya çıkması için katkıda bulunmak, ABD'nin kendisini çevreleme ve sürekli yükselişinin önünü kesme iddiasını yalan çıkarmak amaçlarıyla Çin'in, mevcut ve potansiyel büyük güçlerle pozitif ilişki kurma dış politika; ekonomik büyümesini ve stabiliteyi sürdürebilmek amacıyla yurt içi güçlerle olan mücadelesinde eki yumuşama niyetini belirten görüşlerine²⁹² biz de katılıyoruz.

5.1.3. DÜNYA EKONOMİK KRİZİ'NDEN BUGÜNE ve SONRASI

Singapur, Filipinler ve Tayland'ın en kuvvetli ABD taraftarı olduğu bölgede, Endonezya ve Malezya, ülkelerinin özel durumları nedeniyle ABD ve Çin arasında denge politikası sürdürmeye çalışmaktalar. Öte yandan, Çin ve çoğu Güneydoğu Asya ülkeleri birbirlerini ekonomik olarak tamamlayıcı olmaktan çok, birbirleriyle rekabet içinde olduklarını belirtmekte Evelyn Goh. (Örneğin, Japonya hariç tüm ASEAN ülkeleri bölgeye yapılan tüm doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının-FDI % 20 sini çekerken, sadece Çin için bu oran yüzde 50-70 arasındadır)²⁹³ Öte yandan Philip C.Saunders'e göre, Çin'in diğer bölge ülkelerini, Çin'in hızlı büyümesinin kazanımlarını birlikte bölüşecekleri konusunda, özellikle "ticari diplomasi"yi kullanarak ikna etmekte olup; Çin'in ekonomik olarak hızlı büyümesi ve Asya ülkeleri ile ekonomik bağlarını kuvvetlendirmesi, askeri gücünü modernleştirmek amacıyla arttırdığı savunma harcamaları,(2007 yılında 135 milyar Amerikan Doları olduğu tahmin edilmektedir) Çin'in Asya'daki etkisini arttıran en önemli kaynaklar olmaktadır.²⁹⁴

Çin'in, askeri modernleşme dışında, "yumuşak güç" kaynaklarının başında gelen ve Çinlilerin diğer Asya halklarıyla temasını sağlayan "turizm", "öğrenci" akımı da, diğer ülkelerdeki Çinli azınlığın yanında, Çin'in anakaradaki etkisini arttıran unsurların başında gelmektedir. Öte yandan, ortodoks ekonomik büyümenin yanında, başka herhangi bir ülke tarafından kopyalanamayan büyük iç pazar potansiyeli de (bu mukayeseli üstünlüğünün son zamanlarda, Çin'deki göreceli

---

²⁸⁹ Evelyn Goh, "Great Powers and Southeast Asian Regional Security Strategies and Hierarchical Order" (Electronic Version) *International Security*, Volume 32, Winter 2007/08,

<http://www.rsis.edu.sg/publications/WorkingPapers/WP84.pdf> (15.04.2011)

²⁹⁰ Deng, 233

²⁹¹ Blank, s.153-156; alınan önlem ve politikalar için bu bölümde ayrıntılı bilgi bulunmaktadır.

²⁹² Philip C.Saunders, "China's Role in Asia", David Shambaugh & Michael Yahuda (Ed.),

International Relations of Asia, Lanham; Rowman & Littlefield Publishers Inc., 2008, s.128,144

²⁹³ Goh, agm

²⁹⁴ Saunders, s.133-136; Çin'in askeri harcamaları, ABD ve Rusya'dan sonra dünyada üçüncü sırada yer almakta olup, Japonya'nın 3,5 katıdır. Cohen-Tanugi, s.68

ücret artışı nedeniyle Bengladeş ve Vietnam'a kaydığı görülmektedir), Çin'in ayrı bir bölgesel ve küresel avantajı olarak değerlendirilmelidir.²⁹⁵ Önceki bölümde de bahsedilen Sincan Özerk Bölgesi (Xinjiang) ile ilgili olarak, konuya Batılıların ilgisi ve kültürel nüfuz ile; ülke içi rahatsızlıklar (internal unrest) ve yabancı askeri güç müdahalesi konuları halen Çin'i korkutan düşünceler olarak devam etmektedir. Sincan Özerk Bölgesi yanında, Çin'in uluslararası nitelik kazandırmamaya çalıştığı, özellikle ABD'nin çok yakın ilgisinin sürdüğü Tayvan ile, Hindistan'ı yakından ilgilendiren Tibet konularındaki anlaşmazlıklar güncelliğini korumaktadır.²⁹⁶ ABD, Tayvan konusunda Çin'in egemenlik haklarını tanımakla birlikte, Çin ile Tayvan arasında silahlanma dengesinin Çin lehine bozulmasına izin vermemiştir.²⁹⁷

1997/98 krizinde olduğu gibi, 2008 dünya ekonomik krizinde de, Çin'in ekonomik anlamda istikrar ve dinamizm içinde olmasının dünya için ne kadar faydalı olduğu görüldü. Bu nedenle, çalışmamızın sonraki bölümünde irdeleyeceğimiz gibi, istikrar içinde büyüyen bir Çin, Asya ülkeleri kadar, Çin ile ilişkilerinde "pragmatizm" ve "rasyonalite"nin hakim olduğu²⁹⁸ ABD ve Batı çıkarları için de gereklidir. Çin'in bölgesel güvenlik stratejisi, Amerikan düşmanlığı olmadan Çin'in etkisini, alan ve derinlik olarak arttırmaktır. Bu bağlamda Çinli yöneticiler ABD yönetimini, ABD'nin bölgedeki çıkarlarını tanıdıkları ve ABD'nin bölgedeki varlığını bırakmaya zorlama konusunda herhangi bir niyetleri olmadığı; keza, güçlü bir Çin'in bölgedeki Amerikan çıkarları için tehdit oluşturmayacağı konularında güven vermişlerdir. Tüm bunlara karşın, Philip C.Saunders'e göre, geçtiğimiz son on yılda Çin'in sakin, kontrollü yapıcı tutumuna rağmen, bölgedeki en büyük iki gücü olan Japonya ve ABD'nin, ileride daha az kontrollü, fakat daha güçlü Çin'in davranışlarının ne yönde olacağı konusunda kaygılar taşımaktadırlar.²⁹⁹

Çin-ABD arasında 11/9 ile başlayan ve devam eden Orta Asya'daki güç paylaşımı, daha önce de belirttiğimiz gibi, Orta Asya cumhuriyetleri için bir avantaj olmuştur. Bu nedenle Orta ve Güneydoğu Asya ülkelerinin desteği ile ABD ve Çin çıkarlarının da bu yönde olduğu, bir "denge politikası" izlenmektedir. Mevcut ve gelecek süreçte, 1823 ABD "Monroe Doktrini"nin günümüz Asya versiyonu gibi, Çin'in Rusya veya ABD ile çatışmaya girmeden bölgedeki çıkarlarını koruması en kuvvetli olasılıktır.

5.2. ÇİN'İN EKONOMİK KONUMUNUN ANA HATLARI

En dinamik olanların toplandığı Asya anakarasındaki ekonomilerin üç karakteristiğini;

- hacim ve bolluk olarak çeşitli olması,
- hızlı büyüme göstermeleri,
- bölge içi bağlantı/zincir'in güçlü olması,

---

²⁹⁵ Saunders, s.137-140

²⁹⁶ Blank, s.154

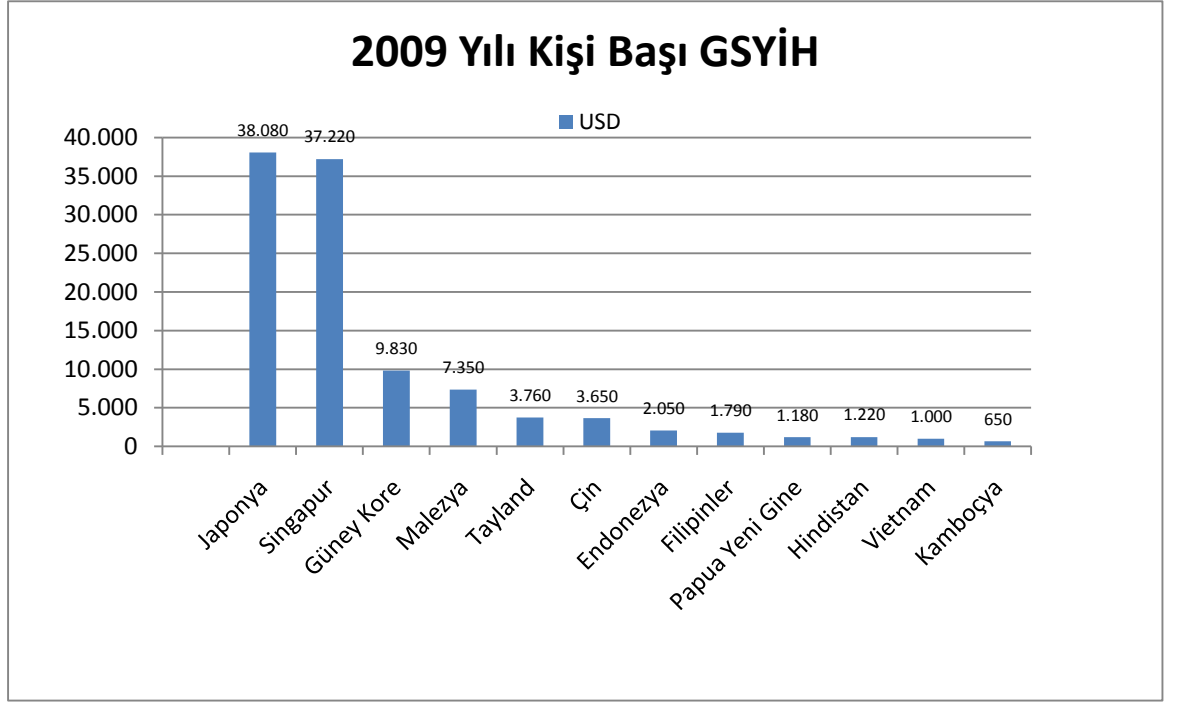
²⁹⁷ Daha fazla bilgi için: Yong Deng, s.245-268

²⁹⁸ Çakmak s.135

²⁹⁹ Saunder, s.141,145

olarak özetleyebiliriz. Aşağıdaki grafiklerde (Şekil:35,36) de görüleceği gibi, Asya ekonomileri arasında büyüklük ve refah seviyesi olarak büyük farklar bulunmaktadır.³⁰⁰

Şekil : 35 2009 YILI KİŞİ BAŞI GSYİH

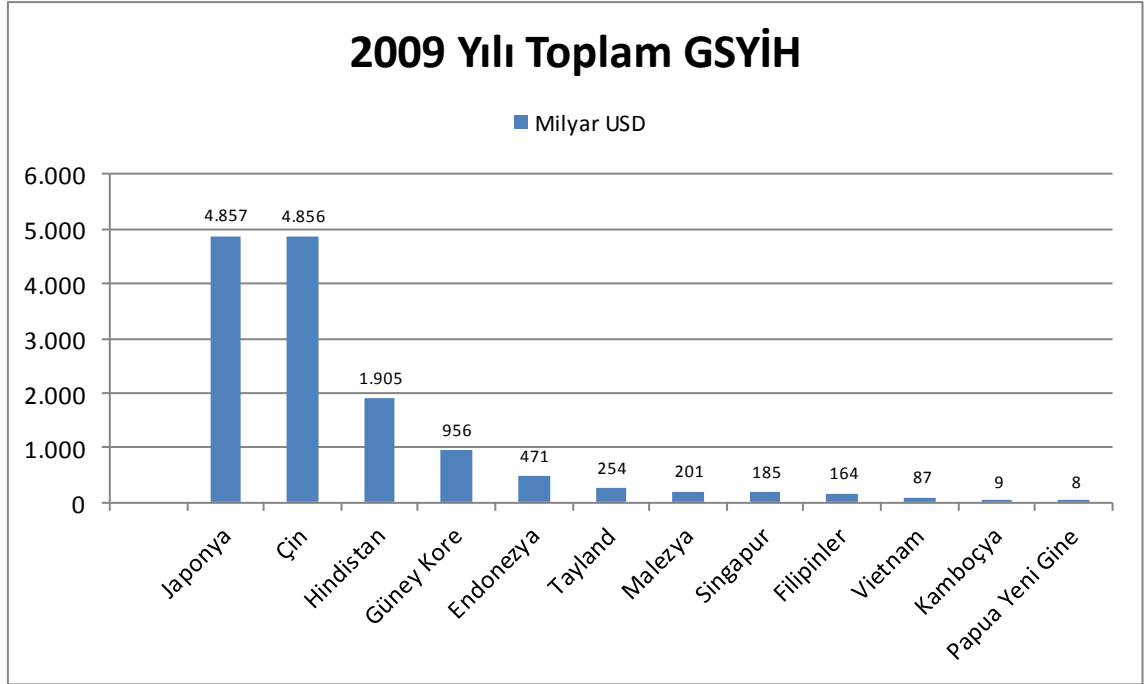

Kaynak: Edward J.Lincoln, The Asian Regional Economy

³⁰⁰ Edward J.Lincoln, "The Asian Regional Economy", David Shambaugh&Michael Yahuda (Ed.), **International Relations of Asia**, Lanham:Rowman&Littlefield Publishers Inc., 2008, s.277-279; Bu konuda The World Bank'ın The World Indicators 2011, s.10-12'deki ülke bazındaki döküm tablosu ayrıntılı bilgi vermektedir

Şekil:36

2009 YILI TOPLAM GSYİH

Kaynak: Edward J.Lincoln, The Asian Regional Economy

Ekonomik büyüme hızlarında genelde yüksel oran gerçekleştirdiklerini belirttiğimiz Asya ülkeleri ile ilgili tarihsel ve yıllar itibariyle gruplandırılmış oranlar aşağıya (Tablo:22) alınmıştır.³⁰¹

Tablo : 22 DÖNEMLER İTİBARIYLA GÜNEYDOĞU ASYA ÜLKELERİ
BÜYÜME ORANLARI

	1980 to 1989	1990 to 1999	2000 to 2005
Brunei	-2.4	1.4	2.8
Cambodia	NA	7.4	9.0
China	9.8	10.0	9.4
Hong Kong	7.3	3.8	5.3
India	5.9	5.7	6.5
Indonesia	6.4	4.8	4.7
Japan	3.7	1.5	1.7
South Korea	7.7	6.3	5.2
Laos	4.1	6.4	6.2
Macao	7.9	3.2	11.3
Malaysia	5.9	7.2	5.2
Myanmar	1.9	6.1	9.2
Papua New Guinea	1.4	4.9	1.1
Philippines	2.0	2.8	4.7
Singapore	7.5	7.5	5.0
Thailand	7.3	5.3	5.0
Vietnam	4.5	7.4	7.4

Source: Calculated from data in World Bank, *World Development Indicators*, online database (accessed August 20, 2007).

³⁰¹Lincoln, s.281

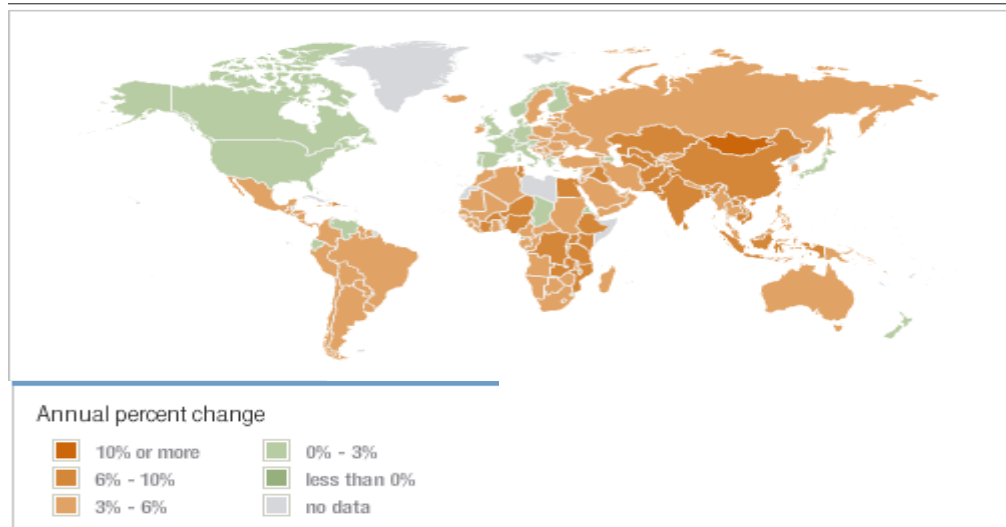
Çin'in bugün itibariyle dünya ile geliştirdiği ekonomik entegrasyon öylesine derinleşmiştir ki, bu konudaki herhangi bir olasılığın etkisi bizlerin günlük hayatını değiştirebilecek hale gelmiştir.³⁰² Yarattığı yıllık GSYİH (2009 yılsonu itibariyle 4,909 milyar Amerikan Doları) itibariyle, AB hariç, Japonya'dan önce ABD'den sonra gelmek üzere “dünya'nın ikinci büyük ekonomisi”, 1,345 milyon nüfusu ile de “dünyanın en kalabalık ülkesi”³⁰³ ve Japonya ve Almanya ile birlikte dünyanın üç “tasarruf fazlası” olan ülkeden biri olarak nitelenen³⁰⁴ Çin'in ekonomik parametrelerini ve bunlar üzerindeki görüş ve beklentileri aşağıdaki başlıklarda irdeleyebiliriz:

5.2.1. GLOBAL ve KİŞİ BAŞI ULUSAL GELİR, EKONOMİK BÜYÜME

1978 yılından bu yana yaklaşık her 7/8 yılda bir ülke ekonomisi, genelde dış ticaret genişlemesi sebep-sonuç ilişkisiyle bir misli büyüyen; yine anılan tarihten bu yana geçen yaklaşık 30 yılda yıllık ortalama yüzde 9,5 büyüyerek,³⁰⁵ (bu büyüme, Avrupa'da 19 ncu yüzyılda gerçekleşen sanayi devrimi sırasındaki büyümenin de üstündedir) ekonomik büyüklüğünü 20 kat arttıran; bu dönem içinde 700 milyon yurttaşını açlık sınırının üstüne çıkararak³⁰⁶ Çin'in, ekonomik büyüme hızı bakımından dünyadaki yeri aşağıdaki haritada (Şekil:37) daha net görülmektedir.³⁰⁷

Şekil : 37

DÜNYA ÜLKELERİ BÜYÜME ORANLARI

Kaynak:<http://www.imf.org/external/datamapper/index.php?chart=barchartView&db=WEO>

Dünya nüfusunun yüzde 19,7'sini topraklarında barındıran Çin, global GSYİH'nın 13,6'sını ve global mal ve hizmet ihracatının da 9,4'ünü

³⁰²Leonard, s.6

³⁰³ The Global Competitiveness Report 2010-2011, 2010 World Economic Forum, s.128, http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf (05.04.2011)

³⁰⁴ Dumas, s.101

³⁰⁵ Anılan gelişmeyi “Çin mucizesi” olarak tanımlayan Dani Rodrik, **The Globalization Paradox**, New York:W.W.Norton&Company, 2011 s.144-158 arasında daha geniş bilgi bulunabilir.

³⁰⁶ Vivek Arora&Athanasios Vamvakidis, “China's Economic Growth: International Spillover”, IMF Working Paper, July,2010, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2010/wp10165.pdf> (30.03.2011)

³⁰⁷ <http://www.imf.org/external/datamapper/index.php?chart=barchartView&db=WEO> (13.04.2011)

gerçekleştirmektedir.³⁰⁸ IMF 2011 World Economic Outlook-April 2011 Raporuna göre Dünya, ABD, Çin, Hindistan, Japonya ve ASEAN-5 ülkelerinin son iki yılda gerçekleşen ve 2011 ve önümüzdeki yıl için öngörülen GSYİH artış oranları aşağıdaki 23 nolu tabloda gösterilmiştir:

Tablo :23 ASEAN ÜLKELERİ GSYİH BÜYÜME ORANLARI

	Year over Year						Q4 over Q4		
	2009	2010	Projections		Difference from January 2011 WEO Projections		2010	Projections	
			2011	2012	2011	2012		2011	2012
World Output ¹	-0.5	5.0	4.4	4.5	0.0	0.0	4.7	4.5	4.4
United States	-2.6	2.8	2.8	2.9	-0.2	0.2	2.7	3.0	2.7
Euro Area ²	-4.1	1.7	1.6	1.8	0.1	0.1	2.0	1.5	2.1
Japan	-6.3	3.9	1.4	2.1	-0.2	0.3	2.5	2.5	1.3
China	9.2	10.3	9.6	9.5	0.0	0.0	9.8	9.4	9.5
India	6.8	10.4	8.2	7.8	-0.2	-0.2	9.7	7.7	8.0
ASEAN-5 ³	1.7	6.9	5.4	5.7	-0.1	0.0	6.1	5.4	5.6

Kaynak: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/01/pdf/text.pdf>

Çin'in 2011-15 yıllarını içeren yeni dört yıllık merkezi planlamasına göre yıllık GSYİH büyüme oran hedefi, ekonomideki ısınma dikkate alınarak yüzde 7 olarak revize edilmiştir.³⁰⁹

Tüm Orta ve Güneydoğu Asya gelişmekte olan ülkelerinin yıllar itibariyle büyüme oranları da topluca aşağıya (Tablo:24) alınmıştır:

³⁰⁸ <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/01/pdf/text.pdf> (13.04.2011)

³⁰⁹ EuroFinance'in 19-20 Nisan tarihlerinde İstanbul'da yapılan Konferansında Noyan Rona tarafından yapılan sunum.

Tablo :24 ORTA ve GÜNEYDOĞU ASYA ÜLKELERİ GERÇEKLEŞEN ve
PROJEKTE EDİLEN BÜYÜME ORANLARI

	Average									Projections		
	1993–2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2016
Developing Asia	7.1	8.1	8.6	9.5	10.4	11.4	7.7	7.2	9.5	8.4	8.4	8.6
Islamic Republic of Afghanistan	...	8.4	1.1	11.2	5.6	13.7	3.6	20.9	8.2	8.0	7.5	9.6
Bangladesh	5.0	5.8	6.1	6.3	6.5	6.3	6.0	5.8	6.0	6.3	6.6	7.0
Bhutan	6.2	4.0	8.0	7.0	6.4	20.1	3.0	8.7	6.7	6.5	6.0	17.4
Brunei Darussalam	2.1	2.9	0.5	0.4	4.4	0.2	-1.9	-1.8	4.1	3.1	2.6	3.4
Cambodia	7.0	8.5	10.3	13.3	10.8	10.2	6.7	-2.0	6.0	6.5	6.5	6.7
China	9.8	10.0	10.1	11.3	12.7	14.2	9.6	9.2	10.3	9.6	9.5	9.5
Fiji	2.8	1.0	5.5	0.6	1.9	-0.5	-0.1	-3.0	0.1	1.3	1.2	2.6
India	5.8	6.9	8.1	9.2	9.7	9.9	6.2	6.8	10.4	8.2	7.8	8.1
Indonesia	3.4	4.8	5.0	5.7	5.5	6.3	6.0	4.6	6.1	6.2	6.5	7.0
Kiribati	4.4	2.3	2.2	3.9	1.9	0.4	-1.1	-0.7	1.8	3.0	3.5	2.0
Lao People's Democratic Republic	6.1	6.2	7.0	6.8	8.6	7.8	7.8	7.6	7.7	7.5	7.3	7.3
Malaysia	5.8	5.8	6.8	5.3	5.8	6.5	4.7	-1.7	7.2	5.5	5.2	5.0
Maldives	7.1	14.0	12.4	-7.1	21.4	12.6	12.8	-4.8	8.0	6.0	5.0	3.5
Myanmar	8.6	13.8	13.6	13.6	13.1	12.0	3.6	5.1	5.3	5.5	5.5	5.7
Nepal	4.5	3.9	4.7	3.5	3.4	3.4	6.1	4.9	4.6	4.5	3.8	5.0
Pakistan	3.1	4.9	7.4	7.7	6.1	5.6	1.6	3.4	4.8	2.8	4.0	6.0
Papua New Guinea	2.5	4.4	0.6	3.9	2.3	7.2	6.6	5.5	7.0	8.0	5.0	5.0
Philippines	3.7	4.9	6.4	5.0	5.3	7.1	3.7	1.1	7.3	5.0	5.0	5.0
Samoa	4.2	3.8	4.2	7.0	2.2	2.1	5.1	-5.1	-0.0	2.8	2.1	3.0
Solomon Islands	-0.4	6.5	4.9	5.4	6.9	10.7	7.3	-1.3	5.6	5.8	5.9	5.8
Sri Lanka	4.5	5.9	5.4	6.2	7.7	6.8	6.0	3.8	9.1	6.9	6.5	6.5
Thailand	3.6	7.1	6.3	4.6	5.1	5.0	2.5	-2.3	7.8	4.0	4.5	5.0
Timor-Leste	...	0.1	4.2	6.2	-5.8	9.1	11.0	12.9	6.0	7.3	8.6	7.9
Tonga	1.9	1.8	0.0	-0.4	-0.4	0.9	1.3	-0.3	0.3	1.4	1.7	1.8
Tuvalu	...	-3.3	-1.5	-3.9	3.3	4.8	7.0	-1.7	0.2	0.0	0.6	1.8
Vanuatu	1.7	3.7	4.5	5.2	7.4	6.5	6.2	3.5	2.2	3.8	4.2	4.0
Vietnam	7.5	7.3	7.8	8.4	8.2	8.5	6.3	5.3	6.8	6.3	6.8	7.5
Commonwealth of Independent States^{2,3}	-1.2	7.7	8.1	6.7	8.9	9.0	5.3	-6.4	4.6	5.0	4.7	4.3
Russia	-0.9	7.3	7.2	6.4	8.2	8.5	5.2	-7.8	4.0	4.8	4.5	4.0
Excluding Russia	-2.0	9.1	10.8	7.6	10.6	10.0	5.5	-3.1	6.0	5.5	5.1	5.1
Armenia	4.4	14.0	10.5	13.9	13.2	13.7	6.9	-14.2	2.6	4.6	4.3	4.0
Azerbaijan	-1.4	10.5	10.2	26.4	34.5	25.0	10.8	9.3	5.0	2.8	2.5	2.8
Belarus	0.8	7.0	11.4	9.4	10.0	8.6	10.2	0.2	7.6	6.8	4.8	4.5
Georgia	...	11.1	5.9	9.6	9.4	12.3	2.4	-3.8	6.4	5.5	4.8	4.7
Kazakhstan	0.3	9.3	9.6	9.7	10.7	8.9	3.2	1.2	7.0	5.9	5.6	6.4
Kyrgyz Republic	-0.9	7.0	7.0	-0.2	3.1	8.5	7.6	2.9	-1.4	5.0	6.0	5.0
Moldova	-3.8	6.6	7.4	7.5	4.8	3.0	7.8	-6.0	6.9	4.5	4.8	4.5
Mongolia	2.7	7.0	10.6	7.3	18.8	10.2	8.9	-1.3	6.1	9.8	7.1	15.6
Tajikistan	-1.7	10.2	10.6	6.7	7.0	7.8	7.9	3.9	6.5	5.8	5.0	5.0
Turkmenistan	1.6	17.1	14.7	13.0	11.0	11.1	14.7	6.1	9.2	9.0	6.4	6.9
Ukraine	-5.0	9.6	12.1	2.7	7.4	7.9	1.9	-14.8	4.2	4.5	4.9	4.0
Uzbekistan	1.9	4.2	7.4	7.0	7.5	9.5	9.0	8.1	8.5	7.0	7.0	6.0

Kaynak : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/01/pdf/text.pdf>

Yukarıdaki tablodan yapılabilecek olan iki çıkarımı;

- Genelde, eski SSCB'nin dağılmasından sonra oluşan Orta Asya ülkeleri ve Rusya Federasyonunun büyüme hızları, Güneydoğu Asya ülkelerinin gerçekleşen ve beklenen büyüme oranlarının altında olduğu,
- CIS ülkelerinin büyüme oranlarının genel olarak dünya rakanları civarında olmasına karşın, Güneydoğu Asya ülkelerinin ki ise dünya ortalamasının oldukça üzerinde kaldığı, şeklinde özetleyebiliriz.

Yukarda belirtilen kaynağın 2010 yılı gerçekleşen ve 2011-12 yılları beklenen Güneydoğu Asya ve Japonya ülkeleri için i GSYİH, fiyat endeksi, Cari İşlemler

Dengesi ve İşsizlik oranlarındaki değişimleri de aşağıdaki tabloda (Tablo:25) topluca gösterilmiştir:

Tablo : 25 GÜNEYDOĞU ASYA ve JAPONYA’NIN BAŞLICA EKONOMİK PARAMETRELERİ

	Real GDP			Consumer Prices ¹			Current Account Balance ²			Unemployment ³		
	2010	Projections		2010	Projections		2010	Projections		2010	Projections	
		2011	2012		2011	2012		2011	2012		2011	2012
Asia	8.2	6.7	6.8	4.3	4.7	3.4	3.3	3.1	3.1	...	...	...
Advanced Asia	5.3	2.8	3.1	0.8	1.8	1.5	3.4	2.8	2.4	4.8	4.5	4.3
Japan	3.9	1.4	2.1	-0.7	0.2	0.2	3.6	2.3	2.3	5.1	4.9	4.7
Australia	2.7	3.0	3.5	2.8	3.0	3.0	-2.6	-0.4	-2.1	5.2	5.0	4.8
New Zealand	1.5	0.9	4.1	2.3	4.1	2.7	-2.2	-0.2	-4.4	6.5	6.7	6.2
Newly Industrialized Asian Economies	8.4	4.9	4.5	2.3	3.8	2.9	7.1	6.3	6.0	4.1	3.6	3.6
Korea	6.1	4.5	4.2	3.0	4.5	3.0	2.8	1.1	1.0	3.7	3.3	3.3
Taiwan Province of China	10.8	5.4	5.2	1.0	2.0	2.0	9.4	11.6	10.9	5.2	4.6	4.5
Hong Kong SAR	6.8	5.4	4.2	2.4	5.8	4.4	6.6	5.2	5.5	4.3	3.6	3.8
Singapore	14.5	5.2	4.4	2.8	3.3	3.0	22.2	20.4	19.0	2.2	2.2	2.2
Developing Asia	9.5	8.4	8.4	6.0	6.0	4.2	3.3	3.3	3.6	...	...	...
China	10.3	9.6	9.5	3.3	5.0	2.5	5.2	5.7	6.3	4.1	4.0	4.0
India	10.4	8.2	7.8	13.2	7.5	6.9	-3.2	-3.7	-3.8	...	...	...
ASEAN-5	6.9	5.4	5.7	4.4	6.1	4.7	3.5	2.7	2.2	...	...	...
Indonesia	6.1	6.2	6.5	5.1	7.1	5.9	0.9	0.9	0.4	7.1	6.7	6.5
Thailand	7.8	4.0	4.5	3.3	4.0	3.4	4.6	2.7	1.9	1.0	1.2	1.2
Malaysia	7.2	5.5	5.2	1.7	2.8	2.5	11.8	11.4	10.8	3.3	3.2	3.1
Philippines	7.3	5.0	5.0	3.8	4.9	4.3	4.5	2.9	2.8	7.2	7.2	7.2
Vietnam	6.8	6.3	6.8	9.2	13.5	6.7	-3.8	-4.0	-3.9	5.0	5.0	5.0
Other Developing Asia⁴	5.7	4.7	5.2	9.1	10.9	9.6	-0.6	-1.3	-1.8	...	...	...
<i>Memorandum</i> Emerging Asia ⁵	9.4	7.9	7.9	5.5	5.7	4.0	3.9	3.8	4.0	...	...	...

¹Movements in consumer prices are shown as annual averages. December–December changes can be found in Tables A6 and A7 in the Statistical Appendix.

²Percent of GDP.

³Percent. National definitions of unemployment may differ.

⁴Other Developing Asia comprises Islamic Republic of Afghanistan, Bangladesh, Bhutan, Brunei Darussalam, Cambodia, Republic of Fiji, Kiribati, Lao People's Democratic Republic, Maldives, Myanmar, Nepal, Pakistan, Papua New Guinea, Samoa, Solomon Islands, Sri Lanka, Timor-Leste, Tonga, Tuvalu, and Vanuatu.

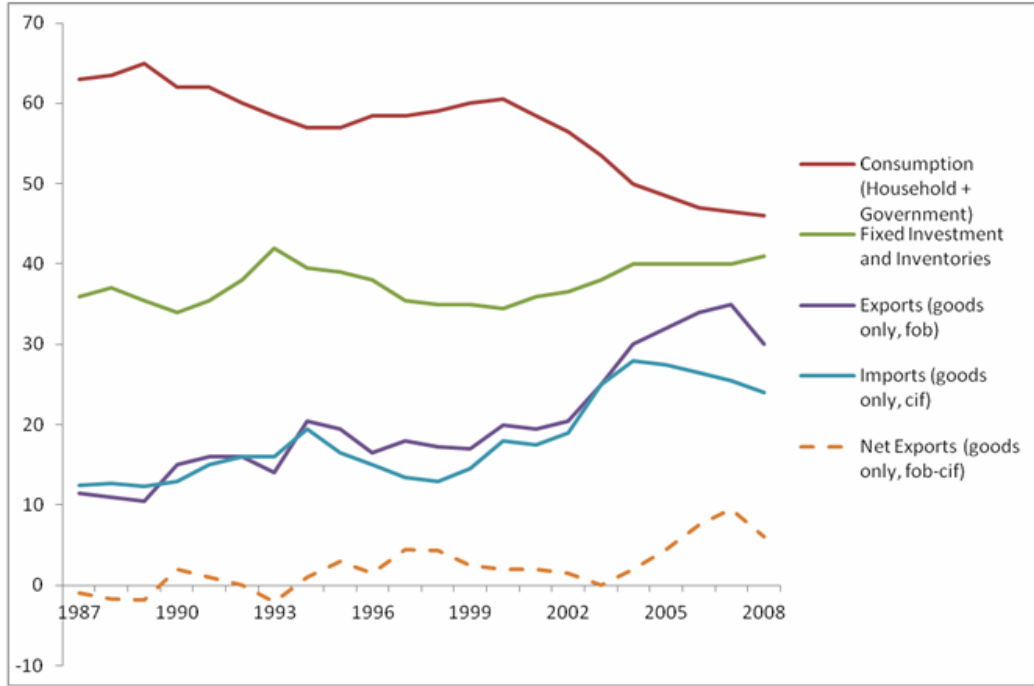
⁵Emerging Asia comprises all economies in Developing Asia and the Newly Industrialized Asian Economies.

Kaynak: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/01/pdf/text.pdf>

Çin'in GSYİH'sını oluşturan kalemler, toplam içindeki paylarına göre aşağıdaki 38 nolu grafikte görülmektedir:³¹⁰

Şekil : 38

ÇİN GSYİH ve HARCAMA GRUPLARI

Kaynak: CEIC

Görüldüğü gibi, hane halkı ve devlet harcamaları toplam gelirin sadece yüzde 49'unu oluşturmakta ve giderek düşmektedir. Bu durumda toplam tasarrufların payı yüzde 51(bunun 8'i dış ticaret fazlası, 43'ünü de yurt içi yatırımlar temsil etmekte) gibi çok yüksek bir oran oluşturmaktadır. Ortalama yüzde 10 oranındaki büyümeye karşın, yüzde 43 oranındaki, çoğu alt yapı yatırımlarına giden yurt içi yatırımlarını “israf” olarak nitelemektedir Charles Dumas.³¹¹ Çin'in son 30 yıldır sağladığı yıllık yüzde 9,5 oranındaki büyüme performansı ile, IIinci Dünya Savaşı sonrası Japonya'nın gerçekleştirdiği hızlı kalkıma arasında;

- her ikisinin de “ihracat güdümlü” bir ekonomik model olması,
- ileri teknoloji transferlerini kullanması,
- yatırımlarla güçlendirilmiş olması, ve
- arz elastikiyeti düşük ucuz emek gücünün yüksekliği,

faktörlerini içeren benzerlikler bulunmaktadır.³¹² Keza, her iki ülke arasındaki bir diğer örtüşen konu da, aşağıdaki 37 nolu tabloda yalın olarak görüleceği gibi, iki ekonominin ihracat potansiyelinin, Amerikan iç pazarının büyük iç talebi ile desteklenmiş olmasıdır.³¹³

³¹¹ Dumas, s.104,105

³¹² Eichengreen, s.75

³¹³ Eichengreen, s.76,77

Tablo : 26 ÇİN ve JAPONYA’NIN İHRACAT ve CARI İŞLEMLER

Exports and the current account

	Japan			China		
	Export Growth (annual average, percentage)	Share of U.S. Imports (percentage)	Current Account (billions of U.S. dollars)	Export growth (annual average, percentage)	Share of U.S. Imports (percentage)	Current account (billions of U.S. dollars)
1950s	12.4%	3.9%	\$0.1		0.2%	
1960s	16.6	10.8	0.3		0.0	
1970s	14.6	13.3	3.1	13.5%	0.2	
1980s	5.3	18.5	42.0	25.0	1.4	-\$1.8
1990s	2.3	15.6	99.4	23.4	6.4	12.5
2000s	3.5	10.7	114.0	22.4	10.4	24.4

Kaynak : Barry Eichengreen, Global Imbalances and The Lessons of Bretton Woods

Öte yandan, iki ekonomi arasındaki bir diğer benzerliği, aşağıdaki tablodan anlaşılacağı gibi, yüksek ve benzer rakamlardaki tasarruf ve yatırım oranlarında görmekteyiz.³¹⁴

Tablo : 27 JAPONYA ve ÇİN TASARRUF ve YATIRIM ORANLARI

Savings and investment rates (percentage)

	Japan		China	
	Savings Rate	Investment Rate	Savings Rate	Investment Rate
1950	29.9%	16.2%		
1960	34.1	30.2		
1970	40.5	35.1		
1982			34.0%	32.1%
1990			38.0	35.2
2000			38.7	36.2
1950s: 1st half	27.5	20.1		
2nd half	29.0	24.4		
1960s: 1st half	35.8	32.4		
2nd half	37.0	32.4		
1980s: 1st half			34.5	33.2
2nd half			35.9	37.5
1990s: 1st half			39.9	38.5
2nd half			40.7	38.5

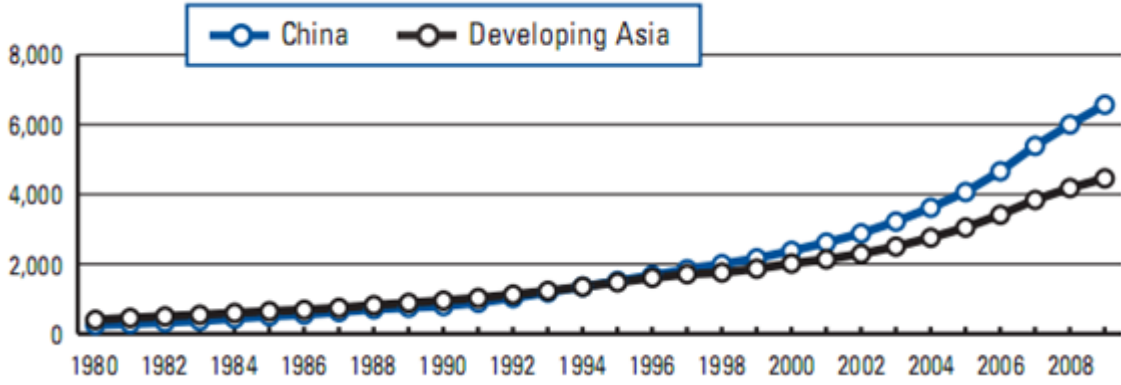
Kaynak : Barry Eichengreen, Global Imbalances and The Lessons of Bretton Woods

2009 yılı kişi başına GSYİH rakamı 3,678 Amerikan Doları olan Çin’e ait bu parametrenin 1980 yılından bu yana seyri aşağıdaki grafikte (Şekil:39) gösterilmiştir.³¹⁵

³¹⁴ Eichengreen, s.78

³¹⁵ http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf (05.04.2011)

Şekil : 39 Çin ve Diğer Gelişmekte Olan Asya Ülkelerinin, Satınalma Gücü Paritesine Göre Hesaplanmış Kişi Başına GSYİH Seyri

Kaynak: The Global Competitiveness Report 2010-2011, World Economic Forum, s.128

5.2.2. TİCARİ AKTİVİTE

1991-2001 yılları arasında dünya ticaret hacmi yüzde 177 oranında artmasına karşın, aynı oran, 1997/98 yıllarında finansal kriz yaşayan Doğu Asya ülkelerinin toplamı için 304 olarak gerçekleşmiştir. Bu artışta Çin’de yaşanan büyümenin önemli payı bulunmaktadır.³¹⁶ Geçmiş döneme baktığımızda, büyük güçlerin uluslararası politik ve askeri alandaki büyük etkilerinden önce, ticari güç olarak uluslararası önem kazandıklarını; geçmiş 150 yıllık dönemde Almanya, ABD ve Japonya’nın yükselişlerinden sonra, son yirmi yıl içinde geleceğin yükselecek güçlerinin Çin ve Hindistan olacağını anlaşılmaktadır.³¹⁷

1991-2001 yılları arasında görülmemiş ölçüde bir ekonomik büyüme yaşayan ABD, aynı dönemde Doğu Asya endüstriyel ürünlerinin en dinamik alıcısı olmuş ve bu “ihracat güdümlü” yapı, başta Çin olmak üzere bölge ülkelerine ekonomik ve ticari ivme kazandırmıştır. Öte yandan, 1997/98 krizi, bölge ülkelerinin ABD’ye olan bağımlılıklarını daha da arttırmıştır. Bir başka ifade ile, ABD ekonomisinin 1990’lardaki yükselişi olmasa, Doğu Asya ekonomileri kısa dönemde bu başarıyı yakalayamazlardı.³¹⁸ Bu sürecin sonunda, yani 1990’ların sonlarında, Japon ve ABD imalatçılarının bir kısmı üretim tesislerini, nihai ürünlerini tekrar kendi ülkelerine ihraç etmek üzere Çin’e taşımışlardı. Ticari olarak da, Çin başta olmak üzere Doğu Asya ülkeleri nihai malları ABD’ye; ara malları da komşu ülkelere ve Japonya’ya satar hale gelmişlerdi. 2000’lerde de süren bu trend sonunda, 1985 yılında, bölge içi yapılan ihracatın bölge toplam ihracatındaki payı yüzde 32, bölge içi ithalatın bölge toplam ithalatına oranı yüzde 38 iken; 2005 yılında bu oranlar sırasıyla 40 ve 46 olmuştur.³¹⁹

İncelediğimiz ticaret ile ilgili datalar ve Edward J.Lincoln’un çalışmasından³²⁰ çıkarılan sonuçları aşağıdaki üç grupta toplayabiliriz:

³¹⁶ Ohashi, s.71

³¹⁷ Müller, s.15

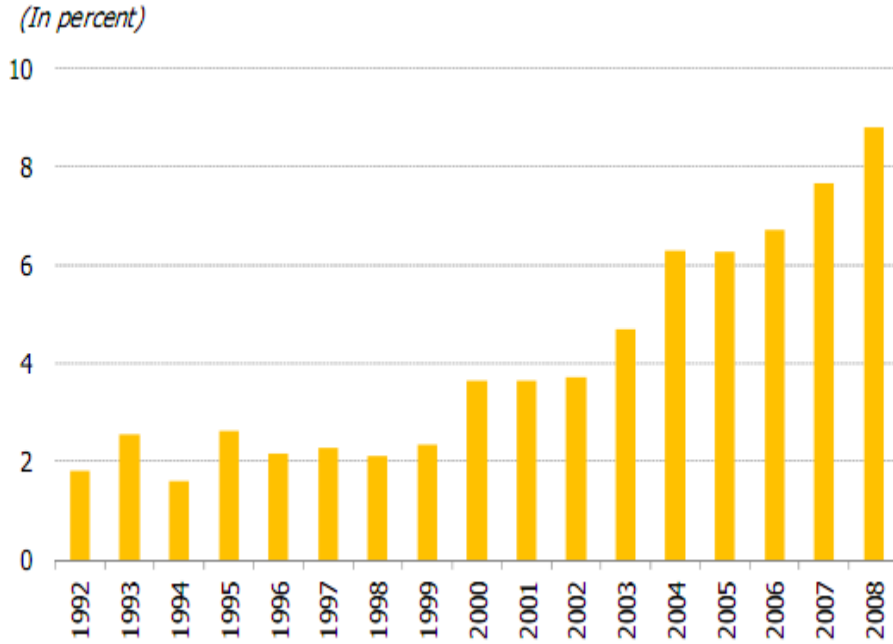
³¹⁸ Ohashi, s.72,74

³¹⁹ Lincoln, s.282

³²⁰ Lincoln, s.287,288

- Doğu Asya ülkelerindeki global dış ticaret artışının en önemli kaynağı, anılan ülkelerin en önemli ticari partneri olan Çin'in hızlı büyümesidir.
- Japonya'nın "bölge ticari partner"liği göreceli olarak azalırken, Çin'in payı artmıştır.
- Bu değişimin temelinde yatan en önemli olgu, yukarıda da bahsettiğimiz gibi, üretim üssü lokasyonlarındaki, yüksek maliyetli Japonya'dan, düşük maliyetli, başta Çin olmak üzere Doğu Asya ülkelerine doğru değişimdir. Bu değişimi, daha uzun süre ve daha ucuz çalışmaya razı olan Çin emeği ve değerinin altında tutulan Remini nedeniyle ABD üretim tesislerinin, başta Çin olmak üzere diğer ülkelere taşınması olarak ifade eden Stefan Halper'e göre bu lokal değişikliğinin yüzde 23'ü Çin'e yapılmışken, yüzde 27 ve 12'si de sırasıyla Meksika ve Hindistan lokallerine olmuştur.³²¹

Şekil :40 YILLAR İTİBARIYLA ÇİN'İN DÜNYA İTHALATINDAKİ PAYI

Kaynak: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2010/wp10165.pdf>

³²¹ Stefan Halper, **Beijing Consensus-How China's Authoritarian Model will Dominate The Twenty-First Century**, Basic Books, New York, 2010, s.188-191

Şekil : 41 GELİŞMEKTE OLAN ASYA ÜLKELERİNİN TİCARETİNDEKİ ÇİN PAYI

Kaynak: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2010/wp10165.pdf>

Aşağıdaki tablolarda (Tablo:28,29,30) da görüleceği gibi, 1980’de dünya milli hasılasında yüzde 2 olan ve 2008’de 12’ye (2009’da 12,52) çıkmış olan Çin’in payı, aynı süreç içinde dünya ticaretinde de da 1’den 8’e yükselmiştir.

Tablo : 28 ÇİN’İN DÜNYA ve GELİŞEN ASYA’DAKİ PAYI

	1980	1990	2000	2002	2007	2008
China’s share in world GDP						
At market exchange rates	2.6	1.7	3.8	4.4	6.2	7.3
At purchasing power parity	2.0	3.6	7.2	8.1	10.8	11.5
China’s role in world trade						
Share in world trade	1.0	1.7	3.7	4.8	7.7	8.2
Trade with China as share of world GDP 1/	0.3	0.5	1.5	1.9	4.0	4.4
China’s share in developing Asia’s GDP						
At market exchange rates	40.4	35.1	51.8	54.9	57.6	60.8
At purchasing power parity	27.8	35.5	47.5	49.7	53.8	54.5
China’s role in developing Asia’s trade						
Share in developing Asia trade	2.0	2.1	4.1	5.8	11.3	12.1
Trade with China as share of developing Asia GDP 1/	5.3	6.5	7.2	7.8	8.5	9.1

Sources: IMF Direction of Trade Statistics and World Economic Outlook.

1/ GDP at market exchange rates.

Kaynak : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2010/wp10165.pdf>

Tablo : 29 ÇİN TİCARETİNİN DÜNYANIN DİĞER BÖLGELERİNDEKİ PAYI

(In percent)	1980	1990	2000	2005	2008
World trade: China's share	1.0	2.0	4.7	7.5	8.3
Share of ROW exports to China	1.0	1.4	3.3	5.7	6.2
Share of ROW imports from China	1.0	2.5	6.0	9.3	10.3
European Union	0.4	0.7	1.8	3.2	4.0
Share of China in EU exports	0.4	0.5	1.0	1.6	2.0
Share of China in EU imports	0.4	0.9	2.6	4.9	5.9
Africa	0.5	0.7	3.0	7.2	10.5
Share of China in African exports	0.3	0.4	2.9	6.9	9.7
Share of China in African imports	0.8	1.1	3.3	7.6	11.2
Developing Asia	1.8	2.3	5.2	9.9	11.7
Share of China in rest of Asia's exports	1.1	2.1	5.9	12.4	11.7
Share of China in rest of Asia's imports	2.4	2.4	4.7	8.7	11.7
Middle East	0.4	0.8	4.1	6.3	8.6
Share of China in Middle Eastern exports	0.2	0.2	3.8	5.8	7.5
Share of China in Middle Eastern imports	1.0	1.7	4.7	7.0	10.4
Western Hemisphere	0.5	0.6	1.5	5.0	7.7
Share of China in W. Hemisphere exports	0.6	0.7	1.0	3.3	5.2
Share of China in W. Hemisphere imports	0.5	0.5	2.0	6.8	10.0

Source: Authors' calculations, based on data in IMF Direction of Trade Statistics.

Kaynak : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2010/wp10165.pdf>

Tablo :30 BAZI ÜLKELERİN TİCARETİNDEKİ ÇİN'İN PAYI

(in percent)	1980	1990	2000	2005	2008
United States	1.0	2.3	6.1	11.4	12.3
Canada	0.7	1.0	2.0	4.6	5.9
Japan	3.5	3.5	10.0	17.0	17.4
France	0.3	0.8	1.6	2.7	3.1
Germany	0.5	1.0	2.4	4.3	4.7
Italy	0.4	0.8	1.8	3.1	4.0
United Kingdom	0.3	0.5	1.6	3.4	5.2
Russia	na	na	4.5	6.0	7.6
Argentina	1.2	1.5	3.8	7.9	11.5
Brazil	0.8	1.1	2.0	6.4	11.5
Mexico	0.5	0.5	0.9	4.5	4.3
Australia	2.4	2.6	6.8	12.7	15.0
India	0.5	0.1	2.4	7.0	11.5
Indonesia	0.6	3.1	5.0	8.7	10.1
Hong Kong SAR	13.4	30.7	38.8	45.0	47.5
Korea	na	na	9.4	18.4	22.3
Malaysia	2.0	2.0	3.5	8.8	12.6
New Zealand	1.9	1.1	4.7	8.2	9.7
Philippines	1.9	1.1	2.0	8.0	17.9
Singapore	2.1	2.5	4.6	9.4	9.8
Taiwan Province of China	na	na	3.6	16.4	22.7
Thailand	3.4	2.4	4.7	8.9	10.2
Vietnam	na	0.2	9.8	13.2	15.2
South Africa	na	na	na	6.1	9.6

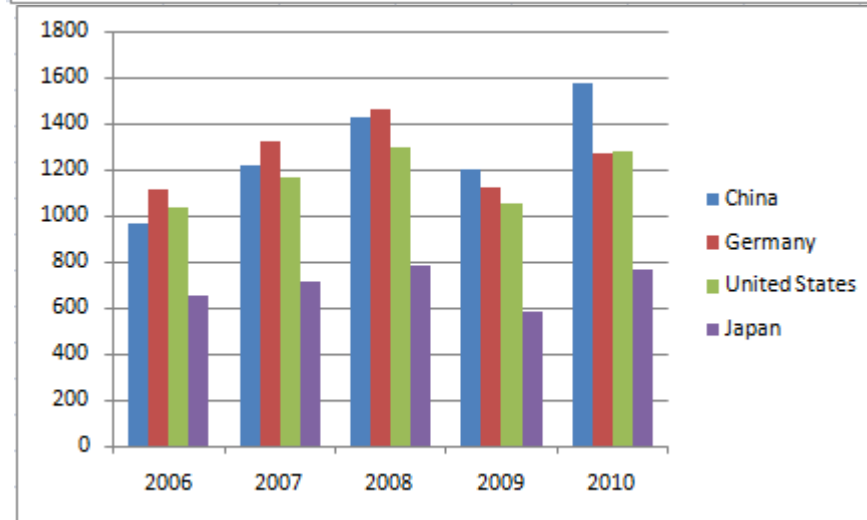
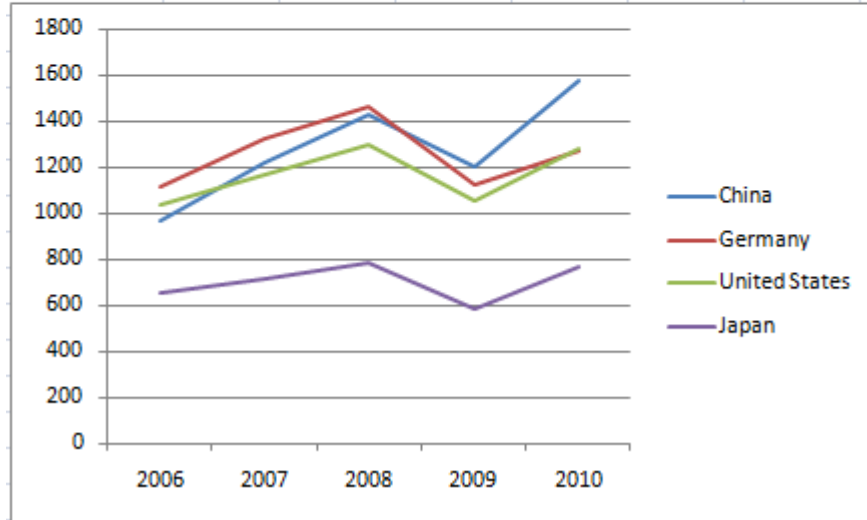
Source: Authors' calculations, based on data in IMF Direction of Trade Statistics.

Kaynak: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2010/wp10165.pdf>

Dünya ticaretinde en başta yer alan dört ülkenin son beş yıl içinde gerçekleştirdikleri ithalat ve ihracat ile ilgili tablo ve grafikler (Şekil:42,43) aşağıya alınmıştır. Görüldüğü gibi Çin, ihracat olarak 2009 yılından bu yana dünya lideri, ithalat parametresinde de, yine aynı yıldan bu yana ve ABD'den sonra gelmek üzere dünyada ikinci sıradadır.

Şekil : 42 DÜNYA TİCARETİNDE LİDER ÜLKELER (İHRACAT)

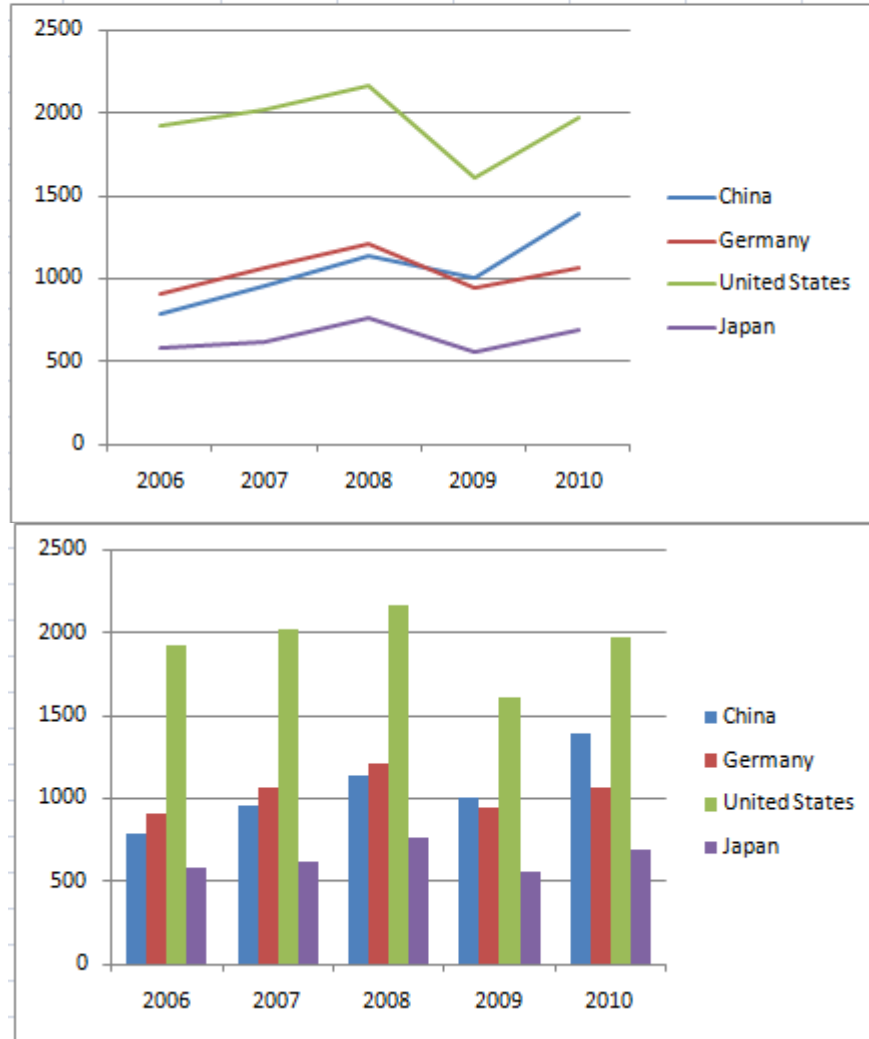
Leading Exporters in World Merchandise Trade (Billion Dollars)					
Countries	2006	2007	2008	2009	2010
China	969	1218	1428	1202	1578
Germany	1112	1326	1465	1126	1269
United States	1038	1163	1301	1056	1278
Japan	650	713	782	581	770

Kaynak: World Trade Organization (WTO)

Şekil : 43 DÜNYA TİCARETİNDE LİDER ÜLKELER (İTHALAT)

Leading Importers in World Merchandise Trade (Billion Dollars)					
Countries	2006	2007	2008	2009	2010
China	792	956	1133	1006	1395
Germany	909	1059	1206	938	1067
United States	1919	2020	2166	1605	1968
Japan	580	621	762	552	693

Kaynak: World Trade Organization (WTO)

İhracat konusunda eklenecek bir diğer husus da, Charles Dumas'ın belirttiği, Çin ürünlerinin, bölgedeki diğer ihracat güdümlü ekonomileri olan G.Kore, Tayvan ve Japonya'nın ürünlerine göre daha az nitelikli işgücü ihtiva eden,

katma değeri daha az “üretim bandı son ürünleri” olduğu³²² savı olup, ülkenin üretim yapısında değişim gerektiren bir olgudur.

Çin’in Güney Kore ve Tayvan için en büyük ihracat pazarı olduğu ve bunun, daha önceki tablolarda da görüldüğü gibi, giderek diğer ASEAN ülkeleri, Japonya, Hindistan ve Avustralya ülkeleri için de geçerlilik kazandığı; bölge ülkeleri için bu durumun, özellikle ekonomik boyutu ile, bir fırsat olarak değerlendirildiği; keza, Çin’in bölge liderliğine soyunması halinde de, bu durumun “ekonomik fayda simetriği”nde kabul edilebileceği de,³²³ vurgulanması gereken bir diğer husustur. Öte yandan, ülkenin ihracat güdümlü ekonomisinin, dış dünyadaki olası şoklara ve Çin’in ekonomik yükselmesine karşı olabilecek her türlü reaksiyona karşı “kırılganlığı” arttırdığı da ayrı bir gerçek olarak durmaktadır.³²⁴

5.2.3 . SERMAYE HAREKETLERİ, CARI İŞLEMLER DENGESİ ve REZERVLER

Önceki bölümde bahsettiğimiz Çin dış ticareti, üretim üslerinin lokasyonlarındaki değişim ile, sermaye hareketleri arasında sebep-sonuç ilişkisi bulunmakta ve bunun sonucu “cari işlemler dengesi” ve “uluslararası rezervler” şekillenmektedir. Çin öncelikle” ihracata yönelik üretim” yapan yabancı sanayi kuruluşlarını Çin’de yatırım yapmaları için teşvik etti ve bunun sonucu olarak da, dünyanın lider ihracatçısı konumuna yükseldi.³²⁵Bu sürecin bir diğer sonucunun da, yabancı doğrudan sermaye yatırımı (FDI) ile birlikte gelen “teknoloji transferi” de gözden kaçırılmamalıdır.

FDI’ların en büyük ev sahiplerinden olan Çin, gelişme olan ülkeler içinde en çok yabancı sermaye alan ülkedir. Bu konuda gözlenen bir diğer husus da, bu yolla gelen yabancı yatırımlarının yurt içi firmaların da “verimliliğini-productivity” artırdığı olgusudur.³²⁶ Yıllara göre Çin’e gelen “yabancı doğrudan sermaye (FDI) aşağıda gösterilmiştir:

(Kesin sonuçlar elimizde olmamakla birlikte, dünya ekonomik krizinin bir sonucu olarak, 2009 yılından sonra Çin’e gelen FDI’nın tutarının azalmış olduğunu düşünmekteyiz.)

Yıllar	Sözleşme tutarı(USD milyar)	Kullanılan(USD milyar)
1984-1990	27,6	17,3
1991-1995	358,4	114,2
1995-2000	281,8	215,0
2000-2009	424,5	600,2

Kaynak: <http://www.chinability.com/FDI.htm>

³²²Dumas, s.116

³²³ Hanns Günther Hilpert, “China Becomes Asia’s New Economic Center”, Gudrun Wacker (Ed.), **China’s Rise: The Return of Geopolitics**, Berlin: SWP, 2006, s.47,48,52

³²⁴ Shirk, s.24

³²⁵ Ohashi, s.79

³²⁶ Luosha Du, Ann Harrison and Gary Jefferson, “Do Institutions for FDI Spillovers?The Implications of China’s Special Characteristics”, National Bureau of Economic Research, February 2011, <http://www.nber.org/papers/w16767.pdf> (20.04.2011)

Tersine FDI (yurt dışına yatırımlar) konusuna baktığımızda da, Çinli firmalarca uluslararası iş konularına yapılmış yatırımlarının, global yatırımların sadece yüzde 6 sını oluşturduğunu (bu rakamın yaklaşık 72 ülkede 100/200 milyar Amerikan Doları olduğu tahmin edilmektedir);³²⁷ bu oranın, İngiliz ve Amerikan yatırımlarının toplam payının yüzde 50 civarında olduğu dikkate alındığında, çok düşük olduğu açıktır. Çin firmalarının ham madde temini, teknolojik know-how edinmeleri ve yabancı pazarlara girebilmeleri ancak böyle mümkün olabileceği gerçeğinden hareketle, dünya şirket ve hisse fiyatlarında, ekonomik kriz nedeniyle oluşan gevşemenin, Çin için bir fırsat oluşturacağı düşünülmektedir. Ancak, Çin'in genellikle devlet sahipli firmalarının bu konuda, kar yerine siyasi kaygılarla hareket edebileceği korkusu da ayrı olgu olarak durmaktadır.³²⁸

Dış ticaretindeki ve sermaye hareketlerindeki pozitif dengeye koşul olarak Çin'in "cari dengesi" 1990'ların başından itibaren fazla vermektedir. Bu sonucu, GSYİH'nin bir yüzdesi olarak cari fazla ve bunun bir türevi olarak doğan "uluslararası rezervler" de nominal değerleriyle aşağıda gösterilmiştir.

Tablo : 31 CARİ DENGENİN GSYİH'DAKİ PAYI

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Projections		
									2011	2012	2016
Developing Asia	2.8	2.6	4.1	6.0	6.9	5.9	4.1	3.3	3.3	3.6	4.8
China	2.8	3.6	7.1	9.3	10.6	9.6	6.0	5.2	5.7	6.3	7.8
India	1.5	0.1	-1.3	-1.0	-0.7	-2.0	-2.8	-3.2	-3.7	-3.8	-1.6

Tablo :32 GELİŞMEKTE OLAN EKONOMİLERDEKİ REZERVLER (Milyar USD)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Projections	
									2011	2012
<i>Billions of U.S. Dollars</i>										
Emerging and Developing Economies	1,341.4	1,792.0	2,304.4	3,073.3	4,368.6	4,950.4	5,596.9	6,481.2	7,450.8	8,388.4
Regional Groups										
Central and Eastern Europe	114.5	134.0	164.3	208.9	264.8	261.5	300.4	335.5	375.6	406.4
Commonwealth of Independent States ²	91.8	148.2	213.8	355.2	547.8	502.1	512.2	566.8	681.5	771.9
Russia	73.8	121.5	176.5	296.2	467.6	412.7	417.8	456.2	544.2	614.2
Excluding Russia	18.0	26.7	37.3	59.0	80.3	89.4	94.5	110.5	137.3	157.7
Developing Asia	670.3	934.6	1,156.1	1,489.4	2,128.7	2,533.9	3,077.7	3,658.4	4,199.5	4,766.4
China	409.2	615.5	822.5	1,069.5	1,531.3	1,950.3	2,417.9	2,889.6	3,353.4	3,841.6
India	99.5	127.2	132.5	171.3	267.6	248.0	266.2	292.3	301.2	305.8
Excluding China and India	161.6	191.8	201.1	248.5	329.8	335.6	393.7	476.5	544.9	619.0
Latin America and the Caribbean	195.4	220.6	255.3	310.3	445.1	497.3	547.8	651.4	737.3	802.0
Brazil	48.9	52.5	53.3	85.2	179.5	192.9	237.4	287.5	340.1	387.9
Mexico	59.0	64.1	74.1	76.3	87.1	95.1	99.6	120.3	130.3	140.3
Middle East and North Africa	230.3	293.8	434.1	595.5	836.9	999.5	1,001.2	1,107.5	1,266.1	1,418.9
Sub-Saharan Africa	39.1	60.7	80.9	114.0	145.2	156.2	157.5	161.6	190.8	222.8
Excluding Nigeria and South Africa	25.3	30.4	33.8	48.4	64.0	72.4	77.3	85.7	99.2	117.3

Kaynak : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/01/index.htm>

Uluslararası rezervlerini büyük oranda Amerikan tahvillerine bağlı tutması olgusunun yanında, ABD'nin ülke dışı yatırımlarıyla karşılaştırıldığında, Çin resmi rezervlerinin Amerikan deniz ötesi yatırım portföyünün (portfolio holdings)

³²⁷ EuroFinance'in 19-20 Nisan tarihlerinde İstanbul'da yapılan Konferansında Noyan Rona tarafından yapılan sunum.

³²⁸ The Economist, "China Buys up The World", November 13th, 2010

overseas) ancak dörtte biri kadar olduğu görölmektedir.³²⁹Diđer yandan da Çin, Japonya ile birlikte, ABD bonolarının en büyük yatırımcısıdır. Oldukça yüksek tutarda dış ticaret-cari işlem fazlası ve yabancı para rezervlerine sahip olan Çin'in, değerinin altında olan Renminbi (Yuan)'nin değerini arttırarak ihracat talebini sınırlaması ve bunun yerine iç talebi teşvik edecek önlemler yürürlüğe koyması en akıllıca yol seçimi olacaktır.³³⁰Kanımızca bu yolla, hem dış dünyadaki dalgalanmalara karşı esnekliğini arttıracak, hem de refah artışını daha hızlı yaygınlaştıracaktır.

5.2.4. DİĞER ÖZELLİKLER

Çin'in gerçekleştirdiği bu ekonomik mucizede “zaman faktörü”nün de önemli payı olduğunu da belirtmeden geçmemek gerekir. Şöyle ki, ekonomilerini özelleştirme ve liberalize etme konusunda “ekonomik şok terapileri”ni hemen yürürlüğe koyan Rusya ve Güney Amerika'daki benzer ülkelerin aksine Çin, Deng'in, “radikal reformlar”için bir eylem planı vermemesi nedeniyle kazandığı zamanı ekonomik avantaja dönüştürme fırsatı yaratmıştır.³³¹

Geri dönmesi oldukça güç kredileri (non-performing loans) taşıyan bilançolara sahip ve bu nedenle aktif-pasif uyumluluğunu vade ve tutar yönünden yitirmiş Çin bankaları; 500 milyon kırsal nüfusun ancak 100 milyonunun tarımsal kesimde istihdam edilebilmesi ve bunun getirdiği sosyal/siyasal baskı; karlılıktan ziyade siyasi önceliklere ağırlık veren devlet ağırlıklı işletmeler; şehirde yaşayanların gelirlerinin kırsal kesime göre 3,23 oranında fazla olması ve 0,41'e kadar yükselmiş olan “Gini katsayısı” ile önemi ortaya konabilen “eşitsizlik” ve politikacıların ekonomik hayatta aktif olmaları nedeniyle giderek yaygınlaşan “yozlaşma-corruption” konuları,³³² günümüz Çin dünyasının önemli sorunları olarak durmaktadır. Çin ekonomisinin en başta gelen risk faktörlerini, tek çocuk politikasının bir sonucu olarak kısa bir süre sonra yaşlanmaya başlayacak demografik yapı, düşük seviyedeki tüketim ve değerinin altındaki Yuan olarak sıralanmakta; bunun sonucu olarak büyümede yavaşlama olacağı öngörülmekte; yüzde 7 civarındaki büyümenin, özellikle yeni istihdam olanaklarında getireceği sınırlamanın yol açabileceği sosyal sıkıntı ve rahatsızlıklar göz önüne alınarak, alınacak yapısal önlemlerle bu olumsuz etkinin azaltılabileceği savunulmaktadır.³³³

6. ÇİN ve ABD İLİŞKİLERİNİN BİRLİKTE DEĞERLENDİRİLMESİ

Ekonomik gücün Doğu'dan Batı'ya, somutlaştıracak söylersek ABD'den Çin'e kaymakta olduđu³³⁴ ön kabulünün ardından iki ülkenin, argümanlarımız ile ilgili

---

³²⁹ Derek Scissors, “Chinese Foreign Investment: How much and where?”, (Electronic Version)The Heritage Foundation, August 11, 2009, <http://www.heritage.org/research/commentary/2009/08/chinese-foreign-investment-how-much> (09.12.2010)

³³⁰ Dumas, s.113,114

³³¹ Leonard, s.22

³³² Shirk, s.28-32

³³³ The Economist, “Growth Tends to Slow When GDP Per Head Reaches a Certain Threshold.China is Getting Close”, April 16th,2011, s.76

³³⁴ Moyo, s.131

ekonomik, sosyal ve ekonomi-politik özelliklerini ana hatlarıyla ele aldığımız yukarıdaki bölümden sonra, yine iki ülkenin, özellikle Orta ve Güneydoğu Asya ortak platformunda ve ikili ilişkilerinde ortaya çıkan işbirliği olanakları ve tehditlerin birlikte değerlendirilmesine ve çalışmamızın daha sonraki bölümlerinde bu ilişkiyi, “yeni dünya düzeni”ne ilişkilendirmeye çalışacağız.

Çin ve ABD’inin konumu ile ilgili, 1950’lerden 1970’ler ortasına kadar geçerli olan Bretton Wood Uluslararası Para Sistemi’nden hareketle, bugün geçerli olan sistemde ABD’nin;

- Uluslararası sistemin merkezinde olan yerini,
- mevcut ve süren cari açıklarını,
- diğer ülkelere rezerv temin etmesini,
- dünyanın geri kalan ülkeleri için son başvurulacak ihracat pazarı olmasını,

içeren “asimetrik”pozisyonunu; buna karşılık diğer ülkelerin de; Amerikan Dolarına “peg”edilmiş parasını, ihracat güdümlü ekonomisinin ve devamında sağladığı hızlı ve göreceli verimli büyümesinin yol açtığı rezerv birikimlerinin zarar görmemesi adına ulusal parasını “revalüe” etmekten kaçınması şeklindeki oluşumla benzerliklerini ortaya koymuştur Dooley, Folkerts-Landau ve Garber tarafından yapılan müşterek çalışmada.³³⁵ Anılan çalışmaya göre sonuçta, dolara karşı “değerli bir şekilde peg edilmiş”ulusal para, müdahaleciliğin yaygın ve para/sermaye akışını kontrollu olduğu “Asya tipi gelişme modeli” (Güney Amerika’da da geçerli olan) ile, dalgalı kur rejimi, para/sermaye akışkanlığı (capital mobility) ve IMF destekli “Avrupa modeli” arasında ABD pazarı için yapılan mücadeleyi Asya modeli kazanmış ve rakibini Amerikan pazarından çıkarmıştır.

ABD cephesinden, Clinton ve halefi George W.Bush’ın Çin’in WTO’na kabulü için gösterdikleri çabanın arkasında, anılan ülkenin global yurttaşlık hakları ve uluslararası hukukun tanınmasını cesaretlendirmek olduğu gibi,³³⁶keza, ABD-Çin ticari ve yatırım ilişkilerinin artması sadece iki ülkenin kendi çıkarlarına değil, aynı zamanda Çin’i, dünya düzeni kurallarına bağlama konusundaki çabalara katkıda bulunacağı³³⁷ resmi görülmektedir. Zaten, kanaat oluşturucuları, yazarlar ve politikacıların çoğunluğu, Çin ve ona benzer ülkelerde piyasa reformunun başarısının, uluslararası liberal düzenin bu ülkeleri asimile etmesine ve bu ülkelerde de daha fazla “çoğulculuğun” gerçekleştirilmesine bağlı olduğunu³³⁸ vurgulamakta oldukları gibi; Çin’in ekonomik başarıların arkasında, anılan ülkenin global olaylardaki ilgisinin derinleşmesinin katkısını gösteren sayısız

---

³³⁵ Michael P.Dooley, David Folkerts-Landau and Peter Garber, “An Essay on The Revived Bretton Woods System”, National Bureau of Economic Research (NBER), Cambridge,2003, <http://www.nber/papers/w9971.pdf> (22.04.2011)

³³⁶ Halper, s.136

³³⁷ Richart N.Haass, “China:Don’t Isolate, Integrate”, (Electronic Version)Newsweek, November 29,2008, <http://www.newsweek.com/2008/11/28/china-don-t-isolate-integrate.html> (03.02.2011)

³³⁸ James Mann, “The Three Futures of China”, (Electronic Version)Los Angeles Times, Feb.25,2007, <http://articles.latimes.com/print/2007/feb/25/opinion/Op-mann25> (06.12.2010)

örnekler olduğunu söylemektedir Stefan Halper.(örneğin, uluslararası barış gücüne katkıları, gelişmekte olan ülkelere yaptığı mali yardımlar)³³⁹

2017 yılına kadar dünyanın en büyük en büyük ekonomisi olacağı belirtilen Çin tarafında ise, geçişim süreci (transition)'in, demokratik reformlardaki noksanlık ve aksaklıklar nedeniyle “kapana sıkıştığı-trapped” ve bunun da ulusal büyüme ve gelişme kapasitesinin tam kullanılmamasına yol açtığı; kıyı bölgelerin iç bölgelere göre daha hızlı büyümesi, iç bölgelerdeki fakirliğin daha çok ses yapması; gelir dağılımındaki orantısızlık ve sosyal sınıfların giderek daha çok rahatsızlık vermesi; lokal elitlerin ve yöneticilerin sömürü ve yolsuzluk uygulamalarının yaygınlaşması; teknoloji transferi ile birlikte yabancı kültür etkisinin artması ve ihracat güdümlü ekonominin getirdiği³⁴⁰ ve önceki bölümde bahsettiğimiz sıkıntıların ülkede “milliyetçi” akımları kuvvetlendirdiği gözlenmektedir.³⁴¹Bu iklim koşulları nedeniyle, Çin hükümetlerince alınan kararlarda:

- sürdürülebilir bir hızlı büyümeyi desteklemesi,
- milliyetçilik duygularına karşı olmaması,

göz önünde tutulmaktadır.³⁴²Çin'in en başta gelen iki hedefinin; “ülkeyi ekonomik olarak geliştirmek” ve bunu “ülke içi huzursuzluk yaratmadan yapmak” olduğu³⁴³; diğer yandan da, hızlı ekonomik büyümesini sürdürmek için dış dünyaya girmesini sürdürmesi gerektiği; gelecekteki ekonomik canlılığının ve politik huzurunun dış dünya ile kurduğu pozitif ilişkileri sürdürmeye bağlı olduğu³⁴⁴ şeklindeki bir özet, mevcut durumu yeterince özetlemektedir. Öte yandan, dış dünya ile pozitif ilişki kurma zorunluluğunun getirdiği uluslararası hukuk, insan hakları, demokratikleşme ve ekonomide piyasanın daha çok hakim kılınması için baskılar; liberal uluslararası düzenin prensip ve standartlarına uyum mecburiyetinin engellediği yeni iş ve fırsatlara katlanma (Sudan, İran, Sahraaltı Afrika, Küba ve Venezuela gibi otokratik ülkelerle yeterince geliştirilemeyen ilişkiler), çevre kirlenmesi konusundaki sorumluluğu gibi konular Çin tarafından, sistemin kendisine getirdiği külfetler olarak algılandığı açıktır.

Çin'in ABD'ye göre bölgedeki güçlü yanlarından en başta gelenleri şöyle sayabiliriz:

- Bölgedeki hemen tüm ülkelerle komşu olması ve müşterek sınırı bulunması; bunun getirdiği ulaşım olanakları, bölgede yaşayan Çinli azınlıkların, diğer ülkelerle kültür ve dil paydasında ilişki kolaylaştıran katkısı,
- Yukarıdaki avantajın yardımıyla, bölgedeki enerji kaynaklarına daha kolay ulaşma,

---

³³⁹ Halper, s.136,137

³⁴⁰ Phillip C.Saunders, “Managing Strategic Competition with China”, (Electronic Version)Strategic Forum, no.242, July 2009, <http://www.ndu.edu/inss> (27.04.2011)

³⁴¹ Halper, s.138

³⁴² Halper, s.154

³⁴³ Gudrum Wacker, “China's Grand Strategy”, Gudrum Wacker (Ed.), **China's Rise: The Return of Geopolitics?**, Berlin: SWP, 2006, s.55,59

³⁴⁴Saunders, agm

- Hızlı ekonomik gelişme ve bunun sonucu Asya ülkeleriyle giderek artan bağların Asya ülkelerinde yükselttiği etki,³⁴⁵
- Elastik olmayan işgücü kaynağı,
- Kolay ve etkin olarak uluslararası ilişkilerde kullanabildikleri yumuşak güç alışkanlıkları,
- Demokrasi ve insan hakları kavramlarının çok önemsenmediği ve Çin hakkında geçmişten gelen olumsuz bir sicili olmayan, doğal kaynak zengini Afrika ve Güney Amerika ülkeleriyle, ekonomik ve yumuşak güç kullanımıyla kurdukları yaygın ve güçlü ilişkiler,
- Cari işlemler dengesindeki, dış ticaret nedeniyle oluşan fazlanın yarattığı “rezerv” olanaklarının yol açtığı ülke dışı yatırım veya yardım fırsatları.

Öte yandan yine aynı pencereden, Batı ve özellikle ABD'nin kucaklaması olmaksızın (ihracat için pazar, doğrudan yabancı sermaye yatırımı, teknolojik yenilik ve eğitim olanaklarından yararlandırma, WTO'na kabulü için gösterdiği çaba) bu büyüklükte ve sürdürülebilir bir kalkınmayı sağlayamayacağını da görebilmektedir Çin tarafı. Çin'in sahip olduğu en önemli avantaj, yaklaşık 650 milyonluk kırsalda veya göçmen olarak şehirlerde çok kötü koşullarda yaşayan nüfusun, bir süre sonra ülkenin “yeni orta sınıfı”nı oluşturacak ve ihracat bağımlılığının göreceli olarak azalacak olmasıdır.³⁴⁶ Buna karşılık merkezi yönetimin en büyük korkusu, hızlı sosyal değişimin sonucu “merkezi kontrol”ü kaybetme endişesi olup, bu nedenle kontrollü hareket etmeyi yeğlemektedir. Bu bağlamda, Çinli iş adamları, öncelikli sorunun bu yüzlerce milyon kişinin doyurulması olduğunu, insan hakları ve demokratikleşmenin daha sonra geldiğidir.³⁴⁷

ABD penceresinden bakıldığında ise, Çin'deki askeri gelişme (savunma bütçe harcamaları her yıl artmakta, nükleer silahlar ve deniz gücündeki iddialı çıkışları, uzay üssü çalışmaları gibi), iş gücü ve ticari konulardaki kuralsızlık ve haksız rekabet, insan hakları ihlalleri, teknoloji transferindeki illegal yöntemler, fikri mülkiyet haklarının korunmaması, enerji konusundaki saldırgan ve cesaretli girişimler, özellikle Afrika ana karasındaki yatırımlar, ekonomik çıkar ön planda tutularak otokratik rejimlerle kurulan ilişkiler ve SCO'deki liderliği ve ABD'yi uzak tutuşu gibi başlıkların endişe yarattığı; Çinli firmaların Amerika'da yaptıkları satın almaların çoğalması üzerine “Çin bizi almaya geliyor”³⁴⁸ söyleminin çıktığı bilinmektedir. “Amerikan malı al” şeklindeki Amerikan Kongresinde yapılan ve “öc alma” olarak nitelenen yeni çalışmanın, ABD'nin dünyanın en büyük ihracatçısı olması nedeniyle, teklifin Amerikalılar için yaratacağı yeni iş olanaklarından daha fazla iş kaybı getireceği; keza, Amerikan

---

³⁴⁵ Saunders, s.134

³⁴⁶ Pieter Bottelier, “China's Economic Rise-Implications for The United States”, The Center for China-US Cooperation's Fourth Annual International Symposium, April 28-29,2006, <http://www.du.edu/korbek/china/conferences.html> (20.03.2011)

³⁴⁷ Hutton, s.230

³⁴⁸ Halper, s.181

ekonomisinin büyük ölçüde dayandığı global kapital akışını zedeleyebileceği vurgulanmaktadır.³⁴⁹

Dünya global döviz rezervlerinin yaklaşık yüzde 29'unu elinde bulunduran³⁵⁰ Çin'in yanında ABD'nin en önemli kuvvetli tarafı, Asya kıt'asındaki mevcudiyetini ve üstlendiği jeostratejik sorumlulukları üstlenecek³⁵¹ ve Güneydoğu Asya bölgesi ürünlerine pazar oluşturacak başka bir güç olmaması; karşılıklı ticaret sonucu Çin başta olmak üzere Güneydoğu Asya ülkelerinde oluşan "likidite birikimi"ni tekrar sisteme kazandıracak, "kabul edilebilir hazine kağıdı" ve "ulusal para" estrümanına sahip başka ülke bulunmaması; dünya üretiminin beşte birini gerçekleştirmesi; küçük bazı ülkeler ayrık tutulduğunda, kişi başı ulusal gelirden dünya birincisi ve ekonomik büyüklük olarak Çin'in yaklaşık dört katı olmasıdır.

Yine Amerikan tarafının karşılaştırmalı güçlü yanları arasında;

- Dünyanın en büyük, güçlü ve muharip ordusuna sahip olması; deniz ve hava gücü olarak Doğu ve Güneydoğu Asya'da; özellikle kara gücü olarak, başta Afganistan olmak üzere Orta Asya'daki mevcudiyeti,
- Münhasıran üniversite eğitiminde, dünyanın en iyi kadro ve müfredatına sahip olması,
- Araştırma ve geliştirme faaliyetlerine ayırdığı bütçe ve teşvik; bu faaliyetlerin sonucu olarak eriştiği teknolojik seviye ve know-how,
- Yarattığı ulusal hasıla ve fert başı ulusal gelir ile dünya lideri olmasının yarattığı özgüven; dinamik ve çok geniş boyutlu bir iç talep,
- Dünyanın tüm coğrafyalarında diğer devletlerle, çeşitli seviyelerde kurduğu stratejik ilişki ve işbirlikleri; lideri veya etkin üyesi olduğu çeşitli uluslararası siyasi, güvenlik ve ekonomik kuruluş ve birlikler,
- Stratejik sektörlerde faaliyet gösteren ve uluslararası siyasi – ekonomik etkinliği olan çok sayıda Amerikan şirketinin varlığı,

olarak sayabiliriz.

Bu konunun diğer yüzü ise, ABD borçlanmasının yüzde 23,4'ünün Çin tarafından sağlandığı, buna ek olarak da, dünya hammadde, yarı mamul, nihai mal ve ev fiyatlarının belirlenmesinde, Çin'in başını çektiği bloğun çok etkili olduğu³⁵² gerçeğidir. Amerikan devlet bonolarının yaklaşık 1,1 trilyon'luk bölümü Çin'in elinde bulunması; 2007 sonu itibariyle yaklaşık 28,3 milyar Amerikan Doları tutarındaki Amerikan doğrudan sermaye yatırımları için Çin'in seçilmiş olması konuları da, iki ülke arasındaki ilişkilerin ayrı bir boyutunu

---

³⁴⁹ Burton G.Malkiel, "Congress Wants a Trade War", (Electronic Version)The Wall Street Journal, Feb.5,2009, <http://online.wsj.com/article/SB123380102867150621.htm>, (08.12.2010)

³⁵⁰ Indira A..R.Lakshmanan, "Clinton Urges China to Keep US Treasury Securities", Bloomberg, Feb.22,2009, <http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=21070001&sid=apSqGtcNsqSY> (19.12.2010)

³⁵¹ Sutter, s.97

³⁵² Hutton, s.24

yansıtmaktadır.³⁵³ Yine bu bağlamda, 2008 dünya ekonomik krizini aşmak amacıyla Çin'in, GSYİH'sının yüzde 16'sını bulacak ölçüde büyük bir teşvik paketini hayata geçirmesi, anılan ülkenin, global kapitalizmin stabilize olması yönünde ne kadar istekli olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.³⁵⁴ Gerçekten Çin ve diğer G20 ülkelerinin mevcudiyeti, krize karşı bir savunma silahı olmuştur.

Otokratik bir rejime sahip olmakla birlikte, Çin halkının ekonomik ve özellikle Irak Savaşı'ndan sonra dünya lideri ABD'ye kafa tutabilecek tek güç olduklarının sürekli göz önünde bulundurulması taleplerini taşıyan beklentilerinin tatmin edilmesi, belki de en önemli zayıf ve zor yanı olarak ortaya çıkmaktadır Çin tarafının. Bir diğer ifade ile Çin yönetimi, herhangi bir "dışsal müşkül veya sorun-external troubles"un, gecikmeksizin "içsel sorun-internal troubles" haline dönüşebileceğinin; tarihten gelen örneklerde olduğu gibi, (Ondokuzuncu yüzyılda ABD'nin İngiltere'ye uyguladığı yöntem) yeni gelenlerin mevcut hakim(dominant)güç ile işbirliği yapmasının zorunlu olduğunu bilmektedir.³⁵⁵

Devlet üst yönetimini çeşitli söylemlerinden yapılan sentezde, önceleri "barışçıl gelişme-peaceful development" olup, sonrasında "barışçıl yükselme-peaceful rise" olarak değiştirilen Çin'in uluslararası hedeflerini; sınırdaş olduğu 14 ülke ile ilişkilerinde barış ve dengeyi sağlamak, kendini "iyi huylu ve yapıcı aktör" olarak diğer ülkelere tanıtmak, kendini diğer ülkelere model yapmak, ekonomisi için gerekli kaynakları sağlamak, Tayvan'ı isole etmek ve eninde sonunda kendisinin "büyük güç olacağı" nı göstermek olarak sıralayabiliriz.³⁵⁶ Tüm bunlara ek olarak Çin, "barış"ın, ekonomisi için gerekli kaynaklara ulaşmasına izin verecek en önemli faktör olduğunu da bilmektedir.³⁵⁷ Çin tarafının bu bağlamda, 1990lardan bu yana, ABD ile doğrudan karşı karşıya gelmemeye çalıştığı ve çevre ülkelerinin Çin karşıtı forum veya birlikteliklerini engellemeye çalıştığı da bir diğer gözlenen husustur.³⁵⁸ Keza, Rosemary Foot tarafından yapılan çalışmada da, Çin'in 1990'larla başlayan hedefinin, ABD'nin "tek kutuplu düzenine", askeri ve ekonomik yeterlilikleriyle ABD'nin "öncü rakibi-peer competitor"u olmak olduğu; diğer düşünce sahiplerinin belirttiği gibi, hakim olan ve "ABD merkezli global düzen"e karşı koruma konusunda merkezileştirdiği iki temel hedefini, "ekonomik gelişme" ve "ülke içi stabilite" şeklinde belirlendiği yazılmaktadır.³⁵⁹

Çin tarafı ABD tarafından, bundan 20/30 yıl önceki Japonya'dan farklı olarak sadece "öncü bir ekonomik potansiyel" olarak değil, buna ek olarak, "Batı liberal

---

³⁵³Derek Scissors, "Chinese Foreign Investment: How much and where?, (Electronic Version)The Heritage Foundation, August 11, 2009,

<http://www.heritage.org/research/commentary/2009/08/chinese-foreign-investment-how-much> (09.12.2010)

³⁵⁴ Julian Borger, David Miliband, "ChinaReady to Join US as World Power", (Electronic Version)Guardian.co.uk, May 17, 2009, <http://guardian.co.uk/politics/2009/may/17/david-miliband-china-world-power> (09.12.2010)

³⁵⁵ Shirk, s.210

³⁵⁶ Kurlantzick, sç129,130

³⁵⁷ Kurlantzick, s.40

³⁵⁸ Wacker, s.58

³⁵⁹ Rosemary Foot, "Chinese Strategies in a US-Hegemonic Global Order: Accommodating and Hedging", International Affairs, I (2006) s.77-94

demokrasinin alternatifi” olarak görüldüğü de bilinmektedir.³⁶⁰Keza, Çin’in giderek artan enerji gereksiniminin onu, “daha aktif bir global rol” üstlenmesine doğru itmektedir.³⁶¹Rudolf, ilk başta tehdit olarak algılanabilecek bu gelişme sonucunda,(Batı ülkeleriyle artan ekonomik ilişkiler) Çin yöneticileri üzerinde sosyalleşme etkisi yaparak, normların daha fazla uluslararası sisteme entegre olmasını sağlayacağı; diğer yandan da, anılan ekonomik gelişme ve modernleşme, bu gelişmeyle genişleyecek olan“orta sınıf” in “demokratikleşmeyi tetikleyeceği” ni belirtmektedir.³⁶² Demokratikleşme konudaki görüşümüzün Rudolf kadar iyi iyimser değildir. Çalışmamızın “devlet kapitalizmi” bölümünde ayrıntılı olarak üzerinde duracağımız gibi, Rusya, Çin başta olmak üzere, Orta ve Güneydoğu Asya ve Ortadoğu’da hakim olan siyasi rejimler demokratik olmadığı gibi, ekonomik karar ve uygulamadaki “devlet ağırlığı”oldukça yüksek olup; rant paylaşımı, geçmişten gelen otokratik alışkanlıklar, Çin gibi, merkezi planlamaya büyük oranda ihtiyaç duyan ülkelerin özel konumu, mevcut yapının kısa dönemde değişmesinin olanaklı olmadığını göstermekte; ayrıca 2008 ekonomik kriz sonrası Batı ekonomilerindeki, devlet müdahale ve rolündeki zorunlu artışlar da global ölçekte, söz konusu eğilimlerin ve mevcut yapıların geçicilik niteliğini zayıflatmıştır.

Bugün Asya’da, ne “realist” ne de “liberal” uluslararası teorisinin tam olarak açıklayamadığı bir olgu ve temelinden bir değişim yaşanmakta ve bu oluşumda Çin, komşuları ve ABD için fırsatlar ve işbirlikleri bulunmaktadır.³⁶³ Sonuçta, en önemli sorunları, karşılıklı ticaretteki “eşitsiz durum”olgusu olan iki tarafın da, birbirine karşılıklı bağımlı (co-dependent) ilişkilerinden kazanımlı olduklarının³⁶⁴ farkındadırlar. Şöyle ki, ABD; Çin’in dört kat büyük bir ekonomiye sahip olduğunu ve kişi başı gelir yönünden Çin’in çok üstünde olduğunu, dünya üretiminin beşte birini gerçekleştirdiğini, dünyanın en tepedeki 13 markasının ve en tepedeki 100 firmanın 53’ünün Amerikan olduğunu, askeri, teknolojik, ar-ge araştırmaları ve yenilikler, üniversite eğitimi konularındaki üstünlüklerini; Çin tarafı ise, insan gücü, ihracat, yabancı para rezervleri, çevre ülke ve enerji kaynakları ile ilişkileri ve hepsinden önemlisi, bu sahip oldukları ile ABD’ye meydan okuyabilecek yegane güç olduklarını bilmektedirler.³⁶⁵Ancak şu husus da bir gerçektir ki, iki tarafta, günümüzün dengesiz yapısının en önemli kaynağı olan bu günkü karşılıklı bağımlılığın ve

---

³⁶⁰Wacker, s.60; Joseph S.Nye, “The Rise of China’s Soft Power”, (Electronic Version)The Wall Street Journal Asia,December29,2005,

http://belfercenter.ksg.harvard.edu/publication/1499/rise_of_chinas_soft_power.html

(26.04.2011); Joseph S.Nye, “The Rise of China’s Soft Power”,(Electronic Version)Harvard Uni.Enstitute of Politics, April19,2006,

http://www.iop.harvard.edu/JFKJrForumArchive/transcripts/04192006_The_Rise_of_Chinas_Soft_Power.pdf (26.04.2011)

³⁶¹ Peter Rudolf, “China’s Rise and The United States: Perception and Strategy”, Gudrun Wachter (Ed.),**China’s Rise: The Return of Geopolitics?**, Berlin: SWP, 2006, s.62

³⁶² Rudolf, 62,63

³⁶³ David Shambaugh, “China Engages Asia-Reshaping The Regional Order”, (Electronic Version) International Security, Vol.29,No.3 (Winter 2005-05), s.64-99,

http://www.brookings.edu/~media/Files/rc/articles/2005/winter_china_shambaugh/20050506.pdf (15.01.2011)

³⁶⁴ Wei Li, “China-US Economic and Trade Relations”, The Center for China-US Cooperation’s Fourth Annual International Symposium, April 28-29,2006,

<http://www.du.edu/korbek/china/conferences.html> (20.03.2011)

³⁶⁵ Hutton, s.14

bunun temelindeki “mevcut rezerv sistemi”nin uzun süre sürdürülemeyeceğinin farkındadırlar.

Susan L.Shirk'in “siyam ikizleri” dediği gibi,³⁶⁶iki tarafın da birbirine ihtiyacı var. Biri diğerinin en büyük müşterisi, (bu olgu zaman zaman bu müşteriye yönetme zorlukları çıkarmakta ve ihtilaflara yol açmaktadır) diğeri ise birinin, yüksel tutarlara ulaşmış olan finansal açığını finanse etmektedir.(toplam rezervlerinin yüzde 70'ine varan ölçüde) Bir gün Çin tarafının “fişi prizden çekmesi” tehdinin hisseden ABD ile; ABD tarafının sahip olduğu askeri, teknolojik ve özellikle Batı dünyasında sahip olduğu etki ve işbirliği üstünlükleri ile, daha önce belirttiğimiz kendi içsel kırılma noktalarını, Tayvan ve Japonya ile iyi ilişkilerini Çin tarafı tehdit olarak görmektedir.³⁶⁷ Diğer yandan da, Asya'da giderek artan etkisi yanında, Latin Amerika, Afrika ve Orta Doğu'da Çin tarafının kurduğu ve giderek artan ekonomik ve diplomatik ilgisi Amerika tarafından kırılma ve ABD'nin uluslararası ilişkilerde takip ettiği politikayı zayıflatacak tehdit unsurları olarak görülmektedir.³⁶⁸

Başkan Bush zamanında başlatılan “stratejik ekonomik diyalog” ve sonrasında vurgulanan “sorumlu ortaklık-responsible stakeholder” konsepti, Çin-ABD arasındaki uzun vadeli ilişkinin temel taşı oluşturacak olup;³⁶⁹ABD'nin, “Çin'deki yükselme”yi mevcut uluslararası sisteme entegre etme konusundaki dış politika çabaları, dünya ekonomi ve politikası için kazanç olacaktır.³⁷⁰Bir diğer çalışmada da belirtildiği gibi, ABD'nin, Çin'i daha fazla uluslararası organizasyon ve sistemlerde daha derin ilgilenmesini cesaretlendirecek ve Çin'in ekonomik ve politik yükselmesinde karşılaşacağı sıkıntıları hafifletecek yöndeki çabaları faydalı olacaktır.³⁷¹Ancak, çalışmamızın ileriki bölümünde de tekrar ele alacağımız gibi, iki ülkenin ekonomik olarak bu derece bağımlı olmasının, uzun dönemde sürdürülemeyecek bir gerçek olduğu da yadsınamaz.

7. YENİ DÜNYA DÜZENİ

ABD ve Çin ilişkilerinin ekonomi-politiğinin tanımlanması ve 2008 dünya ekonomik krizine kadar olan dönemin eko-politik ve güç değişimlerine (anılan dönemlerde yaşanan önemli olaylara da) kısa bir göz atıktan sonra sıra, günümüzde yaşanan ve daha sonra da evrilerek sürececek olan “yeni dünya düzeni”ni tanımlama ve bu oluşumda ABD ve Çin'in etkisini irdelemeye geldi.

---

³⁶⁶ Shirk, s.249

³⁶⁷ Shirk, 249,252-257

³⁶⁸ Phillip C.Saunders,” US-China Relationship:Economics and Security in Perspective”, Feb.1,2007, <http://www.nps.edu/Academics/Centers/CCC/Research-Publications>, (15.01.2011)

³⁶⁹ Saunders, agm

³⁷⁰ CNP Views, “Congress Works to Define the USA-China Relationship”, Dec.13,2007, <http://www.centerforinternationalpolicy.org/ht/display/contentdetails/i/3327> (06.12.2010)

³⁷¹ David M.Lampton, “The Three Faces of Chinese Power:Might,Money,and Minds”, Fei-Ling Wang (Review Essay) “To Esses The Rise of China”, (Electronic Version)Asia Policy, Number 8 (July 2009), s.154, <http://asiapolicy.nbr.org> (20.02.2011)

7.1. KARAR ÖRGÜTLENMELERİNDE DÖNÜŞÜMLER

7.1.1. DÜNYA BANKASI ve IMF

Kapitalist dünya ekonomisinin finansman, yönetim gereksinimlerini karşılamak amacıyla³⁷² II. Dünya Savaşı sonunda 1945 yılında 29 üye arasında uluslararası para sisteminin esaslarını belirleyen Bretton Woods Anlaşması gereğince kurulup, 1947 yılında faaliyete geçen ve şimdilerde 177 üyesi bulunan Uluslararası Para Fonu (IMF) ile, bünyesindeki kurumlara göre değişmekle birlikte yaklaşık 180 üyesi bulunan ve 1944’de operasyonlarına başlayan Dünya Bankası (WB) Batı tarafından kurulmuş bu konudaki oluşumlardır. Sinan Sönmez’in ifadesiyle, kısaca, IMF talep yönetimi ve istikrara ilişkin sorunlara çözümler getirirken, Dünya Bankası da üretimle ilgili darboğazları gidermekle yükümlüdür. IMF’nin uğraşı alanı sanayileşmiş ülkeler iken, Dünya Bankası az gelişmiş veya gelişmekte olan ülke sorunları ile ilgilenmek durumundadır.³⁷³

Kamu sektörünün ciddi biçimde daraltılması, mal ve faktör piyasalarının etkinliğinin artırılması, finansal sektörün ve dış ticaretin serbestleştirilmesi, ülke ekonomisinin yabancı sermayeye açılması ve bu sonuçlar için gerekli hukuki alt yapının hazırlanması hedeflerine odaklanan³⁷⁴ anılan kuruluşların bu amaçla, özellikle 1979 ikinci petrol şokundan sonra verdikleri “yapısal uyarılama kredileri-structural adjustment loans” ve yaptıkları “stand-by anlaşmaları”nın bazı ülkelerde yapısal dönüşümü sağlayamaması veya dış borç sarmalının derinleşmesi; keza, gelişmiş ülkelerde başlayan 2008 ekonomik krizini öngörememesi, Asya ve Afrika ülkelerinin gerekli payı alamaması, özellikle 1974 petrol krizi sonrası ortaya çıkan kaynak sıkıntısı nedeniyle, Asya ve Rusya krizlerinde gerektiğinde etkin olamaması ve önerdiği önlemlerin genellikle “sosyal maliyeti”ni ihmal etmesi gibi nedenlerle etkinlikleri sorgulanır olmuştur.

Başkan olarak Fransız sosyalist partisi üyesi Strauss-Kahl ve baş ekonomist görevine de Keyneci ve sol eğilimli Olivier Blanchard’ı getirerek, son zamanlarda alışılmışın dışında seçimler yapan IMF³⁷⁵ ve Dünya Bankası hakkında yukarıda sayılan tereddütleri gidermek, etkinliğini arttırmak ve G20 ülkelerini daha çok söz sahibi yapmak amacıyla, Nisan 2009 Londra ve Eylül 2009 Pittsburgh zirvelerinde alınan kararlar uyarınca (oy hakkı ve çekiş kolaylığı kotası konularında) IMF Kuruluş Sözleşmesinde gerekli değişiklikler yapılmıştır. Böylece anılan kurumların Asya ve Afrika ülkelerine katkısının daha fazla olacağını ve daha uluslar arası bir nitelik kazanacağını düşünüyoruz.

7.1.2. ASEAN, SHANGHAI ŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ (SCO), ARF, SCO, DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ (WTO)

Çalışmamızın daha önceki bölümlerinde ayrıntılı olarak ele alınmış olan bu örgütler veya formel işbirliklerinin tümü Çin ve Japonya başta olmak üzere bölge ülkelerinin önemli bir bölümünü kapsadığı gibi, politik, ekonomik, askeri ve bölgesel nitelikleri nedeniyle uluslar arası ilişkilerde çok önemli birer platform olmuşlardır. Bunun dışında, ABD ilişkileri iyi düzeyde olan Hindistan ve Pakistan’ın yanında, Rusya ve Çin ilişkileri kuvvetli olan İran’ın SCO’da

³⁷² Sönmez, s.306-310 ve 313-315 (kuruluş amaçlarına daha detaylı bakmak için)

³⁷³ Sönmez, 339

³⁷⁴ Sönmez, s.339,340

³⁷⁵ Asaf Savaş Akat, “IMF bile değişiyor”, makale, 22.03.2011, **Vatan Gazetesi**

gözlemci üye olmaları, evrensel veya bölgesel güç odakları olarak kabul edilen ABD-Çin-Rusya-Japonya arasında bir köprü görevi yapmakta ve özellikle Orta ve Güney Doğu Asya (Japonya dahil)'da SSCB'nin çökmesi ve 11 Eylül saldırısı sonrası oluşan güç hakimiyetinin paylaşılmasına ve denge politikası kurulmasına yardımcı olmaktadır. Anılan örgüt veya işbirliklerinin, yukarıda sayılan fayda ve katkıları yanında, farklı yaklaşım ve sisteme sahip İran ve Pakistan gibi nükleer güçlerin de çevrelenmesine, karar mekanizmalarına dahil olarak, uluslar arası boyutta sorumluluk almalarına yardımcı olmaktadır.

7.1.3. KUZEY ATLANTİK ANLAŞMASI ÖRGÜTÜ (NATO)

1949 yılında kurulan, 2004 yılında yedi ve 2009 yılında da iki (Hırvatistan ve Arnavutluk) ülkenin katılmasıyla üye sayısı 28'e çıkan Nato'nun, Ukrayna ve Gürcistan'ın üyeliği konusunda aldığı, ancak Rusya'nın şiddetle karşı çıkması nedeniyle hayata geçiremediği kararı da mevcuttur. NATO'nun genişleme süreci, 1991 yılında AB'de Maastricht Anlaşması ile başlayıp, 2003 yılında Avrupa Güvenlik Stratejisi ile netleşen bir sürecin parçasıdır.³⁷⁶

ABD'nin Irak'ta uyguladığı, “önleyici müdahale stratejisi-pre-emptive strike” stratejisini temel alan yeni “Amerikan Ulusal Güvenlik Stratejisi”ni kabul etmeyen ve bu nedenle 2003 yılında “Avrupa Güvenlik Stratejisi”ni kabul eden AB, küresel terörizm, kitle imha silahları, çöken yönetimler ve organize suçları önceliklendirmiş, yumuşak güç (soft power) kullanılacağı belirtmiş ve bu şekilde Birliğin Ortak Dış ve Güvenlik Politikasına açıklık getirmiştir.³⁷⁷ NATO'nun, Avrupa-Atlantik ittifakını kendisinin gelecekteki stratejik planları için kaçınılmaz gören ABD'nin yoğun isteği ile 1997-1999 yıllarında uygulamaya geçirdiği “genişleme stratejisi”(öncesinde 1997 yılında başlatılmış olan Nato-Rusya Daimi Ortaklık Konseyi), uluslararası toplumda en çok tartışılan konular oldu.³⁷⁸ 11 Eylül saldırıları sonrası oluşan ortamı da arkasına alan en büyük genişleme 2002 Prag zirvesinde gerçekleşmiştir. Daha sonra İstanbul'da yapılan zirvede de, NATO'nun ilgi alanının artık Kafkaslar, Orta Asya, Avrupa'nın güneyi olduğu belli oldu.³⁷⁹ Stratejisi de, AB'nin “önleyici angajman”ı yerine, İttifakın olası bir tehditle karşılaştığı yerde müdahale etmesiydi.³⁸⁰ NATO gerçeğini konumuz yönünden değerlendirdiğimizde de, İttifakın stratejisinde “önleyici müdahale” olarak yapılan dönüşüm, SCO'daki dayanışma ve genişleme sürecini kuvvetlendirmiş, Rusya'nın Gürcistan ve Ukrayna üzerindeki baskılarını arttırmış ve yeni bir “kuzey-güney” güç dengesinin oluşmasına yol açtığını görmekteyiz.

7.1.4. G 20 PLATFORMU

1975'de ABD, Fransa, İngiltere, Almanya, İtalya ve Japonya ülkeleri maliye bakanları, devlet ve hükümet başkanları seviyelerinde kurulan ve 1976'da aralarına Kanada'nı da eklenmesiyle G 7 olarak adlandırılan, 1994 yılında Rusya

---

³⁷⁶ Nurşin Ateşoğlu Güney, **Batı'nın Yeni Güvenlik Stratejileri AB-NATO-ABD**, İstanbul: Bağlam Yayın, 2006, s. 12

³⁷⁷ Güney, s.16

³⁷⁸ Derya Gonca Peksarı, **Nato'nun Değişen Konsepti**, Ankara: Asil Yayın, 2007, s.154

³⁷⁹ Güney, s.36,58

³⁸⁰ Güney, s.75, Ayrıca, Nato'nun daha önceki stratejileri 1951 Kore Savaşı ile birlikte “topyekun karşılık”, 1957'den itibaren “esnek karşılık” daha sonra da “esnek karşılık ve ileri savunma” stratejileri olmuştur. Geniş bilgi için: Peksarı, s.247,248

Federasyonu'nun da katılımıyla G 8 şekline dönüşen bu işbirliği, dünya ekonomisinin yüzde 65, nüfusunun da yüzde 14'ünü temsil ediyordu.

1997 Uzak Doğu ve Rusya finansal krizlerinin akabinde, önemli yara almış olan global finansal pazarları stabilize etmek amacıyla başlıca gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilere sahip olan ülkelerin bir araya gelmesiyle 1999 yılının Nisan ve Ekim aylarında Washington'da, Şubat 2008'de Roma'da yapılan toplantılar sonunda³⁸¹ kurulmuş olan G20 platformu³⁸² bu haliyle, dünya nüfusunun yüzde 67'sini, dünya, global üretiminin yüzde 90'nını ve ticaretinin de (AB içi ticaret dahil) yüzde 85'ni temsil eder hale gelmiştir.³⁸³ Genel amaçları global ekonominin stabilizasyonu; uluslar arası mali yapıyı güçlendirme; uluslar arası işbirliğini arttırmak ve bu işbirliğine uluslar arası mali kuruluşları da dahil ederek, global ahenge katkıda bulunmak; mali sistemin kötüye kullanılması ve vergi kaybına yol açan hukuksuzluklarla mücadele olan G 20 forumunun görev alanı, 2007'de ABD başta olmak üzere gelişmiş ekonomilerde finansman boyutu ile başlayıp, 2008 yılında globalleşerek ekonomi boyutuna geçen krizden sonra daha da genişlemiş ve etkinliği artmıştır.

Çalışmamızın önceki bölümünde de bahsedildiği gibi, Eylül 2008'de Washington, Nisan 2009'da Londra, Eylül 2009'da Pittsburgh ve Nisan 2010'da Toronto ve Eylül 2010'da Seul'da yapılan zirvelerde,

- . küresel ve bölgesel ekonomik dengesizlik,
- . küresel büyümenin iç dengelerinin sağlanması,
- . finansal sistemin reforme edilmesi,

konularının yanında,

- . sürdürülebilir ekonomik iyileşme,
- . orta vadeli mali sürdürülebilirliği başarmak, (sürdürülebilir büyüme yanında, sürdürülebilir borç/GSMH oranı hedeflemek)
- . para politikaları oluşturulması, (fiyat stabilizasyonu ve enflasyon üzerine odaklanarak, merkez bankalarının itibarını tekrar kazandırmak)
- . finansal kurumlar üzerinde yoğunlaşmış güvensizliği kırmak amacıyla, Mali İstikrar Kurulu (FSB) oluşturmak,
- . yüksek bir şeffaflık standardı oluşturmak,
- . vergi konusunda bilgi değişimi,

başlıkları üzerinde de yoğunca durulmuş, tüm konularda G20 üyesi tüm gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin mutabakatı sağlanmıştır.

G 20 deneyiminin global devlet ve kurum yönetim literatürüne kazandırdığı en önemli katkı, bundan böyle uluslar arası organizasyonlarda kalıcı ve sürdürülebilir değişimin, G8 ve G20'nin mutabakatı ve katılımı olmadan gerçekleştirilemeyeceği çıkarımı³⁸⁴ olup, George Magnus tarafından da desteklenmektedir.³⁸⁵ Keza, G20'yi "dünyanın zirvedeki konuşan çarşı-talking

---

³⁸¹ http://www.g20.org/Documents/19990925_g7_statement_about_g20.pdf (11.03.2011)

³⁸² <http://www.g20.org/index.aspx> (11.03.2011)

³⁸³ http://www.g20.org/about_what_is_g20.aspx (11.03.2011)

³⁸⁴ Ashraf Ghani and Clare Lockhart, **Fixing Failed States-A Framework for rebuilding a Fractured World**, Oxford: Oxford Uni.Press, 2008, s.227

³⁸⁵ Magnus, s.17,18

shop” olarak niteleyen Magnus bu oluşumu, Gideon Rachman gibi,³⁸⁶ “yeni dünya düzeni”nin en önemli parçası olarak görmekte birlikte,³⁸⁷ çok geniş olan bu oluşumda ABD ve Çin’in diğer forum üyesi ülkeleri yönlendirmesini beklemektedir.³⁸⁸ 2008 global krizinin “finansal kriz” olarak başladığını, daha sonra sırasıyla “ekonomik kriz”, “işsizlik krizi”ne evrildiğini, eğer devam ederse son olarak “uluslar arası politik kriz”e dönüşebileceğini belirten Gideon Rachman G20’yi, eğer Başkan Obama’nın belirttiği global sorunlara çözüm bulunabileceyse, bunu sağlamanın bu oluşumun üyelerinden geçeceğini söyleyecek kadar önemsemektedir. Öte yandan Rachman’da, Magnus gibi, G20’yi, “meşruiyet” için çok küçük, ancak “etkin olmak” için de çok büyük bulmaktadır.³⁸⁹

Avrasya Grubunun Başkanı Ian Bremmer, G20’nin, özellikle uluslararası sorunlarda yeteri kadar fonksiyonel olamamasını, sandalye sayısının ve fikirlerin uygulanabilirliğinden çok, devletin ekonomideki yeri, uluslararası ticaret ve yatırımlar konusunda G7 ülkeleri liderlerinden farklı düşüncelerinden kaynaklandığını belirtmektedir.³⁹⁰ Rachman, G20 platformunun yeni estrümanlar yaratma işlevinde başarılı olamaması halinde, geride kalan tek alternatifin, G2 olarak adlandırdığı ABD-Çin işbirliğinden geçtiğini; her durumda ABD-Çin işbirliğini gerektiren durumlar (iki ülke arasındaki geniş hacimli ticaret, iki ülke ulusal paralarının karşılıklı çıkara dayalı yönetimi, iklim değişikliği gibi) bulunduğu gibi, nükleer silahların sınırlandırılması konusundaki yenilikler için de Rusya’nın dahil edilmesinin bir gereksinim olduğunu belirtmekte birlikte; ekonomik büyüklük ve askeri güç yönünden ABD ve Çin arasındaki büyük farklılık, G2 işbirliğinde Çin açısından zorluklar getireceğini söylemektedir.³⁹¹

Sonuç olarak, yeni dünya düzeninde G7’den evrilme şeklinde ortaya çıkan G20 forumuna çok iş düştüğünü; anılan forum ile, gelişmiş-gelişmekte olan; nüfus yoğunlu düşük-yüksek; askeri güç, ulusal ekonomi, doğal kaynaklar, demografik yapı, diplomasi anlayışı, yönetim tarzları yönlerinden farklı, öte yandan da dinamik ekonomik ve sosyal kaynakları bünyesinde barındıran ülkelerin ortaklaşa alacakları kararların “kabul edilirlilik ve uygulanırlık”katsayısının yüksek olacağını, bunun da hızlı ve etkin uygulama türevini getireceğini; buna ek olarak da, platformun öncü ve yönlendirici gücünün şimdilerde ABD-Çin-AB olacağını (Japonya’nın ABD tarafından temsil edildiğini düşünerek) ve bu gruba zaman içinde Çin dışındaki diğer BRIC ülkelerinin de dahil olabileceğini söyleyebiliriz.

7.1.5. YENİ İŞ MODELLERİNE DOĞRU

1970’lerin sonuna doğru, “demokratik kapitalizm”de daha çok rekabete, gücün tüketici ve yatırımcı lehine değiştiği “süper kapitalizm” e geçiş başlamış olan ABD sisteminde, önceki dönemde çok güçlenmiş olan büyük oligopollerin satış, kar ve istihdam parametrelerinde oynaklık başlamıştı. Teknolojik gelişmenin de yardımıyla, büyüklük (size) artık işe giriş için bir engel olmaktan çıkmış; daha

---

³⁸⁶ Rachman, s.171

³⁸⁷ Magnus, s.329,330

³⁸⁸ Magnus, s.337

³⁸⁹ Rachman, s.211-216

³⁹⁰ Ian Bremmer,” Q&A with Ian Bremmer on State Capitalism, author interview”, (Electronic Version)Foreign Affairs, April 28, 2009, <http://www.foreignaffairs.com/print/65076> (05.12.2010)

³⁹¹ Rachman, s.217,218

rekabetçi bir düzende çok sayıda satıcının faaliyet gösterdiği, tüketici ve yatırımcının daha güçlü oldu bir piyasa yapısı egemen olmuştur.³⁹² Teknoloji, globalizasyon ve kuralsızlaşmanın (deregulation) hakim olduğu yeni düzende “malियette tasarruf” en önemli rekabet aracı olduğundan, işgücü ve ücretler bu gelişmeden haklarını alıyorlardı.³⁹³ İki, üç on yıl içinde gerçekleşen bu değişimin temelinde; globalizasyon, yeni ürün süreçlerindeki yarış ve kuralsızlaşma/gevşek kurallar bulunmaktaydı.

Bu süreci hızlandıran diğer faktör de, taşıma (kontainer gibi) ve iletişim/haberleşme teknolojilerinde yaşanan hızlı değişim olmuştur. 2000 yılına kadar yaşanan bu gelişme sonucu, ürünler küçülüp, hafiflerken, taşıma maliyetlerinde de önemli tasarruflar yaratılmıştır. Bunu sonucu olarak, özellikle Amerikan şirketleri fabrikalarının bir kısmını yurt dışına (özellikle Asya ülkelerine) taşımış ve /veya gereksinim duydukları yarı mamulleri dış satıcılardan almaya başlamışlardır. Keza, söz konusu teknolojik gelişmeleri kullanarak, dünya ölçeğinde arz zincirleri (global supply chains) kurmuşlardır. Bu süreç içinde gözlenen bir diğer konu da, Amerikan şirketlerinin üçüncü ülkelerde ürettikleri ürünleri oralarda, üretim tesislerini ABD’ye taşımış olan yabancı şirketlerin de ürünlerini Amerika ve çevre ülkelerde satmalarıdır.³⁹⁴

1970 ortalarından sonra yaşanan tüm bu gelişmeler, Amerikan şirketlerinin önceki oligopolist üretim sistemi yerine, tüm dünyaya yayılmış ve ihtiyacı olan hizmet ve üretim faktörünü, onları en ucuz ve en iyi şekilde temin eden ülke ve firmalardan temin eden sisteme dönüşümü getirmiş, “büyük ölçek üretim” ekonomisi tam olarak terk edilmese bile, bunun düşük maliyetle üretilmesini sağlamıştır. Sonuçta, daha küçük şirketler, sahip oldukları teknoloji ile “ölçek ekonomisi”ni yakalamış (oligopolere gereksinim kalmadan); uygun ve özel (special and niche) üretime ulaşmışlardır.³⁹⁵

Önceden tüm “çıkar grupları”nın (şirket içi ve dışı) yararlarını gözetip, onları bir denge içinde buluşturmaya çalışan CEO’ların, bu yeni oluşum içinde dikkat ve yoğunluklarını “değer yaratmak”, yani şirket hisse değerini yükseltmek olduğu görülmektedir.³⁹⁶ Öte yandan, emek faktörü ile ilgili olarak da, ABD’de 1955 yılında yüzde 36 olan sendikalı çalışan oranının, 1977 ve 2005 yıllarında sırasıyla yüzde 24 ve 8’e düştüğünü, bu olgunun Almanya ve Japonya başta olmak üzere diğer gelişmiş ülkeler için de geçerli olduğunu gözlenmektedir.³⁹⁷ Bunun temelinde yatan en önemli etmen, oligopoller zamanında verilen yüksek ücretlerin, anılan yeni yapının rekabetçi ve tüketici-yatırımcı egemen özelliği içinde sürdürülememesidir.

Yeni dönemin iş ve şirket yapısındaki bir diğer realite de, çok uluslu büyük şirketlerin daha da yaygınlaşp, (100 büyük şirketin 51’i bu nitelikte olup, 49 ülkede faaliyet göstermektedir) etkinleştiğidir. Bu olgu da, anılan çok uluslu şirketlerin uluslararası ve faaliyet gösterdiği ülkenin ulusal politikalarında etkili olduğudur.³⁹⁸ Bu şirketlerin, daha önceki geleneksel çok uluslu firmalardan farklı

---

³⁹² Reich, s.50-53

³⁹³ Reich, s.56

³⁹⁴ Reich, s.60-62

³⁹⁵ Reich, s.64

³⁹⁶ Reich, s.75

³⁹⁷ Reich, s.80-83

³⁹⁸ Ian Bremmer, **The End of The Free Market**, New York: Portfolio, 2010, s.16,17

olduğunu belirten Ian Bremmer'e göre, yeni yapılanma ile bu tür şirketler artık hissedarlara değil, siyasi otoriteye karşı sorumlu konuma gelmişlerdir.³⁹⁹

İş dünyasında gözlenen devlet ağırlıklı sistemi kolaylaştıran en önemli katkı şüphesiz ki, dünya ham petrol rezervlerinin yaklaşık yüzde 75'ini elinde bulunduran Suudi Aramco, Rus Gazprom, Çinli CNPC, İranlı NIOC, Venezuelalı PDVSA, Brezilyalı Petrobras, Abu Dabi'den National Oil Compony, Kuveytli Kuweyt Petroleum Corporation ve Malezyalı Petronas şirketleri ile, keza az da olsa, dünya petrol ve doğal gazının yüzde 10'unu üreten ve rezervlerini yüzde 3'ünü elinde bulunduran çok uluslu petrol şirketlerinden gelmektedir. Devlet kontrolündeki 14 enerji kuruluşu, çok uluslu enerji şirketlerinin 20 katı daha çok petrol ve doğal gazı kontrol etmektedir)⁴⁰⁰

Çin'in, sonraki bölümünde ele alacağımız "devlet kapitalizmi" ağırlıklı sisteminin global ekonomi ile yoğun ilişkilerinin yarattığı cazibe ve ayrıca enerji, teknoloji (Batı ülkelerinin bugüne kadar yapmadığı şekilde) ve diğer konularda Venezüella, Peru, Sudan, Nijerya, İran, Burma, Laos, Tayland, Kamboçya, Orta Asya ülkeleri, Pakistan, Vietnam, Pasifik Rusya ülkelerindeki Çin yatırımlarının etkisi;⁴⁰¹ 2008 küresel krizin etkilerinin hafifletilmesi amacıyla G20 zirvelerinde alınan kararlar doğrultusunda bazı finans ve sanayi kuruluşlarının yaşatılması amacıyla şirket yapılarında kamu hisselerinin arttırılması; denetim yapısının giderek sıkılaştırılması sonucu, kapitalist ekonomide kamu ağırlıklı aktörlerin arttığı olgusu da bir diğer gözlemimizdir.

7.1.6. DEVLET KAPİTALİZMİNİN GÜÇ KAZANMASI

1970'lerden bu yana, özellikle gelişmiş ekonomiler ve onların periferilerinde hakim olan ekonomik faaliyetler ve onların düzenlenme biçimine "demokratik kapitalizm" veya "pazarın belirleyici olduğu kapitalizm (market-driven capitalism/free market capitalism) denildiğinden daha önce bahsedilmişti. Neo-Westphalian sistemin bir ürünü olan bu modelde devletler, kendi hudutları içindeki hükümlerlerini, BM ve insan hakları evrensel kurallarına göre olayları kontrol etmeleri şeklinde kullanmaları olarak tanımlanmaktadır kuramsal temelde.⁴⁰²

Ancak, 2000'li yılların başından itibaren, ABD ve AB gibi, Batılı gelişmiş ekonomiler dışında kalan ve çoğu G20 üyesi olan Çin, Rusya, Suudi Arabistan başta olmak üzere monarşik Körfez ülkelerinin başını çektiği, kamu serveti-yatırımı ve sahipliliğinin ana unsurları olduğu "devlet kapitalizmi-state capitalism"ın yaygınlaştığını; hükümetlerin petrol gibi bazı sektörlerde hakim durumda olduklarını (bu hakimiyet oranı, toplam ham petrol rezervlerinin yüzde 75'ini temsil etmektedir) ve bu devlet kontrolündeki veya özel imtiyazlı petrol şirketlerini kullanarak havacılık, gemicilik, enerji üretim tesisleri, silah üretimi, telekomünikasyon, metal, mineral, petro-kimya sektörlerine müdahale ettiklerini görmekteyiz.⁴⁰³ Batının "piyasa ve demokrasi özellikli liberal" kapitalizmine

---

³⁹⁹ Bremmer, s.20

⁴⁰⁰ Bremmer, s.56

⁴⁰¹ Kurlantzick, s.84,91

⁴⁰² Marisa Morrison&Sean R.Singer, "A Conversation Continued:A World Without The West", (Electronic Version)The National Interest, August 7, 2007,

<http://nationalinterest.org/print/commentary/a-conversation-continued-a-world-without-the-west-1734> (08.12.2010)

⁴⁰³ Bremmer, s.4-6

karşılık, genelde kaynak zengini ülkelerde görülen ve enerji gelirlerini, sosyal baskıyı azaltmak amacıyla kullanan (aksi halde çıkacak faturanın daha yüksek olacağını biliyorlar) “liberal olmayan kapitalizm” ile, “ihracat destekli-devlet yönlendirmeli kapitalizm”(Çin örneğinde olduğu gibi) şeklinde iki tür öne çıkmaktadır.⁴⁰⁴

Çin’in “devlet kapitalizmi”ni, Çin firmalarını yabancı rakiplerine karşı güçlendirmek; yeni iş sahaları yaratarak, istihdamı arttırmak ve ihracat güdümlü modelden, daha çok iç talebe dayalı bir büyümeyi gerçekleştirmek amacıyla kullanacağını; bu sistemin büyük ekonomilerden çok, küçük ve sağlıklı ekonomilerde (Singapur gibi) daha başarılı olacağını; keza, son zamanlarda artan “ekonomideki devlet müdahalesi”nin kalıcı bir gelişme değil, geçici olduğunu; ABD yaşananların da, önceden olduğu gibi, devletin bazı sektörle daha fazla fazla ilgilenmesinin bir yansıması olduğunu belirten Ian Bremmer’e göre Batı’da görülen “devlet ilgi/karışması”nın, hükümetlerin öz rollerindeki bir değişim veya serbest piyasanın yerini almak olmayıp, sadece, serbest piyasa ekonomisinin daha sağlıklı olması için yapılan bir restorasyon çalışması olduğunu vurgulamaktadır.⁴⁰⁵Devlet kapitalizmi⁴⁰⁶ ve “kaynak milliyetçiliği-resource nationalism”olarak nitelenebilecek olan günümüz gelişmesi, iki tür ekonomi temelli gelişmede kendini göstermektedir. Bunlardan biri; Asya, Rusya ve Ortadoğu yönetimlerinin ülke yabancı para rezervlerini ve tasarruflarını, deniz ötesi varlık alımında kullanmaları (bu konsept yeni bir olgu olmayıp; farklılık, bu konuya ilgi duyan ülke sayısındaki artıştır); diğeri ise, bu devlet fonlarının daha çok stratejik enerji varlıklarına yoğunlaşmalarıdır.⁴⁰⁷Son dönemde ABD, Avrupa ve geri kalan gelişmiş ülkelerin çoğunda görülen “devlet müdahalesi-state interventionism” dalgasının, son ekonomik krizin yarattığı sıkıntı ve sancuları hafifletmeye, resesyon tehlikesini azaltmaya yönelik olup, ekonomiyi yönetmek gibi bir iddia taşımadığını; gelişmekte olan ülkelerde ve özellikle otokratik rejimlerin hakim olduğu ülkelerde ise, serbest Pazar ekonomisi doktrinine reaksiyonu içeren “ağır bir devlet eli”nin hissedildiğini; bu gelişmenin de, uluslararası ilişkileri ve büyük ölçekli ekonomik güç ve etkinin merkezi otoriteye transfer olmasıyla global ekonomiyi etkilediği ve etkilemeye devam edeceğini söyleyebiliriz.⁴⁰⁸

Sürecin gelişimine baktığımızda da, SSCB’nin dağılması sonrasında Doğu Avrupa, Rusya ve BDT ülkelerinde, öncesinde 1970’li yılların ikinci yarısında Çin’deki piyasaya uyum çalışmalarıyla başlayıp, Brezilya, Hindistan, Güney Afrika, Endonezya ve Türkiye gibi ülkelerde de yeniden yapılanma süreci sonrası güçlenmeye başlayan, yapılan özelleştirmelerle hızı artan “serbest piyasa ekonomisine geçiş”in sonucunda, devletin ekonomideki payı küçülmüş, ticaret hacmi artmış, globalleşme sonucu tüketici tercihi ve arz zincirleri değişmiş olduğunu; teknoloji ve doğrudan sermaye akımlarındaki serbesti ve yeniklerin de bu akımı güçlendirmiş olduğunu görmekteyiz. Ancak özetlediğimiz bu

---

⁴⁰⁴ Halper, s.68-70

⁴⁰⁵ <http://www.foreignaffairs.com/print/65076> (05.12.2010)

⁴⁰⁶ Bremmer, s.43,52’de devlet kapitalizmi, devletin, politik kazanç için piyasaya hakim olduğu sistem olarak tarif edilmekte; devlet kapitalizminin piyasayı, ülke içi ve uluslararası platformlarda kendi siyasi ve ekonomik kaldıracını yükseltmek amacıyla kullanıldığı belirtilmektedir.

⁴⁰⁷ Gerard Lyons, “How State Capitalism Could Change The World”, (Electronic Versin)Financial Times, June 7,2007, <http://www.ft.com/cms/s/0/6eb8da08-1503-11dc-b48a-000b5df10621.html#axzz1IA0YM2gO> (05.01.2011)

⁴⁰⁸ Ian Bremmer, “State Capitalism Comes of Age”, Makale, **Foreign Affairs** May/June 2009,

sürecin yarattığı ve çalışmamızın önceki bölümlerinde ayrıntılı olarak ele aldığımız küresel dengesizlikler (bütçe ve cari açıklar, gelir dağılımındaki eşitsizlik, orta sınıfın zayıflaması, enerji savaşları, kuralsızlaşma, globalde ülkeler arasındaki ”nüfus-paylaşılan ekonomik değerler-uluslararası politik etkinlik”giderek artan eşitsizlik) ve özellikle finansal piyasaların kendi kendini düzeltme yetisinin olmaması ve söz konusu piyasaların iyi çalışmasının otomatiğe bağlanamaması⁴⁰⁹ sonucu 2008 yılında yaşanan ekonomik kriz sonucu, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ikisinde de trend, devlet müdahalesi ve/veya devlet kapitalizmi olarak değişmiştir.

ABD’de çeşitli form ve kamu kuruluşlar aracılığı ile yaratılan “devlet müdahalesi”nin (1980’lerin sonundan itibaren) ekonomik büyümenin sonunu getirdiğini, kararları iş sahipleri ve yatırımcılar yerine merkezi yönetimce alınmaya başlandığını ve bunun sonucunda da “daha az üretkenlik” ve daha düşük yaşam standardı” ortaya çıktığını belirten Thomas J.DiLorenzo’dan⁴¹⁰ farklı düşünüyoruz. Son dönemde ABD, Avrupa ve geri kalan gelişmiş ülkelerin çoğunda görülen “devlet müdahalesi-state interventionism” dalgasının, son ekonomik krizin yarattığı sıkıntı ve sancuları hafifletmeye, resesyon tehlikesini azaltmaya yönelik olup,⁴¹¹ ekonomiyi yönetmek gibi bir iddia taşımadığını; gelişmekte olan ülkelerde ve özellikle otokratik rejimlerin hakim olduğu ülkelerde ise, serbest Pazar ekonomisi doktrinine reaksiyonu içeren “ağır bir devlet eli”nin hissedildiğini; bu gelişmenin de, uluslararası ilişkileri ve büyük ölçekli ekonomik güç ve etkinin merkezi otoriteye transfer olmasıyla global ekonomiyi etkilediği ve etkilemeye devam edeceğini söyleyebiliriz.⁴¹²

2004-2008 yılları arasında BRIC ülkeleri orijinli 117 devlet şirketi veya kamu kontrollü şirket, Forbes Global 2000’in, dünyanın en büyük şirketleri listesinde yer almış; öte yandan da toplam 239 Japon, Alman, İngiliz ve ABD firması söz konusu dönemde listeden düşmüştür. 2008-09 döneminde şirketlerin başarısızlığı ve önceki bölümde bahsettiğimiz “kurtarma amacıyla kamu tarafından hisse alınması (government bailout)” hızlanan bir trend kazanmıştır.⁴¹³ Daha önceki bölümde bahsettiğimiz ve tümü de devletlerin sahip olduğu 14 firma dünya enerji piyasasını kontrol etmekte ve fiyatların belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu realitenin yarattığı “ fiyatları yüksek tutma-enerji zengini devletlerin servetlerinin artması-servet artışı ile birlikte anılan ülkelerin stratejik önemlerinin yükselmesi-sonuçta bu ülkelerin uluslararası arenadaki etkinliğinin yükselmesi-döngüsü sürmektedir.⁴¹⁴

Kriz sonrası Batı ülkelerindeki yeniden yapılandırma ve kurtarma faaliyetlerinde sermaye enjeksiyonları aşağıdaki grafikte (Şekil:44) görülmektedir.⁴¹⁵

---

⁴⁰⁹ Stiglitz, s.185

⁴¹⁰ Thomas J.DiLorenzo, How Capitalism Saved America, New York:Three Rivers Press, 2004, s.223-230

⁴¹¹ Cohen &DeLong, S.6,7, Bu gelişmeyi, büyük ve kanayan şirketleri ve çalışanların işlerinkurtarmaya yönelik-paslanmış estrümanlarla müdahaleyi imgeleyen- “limon sosyalizmi” olarak nitelemektedir.

⁴¹² Bremmer, agm.

⁴¹³ Bremmer, s.20,21

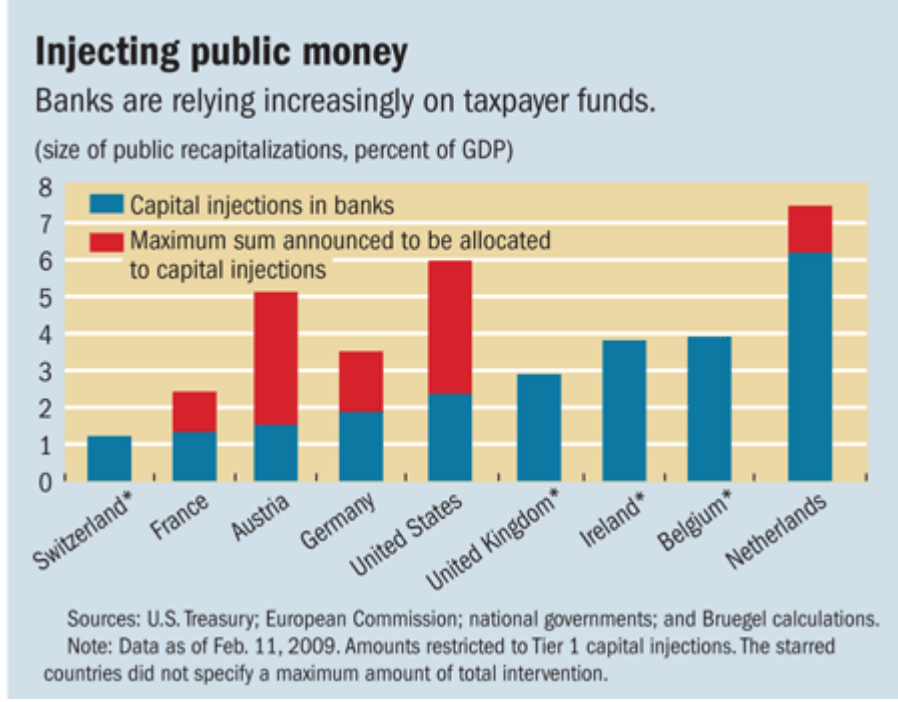
⁴¹⁴ Bremmer, s.65

⁴¹⁵ Jean Pisani-Ferry&Indhira Santos, “Reshaping The Global Economy”,(Electronic Version)

Finance&Development Magazine, March 2009, Volume 46,

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2009/03/pisani.htm> (28.01.2011)

Şekil : 44 ÜLKELERE GÖRE KAMU KAYNAĞI KATKISI

Bu değişimin finansal krizi derinleştirdiği gibi, global durgunluğu da arttırdığını söyleyen Ian Bremmer, bu sonucun, ABD'nin gücünün azalması veya gelişmekte olan ülkelerin etkisinin artmasından ileri gelmediğini vurgulamaktadır. Ona göre, eğer ülkeler serbest piyasa ekonomisini kucaklamaya devam etselerdi, ABD'in global piyasada düşen payının diğer ülkelere telafi edilmesi (ofset) olasılığı çok kuvvetliydi.⁴¹⁶ Öte yandan Joseph E. Stiglitz, zaten gelişmiş ekonomilerde mevcut olan sağlık, enerji, çevre (özellikle küresel ısınma), eğitim, nüfusun yaşlanması, sanayi üretimindeki düşüş, fonksiyonel olmaktan uzak finansal piyasalar, global dengesizlik, ABD'nin büyük rakamlara ulaşmış nakit ve bütçe açıkları nedeniyle uzun süren krizi, mevcut kaynakları yanlış kullanan yönetimlerin de derinleştirdiğini;⁴¹⁷ özellikle ABD'nin, 2000 yılında yüzde 35, 2009 yılında yüzde 60 olan anılan oranın 2019 borç/GSYİH oranının 2019 yılında yüzde 70'e yükselmesinin beklendiğini; bu gelişmelerin de, hükümetin merkez rolünü kuvvetlendireceğini; bundan sonra yapılacak olanın da, piyasa ve devletin rolünün daha iyi balans edilmesi ile, sosyal yapının yeniden inşa edilmesine bağlı olduğunu savunmaktadır.⁴¹⁸

⁴¹⁶ Bremmer, agm, <http://www.foreignaffairs.com/articles/64948/ian-bremmer/state-capitalism-comes-of-age>

⁴¹⁷ Stiglitz, s.58-76'da, "flawed response" olarak isimlendirdiği bu durumu ayrıntılı olarak irdelemektedir.

⁴¹⁸ Stiglitz, s.184,185

Anılan ülkeler bu yatırımlarını genellikle, global yatırım tutarının yaklaşık sekizde birini temsil eden “bağımsız varlık fonları-sovereign wealth funds”(SWF)⁴¹⁹ aracılığı ile gerçekleştirmektedir. Kaynağını cari fazla veren ve birikimleri gerekli rezervin üstüne çıkan ülkelere alan ulusal fonlar, son 10–15 yılda toplam değerini aşırı bir şekilde artmasıyla birlikte en önemli bir yatırım stratejisi haline gelmiştir. Yüksek petrol fiyatları ve finansal küreselleşme ile, küresel finansal sistemdeki ülkeler arası dengesizliğin bir türevi⁴²⁰ olan bu süreçte, artışın en önemli iki merkezi petrol zengini Körfez ülkeleri ile ihracat patlaması sonucu cari fazla veren Asya ülkeleri olmuştur. 1990’ların başında 500 milyar dolar seviyesindeki Ulusal Fonlar’ın bugün 5 trilyon dolar civarında olduğu ve IMF’ye göre 2012 yılında 12 trilyon Amerikan Doları’na⁴²¹ ulaşacağı, Stephen Jen’e göre de resmi rezervleri aşacağı⁴²² tahmin edilmektedir.⁴²³

Anılan fonları “şeffaf olup olmadıklarına” göre kategorilendiren bir diğer makalede, bunlardan hakim pozisyon almak isteyenlerle, stratejik olarak önemli iş kollarının sahipliğinde olanlar için kuşku duyulabileceği belirtmekte; piyasada devletin, Batılı ülkelere göre daha fazla rol üstlenmesini isteyen ve entegrasyon arzusunda olan ülkelerin ortaya çıkışının üzerinde durulması önerilmektedir.⁴²⁴

2008 Nisan itibariyle sayıları 53’ü bulan, 37 farklı ülkenin kontrolünde olan “ulusal varlık fonları”nın başlıcaları aşağıdaki 33 nolu tabloda gösterilmiştir.⁴²⁵

---

⁴¹⁹ Türkçede henüz tam kabul görmüş bir çevirisi olmayan ve çeşitli kaynaklarda Bağımsız Varlık Fonları, Ulusal Varlık Fonları, Ulusal Yatırım Fonları, Ülke Yatırım Fonları, Devlet Refah Fonları veya kısaca Ulusal Fonlar diye adlandırılan “Sovereign Wealth Funds” aslında ülkelerin resmi rezervleri dışındaki birikimlerini anlatmaktadır .<http://www.tusiad.org/bilgi-merkezi/sunumlar/bagimsiz-varlik-fonlari-sovereign-wealth-funds-raporu/> (28.03.2011)

⁴²⁰ Sevinç Akbudak, “Ulusal Varlık Fonları Gelişmeler ve Düzenleme Çalışmaları”, (Electronic Version)SPK Araştırma Raporu, 16.05.2008,

<http://www.spk.gov.tr/yayin.aspx?type=yay03&submenuheader=-1> (29.03.2011)

⁴²¹ Sovereign Wealth Funds, A Work Agenda of IMF, February 29, 2008,

<http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2008/022908.pdf> (29.03.2011)

⁴²² Stephen Jen, “Sovereign Wealth Funds-What Are They and what is happening?”, (Electronic Version)World Economics,Oct-Dec.2007, http://relooney.fatcow.com/0_New_2857.pdf (28.03.2011)

⁴²³ Sovereign Wealth Funds, TUSİAD International Strategic Focus Report No.1,17 April 2008, http://www.tusiad.org/_rsc/shared/file/TUSIADInternationalStrategicFocusReportNo1SovereignWealthFunds.pdf (28.03.2011) ve Sevinç Akbudak, agm,

⁴²⁴ Martin Wolf, “The Brave New World of State Capitalism”, (Electronic Version)The Financial Express, October 17,2007, http://www.thefinancialexpress-d.com/print_view.php?news_id=14575 (05.12.2010)

⁴²⁵ Akbudak, agm,

Tablo : 33

ULUSAL VARLIK FONLARI

ÜLKE	FON ADI-KURULUŞ YILI	TAHMINİ FON TUTARI (MİLYAR USD)		FON KAYNAĞI
		TOPLAM	YURTDIŞI	
1. BAE	1. Abu Dhabi Investment Authority and Council-1976 2. International Petroleum Investment Company-1984 3. Mubadala Development Company-2002 4. Istithmar World-2003 5. Dubai International Capital-2004 6. Dubai IFC Investments-2006 7. Investment Corporation of Dubai-2006	817	762	Petrol
2. Norveç	8. Government Pension Fund-1990	375	375	Petrol
3. Singapur	9. Temasek Holding-1974 10. Government Investment Corporation-1981	375	333	Döviz rezervleri, sosyal güvenlik primleri, cari işlemler fazlası
4. Hollanda	11. Stichting Pensioenfonds ABP-1922	316	280	Sosyal güvenlik primleri
5. Suudi Arabistan	12. Saudi Arabian Monetary Agency-1952	270	270	Petrol
6. Japonya	13. Government Pension Investment Fund-1961	1,274	241	Sosyal güvenlik primleri
7. Kuveyt	14. Kuwait Investment Authority-1953	213	171	Petrol
8. Rusya	15. National Welfare Fund-2008 16. Reserve Fund-2008	160	160	Petrol
9. Çin	17. National Social Security Fund-2000 18. Foreign Exchange Investment Corporation-2007 19. Shanghai Financial Holdings-2007	272	135	Döviz rezervleri, cari işlemler fazlası
10. Kanada	20. Caisse de depot et placement du Quebec-1965 21. Canada Pension Plan-1966 22. Alberta Heritage Savings Trust Fund-1976	295	128	Sosyal güvenlik primleri, petrol
11. Hong Kong	23. Exchange Fund Investment Portfolio-1993	139	121	Döviz rezervleri, cari işlemler fazlası

12. ABD	24. California Public Employees' Retirement System-1932 25. Severance Tax Permanent Fund (New Mexico)-1973 26. Permanent Mineral Trust Fund (Wyoming)-1974 27. Alaska Permanent Fund-1976	283	88	Sosyal güvenlik primleri, petrol
13. Katar	28. Qatar Investment Authority-2005	60	60	Petrol
14. Libya	29. Libyan Investment Authority-2006	50	50	Petrol
15. Cezayir	30. Revenue Regulation Fund-2000	47	47	Petrol
16. Avustralya	31. Future Fund-2006	53	41	Sosyal güvenlik primleri
17. Brunei	32. Brunei Investment Agency-1983	35	35	Petrol
18. Güney Kore	33. Kore Investment Corporation-2005	30	30	Döviz rezervleri
19. Kazakistan	34. Kazakhstan National Fund-2000	23	23	Petrol
20. Venezüella	35. Macroeconomic Stabilization Fund-1998 36. National Development Fund-2005	22	22	Petrol
21. Nijerya	37. Excess Crude Account-2003	17	17	Petrol
22. Fransa	38. Fonds de reserve pour les retraites-2001	50	17	Cari işlemler fazlası
23. Şili	39. Economic and Social Stabilization Fund-2006	15	15	Bakır
24. Umman	40. State General Reserve Fund-1980	13	13	Petrol
25. İrlanda	41. National Pensions Reserve Fund-2001	31	11	Cari işlemler fazlası
26. İran	42. Oil Stabilization Fund-2000	10	10	Petrol
27. Yeni Zelanda	43. Superannuation Fund-2001	10	8	Cari işlemler fazlası
28. Botswana	44. Pula Fund-1993	7	7	Elmas
29. Meksika	45. Oil Income Stabilization Fund-2000	5	5	Petrol
30. Azerbaycan	46. State Oil Fund of Republic of Azerbaijan-1999	2	2	Petrol
31. Timor-Leste	47. Petroleum Fund of Timor-Leste-2005	2	2	Petrol
32. Trinidad-Tobago	48. Heritage and Stabilization Fund-2007	2	2	Petrol
33. Malezya	49. Khazanah Nasional-1993	18	2	Cari işlemler fazlası
34. Kiribati	50. Revenue Equalization Reserve Fund-1956	1	1	Fosfat
35. Gabon	51. Fund of Future Generations-1998	0.4	0.4	Petrol

36. Sudan	52. Oil Revenue Stabilization Account-2002	0.1	0.1	Petrol
37. Sao Tome-Principe	53. National Oil Account-2004	0.02	0.02	Petrol
TOPLAM		5,294	3,483	

KAYNAKLAR: TRUMAN, Edwin M., A Blueprint for Sovereign Wealth Fund Best Practices, Peterson Institute for International Economics, Policy Brief, Number PB08-3, April 2008, www.petersoninstitute.org

Kaynak : spk.gov.tr

Sevinç Akbudak'ın yukarıda anılan çalışmasında, küresel finans piyasalarında sermaye dolaşımına engel olup, etkinlikten uzaklaştıran "korumacı" niteliğini

vurgulamakta; Ian Bremmer ise, bu sürecin ulaştırdığı “devlet kapitalizmi” veya, Bremmer tarafından yapılan başka bir tanımlamaya “bürokrasi motoruyla çalıştırılan kapitalizm-bureaucratically engineered capitalism”ın”, devleti “hakim ekonomi oyuncusu” yaptığını ve bu gücün de politik kazanımlarda kullanılma gibi bir haksızlığa yol açtığını belirtmektedir.⁴²⁶ Ancak yukarıda belirtilenlerin yanında, ister petro-dolar, isterse ihracata dönük yapının sonucu olsun, elde edilen cari fazlanın yarattığı aşırı döviz varlığının, tüketim baskısı nedeniyle enflasyona yol açmaması ve ulusal para birimini zayıflatmaması için “ulusal yatırım fonlarına” yatırım yapıldığı gerçeği de gözlerden uzak tutulmamalıdır⁴²⁷

Öte yandan, bu gelişme sonunda, piyasanın veya global ticari şirketlerin bu devlet rekabetiyle, stratejik şirket hisse alımlarıyla nasıl başa çıkacakları; deniz aşırı ülkelerdeki fikri mülkiyet haklarından (intellectual property rights) yararlanan Çin’in, aynı hakları kendi ülgesinde güvence altına almaması, özellikle ABD’de sorgulanır olmaya başlamıştır.⁴²⁸ Bu gelişmelerin sonunda, özellikle piyasa ekonomisinin daha etkin olduğu Batı ülkelerinde “korumacılık” eğilimlerinin de güç kazandığı; bu cephedeki (serbest piyasa) ülkelerin ABD’den öncülük beklentilerinin arttığı görülmektedir.⁴²⁹ Bu arada, Rusya, Çin gibi bazı gelişmekte olan ülke yöneticilerinin, kendi devamlılıklarının güvencesi olarak bazı değerli ulusal aktifleri ellerinde tutmak ve bu kaldıraç yüksek tutmak için çalışma gösterdiklerini de söylemek gerekir.⁴³⁰ Bremmer’in “politika ve ekonomini kesişmesi”(intersection of politic and economics) olarak nitelediği bu yaşananlara, yukarıdaki iki örnek dışında Hindistan, Brezilya, Türkiye ve Meksika’ya örnek olarak vermekte; ABD, İngiltere ve Japonya’da da, 2008 krizinden sonra “serbest piyasa kapitalizmi”nin uzun dönem sürdürülebilirliği hakkında tereddütler uyandığını belirtmekte,⁴³¹ buna ek olarak da, 2008 krizi sonrası en büyük darbeyi, piyasa sisteminin kalesi sayılan gelişmiş ülkelerin alması, buna karşılık Çin, global ticarete daha az entegre olmuş Hindistan, Mısır ile, toksik banka varlıklarına bulaşmamış diğer bazı gelişmekte olan ülkelerin daha az etkilenmelerinin de, serbest piyasa ekonomisi kuramının ve gerçeğinin altını oyan bir diğer faktör olduğu vurgulanmaktadır.⁴³²

2004-2008 yılları arasında BRIC ülkeleri orijinli 117 devlet şirketi veya kamu kontrollü şirket, Forbes Global 2000’in, dünyanın en büyük şirketleri listesinde yer almış; öte yandan da toplam 239 Japon, Alman, İngiliz ve ABD firması söz konusu dönemde listeden düşmüştür. 2008-09 döneminde şirketlerin başarısızlığı ve önceki bölümde bahsettiğimiz “kurtarma amacıyla kamu tarafından hisse alınması (government bailout)” hızlanan bir trend kazanmıştır.⁴³³

Diğer yandan, tümü de devletlerin sahip olduğu 14 firma dünya enerji piyasasını kontrol etmekte ve fiyatların belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu realitenin yarattığı “ fiyatları yüksek tutma-enerji zengini devletlerin servetlerinin artması-servet artışı ile birlikte anılan ülkelerin stratejik

---

⁴²⁶ Bremmer, s.5

⁴²⁷ Bremmer, s.72

⁴²⁸ Lyons, agm

⁴²⁹ Robert D. Atkinson, “The Rise of The New Mercantilism”, (Electronic Version) The Globalist, May 30, 2008, <http://www.theglobalist.com/printStoryId.aspx?StoryId=7027> (06.01.2011)

⁴³⁰ Bu konuda Rusya’da yaşananlarla ilgili olarak, S.P. Peregudov, “Business and Bureaucracy in Russia,” **Russian Politics and Law**, vol.47, no.4 July-August 2009

⁴³¹ Bremmer, s.22

⁴³² Bremmer, s.83,166

⁴³³ Bremmer, s.20,21

önemlerinin yükselmesi-sonuçta bu ülkelerin uluslararası arenadaki etkinliğinin yükselmesi-döngüsü sürmektedir.⁴³⁴ Öte yandan, piyasanın veya global ticari şirketlerin bu devlet rekabetiyle, stratejik şirket hisse alımlarıyla nasıl başa çıkacakları; deniz aşırı ülkelerdeki fikri mülkiyet haklarından (intellectual property rights) yararlanan Çin'in, aynı hakları kendi ülgesinde güvence altına almaması, özellikle ABD'de sorgulanır olmaya başlamıştır.⁴³⁵ Bu gelişmelerin sonunda, özellikle piyasa ekonomisinin daha etkin olduğu Batı ülkelerinde "korumacılık" eğilimlerinin de güç kazandığı; bu cephedeki (serbest piyasa) ülkelerin ABD'den öncülük beklentilerinin arttığı görülmektedir.⁴³⁶ Bu arada, Rusya, Çin gibi bazı gelişmekte olan ülke yöneticilerinin, kendi devamlılıklarının güvencesi olarak bazı değerli ulusal aktifleri ellerinde tutmak ve bu kaldıracı yüksek tutmak için çalışma gösterdiklerini de söylemek gerekir.⁴³⁷ Bremmer'in "politika ve ekonomini kesişmesi" (intersection of politic and economics) olarak nitelediği bu yaşananlara, yukarıdaki iki örnek dışında Hindistan, Brezilya, Türkiye ve Meksika'yı örnek olarak vermekte; ABD, İngiltere ve Japonya'da da, 2008 krizinden sonra "serbest piyasa kapitalizmi"nin uzun dönem sürdürülebilirliği hakkında tereddütler uyandığını belirtmekte,⁴³⁸ buna ek olarak da, 2008 krizi sonrası en büyük darbeyi, piyasa sisteminin kalesi sayılan gelişmiş ülkelerin alması, buna karşılık Çin, global ticarete daha az entegre olmuş Hindistan, Mısır ile, toksik banka varlıklarına bulaşmamış diğer bazı gelişmekte olan ülkelerin daha az etkilenmelerinin de, serbest piyasa ekonomisi kuramının ve gerçeğinin altını oyan bir diğer faktör olduğu vurgulanmaktadır.⁴³⁹

2007-09 arasında yaşananların, serbest piyasa tutuculuğunu geriye götüreceği; yaşanan krizin ehliyetli politik liderlik ve aktif hükümet gerekliliğinin artık oy verenlerce anlaşılmış olduğu; bireylerin politikacı ve bazı kurumlara güveninin, banka sistemine olan nefreti ölçüsünde sarsıldığını belirten çalışmada⁴⁴⁰ ayrıca; 4,0 olarak nitelenen günümüz kapitalizmde hükümet ve piyasa arasında yeni ve karmaşık bir ilişki yumağı olacağı, dünyanın artık körü körüne piyasa çözümü odaklı olmayacağı, bireyin uluslararası kurumlara yetki devrinden öte, demokratik yolla seçilecek yönetici ve saygın düzenleyicilerin daha güçlendirilmesini isteyeceği öngörülerini bulunmaktadır.⁴⁴¹ Tümüyle pazara dayalı kapitalizm (free-market capitalism) ve gevşek kurallı (deregulation) dönemin sonuna gelindiği konusundaki katıldığımız bir diğer görüşü de belirtirken;⁴⁴² son olarak, yukarıda açıklamaya çalıştığımız nedenlerin yanında, giderek devlet yönetiminde daha çok hakim olan "yumuşak güç-soft power" yaklaşımının bir yan ürünü olarak ortaya çıkan ve zaman içinde gelişmiş ülkeleri daha da çok etkileyecek olan ve yakın bir zamanda ortadan kalkması ufukta görülmeyen⁴⁴³ "devlet kapitalizmi" yönlü bu değişimin sürdürülebilirliği, globalleşmenin

---

⁴³⁴ Bremmer, s.65

⁴³⁵ Lyons, agm

⁴³⁶ Robert D. Atkinson, "The Rise of The New Mercantilism", (Electronic Version) The Globalist, May 30, 2008, <http://www.theglobalist.com/printStoryId.aspx?StoryId=7027> (06.01.2011)

⁴³⁷ Peregudov, agm

⁴³⁸ Bremmer, s.22

⁴³⁹ Bremmer, s.83,166

⁴⁴⁰ Kaletsky, s.269,270

⁴⁴¹ Kalatsky, s.331-334

⁴⁴² Roger C. Altman, "Globalization in Retreat", (Electronic Version) Foreign Affairs, Jul/Aug. 2009, Vol. 88, issue. 4, s. 2-7

⁴⁴³ Beremmer, agm,

yarattığı orta sınıfa sürdürülebilir refah sunulması ve “yozlaşma”dan uzak durmasına, alternatif yeni doktrinler üretilmesine bağlı olacağını söyleyebiliriz.

7.1.7. KOLLEKTİF GÜCÜN ÖNEMİ

Yeni dönemin öne çıkan özellik ve değişimlerinden biri de, güvenliğin bundan böyle güç kullanarak veya askeri müdahalelerle değil; “fonksiyonel devlet-functioning state” yaratarak ve bu yolla siyasilerin ve yardımların, hak ve özgürlükler ağı içinde yurttaşlar, onların yöneticileri ve uluslararası oyuncular tarafından sıkılaştırılması ile sağlanacağıdır. Aslında yıllardır mevcut olmasına karşın 21nci yüzyılda sıkılaştıran “ağ yumakları-networks”, “karşılıklı bağımlılık ağları- webs of mutual dependence”na dönüşmekte ve piyasa, devletler ve yurttaşlar arasındaki ilişkiler kökünden değişmektedir.⁴⁴⁴

Ghani ve Lockhart’a göre, büyük depresyondan sonra dünyanın yarısı, 1978’den itibaren Çin ve 1990’dan sonra da Hindistan piyasa, devlet ve yurttaşlar arasında kurduğu ahenkli denge ile, demokratik, başarılı ve göreceli olarak güvenlik içinde yaşamayı başarmışlardır. Yine aynı çalışmada, 21nci yüzyılın gereksinimlerine uygun “meşru devletler-legitimate states”in yaratılmasının, düzensizlik, fakirlik ve dışlanma sorunlarının çözümünde anahtar rolü oynayacağını; dünkü gibi olmayan ve artık geleneksel organizasyon sınırlarıyla tanımlanmayan ve yurttaşların devamlı gözetimi altında görev yapan günümüz hiyerarşisinin, kurumlar, iş dünyası ve ülkeler arasında iş birliği ve eşgüdümün hızı ile baş etmek durumunda olduğunu; politika, ekonomi, ve yurttaşlar arasında “görünmez ara yüzü-smooth interface” konumunda olan günümüz “fonksiyonel devleti”nin “esnek-flexible”, dinamik ve sınırlar arası işbirliği ve eşgüdümü sağlama özelliklerini taşıdığını; devletlerin artık, tahmin edilebilir kural yapıcılıkları ile, piyasa ve yurttaşlar için bir denge/durağanlık kaynağı olduğunu belirtmektedir.⁴⁴⁵

Öte yandan, efektif ve dinamik uluslararası organizasyonlara büyük ihtiyaç olmadığını, bunun için geniş birçok uluslu katılım ve oybirliği gerektiğini, yine bu tür organizasyonların uzun dönemli hedefler edinmelerini önerdikten sonra; enformasyon, bilgi ve para akışındaki kilitlenmeyi açacak olan “fonksiyonel piyasa”nın, sürdürülebilir başarının motoru olacağını; yeni estrümanlar ve kurumsal sosyal sorumluluğun ötesindeki sosyal sorumluluk sözleşmeleriyle, özel sektörün “denge”nin merkezi olacağını söyledikten sonra; sürekli “karşılıklı etkilenişim-interaction”, izleme ve “geri besleme-feedback” gerektiren yurttaş güvenini kazanma olgusunun, bundan böyle, sadece içgüsel hareket edemeyecek olan liderlerce dikkate alınması gerektiğini de vurgulamaktadır Ghani ve Lockhart.⁴⁴⁶

7.2. YENİ DÜNYA DÜZENİ İÇİNDE ÇİN ve ABD’NİN KONUMU

Bretton Woods sisteminin geçerli olduğu 1960’lı yıllardaki uluslararası sistemde ABD “merkez”, Avrupa ve Japonya “uydu/periferi (periphert)” konumunda, gelişmekte olan ülkeler ise henüz sisteme entegre olmamışlardı. Soğuk Savaş sonrasında ise, globalleşmenin yayılması ve derinleşmesiyle birlikte, merkez aynı kalmakla birlikte, periferiler değişmişti: Asya’nın gelişmekte olan ülkeleri

⁴⁴⁴ Ghani and Lockhart, s. 221

⁴⁴⁵ Ghani and Lockhart, s.222-224

⁴⁴⁶ Ghani and Lockhart, s.225-231

“periferi”, mevcut ve olanaklarının üstünde yaşayan ABD yine “merkez” konumundaydı. Bu gelişme sonunda, periferi olmak için gerekli olanakları yetersiz olan ve olanaklarının ötesinde yaşaması için gerekli olan “rezerv para ülkesi”olma iktidarından yoksun Avrupa ülkelerinin oluşturduğu bir “üçüncü blok” doğmuştur.⁴⁴⁷

Çin ve Rusya arasındaki 26 Mart 2007 tarihli Deklerasyon’da “global çok kutuplu düzen” olarak adlandırılan “yeni dünya düzeni”, önceden olduğu gibi Amerikan hegemonisi tarafından belirlenmeyip, “uluslararası ilişkilerin demokratikleşmesi” merkezli olacaktır.⁴⁴⁸Tarihçi Niall Ferguson’un popüler deyimini “Chimerica” ile, yeni düzendeki değişimin ABD’nin “monopol”ünden, ABD ve Çin’in “düopol”üne doğru olacağı genelde kabul görmüş bir öngörü olup, literatürde bu ilişkinin farklılık dereceleri görülmektedir.

Çin ekonomisinin yaklaşık ABD ekonomisinin yarısı kadar olduğu ve yaklaşık otuz yıl sonra Amerikan ekonomisini geçeceği gerçeğinin yanında,⁴⁴⁹ her ne kadar sermaye, iş gücü ve teknoloji tekelinde kalite ve hacimsel olarak aşınma yaşasa da, ABD’nin tamamen kaybeden taraf olmayacağı; 2027 yılında ABD ortalama yurttaşının refahını yakalayabileceği tahmin edilen Çin’in kazanan, ABD’nin kaybeden taraf olacağı “sıfır toplamlı oyun-zero sum game” yerine; “Pareto Düzeltme Teorisi- The Pareto Improvement Theory”uyarınca, “süreç kimseye kaybettirmeyecek, sadece bir tarafa yardım edecek” hipotezinden hareketle, Çin ve belki ABD küçülmeden büyüyeceği, beki de ikisi birlikte büyüyecekleri de⁴⁵⁰kuvvetli bir olasılık olarak durmaktadır.

Amerikan tarafı, Çin’in, özellikle ulusal parasının değerini düşük tutarak Çin malı maliyetini düşürmeleri ve Amerikan malının dünya piyasalarında daha pahalı hale getirmelerinden rahatsızlık duymakla birlikte; Çin’in son” mali teşvik programı-fiscal stimulus program” yoluyla ve sonucunda canlandırılan iç büyüme vasıtasıyla “global resesyon” ile mücadele etmesi nedeniyle, düşman olarak görülmesi için zamanın uygun olmadığını farkındadır.⁴⁵¹

Çin başta olmak üzere gelişmekte olan Asya ülkelerinin Amerikan Doları cinsi rezerv tutma ve arttırma konusundaki istekleri sürdüğü sürece, Amerikan ekonomisinin “cari açık”a dayalı yapısının süreceği ve Amerikan Dolarının daha fazla değer yitirmesine gerek kalmayacağı; rezervleri için yatırım limanı arayan ve Amerikan Doları cinsi estrümanları yeğleyen Asya ülkelerinin bu istemlerini karşılamak için ABD’nin borçlanma kağıdı pompalamayı sürdüreceği⁴⁵² görüşüne kısmen katılmaktayız. Çünkü mevcut yapının sonsuza

---

⁴⁴⁷ Eichengreen, s.1

⁴⁴⁸ 6 Nisan 2007 tarihli Rusya-Çin İkili Deklarasyonu, <http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt/2649/t309361.htm> (02.01.2011); Bu görüşü paylaşan bir diğer kaynak da, Zheng Bijian, “China’s “Peaceful Rise to Great-Power Status”, (Electronic Version)Foreign Affairs (USA), September/October 2005, <http://www.irchina.org/en/news/view.asp?id=397> (20.12.2010)

⁴⁴⁹ Haass, agm.

⁴⁵⁰ Moyo, s.132,133

⁴⁵¹ Helene Cooper, Michael Wines and David E.Sanger,” China’s Role as Lender Alters Obama’s Visit”, (Electronic Version)The New York Times, Nov.15, 2009, <http://www.nytimes.com/2009/11/15/world/asia/15china.html> (09.12.2010)

⁴⁵² Eichengreen, s.2,5

kadar bu haliyle devamı olanaklı olmadığı gibi,⁴⁵³ daha sonra da belirteceğimiz gibi, Amerikan Dolarının değerinde yukarı doğru bir düzeltme, Çin'in bazı çevre ülkeleri ile Renminbi cinsinden ticaret yapmasına⁴⁵⁴ yol açabilecektir. Barry Eichengreen'in tarif ettiği gibi⁴⁵⁵, Amerikan Dolarının rezerv para olması nedeniyle, ABD'nin olanaklarının ötesinde, yabancı mal tüketimi, yabancı şirket alımı, yabancı ülkelerde askeri maceralar ile yaşayıp, tüketim pazarı olma ekonomik konumuyla mevcut düzeni uzun süre devam ettirmesi olanaklı görülmemektedir. Zaten, dünya rezervlerinin yapısında aşağıdaki 47 nolu şekilde özetlenen gelişim de bu öngörüğü desteklemektedir. İçinde bulunduğumuz zaman diliminde Tunus, Mısır, Libya'da yaşanan, devamında da Suriye ve İran gibi gibi ülkelerde yaşanacağını tahmin ettiğimiz “dış müdahale” temelli yaşananların gerisinde, ABD'nin “dünya ekonomisinin pazar temeli olma” görevini azaltmanın yattığını düşünmekteyiz. Çin rezervlerinin şimdilerde kullanıldığı Afrika'ya ilave olarak, bu ülkelerin de Çin dış yatırım alanlarına gireceği ve bu gelişmenin de ABD-Çin bağımlılığında rahatlama yaratacağı olası görünmektedir.

Tablo : 34 YABANCI PARA REZERVLERİNİN YAPISI

Currency composition of foreign exchange reserves (percentage)				
Regime	1973	1987	1995	2004
U.S. dollar	84.5	66.0	56.4	65.9
Euro	—	—	—	24.9
Sterling	5.9	2.2	2.1	3.3
German mark	6.7	13.4	15.8	—
French franc	1.2	0.8	2.4	—
Swiss franc	1.4	1.5	0.3	0.2
Yen	—	7.0	6.8	3.9
ECU	—	5.7	8.5	—
Other	—	3.4	4.8	1.8

Source: IMF, *Annual Report* (various years).

Kaynak : Barry Eichengreen, *Global Imbalances and The Lessons of Bretton Woods*, s.135

Yirmibirinci Yüzyılın likit ve düşük faiz oranlı, gevşek kurallı mali sistemi (bunun yakın bir gelecekte değişeceğini düşünüyoruz) içinde ihracat güdümlü

⁴⁵³ Dünyanın en zengin ülkesi olan ABD'nin, daha fakir ülkelere günlük 2 milyar USD borçlanmasının sürdürülebilir olmadığını söylemektedir Joseph E. Stiglitz, **Making Globalization Work**, New York: Norton&Company, 2007, s.245

⁴⁵⁴ Eichengreen, s.143-145

⁴⁵⁵ Eichengreen, s.10,11

model uygulamaya çalışan Çin ve diğer gelişen Asya ülkelerinde, hizmet (software, back office hizmetleri, finansman aracılığı) ve gayrimenkul sektöründe de başlamış olan canlanmanın süreceği⁴⁵⁶ ve bu gelişmenin bir tür hedging etkisi göreceğini söyleyebiliriz. Bunun devamında, eğitim ve konfor yatırımı ve harcamalarının artması, kurlardaki devlet müdahalesinin azalması ve daha kurumsal bir yapıya doğru geçiş beklenebilir. Öte yandan, Çin'in mevcut uluslararası sisteme etkin olarak katılıp katılmayacağı bağlamında, G.John Ikenberry tarafından savunulan, “bunun Çin'in, ABD tarafından kuralları belirlenmiş olan mevcut sisteme katılma konusundaki Çin'in istekli olup olmamasına bağlı olduğu savına katılmakla birlikte;⁴⁵⁷ bunun, kendi mevcut ve demokratik ve ekonomik yönden de liberal olma yönünde mevcut eksiklikleriyle kucaklayacak bir uluslararası sistem ile olanaklı olduğu görüşündeyiz. Aksi halde, mevcut sistemde, istediği yöndeki değişiklikleri gerçekleştirmek amacıyla mevcut gücünün verdiği olanakları sonuna kadar kullanacağını düşünmekteyiz.

Bir önceki paragrafta belirtildiği gibi, Amerikan Dolarının daha fazla değer kaybetmesi, daha önce de değindiğimiz “global ödeme dengesizliği” üzerinde düzeltici etki yapacaktır. Şöyle ki, iç talebi kontrol altına almak isteyen FED faizleri yükseltecek (bunun 2011 son çeyrek veya 2012 ilk yarısında yapılması beklenmektedir) ve böylece Amerikan yönetimi, ülkenin uzun vadeli mali problemi için fırsat kazanmış olacaktır.⁴⁵⁸

ABD'nin askeri ve rejim koruması, ve mali yardım; Çin'in, koşulsuz ve tüm servisleri ihtiva eden ilişkiler sunduğu⁴⁵⁹ bugünün dünyasının, öncesine göre daha karmaşık, rekabet ve kutupluluğun daha daha çok olduğu kesin. Yukardaki açıklamalarımızdan da ortaya çıktığı gibi, ABD'nin “süper güç” olarak geleneksel dönemden daha yapıcı, işbirlikçi ve uzlaşmacı bir “merkez oyuncu” olması gerektiği⁴⁶⁰ görüşüne katıldığımız gibi, ABD ve Çin tarafının önümüzdeki dönemde “ülke içi sorun ve baskılar”ın ön plana çıkacağı ve her iki tarafın birbirine karşı uyguladığı “yumuşak güç”ü etkileyebileceğini, bu konuda en önemli görevin merkezi yönetimlere düşeceğini de eklemeliyiz.

Yeni dünya düzenini en önemli ekseninin ABD ve Çin olacağı kesindir. Ancak, yaşlansa ve mevcut yapısında revizyona gitse de AB; BRIC (veya BRICS), gelişmekte olan diğer G20 üyeleri, Orta Asya ülkelerinin dahil olduğu ve Çin'in başını çektiği “Çin liderliğinde gelişmekte olan ülkeler” ve ABD ve Japonya'dan oluşan ABD cephesi olarak da katagorize edilebileceği⁴⁶¹ gibi; “denge” olgusunun da bu üç taraftan da, bundan böyle oynanacak “jeopolitik” oyunun kurallarının birlikte saptanmasını talep ettiği⁴⁶² de ayrı bir gerçek olarak önümüzde durmaktadır.

---

⁴⁵⁶ Eichengreen, s.30,31

⁴⁵⁷ G.John Ikenberry, The Rise of China and The Future of The West, Foreign Affairs,Jan./Fab.2008

⁴⁵⁸ Eichengreen, s.33

⁴⁵⁹ Parag Khanna, The Second World-How Emerging Powers are Redefining Global Competition in The Twenty-first Century, New York:Random House, 2008, s.325

⁴⁶⁰ Zakaria, s.233

⁴⁶¹ David Miliband, agm; “Three-way Split” başlıklı agm makale (The Economist)

⁴⁶² Khanna, s.340

8. SONUÇ

Soğuk Savaş döneminde hakim olan “realizm” uluslararası sistem (uluslararası ilişkilerde temel aktörün devlet olduğu ve uluslararası sistemin güç mücadelesi olduğu kuramına dayanan görüş) SSCB’nin çökmesi ile yerini, bireyi ön plana çıkaran “liberalizm”e bırakmış; 1648 Westfalya Antlaşması ile ortaya çıkan ve kendini 1789 Fransız Devrimi ile belli eden “ulus-devlet” önemini yitirmeye başlamıştı. Ancak, ABD’nin kendi ulusunun çıkarını, Ortadoğu başta olmak üzere dünyanın her yerinde savunmaya başlamasıyla, yeniden “realist” görüşe döndüğü ve bunun 11 Eylül saldırıları sonrasında pekiştirildiği görüldü.

Ekonomik anlamda 30 yıldır sağladığı yüzde 9,5 oranında büyümeyi sürdürerek, ülke içi refahı arttırmak ve devamında da dünya liderlerinden biri olmayı amaçlayan, hali hazırda enerji tüketiminin yüzde 40’ını tek başına tüketen ve bunun yüzde 43’ünü, istikrarsızlık odağı ve yeni değişimlere yelken açan Ortadoğu’dan temin eden Çin için, ekonomik hedeflerinin gerçekleşmesinde en önemli gereksinimi olan enerjinin güvenli ve uzun vadeli olarak temini en önemli önceliktir. Ekonomisinde, modernleşmemiş işletme yönetim sistemleri, yapısal eksiklikler, teknolojik gerilik, verimlilik artışını, emek yoğun teknolojilerde düşük ücret ile sağlamaya çalışması; sosyal yapısında ise, yaygınlaşmadığı gibi, henüz yeterli bir seviyeye ulaşmamış olan refah ile, bunun bölüşümündeki aşırı eşitsizlikler nedeniyle önemli sosyal rahatsızlıkları bünyesinde barındıran ve Rusya ile stratejik işbirliği yapan Çin’in en önemli sorunu, globalleşme ve ABD ile olan ve çoğunlukla ekonomi temelli ilişkilerine karşın, mevcut otokrat ve yeterince kurumsallaşmamış yapısını sürdürebilmek ve devlet ağırlıklı ekonomik yapıyı koruyabilmektir.

Liberal Pazar ekonomilerine karşı “korumacı ticari politika” ile sağlanan olağanüstü ve sürekli büyüme, Çin’i dış ticarete ABD ve Japonya ile entegre ederken; reel politikadan ABD ve Japonya aleyhine gelişen dış ticaret açığı, Çin’in uluslararası piyasadaki rakipleri yönünden ciddi bir “dış tehdit” olarak algılanmasına yol açmıştır. Bunun daha büyük boyutlusu, Çin’in döviz rezervlerinin yüzde 70’ini Amerikan Hazine Bonolarında tutması ve buna ABD cephesinden olan gereksinim, tehdit boyutlarını daha da genişletmiştir. Diğer yandan da, “ihracat güdümlü bir ekonomi politikası” izleyen “iç talep fakiri” Çin’in gerçekte büyük stratejik seçenekleri yoktur. Çin’in süregelen ekonomik başarısı, ağırlıklı olarak Batı sermayesi ve teknolojisinin akışına ve ABD başta olmak üzere, yabancı pazarlara girmesine bağlıdır.

Füze kalkanını Rusya ve Çin’e kabul ettiremeyen, Kuzey ve Güney Kore arasındaki anlaşmazlık konusunda inisiyatifi Çin’e kaptıran ve SCO’nun dışında tutulan ve Irak batağına saplanması ve “renkli devrimler” de yaşanan fiyaskolar nedeniyle Asya-Pasifik ve Avrasya coğrafyasında çok önemli mevziler kaybeden ABD dış politikasında hakim olan “pragmatizm”, “rasyonelite” ve “esneklik” prensipleri, anılan ülkenin Çin realitesine akılcı yaklaşmasını sağlamakta; ekonomik işbirliği konusunda yukarıda anlatılan gereksinimleri ile, Avrasya topraklarındaki mevcudiyetini sürdürmek amacıyla, “stratejik ortak” değil “stratejik rakip” olarak görse bile, Çin’in sağlıklı büyümesine ve uluslararası sistemdeki dengeleri bozmadan yükselmesine engel olmamaktadır.

Çin dış politikası içe dönük, “reaktif” ve doğası gereği uluslararası sistemi tehdit eden bir dış politikadan; “yumuşak güç” unsurlarının ağır bastığı, dışa dönük ve

“proaktif” bir karaktere sahip dış politikaya doğru evrim göstermiştir. Öte yandan, Çin’in dünya ile entegrasyon düzeyini arttıracaklarını; çünkü geçtiğimiz yıllarda entegrasyondan en çok yararlanan taraf olduğu da söyleyebiliriz. Son otuz yıldır dış politikasını “çıkart” eksenine oturtan Çin, sistemdeki dengelerde, kendi çıkarlarına aykırı düşecek bir dış politika davranışına yer vermeyecek kadar “rasyonel” bir dış politika izlemektedir.

ABD ve Çin, Soğuk Savaş sonrası dönemin, birbirlerine olan “karşılıklı ekonomik bağımlılıkları” artsa bile, en kazançlı ülkeleri olmuşlardır. (Çin, 11/9’a kadar Rusya ile bölüştüğü Orta Asya çıkarlarını, bu tarihten sonra ABD ile paylaşmaya başlamıştır) Bu nedenle, ABD’nin Çin’deki istikrar ve büyümeyi teşvik etmesi, kendi çıkarları ile doğrudan ve aynı yönde ilgilidir. Bu ilişkiye, iki tarafın güçlü liderleri ve BM Güvenlik Konseyi kadar, iki ülke arasındaki stratejik ve ekonomik diyalogun ve toplantıların periyodik olarak sürdürülmesi yönündeki ABD uygulama ve tutumunun, güçlü bir Çin ile uygulanacak olan en efektif strateji olarak görünmektedir.

Yukarıda özetlenenler bağlamında, devletlerin dış politikasının belirlenmesinde “uluslararası sistemin yapısı” ve “güç dengeleri” kadar, söz konusu ülkelerin ekonomik, politik, sosyal yapı ve çıkarlarının; dışsal faktörler kadar uluslararası ilişkiler ve dış politikayı etkileyen faktörler olduğu savı doğrulanmaktadır.

Son kriz sonrası Batı ülkelerindeki şirket ve banka kurtarma amaçlı kamusal sermaye enjeksiyonları ve canlandırma tedbirleri, harcama ve yatırımlar yoluyla bütçe açıklarına yol açtığı gibi, devlet müdahalelerinin çok açık hissedilmesine; kamuoyunda, ekonomik liberalizmin kendini koruma sistemine sahip olmadığı ve demokratik denetimlerin yetersiz olduğu şeklinde yarattığı algılar nedeniyle, anılan devlet müdahalelerine etkili itirazlar gelmemiştir. Bu gelişmenin “gelişmekte olan ülkeler”e yansması ise, zaten piyasada var olan ve piyasanın işleyişine müdalle eden “otokratik” nitelikli devletin, bu pozisyonunun yerindeliği ile ilgili destek sağlama şeklinde olmuştur.

Yukarıda özetlenenler bağlamında, devletlerin dış politikasının belirlenmesinde “uluslararası sistemin yapısı” ve “güç dengeleri” kadar, söz konusu ülkelerin ekonomik, politik, sosyal yapı ve çıkarlarının; dışsal faktörler kadar uluslararası ilişkiler ve dış politikayı etkileyen faktörler olduğu savı doğrulanmaktadır.

Son kriz sonrası Batı ülkelerindeki şirket ve banka kurtarma amaçlı kamusal sermaye enjeksiyonları ve canlandırma tedbirleri, harcama ve yatırımlar yoluyla bütçe açıklarına yol açtığı gibi, devlet müdahalelerinin çok açık hissedilmesine; kamuoyunda, ekonomik liberalizmin kendini koruma sistemine sahip olmadığı ve demokratik denetimlerin yetersiz olduğu şeklinde yarattığı algılar nedeniyle, anılan devlet müdahalelerine etkili itirazlar gelmemiştir. Bu gelişmenin “gelişmekte olan ülkeler”e yansması ise, zaten piyasada var olan ve piyasanın işleyişine müdalle eden “otokratik” nitelikli devletin, bu pozisyonunun yerindeliği ile ilgili destek sağlama şeklinde olmuştur. Bu gelişmelerin bir diğer sonucu da, insan hakları, demokratikleşme, piyasa ekonomisine geçiş gibi konularda gelişmekte olan ülkelere yapılan baskıların, en azından bir süreliğine ertelenmesi ve siyasetçi-iş dünyası iç içeliğinin artması olarak görülmektedir.

Joseph E. Stiglitz'in "globalizasyonda reform" başlığında yazdığı⁴⁶³; ticari engellerin kaldırılması ve sermaye akımının serbestleştirilmesine karşın giderek yayılan (en azından korkusu) "yoksulluk", bir kısım gelişmiş ülkeler yanında, özellikle gelişmekte olan ülkelerin başlıca sorunu olan, faiz ve geri ödeme servisleri merkezi harcamaların (doğaldır ki ihracat kazaçlarının) önemli bir bölümünü kapsayan "dış borç" konusunda rahatlatma sağlayacak önlemler, öngörülen sonuçların önemli bir bölümünü sağlamada başarısızlığa düşmüş olan "liberalizm konusunda sınırlamalar", "çevre koruması" ve globalleşmenin şekillendirilmesi ve yönetilmesi konusunda hata ve yetersizlikleri görülen "IMF ve diğer uluslararası kuruluşlar" konularının öncelikli olduğuna katılıyoruz.

2008 dünya ekonomik krizinin devamında oluşmakta olan yeni dünya düzeninin niteliklerini aşağıdaki başlıklarda toplayabiliriz:

- 11 Eylül sonrası ABD'nin tek kutupluluğuna evrilmiş olan uluslararası sistemin, ABD(Japonya ile birlikte)-Çin önderliğinde gelişmekte olan G20 üyesi ülkeler bloğu şeklinde "iki kutuplu" sisteme doğru yol almakta olup; krizin yaralarının hafiflemesinden sonra buna AB'nin üçüncü bir kutup olarak eklemeneceği beklenmektedir. Oluşacak ikili yapıda, iki tarafın da kazançlı çıkması en kuvvetli olasılık olarak durmaktadır.

- Mevcut "liberal kapitalizm" ekonomik sistem ve "demokratik" siyasi sistemler sürmekle birlikte, 2008 öncesi "ortadoks" haliyle kalmayacaktır. Yukarıda özetlediğimiz nedenlerle Batı ülkelerinde de devletin ekonomideki ağırlığı ve müdahaleleri artacak; devlet en azından "daha fonksiyoner" bir konumda olacaktır. Çin'in lideri olduğu diğer kutupta ise, mevcut devlet ağırlıklı ekonomik sistem ve "otokratik" siyasi sistemin değiştirilmesi yönündeki baskılar, göreceli olarak azalacaktır. Doğaldır ki bu gelişmeler demokrasi, insan hakları konusundaki "Doğu cephesi ülkeleri"nin isteksizliğini daha da derinleştirecektir.

- İstihdam artışı ve enerji konuları öncelikli konular olacak; küresel dengesizlikler yine bir süre devam etmekle birlikte, kurlardaki aşırı "değerlenmişlik" ve "değer altı" durumları, faiz müdahaleleri ile iyileşme yönünde yol alacak ve dengesizliği azaltıcı etkisi olacaktır.

- Ağırlıklı olarak Amerikan iç pazarına bağlı olan global sistemde, ABD bütçe ve cari denge açıklarını azaltma ve Çin'e olan aşırı bağımlılığı giderme yönünde yeni pazarlar geliştirmeye yönelik askeri destekli müdahaleler sonucu oluşacak yeni yapı, iki ülkenin aşırı ekonomik bağımlılığının azaltılması için olanak sağlayacak; ABD'nin mevcut rezerv sistemine olan ihtiyacını azaltacaktır.

- Global faiz artışı ile birlikte, sermaye hareketlerindeki "emerging piyasalar"a doğru olan hareket tersine dönebilecek veya en azından akışkanlığı, volatilitesi azalacaktır. İşletme bazında da, "ölçek ekonomisi" yerine, "maliyet tasarrufu" ve "teknolojik yenilikler" in egemen olacağı bir yapı beklenmektedir.

- Gevşek kurallar sıkılaştırılacak, uluslararası kuruluşların ticaret ve finans düzenlemelerindeki yetkileri arttırılacaktır.

- G20 forumunun dünya siyasi ve ekonomi düzenlemelerinde ağırlığı artacak ve bu gelişme azar azar küçük ülkelere doğru yayılacaktır. Bir diğer ifade ile, 1980-

---

⁴⁶³ Stiglitz, Making Globalisation Work, s.13-24

2008 yılları arasında geçerli olan “Washington Consensus” yerine bu kez “Seoul Development Consensus”un egemenliği görülecektir.

- Atıl, kullanılmayan ve ağırlıklı olarak Amerikan Dolarından oluşan ve global olarak yaklaşık 4,5 triyon USD tutarında olup, her yıl yaklaşık yüzde 17 oranında artan (her yıl 750 milyar Amerikan Dolarının sistemden çekilip, gömülmesi)⁴⁶⁴ rezervler konusuna uluslararası standartlar getirilecektir.

- Çalışmamızın önceki bölümlerinde bahsettiğimiz özellikleriyle, ABD yine dünyanın en büyük gücü olmaya devam edecek; bölge gücü olma yönünde çok yol almış olan Çin ile ekonomik ve politik işbirliği, yumuşak güç ve karşılıklı çıkarların da yardımıyla sürecek; daha önce de belirttiğimiz gibi, üç parçalı dünya sisteminde, AB'nin devlet değil birlik olması nedeniyle, zaman içinde Çin de, ABD ile birlikte sistemin iki süper gücünden biri olacaklardır.

- İşgücü, sermaye, teknoloji ve yatırım konularında akışkanlık ve doğal kaynakların değerlendirilmesini sağlayan “globalleşme”nin sonucu olarak, başta Çin olmak üzere gelişmekte olan ülkelerde yoksulluk sınırında yaşayan nüfusun bir kısmının refahtan daha fazla pay alır hale gelmesi ve artan şehirleşme sonucu, “orta sınıf”a yeniden bir kayış başlamıştır. Dünya ekonomisine ve siyasetine canlılık getirecek olan bu süreç, Afrika ve Ortadoğu’da yaratılmaya çalışılan yeni pazarlar ile daha da kuvvetleneceği; “tüketici hakimiyeti” sisteminin daha da güçleneceği beklenmektedir. Bu süreç aynı zamanda, Çin rezervleri için, Amerikan Bonoları dışında yeni yatırım alanları açacaktır.

- Globalleşmenin de etkisiyle, Soğuk Savaş’ın sonlanmasında da en büyük etken olan ekonomik olay ve gelişmelerin, tarafların hayata geçirecekleri “yumuşak güç” uygulamalarının, bundan böyle siyasi ve sosyal olayların belirlenmesinde daha çok belirleyici olacağı düşünülmektedir.

Çalışmamızı sonlandırırken, çalışmamızın içerik ve boyutlarını aşan aşağıdaki konularda;

. Mevcut “ekonomik dengesizliğin” en önemli nedeni olarak görülen ve en çok da ABD tarafının yararlandığı “Amerikan Dolarının büyük oranda rezerv para olması” sisteminin daha derince incelenip, ikame edilecek sistem konusunda araştırma yapılması,

. Globalleşmenin, I nci Dünya Savaşı’ndan sonra “jeopolitik” yaklaşım tarafından yenildiğini söyleyen ve bir asır sonra yeniden tarihin tekrarlanma olasılığını ortaya atan Parag Khanna’nın bu sorusunun, “devlet kapitalizmi”, “müdahalecilik” ve “korumacılık” gibi, değişim beklentileri de göz önüne alınarak, inceleme konusu yapılması,

. Ekonomi-politiğin, uluslararası ilişkileri belirleme etkisi ve ilişkileri, daha kapsamlı ve bölge-zaman bazına katagorize edilerek incelenmesi,

. İş ekonomisi ve uluslararası politika arasındaki ilişkiler ve bunlarda zaman içinde yaşanan değişimleri ele alan bir çalışma,

öneriye değer bulunmuştur.

---

⁴⁶⁴.Stiglitz, Making Globalization Work, s.250,251

KAYNAKÇA

- Ababakirov, Nurshat. "Prime Minister Dismissed in Kyrgyzstan", Central Asia-Causasus Institute Analyst, 12.12.2007, <http://www.cacianalyst.org/?q=node/4759> (07.04.2011).
- Abbigail, J.Chiodo -Michael T.Owyang. The Federal Reserve Bank of St. , 2002, <http://research.stlouisfed.org/publications/review/02/11/ChiodoOwyang.pdf> (05.03.2011).
- Acun, Vecihi. "Dünya Ekonomi Bunalımının Türkiye'ye Sosyal ve Psikolojik Yansımaları", Konferans, 16.04.2009, Kök Sosyal ve Stratejik Araş.Vakfı, <http://www.koksav.org.tr/faaliyetler-t.htm#CumartesiKonusmaları> (07.03.2011).
- Adıbelli, Barış. **Avrasya Jeopolitiğinde Büyük Oyun**, İstanbul: IQ Kültür ve Sanat Yayın.2008.
- Adıbelli, Barış, **Büyük Avrasya Projesi**, İstanbul:IQ Kültür ve Sanat Yayıncılık, 2006.
- Akat Asaf Savaş, "IMF bile değişiyor", Vatan Gazetesi, 22.03.2011.
- Akbudak, Sevinç. "Ulusal Varlık Fonları Gelişmeler ve Düzenleme Çalışmaları", SPK Araştırma Raporu, 16.05.2008, <http://www.spk.gov.tr/yayin.aspx?type=yay03&submenuheader=-1> (29.03.2011).
- Alan, S.Blinder."Six Errors on The Path to The Financial Crisis", New York Times,Jan.25,2009, <http://nytimes.com/2009/01/25/business/economy/25view.html?sq=Alan> (02.06.2009).
- Alantor, Doğan. "Küresel Finansal Kriz: Nedenleri ve Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme", http://www.finanskulup.org.tr/assets/maliyefinans/81/Dogan_Alantar_Kuresel_Finansal_Kriz_Nedenleri_Sonuclari_MFY81.pdf (01.03.2011).
- Alnıaçık, M. Oktay, ve İlkay Öztürk. "Uluslararası Siyasetin Yeni Gündemi: Enerji Üretim Faaliyetlerinin Çevresel Boyutu", Hasret Çomak (Ed.), **Uluslararası İlişkilerde Güncel Sorunlar ve Yeni Gelişmeler**, Umuttepe Yayınları, Kocaeli, 2008.
- Altman, Roger C. "Globalization in Retreat", **Foreign Affairs**, Jul/Aug.2009, Vol.88,issue.4.
- Amanov, Şatlık. "ABD-Orta Asya İlişkilerinin Tarihsel Karakteristiği ve Güncel Anlamı Üzerine Bir Değerlendirme", Mehmet Seyfettin Erol (Ed.), **Küresel Güç Mücadelesinde Avrasya'nın Değişen Jeopolitiği Yeni Büyük Oyun**, Ankara: Barış Platin Kitabevi, 2009.

Amadeo, Kimberly. "How Do Obama Compare on Their Economic Policies", 20 April 2011, <http://useconomy.about.com/od/candidatesandtheeconomy/a/Obama-Bush-Economy.htm>, (21.04.2011).

Amadeo, Kimberly. "The US National Debt and How It Got So Big", January 10,2011 http://useconomy.about.com/od/fiscalpolicy/p/US_Debt.htm (09.04.2011).

Amadeo, Kimberly. "Federal Intervention in The Banking Crisis", <http://useconomy.about.com/od/monetarypolicy/tp/2007-Banking-Crisis-Primer.htm> (01.04.2011) .

Amineh M. Parvizin. The Greater Middle East in Global Politics, Leiden:Brill, 2007.

Amineh, M. Parvizi and Henk Houweling. "Global Energy Security and Its Geopolitical Impediments:The Case of The Caspian Region", M.Parvizi Amineh (Ed.), **The Greater Middle East in Global Politics**, Leiden: Brill, 2007.

Apak, Sudi ve Ayhan Aytaç. **Küresel Krizler-Kronolojik Değerlendirme ve Analiz**, Avcıol Basım Yayın, İstanbul, 2009.

Arora, Vivek and Athanasios Vamvakidis. "China's Economic Growth: International Spillover", IMF Working Paper, July,2010, , <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2010/wp10165.pdf> (30.03.2011).

Arslan, Hediye. "İpotekli Konut Finansman Sisteminde Kriz", BDDK 8.Kuruluş Yıldönümü Konferansları, http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Kurum_Bilgileri/Yil_Donumu/5309/ASLAN-sunus.pdf (28.02.2011).

Asean Regional Forum. <http://www.aseanregionalforum.org/> (09.03.2011).

Atlı ,Altay. "Yeni Bir Dünya Gücü Olarak Doğu Asya", 20.12.2004, <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/301672.asp> (01.03.2011).

Atkinson, B.Anthony, Saez, Emmanuel and Piketty Thomas. Top Incomes in The Long Run of History, October 2009, <http://piketty.pse.ens.fr/fichiers/public/AtkinsonPikettySaez2009a.pdf> (18.02.2011).

Atkinson, Robert D. "The Rise of The New Mercantilism", The Globalist, May 30,2008, <http://www.theglobalit.com/printStoryId.aspx?StoryId=7027> (06.01.2011).

Aybar, Sedat , Uğur Özgöker ve Vedat Akman. "Uluslararası Finansal Kriz ve Siyasi Sonuçları", Maliye Finans Yazıları, yıl.23, sayı 82, Nisan 2009.

Aydın, Günay. “ABD’nin Enerji Politikaları ve Enerji Arz Güvenliği”, Hasret Çomak (Ed.), **Uluslararası İlişkilerde Güncel Sorunlar ve Yeni Gelişmeler**, Kocaeli:Umuttepe Yayınları, 2010.

Azer, Arzu. “Kelebeğin Kanatlarındaki Ekonomiden Krizin Anatomisine”, Marmara Üni. Bankacılık ve Sigortacılık Y.O.Ululararası Finans Sempozyumu, 2008.

Ba, D Alice. “China and Asean-Renavigating Relations for 21th-Century Asia”, Asian Survey 43,no.4 (July-August 2003)
<http://161.253.149.52/~power/literature/dbase/bo1.pdf> (06.03.2011).

Bank for International Settlement (BIS). **79th Annual Report**,
http://www.ku.edu.tr/ku/images/EAF/eaf_090612buyukbunalim.pdf
(01.03.2011).

Barker, Michael. “Regulating revolutions in Eastern Europe” . ZNet, 1 Kasım, 2006, <http://www.zmag.org/znet/viewArticle/2846> (06.03.2011).

Bijian, Ziheng. “Four Strategic Opportunities for Sino-US Relations”, People Daily, 12.07.2005,
http://english.peopledaily.com.cn/200507/13/eng20050713_195863.html
(17.02.2011).

Bilgin, Mert. **Avrasya Enerji Savaşları**, IQ Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2005.

Boratav Korkut. **Bir Krizin Kısa Hikayesi**, Arkadaş Yayınları, İstanbul,2009.

Borger, Julian and David Miliband. “ChinaReady to Join US as World Power”, Guardian.co.uk, May 17, 2009,
<http://guardian.co.uk/politics/2009/may/17/david-miliband-china-world-power>
(09.12.2010).

Bottelier, Pieter. “China’s Economic Rise-Implications for The United States”, The Center for China-US Cooperation’s Fourth Annual International Symposium, April,28-29,2006,
<http://www.du.edu/korbek/china/conferences.html> (20.03.2011).

Bremmer, Ian. “State Capitalism Comes of Age”. Foreign Affairs,Author Interview, April 28, 2009.

Bremmer Ian, **The End of The Free Market**, Portfolio, New York, 2010.

Bureau of Economic Analysis, “GDP Growth Slows in The First Quarter”, April 28, 2011,
<http://www.bea.gov/newsreleases/national/gdp/gdphighlights.pdf>
(29.04.2011).

Brummer, Alex. **The Crunch-How Greed and Incompetence Sparked The Credit Crisis**, London: 2009.

Brzezinsky, Zbigniew. **Büyük Satranç Tahtası: Amerika'nın Küresel Üstünlüğü ve Bunun Jeostratejik Gereklikleri**, Yelda Türedi (Çev.), İnkilap Kitabevi, İstanbul, 2005.

Bottelier, Pieter. "China's Economic Rise-Implications for The United States", The Center for China-US Cooperation's Fourth Annual International Symposium, 2006.

Chen, Qimao. "Çin'in Yeni Güvenlik Anlayışı ve Politikası", Atilla Sandıklı&İlhan Güllü (Ed.), Duygu Ergen (Çev.) **Geleceğin Süper Gücü Çin**, İstanbul: Tasam Yayınları, 2005.

CNP Views, "Congress Works to Define the USA-China Relationship", Dec.13,2007, <http://www.centerforinternationalpolicy.org/ht/display/contentdetails/i/3327> (06.12.2010).

Cohen, Ariel. "Yankee in The Heartland:US Policy in Central Asia after 9/11", Ariel Cohen (Ed.), **Eurasia in Balance-The US and The Regional Power Shift**, Aldershot: Ashgate, 2005.

Cohen-Tanugi, Laurent. **The Shape of The World to Come-Chartinh The Geopolitics of a New Century**, Columbia University Pres, NewYork, 2008.

Cohen, S.Cohen and Bradford DeLong. **The End of Influence-What Happens When Other Counries Have The Money**, New York:Basic Books, 2010.

Cooper, Helene, Michael, Wines and David, E.Sanger. "China's Role as Lender Alters Obama's Visit", The New York Times, Nov.15, 2009, <http://www.nytimes.com/2009/11/15/world/asia/15china.html> (09.12.2010).

Cooper, Robert. **The Breaking of The Nations-Order and Chaos in The Twenty-first Century**, Atlantic Books, London, 2004.

Çakmak, Cenap. "Amerikan Dış Politikası ve ABD-Çin İlişkilerinde Pragmatizm ve Rasyonalite", Atilla Sandıklı ve İlhan Güllü (Ed.) **Geleceğin Süper Gücü Çin-Uzakdoğu'daki Entegrasyonlar ve Şangay İşbirliği Örgütü**, İstanbul: Tasam Yayın, 2005.

Çıvgın, İzzet ve Remzi Yardımcı. **Çağdaş Dünya Tarihi**, Maya Akademi Yayın, Ankara, 2008.

Çolakoğlu, Selçuk. "Çin'in Orta Asya Politikası(1991-2007)", M.Turgut Demirtepe(Ed.), **Orta Asya&Kafkasya Güç Politikası**, Ankara: Usak Yayınları, 2008.

Çomak, Hasret. **Uluslar Arası İlişkilerde Güncel Sorunlar ve Yeni Gelişmeler**, Umuttepe Yayınları, Kocaeli, 2010.

DeCorla-Souza, Kevin F. "The Andijan Effect: The Danger of an Anti-American Central Asia", International Affairs Forum, July 10,2005, <http://ia-forum.org/files/YADZNP.pdf> (07.04.2011).

Declaration on The Fifth Annuversary of The SCO, The Shangha Cooperation Organisation, <http://www.sectsco.org/EN/show.asp?id=94> (01.03.2011).

Dedeoğlu, Beril. “ABD’nin 21.Yüzyıl Stratejisi ve Olası Küresel Etkileri”, 2023 Dergisi, Kasım 2002, <http://www.2023.gen.tr/kasim02/abdinin21yuzyil.htm>.

Demirtepe, M.Turgut. **Orta Asya&Kafkasya Güç Politikası**, Usak Yayınları, Ankara, 2008.

Deng, Yong. **China’s Struggle for Status**, Cambridge: Cambridge Uni. Press, 2008.

Dış Ticaret Müsteşarlığı, “ASEAN Güneydoğu Ülkeleri Birliği”, http://www.deik.org.tr/pages/TR/DEİK_coktaraflikuruluslar.aspx?ctID=10&IKID=10 (01.03.2011).

Dittmer, Lowell. “Assesing American Asia Policy”, Asian Survey, Volume 47, Issue 4, <http://www.deepdyve.com/lp/university-of-california-press/assessing-american-asia-policy-JqmJR4bU3K> (02.04.2011).

Ditter, Lowell. “Recent American Asia Policy”, Asian 100, July2006, http://www.asienkunde.de/content/zeitschrift_asien/archiv/pdf/A100_023_032.pdf (02.04.2011).

Dolar, David. “Globalization, Powerty, and Inequality since 1980”, Jeffry A.Frieden, David A.Lake, J.Lawrence Broz(Ed.), **International Political Economy**, New York: W.W.Norton&Com.,2010.

Dooledy, P.Michael, David Folkerts-Landau and Peter Garber. “An Essay on The Revived Bretton Woods System”, National Bureau of Economic Research (NBER), Cambridge,2003, <http://www.nber/papers/w9971.pdf> (22.04.2011).

Du, Luosha, Ann Harrison and Gary Jefferson. “Do Instititions for FDI Spillovers?The Implications of China’s Special Characteristics”, National Bureau of Economic Research, Fabruary 2011, <http://www.nber.org/papers/w16767.pdf> (20.04.2011).

Dumas, Charles. **Globalisation Fractures-How Major Nations’ Interests are Now in Conflict**, London: Profile Books, 2010.

EarthTrends, <http://earthtrends.wri.org/text/economics-business/variable-353.html> (11.03.2011).

Efegil, Ertan. “Orta Asya’da Güç Mücadelesine Genel Bakış”, Mehmet Seyfettin Erol (Ed.), **Küresel Güç Mücadelesinde Avrasya’nın Değişen Jeopolitiği, Yeni Büyük Oyun**, Ankara: Barış Platin Kitapevi, 2009.

Eğilmez, Mahfi ve Ercan Kumcu. **Ekonomi Politikası**, Om Yayınevi, İstanbul, 2002.

Eğilmez, Mahfi. **Küresel Finans Krizi-Piyasa Sisteminin Eleştirisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2008.

Eğilmez, Mahfi. **Makro-Ekonomi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2009.

Eichengreen, Barry. **Exorbitant Privilege-The Rise and Fall of The Dollar and The Future of The International Monetary System**, Oxford University Press, Oxford, 2011.

Eichengreen Barry, *Global Imbalances and The Lessons of Bretton Woods*, London: The MIT Press, 2010.

Elmaskov, Jorgen."The General Economic Background to The Crisis", G20 Workshop on The Global Economy Mumbai,India 24-26 May 2009, http://www.g20.org/Documents/g20_workshop_causes_of_the_crisis.pdf, s.27 (07.03.2011).

Energy Information Administration, "World Proved Reserves of Oil and Natural Gas", <http://www.eia.doe.gov/international/reserves.html> (07.03.3011).

Energy Information Administration, *Energy Outlook 2010*, [http://www.eia.doe.gov/oiaf/ieo/pdf/0484\(2010\).pdf](http://www.eia.doe.gov/oiaf/ieo/pdf/0484(2010).pdf) (07.03.2011).

Erol, Mehmet Seyfettin. "Küresel Güç Mücadelesinde Avrasya Jeopolitiği ve Türk Avrasyası", Mehmet Seyfettin Erol (Ed.), **Yeni Büyük Oyun**, Ankara: Barış Platin Kitabevi, 2009.

Falk, Richard A. **Dünya Düzeni Nereye? Amerikan Emperyal Jeopolitikası**, Çev. Neşenur Domaniç, Nusret Arhan, İstanbul, Metis Yayınları, 2005.

Fettweis, Christopher J. "The World Island:Geopolitics,and Policymaking in the 21th Century", *Parameters*, Summer 2000, <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=2095> (18.03.2011).

Foot, Rosemary. "Chinese Strategies in a US-Hegemonic Global Order: Accommodating and Hedging", *International Affairs*, 2006.

Foreign Direct Investment in China, The US-Chine Business Council, http://www.uschina.org/statistics/fdi_cumulative.html (04.03.2011).

Frieden, Jeffry A. **Global Capitalism-Its Fall and Rise in The Twentieth Century**, W.W.Norton&Company, New York, 2007.

Gamaut, Ross. "China After The East Asian Crisis", National Center for Development Studies, November 1999, <http://dspace.anu.edu.au/bitstream/1885/40414/1/cu99-1.pdf> (05.03.2011).

G20 Zirveleri, http://www.g20.org/pub_communique.aspx, http://www.g20.org/Documents/pittsburgh_summit_leaders_statement_250909.pdf, <http://www.canadainternational.gc.ca/notfound.aspx?lang=en?404%3Bhttp://w>

www.canadainternational.gc.ca/g20/toronto-summit/summit-documents/the-g-20-toronto-summit-declaration/
<http://www.imf.org/external/np/g20/pdf/062710a.pdf> ,
<http://siteresources.worldbank.org/DEC/Resources/G20Framework&MAP-WBReport-TorontoSummit-2.pdf> (08.03.2011).

G20 Kasım 2010 tarihli Seul Zirvesi,
http://www.seoulsummit.kr/eng/boardDetailView.g20?boardDTO.board_seq=2010110000003391&boardDTO.board_category=BD02&boardDTO.menu_seq= (09.03.2011).

G20 Seul Zirvesindeki uzlaşma metni,
<http://www.google.com.tr/#hl=tr&source=hp&biw=1362&bih=518&q=seul+concensus&btnG=Google%27da+Ara&aq=f&aqi=&aql=&oq=seul+concensus&fp=dfbbacf76c02529a> (08.03.2011).

Garay, Urbi. "The Asian Financial Crises of 1997-98 and The Behaviour of Asian Stock Markets", <http://www.westga.edu/~bquest/2003/asian.htm> (04.03.2010).

GDP (Official Exchange Rate, Central Intelligence Agency,
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2195.html> (10.04.2011).

GDP-Per Capita,
http://useconomy.about.com/gi/o.htm?zi=1/XJ&zTi=1&sdn=useconomy&cdn=newsissues&tm=772&gps=691_442_1436_699&f=00&su=p284.9.336.ip_p649.6.336.ip_&tt=11&bt=0&bts=1&zu=https%3A//www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2004.html%3FcountryName%3DWorld%26countryCode%3Dxx%26regionCode%3Doc%23xx (12.04.2011).

Ghani, Ashraf and Clare Lockhart. **Fixing Failed States-A Framework for rebuilding a Fractured World**, Oxford Uni.Press, Oxford,2008.

Gilpin, Robert. **Global Political Economy-Understanding The International Economic Order**, Princeton Üni. Press, Princeton, 2001.

Goh, Evelyn. "Great Powers and Southeast Asian Regional Security Strategies and Hierarchical Order", International Security, Volum 32, Winter 2007/08.

Goh, Evelyn. Southeast Asia: Strategic Diversification in The Asian Century, Ashley J.Tellis, Mercy Kuo, and Andrew Marble (Ed.), **Challenges and Choices, Strategic Asia 2008-09**, The National Bureau of Asian Research.

Goh, Evelyn. Southeast Asian Reactions to American's New Strategic Imperatives, Jonathan Pollack (Ed), **In Asia Eyes America: Regional Perspectives on US.Asia-Pacific Strategy in The 21th Century**, Newport:Naval War College Press, 2007.

Goh, Evelyn. "Understanding "hedging" in Asia-Pacific Asia", PacNet, Pasific Forum CSIS, August 31,2006, <http://csis.org/files/media/csis/pubs/pac0643.pdf> (06.04.2011).

Gouliev, Rasul. **Petrol ve Politika: Petrol Üreten Ülkeler Arasındaki Yeni İlişkiler: Azerbaycan, Rusya, Kazakistan ve Batı ülkeleri**, Medyatek, İstanbul, 1997.

Gowans, Stephen. "Learninf From Color Revolutions", <http://gowans.wordpress.com/2009/03/16/learning-from-color-revolutions/> (06.03.2011) .

Gross Domestic Product Table, BEA, 28 April, 2011
<http://www.bea.gov/national/nipaweb/TableView.asp?SelectedTable=5&FirstYear=2009&LastYear=2010&Freq=Qtr> (29.04.2011) .

Gulf, Alexander. "The Caspian Basin Also Contains a Sea of Oil",The Observer, Dec.11,2005,
<http://www.guardian.co.uk/business/2005/dec/11/oilandpetrol.news> (07.03.2011).

Güney, Nurşin Ateşoğlu. **Batı'nın Yeni Güvenlik Stratejileri AB-NATO-ABD**, Bağlam Yayın, İstanbul, 2006.

Haass, Richard N. "China:Don't Isolate, Integrate", Newsweek, November 29,2008, <http://www.newsweek.com/2008/11/28/china-don-t-isolate-integrate.html> (03.02.2011).

Halper, Stefan. **Beijing Consensus-How China's Authoritarian Model will Dominate The Twenty-First Century**, Basic Books, New York, 2010.

Hanns, Günther Hilpert. "China Becomes Asia's New Economic Center", Gudrun Wacker (Ed.), **China's Rise: The Return of Geopolitics**, Berlin: SWP, 2006.

Hiro, Dilip. **After Empire-The Birth of A Maltipolar World**, Nation Books, New York, 2010.

Historical Tables Budget of US Government, Fiscal Year 2010,
<http://www.gpoaccess.gov/usbudget/fy10/pdf/hist.pdf> (04.04.2010).

Seeking Alpha, "Household Saving in China, India and South Korea", <http://seekingalpha.com/article/177932-household-savings-in-china-india-and-south-korea> (20.02.2011).

Hutton, Will. **The writing on the wall-China and The West in The 21st.Century**, Abacus, London, 2007.

Ikenbery, G.John. "The Rise of China and The Future of The West", Foreign Affairs,Jan./Fab.2008

Ikenberry, G. John. **After Victory: Institutions, Strategic Restraint, and the Rebuilding of Order After Major War**, Princeton University Pres, Princeton, 2001.

Ikenberry, G. John. **The Rise of China: Power, Institutions, and The Western Order China's Ascent-Power, Security and The Future of International Politics**, Cornell University Pres, London, 2008.

International Trade Statistics, World Trade Organisations,
http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2010_e/its10_toc_e.htm
(3.03.2011).

Investopedia, <http://www.investopedia.com/terms/s/securitization.asp>
(01.03.2011).

Isenberg ,David. "Security Report Caution or Confusion?". Asia Times July 18, 2003, <http://www.atimes.com/atimes/China/DG23Ad01.html> (14.04.2011).

İşsizlik Grafiği, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-09-053/EN/KS-SF-09-053-EN.PDF (01.04.2011).

Jen,Stephen, "Sovereign Wealth Funds-What Are They and what is Happening?", (Electronic Version)World Economics,Oct-Dec.2007,
http://relooney.fatcow.com/0_New_2857.pdf (28.03.2011).

James,Harold. "The Late Great Globalization, Global Trends", 2009,
http://relooney.fatcow.com/0_New_5524.pdf 31.01.2011).

Johathan, Pollack. **In Asia Eyes America: Regional Perspectives on US. Asia-Pasific Strategy in The 21th Century**, Naval War College Press, Newport, 2007.

Kagan, Robert. **The Return of History and the End of Dreams**, Atlantic Boks, London,2008.

Kaletsky, Anatole. **Capitalism 4.0 The Birth of a New Economy**, Bloomsbury Publishing,London, 2010.

Karaca, R.Kutay. **Dünyadaki Yeni Güç Çin-Tek Kutuptan, Çift Kutuba**, IQ Kültür Sanat Yayın, İstanbul, 2003.

Kangas, Roger. "The Changing Face of The Russian Far East: Cooperation and Resourse Competition Between Japan,Korea, and China in Northeast Asia", M.Parvizi nAmineh (Ed.) **The Greater Middle East in Global Politics**, Leiden: Brill,2007.

Kennedy, Paul. **The Rise and Fall of The Great Powers**, Fontana Pres, London, 1988.

Khanna, Parag. **The Second World-How Emerging Powers are Redefining Global Competition in The 21th.Century**, Random House, New York, 2008.

Kirshner, Jonathan. "The Consequences of China's Economic Rise for Sino-US Relations", Robert S.Ross and Zhu Feng (Ed.) **China's Ascent**, New York: Cornell University Pres, 2008.

Kissinger, Henry. **Diplomasi**, çev: İbrahim H.Kurt, İş Bankası Kültür Yayın, İstanbul, 2006.

Koç, Yıldız Münevver ve Muhammet Garip," Türkiye'de ve Avrupa'da Sürdürülebilir Enerji ve Çevre İlişkisi",
http://www.uteg.org/makaleler/turkiyede_avrupada_surdurulebilir_enerji_cevr_e.pdf (24.03.2011).

Kozanoğlu, Hayri. **Küresel Krizin Anatomisi**, İstanbul: Agora Kitaplığı.

Kök, Havva, "NATO'nun Genişlemesi: Avrasya'da Rusya-ABD Nüfuz Mücadelesi", Mehmet Seyfettin Erol(Ed.), **Küresel Güç Mücadelesinde Avrasya'nın Değişen Jeopolitiği, Yeni Büyük Oyun**, Ankara:Barış Platin Yayınları, 2009.

Krugman, Paul. **The Return of Depression Economics and The Crisis of 2008**, Penguin Books, London, 2008.

Kurlantzick, Joshua. **Charmoffensive-How China's Soft Power is Transforming The World**, Yale University Press, Binghamton, 2007.

Kutlay, Mustafa. "Dünya Ekonomisindeki Yapısal Değişim Üzerine Notlar", 13.08.2008, <http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=737> (30.03.2011).

Laçiner, Sedat ve Hasan Selim Özertem. "Hazar Enerji Kaynakları: Enerji-Siyaset İlişkisi ve Türkiye", M.Turgut Demirtepe (Ed.) **Orta Asya&Kafkasya Güç Politikası**, Ankara: Usak Yayınları, 2008.

Lakshmanan, Indira A. R."Clinton Urges China to Keep US Treasury Securities", Bloomberg, Feb.22,2009,
<http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=21070001&sid=apSqGtcNsqSY> (19.12.2010).

Lampton, David M. "The Three Faces of Chinese Power: Might, Money, and Minds", Fei-Ling Wang (Review Essay) "To Examine The Rise of China", Asia Policy, Number 8 (July 2009), s.154, <http://asiapolicy.nbr.org> (20.02.2011).

Lampton, David M. "China's Rise in Asia and America", David Shambaugh (Ed.), **Power Shift-China and Asia's New Dynamics**, Los Angeles: University of California Pres, 2005.

Lampton, David M. "The Stealth Normalization of US-China Relations", The National Interest, September 1, 2003,
http://findarticles.com/p/articles/mi_m2751/is_73/ai_109220699/ (25.10.2010).

Lardy, Nicholas R. **Integrating China into the Global Economy**, Brookings, Washington.DC., 2002.

- Leonard, Mark. **What Does China Think**, London: Fourth Estate, 2008.
- Li, Wei. China-“US Economic and Trade Relations”, The Center for China-US Cooperation’s Fourth Annual International Symposium, April 28-29,2006, <http://www.du.edu/korbek/china/conferences.html> (20.03.2011).
- Lincoln, Edward J. “The Asian Regional Economy”, David Shambaugh&Michael Yahuda (Ed.), **International Relations of Asia**, Lanham:Rowman&Littlefield Publishers Inc., 2008.
- Lo, Bobo. **Axis of Convenience-Moskow, Beijing, and the New Geopolitics**, London, 2008.
- Lyons, Gerard. “How State Capitalism Could Change The World”, Financial Times, June 7, 2007. <http://www.ft.com/cms/s/0/6eb8da08-1503-11dc-b48a-000b5df10621.html#axzz1OTc3M6Y2> (23.03.2011).
- Ma, Guonan and Wang Yi. “China’s High Saving Rate: Myth and Reality”, BIS Working Papers No:312, 2010, <http://www.bis.org/publ/work312.pdf>, (14.02.2011).
- Macalister, Terry and George Monbiot. “Global Oil Supply will Peak in 2020”, Says Energy Agency, Dec.15,2008, <http://postcarboncities.net/node/4124> (07.03.2011).
- Maccown, Ashby; L.Cristopher Plantier and John Weeks, “Petrodollars and Global Imbalances”, Occasional Paper No.1, Feb.2006, <http://www.treasury.gov/press-center/press-releases/Documents/petrodollars.pdf> (01.04.2011).
- Magnus, George. **The Age of Aging**, Singapore: John Wiley&Sons(Asia), 2009.
- Magnus, George. **Upsising-Will Emerging Markets Shape or Shake The World Economy**, West Sussex: John Wiley &Sons Ltd.,2011.
- Mahbubani, Kishore. **The New Asian Hemisphere-The Irresistible Shift of Global Power to The East**, Public Affairs, New York 2008.
- Malkiel, G.Burton. “Congress Wants a Trade War”, (Electronic Version)The Wall Street Journal, Feb.5,2009, <http://online.wsj.com/article/SB123380102867150621.htm> (08.12.2011).
- Mandelbaum, Michael. **The Frugal Superpower-America’s Global Leadership in a Cash-Strapped Era**, PublicAffairs, New York, 2010.
- Mann, Jame. “The Three Futures of China”, Los Angeles Times, Feb.25,2007,<http://articles.latimes.com/print/2007/feb/25/opinion/Op-mann25> (06.12.2010).

Martha, Brill Olcot. "Carving an Independent Identity Among Peripheral Powers", David Shambaugh&Michael Yahuda (Ed.), **International Relations of Asia**, Lanham; Rowman&Littlefield Publishers Inc.,2008.

Martin, Nathan A. "Total US Saving Rate Lowest in Recorded History", Wall Street Pit, Jan.6,2010,<http://wallstreetpit.com/13428-total-us-saving-rate-lowest-in-recorded-history> (09.03.2011).

Mert, Okan. **Türkiye'nin Kafkasya Politikası ve Gürstan**, IQ Yayınları, İstanbul, 2004.

Miliband, David and Julian Borger. "Three-way Split" The Economist May 17, 2009.

Moyo, Dambisa. **How The West was Lost: Fifty Years of Economic Folly and The Stark Choices Ahead**, Penguin Books. London, 2011.

Moore, Malcolm. "Timothy Geithner Currency' Manipulation Accusation Angers China", DailyTelegraph, 23 Jan.2009.
<http://www.telegraph.co.uk/finance/economics/4320979/Timothy-Geithner-currency> (30.01.2011).

Morris, Ian. **Why The West Rules For Now-The Patterns of History and What They Reveal About The Future**, Profile Boks, London, 2010.

Morrison, Marisa and Sean R.Singe., A Conversation Continued: "A World Without The Wes't", The National Interest, August 7, 2007,
<http://nationalinterest.org/print/commentary/a-conversation-continued-a-world-without-the-west-1734> (08.12.2010).

Müller, Friedemann. "China's Energy Policies-Geopolitical Repercussions", Gudrum Wacker (Ed.) **China's Rise:The Return of Geopolitics?**, Berlin: SWP, 2006.

Nanto, Dick K. CRS Report , The 1997-98 Asian Financial Crisis, Feb. 6,1998,
<http://www.fas.org/man/crs/crs-asia2.htm> (04.03.2011).

National Economic Accounts, Bureu of Economic Analysis,
<http://www.bea.gov/national/index.htm#gdp> (09.04.2011).

National Debt and Deficit Data for Every OECD Country,
<http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2010/may/27/debt-deficit-oecd-countries-data> ve <http://www.economicshelp.org/blog/economics/list-of-national-debt-by-country/> (04.04.2011).

Nye, Joseph S. "The Rise of China's Soft Power", Harward Uni.Enstitute of Politics, April 19,2006,
http://www.iop.harvard.edu/JFKJrForumArchive/transcripts/04192006_The_Rise_of_Chinas_Soft_Power.pdf (26.04.2011).

Ohashi, Hideo.” China’s Regional Trade and Investment Profile”, David Shambaugh (Ed.), **Power Shift-China and Asia’s New Dynamics**, Los Angeles: California Uni.Press, 2005.

Olcott, Martha Brill. “Central Asi”a, David Shambaugh and Michael Yahuda (Ed.), **International Relations of Asia**, Lanham: Rowman&Littlefield Publishers, 2008.

Olcott, Martha Brill. “Carving an Independent Identity Among Peripheral Powers”, David Shambaugh&Michael Yahuda (Ed.) **International Relations of Asia**, Lanham: Rowman Littlefield Publishers, 2008.

Ott, C. Martin. “China’s Strategic Reach Into Southeast Asia”, July 22, 2005, http://www.uscc.gov/hearings/2005hearings/written_testimonies/05_07_21_22_wrts/ott_marvin_wrts.pdf (12.04.2011).

Overhold, William H. **Asia,America, and The Transformation of Geopolitics**, Cambridge Uni.Press, Cambridge, 2008.

Ozakçioğlu, Mehmet Bilge. “1929 Ekonomik Krizi ile 2008 Ekonomik Krizinin Karşılaştırılması”, <http://mehmetbilgeozakcaoglu.blogcu.com/1929-ekonomik-kriz-ile-2008-ekonomik-krizin-karsilastirilmesi/5883686> (23.01.2011).

Öz, Sumru. “ Büyük Bunalım Deneyimi Işığında Küresel Kriz”,TÜSİAD-Koç Üniversitesi Ekonomik Araştırma Kurumu, 12.06.2009, http://www.ku.edu.tr/ku/images/EAF/eaf_090612buyukbunalim.pdf (26.02.2011).

Özatay, Fatih. **Finansal Krizler ve Türkiye**, Doğan Yayın, İstanbul, 2009.

Özbek, Orkun. Küresel Kriz Sonrası Dünya Ekonomisinin Geleceği, İzmir Ticaret Odası Ar-Ge Bülteni, Temmuz 2009, <http://www.izto.org.tr/NR/rdonlyres/7475BDA1-95B7-4855-B351-9ADCE4362AFE/12695/orkunozbek.pdf> (01.03.2011).

Dooledy, P.Michael; David Folkerts-Landau ve Peter Garber.” An Essay on The Revived Bretton Woods System”, National Bureau of Economic Research (NBER), Cambridge,2003 <http://www.nber.org/papers/w9971.pdf> (15.03.2011).

Pearlstein, Steven. The Cost of Rising Economic Inequality, The Washington Post, October 6, 2010, http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/10/05/AR2010100505535_pf.html (12.03.2011).

Peksarı, Derya Gonca. **Nato’nun Değişen Konsepti**, Asil Yayın, Ankara, 2007.

Peregudov, S.P. “Business and Bureaucracy in Russia”, Russian Politics and Law, Volume 47, Number.4, July-August 2009.

Petrol ve Gaz Rezervleri,
<http://www.bp.com/sectiongenericarticle.do?categoryId=9023769&contentId=7044915> (15.03.2011)
<http://www.bp.com/sectiongenericarticle.do?categoryId=9023779&contentId=7044843> (15.03.2011).

Pisani, Jean -Ferry&Indhira Santos. "Reshaping The Global Economy",
Finance&Development Magazine, March 2009, Volume 46,
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2009/03/pisani.htm> (28.01.2011).

Polanyi, Karl. **Büyük Dönüşüm-Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri**,
Çev. Ayşe Buğra, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009.

Rachman, Dideon. **Zero-Sum World-Politics, Power and Prosperity After The Crash**, Atlantic Books, London 2010.

Radtke, Kurt W. "China and The Greater Middle East: Globalisation,No Longer Equal Westernization", M.Parvizi Amineh (Ed.) **The Greater Middle East in Global Politics**, Leiden: Brill, 2007.

Rajan, Raghuram G. **Fault Lines-How Hidden Fractures Stil Threaten The World Economy**, Princeton University Pres, Oxford, 2010.

Reich, Robert B. **Supercapitalism-The Transformation of Business, Democracy, and Everyday Life**, Vintage Books, New York, 2007.

Roach, Stephen S. **The Next Asia-Opportunities and Challenges for a New Globalization**, John Wiley&Sons, Inc., New Jersey, 2009.

Rodrik, Dani. **The Globalization Paradox**, New York: Norton&Company, 2011.

Ross, Robert S and Zhu Feng. **China's Ascent: Power, Security, and The Future of International Politics** , Cornell University Pres, New York, 2008.

Ross, Robert S and Zhu Feng. **China's Ascent**, Cornell University Pres, New York, 2008.

Rudolf, Peter. "China's Rise and The United States: Perception and Strategy", Gudrun Wachter (Ed.), **China's Rise: The Return of Geopolitics?**, Berlin: SWP, 2006.

Rusya-Çin İkili Deklarasyonu(6 Nisan 2007 tarihli),
<http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt/2649/t309361.htm> (02.01.2011).

Sandıklı, Atilla ve İlhan Güllü. **Geleceğin Süper Gücü Çin-Uzakdoğu'daki Entegrasyonlar ve Şangay İşbirliği Örgütü**, İstanbul,2005.

Saunders, C.Philip. "China's Role in Asia", David Shambaugh&Michael Yahuda (Ed.), **International Relations of Asia**, Lanham; Rowman&Littlefield Publishers Inc.,2008.

Saunders, C. Phillip. "Managing Strategic Competition with China", Strategic Forum, no.242, July 2009, <http://www.ndu.edu/inss> (27.04.2011).

Saunders, C. Phillip. "US-China Relationship" Economics and Security in Perspective, Feb.1,2007, <http://www.nps.edu/Academics/Centers/CCC/Research-Publications>, (15.01.2011).

Schreft, L. Stacey- Aarti Singh, and Ashley Hodgson. "Jobless Recoveries and The Wait-and-See Hypothesis", Federal Reserve Bank of Kansas City Economic Review, Say:1v,2005.

Scissors, Derek. "Chinese Foreign Investment: How much and where?", The Heritage Foundation, August 11, 2009, <http://www.heritage.org/research/commentary/2009/08/chinese-foreign-investment-how-much> (09.12.2010).

Shah, Anup. "World Military Spending", Global Issues, <http://www.globalissues.org/article/75/world-military-spending>, (21.02.2011).

Shah, Anup. "Debt and The Global Economic Crisis of 1997,98,99"; Global Issues, April 25,2001, <http://www.globalissues.org/print/article/32> (04.03.2011).

Shambaugh, David--Michael Yahuda. **International Relations of Asia**, Rowman&Littlefield Publishers, Lanham, 2008.

Shambaugh, David. "Return to the Middle Kingdom? China and Asia in the Early Twenty-First", David Shambaugh (Ed.) **Power Shift-China and Asia's New Dynamics**, California:University of California Pres, Century, 2005.

Shambaugh, David. **Power Shift-China and Asia's New Dynamics**, University of California Pres, Los Angeles, 2005.

Shapiro, Tang. "From Offensive to Defensive Realism", Robert S. Ross and Zhu Feng (Ed.), **China's Ascent-Power, Security, and The Future of International Politics**, New York: Cornell University Pres, 2008.

Shirk, Susan L. **China-Fragile Superpower**, Oxford University Pres, Oxford, 2007.

Simon, Sheldon W. "ASEAN vs The New Regional Multilateralism", David Shambaugh and Michael Yahuda (Ed.), **International Relations of Asia**, Lanham: Rowman&Littlefield Publishers, 2008.

Sovereign Wealth Funds, A Work Agenda of IMF, February 29, 2008, <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2008/022908.pdf> (29.03.2011)

Sovereign Wealth Funds, TUSIAD International Strategic Focus Report No.1,17 April 2008.
http://www.tusiad.org/_rsc/shared/file/TUSIADInternationalStrategicFocusReportNo1SovereignWealthFunds.pdf (28.03.2011)

Sönmez, Sinan. **Dünya Ekonomisinde Dönüşüm**, İmge Kitabevi, Ankara, 2005.

Spila, Venl.,” The Russian Triple Crisis 1998: Currency, Financeand Budget”, Centre For The Study of Economic & Social Change in Europe, Working Paper No. 17, <http://discovery.ucl.ac.uk/17562/1/17562.pdf> (05.03.2011).

Starmass International,
http://www.starmass.com/china_review/imports_exports/import_export_trends.htm (17.02.2011).

Steinfeld, Edward S. **Playing Our Game-Why China’s Rise doesn’t Threaten the West**, Oxford University Pres, Oxford, 2010.

Stiglitz, Joseph E. **Freefall-Free Markets and The Sinking of The Global Economy**, Allen Lane, London, 2010.

Stiglitz, Joseph E. **Making Globalization Work**, Norton&Company, New York, 2007.

Summers, Lawrence H. “”America Overdrawn”, Foreign Policy, July-August 2004,http://www.foreignpolicy.com/articles/2004/07/01/america_overdrawn (15.02.2011).

Sutter, Robert. “China’s Reginal Strategy and Why It May Not Be Good for America”, David Shambaugh(Ed.) **Power Shift-China and Asia’s New Dynamics**, California:University of California Pres, 2005.

Sutter, Robert. “The United States in Asia”, David Shambaugh and Michael Yahuda (Ed.), **International Relasions of Asia**, Lanham: Rowman&Littlefield Publishers, 2008.

Robert, Sutter. “China’s Rise: Implications for US. Leadership in Asia”, Washington DC:East-West Center, 2006,
<http://scholarspace.manoa.hawaii.edu/bitstream/handle/10125/3511/PS021.pdf?sequence=1>(35.02.2011).

Sürdürülebilir Gelişme Toplantısı,
http://www.un.org/esa/sustdev/documents/WSSD_POI_PD/English/WSSD_PlanImpl.pdf (24.03.2011).

Telatar, Gökhan. “Şangay İşbirliği Örgütü:21.Yüzyılın Bölgesel/Global Çekim Merkezi”, Atilla Sandıklı İlhan Güllü (Ed), **Geleceğin Süper Gücü Çin-Uzakdoğu’daki Entegrasyonlar ve Şangay İşbirliği Örgütü**, İstanbul:Tasam Yayın, 2005.

Tellis Ashley J- Mercy Kuo and Andrew Marble. "Challenges and Choices", Strategic Asia, The National Bureau of Asian Research ,2008-09, http://www.nbr.org/publications/strategic_asia/pdf/sa08xs_full.pdf (10.03.2011).

The Global Competitiveness Report 2010-2011, 2010 World Economic Forum. http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf (05.04.2011).

The Budget and Economic Outlook:2011-2021, Congressional Budget Office, Jan.2011, http://www.cbo.gov/ftpdocs/120xx/doc12039/01-26_FY2011Outlook.pdf (09.04.2011).

The Treasury and Reserve Dept.of US, "The Major Foreign Holders of Treasury Securities" April 29,2011, <http://www.treasury.gov/resource-center/data-chart-center/tic/Documents/mfh.txt> (30.04.2011).

The National Security Strategy of USA, http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/nss/nss_sep2002.pdf (18.02.2011).

The US-China Business Council, <http://www.uschina.org/statistics/tradetable.html> (20.02.2011)

The Economist, "Three- way Split", Leaders, December 11th, 2010.

The Economist, "Growth Tends to Slow When GDP Per Head Reaches a Certain Threshold. China is Getting Close", April 16th,2011.

The Economist, "China Buys up The World", Leaders, November 13th, 2010.

Thompson, Derek. "Why Should We Care About Economic Inequality?", The Atlantic, March 13, 2010. <http://www.theatlantic.com/business/archive/2010/10/why-should-we-care-about-economic-inequality/64223/1> (13.03.2011).

Torbakov, Igor. "The West, Russia and China in Central Asia: What Kind of Game is being played in The Region",OAKA, 2006, <http://www.turkishweekly.net/files/article/363.pdf> (04.04.2011).

Tuna, Gülgün. **Küresel Ekonomik, Ekolojik ve Sosyal Tehditler: Yeni Güvenlik**, Nobel Yayın, Ankara, 2003.

Uğurlu, Örgen. **Çevresel Güvenlik ve Türkiye’de Enerji Politikaları**, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2009.

Ulagay, Osman. **Küresel Çöküş ve Kapitalizmin Geleceği**, Özgür Yayın, İstanbul, 2009.

UNCTAD World Investment Report,2008, <http://www.unctad.org/Templates/webflyer.asp?docid=10502&intItemID=2068&lang=1> (01.03.2011)

Ustaoglu, Bilge. “Çin’in Orta Asya Politikası”, Mehmet Seyfettin Erol (Ed.), **Yeni Büyük Oyun**, Ankara:Barış Platin Yayın.2009.

US Census Bureau, foreign Trade,<http://www.census.gov/foreign-trade/index.html> (17.01.2011).

US Department of The Treasury, <http://www.treasury.gov/resource-center/data-chart-center/tic/Pages/fpis.aspx> (20.02.2011).

Üngör, Çağdaş. “Çin’in Tek Ülke, İki Sistem Politikası: Tayvan,Hong Kong ve Macau”, Atilla Sandıklı&İlhan Güllü (Ed.), **Geleceğin Süper Gücü Çin**, İstanbul: Tasam Yayınları, 2005.

Wacker, Gudrum. “China’s Grand Strategy”, Gudrum Wacker (Ed.), **China’s Rise: The Return of Geopolitics?**, Berlin: SWP, 2006.

Wang, Fei-Ling. “To Assess The Rise of China”, Asia Policy, Number 8, July 2009.
<http://www.cistp.gatech.edu/publications/files/Assess%20China's%20Rise.pdf> (03.04.2011).

Wilson, Dominic- Roopa Purushothman. “Dreaming With Brics: The Path to 2050”, Global Economics Paper No:99.(21.02.2011).

Wilson, Dominic. “Is This The BRIC’s Decade?”, Goldman Sachs, May 20, 2010,
<http://www2.goldmansachs.com/ideas/brics/brics-decade-doc.pdf> (21.03.2011).

Wilson Dominic-Raluca Dragusanu, “The Expanding Middle: The Exploding World Middle Class and Falling Global Inequality”, Goldman Sachs, July 7,2008, <http://www.ryanallis.com/wp-content/uploads/2008/07/expandingmiddle.pdf> (21.03.2011).

Wolf, Martin. “The Brave New World of State Capitalism”,The Financial Express, October 17,2007, http://www.thefinancialexpress-bd.com/print_view.php?news_id=14575 (05.12.2010).

World Economic Outlook, April 2010, “Rebalancing Growth”, IMF
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/01/pdf/text.pdf> (07.03.2011).

World Economic Outlook, April 2011, IMF,
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/01/index.htm> (12.04.2011).

World Energy Outlook 2009, International Energy Agency,
http://www.worldenergyoutlook.org/docs/weo2009/WEO2009_es_english.pdf (07.03.2011).

World Trade Organisation,
http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/whatis_e.htm (3.03.2011)
http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/what_stand_for_e.htm (3.03.2011).

Xian, Gao. "Asian Crisis and China",
www.reggen.org.br/midia/documentos/asiancrisisandchina.pdf (05.03.2011).

Yıldırım, Sevil. **Enerji Arz Güvenliği**, Stratejik Araştırma ve Etüd Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2007.

Yılmaz, Derya ve Filiz Gaygusuz., "2008 Krizinin Yeni Global Yapı Üzerine Etkileri", <http://idc.sdu.edu.tr/tammetinler/kalkinma/kalkinma39.pdf> (25.02.2011).

Yunling, Zhang and Tang Shiping."China's Regional Strategy", David Shambaugh (Ed.), **Power Shift-China and Asia's New Dynamics**, Berkeley: University of California Pres, 2005.

Zakaria, Fareed. **The Post-American World and The Rise of The Rest**, Penguin Books, London 2008.

Zhuang, Juzhong and J.Molcolm Dowling, "Causes of The 1997 Asian Financial Crisis", ERD Working Paper 26,
http://www.adb.org/Documents/ERD/Working_Papers/wp026.pdf (04.03.2011).